T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ÜÇ ADET BAYTARNÂMENİN TENKİTLİ METNİNİN HAZIRLANARAK DİL VE EDEBİYAT EĞİTİMİ YÖNÜNDEN ÇALIŞILMASI

Keramettin TOPKARA

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2022

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ÜÇ ADET BAYTARNÂMENİN TENKİTLİ METNİNİN HAZIRLANARAK DİL VE EDEBİYAT EĞİTİMİ YÖNÜNDEN ÇALIŞILMASI

STUDYING IN TERMS OF LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION, BY PREPARING THE CRITICAL TEXTS OF THREE BAYTARNAMES ATTRIBUTED TO ARISTOTLE

Keramettin TOPKARA

(Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Mesut ŞEN

İstanbul, 2022

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2022

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

6/12/2022

Keramettin TOPKARA

ÖZ GEÇMİŞ

1999	Antalya Anadolu Lisesinden mezun oldu.
2003	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu.
2005	Gaziosmanpaşa Özel Final Dergisi Dershanesinde Türkçe öğretmeni olarak çalışmaya başladı.
2006	İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı'ndan mezun oldu.
2008	Beşiktaş Özel Birey Dershanesinde Türkçe-edebiyat öğretmeni olarak çalışmaya başladı.
2010	Yakacık Doğa Kolejinde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaya başladı.
2011	Kadıköy Atacan Kolejinde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaya başladı.
2013	Beykoz Boğaziçi İmam Hatip Lisesine Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atandı.
2016	Beşiktaş Kabataş Erkek Lisesine Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atandı.
2019	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı'na başladı.
2022	Fatih İstanbul Erkek Lisesine Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atandı.

ÖN SÖZ

Bu dil çalışmasında, Aristo'ya atfedilen üç adet baytarnâmenin tenkitli metni hazırlanarak dil ve edebiyat eğitimi açısından incelenmiştir. Teze konu olan baytarnâme nüshaları şunlardır: Millet Yazma Eserler Kütüphanesi (AETIB-39), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Yazma Bağışlar Kısmı-7337). Bu çalışmada, farklı tarihlerde ve farklı müstensihlerce dercedilmiş, muhtevası hemen hemen aynı olan farklı üç baytarnâme yazmasından imla ve dil özelliği bakımından en sağlam metni elde etmek; yazmalar arası dil değişikliklerini tespit etmek hedeflenmiştir. Öğretici niteliği olan bilgilendirici metinlere iyi bir örnek oluşturduğu için baytarnâme türü tercih edilmiştir.

Bu çalışma "Giriş", "İlgili Araştırmalar", "Yöntem", "Bulgular ve Yorum", "Sonuç" ve "Kaynakça" bölüm adlarıyla altı bölümden ibarettir. Giriş bölümünde problem durumu, tezin amacı, önemi, tezdeki sınırlılıklar, sayıtlılar ve tanımlar verilmiştir. İlgili Araştırmalar bölümünde baytarnâmeler hakkında kısa bilgi verilip "Dil Eğitimi", "Edebiyat Eğitimi" ve "Tenkitli Metin" başlıklarında konuyla ilgili kavramsal çerçeve çizilmiştir. Yöntem bölümünde konunun hangi yöntemle araştırıldığı ve veri toplama araçlarının neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Bulgular ve Yorum bölümünde; baytarnâmenin yazarı, mütercimi ve nüshaları hakkında bilgiler verilmiş; tenkitli metni oluşturmada tutulan yollar açıklanmış, üç nüshayı eleştirel bir gözle incelerken göz önünde bulundurulan hususlar sıralanmış, üç nüshada farklılaşan ses, yazım ve dil özellikleri değerlendirilmiş, baytarnâmelerin Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkıları açıklanmıştır. Bu bölümde "Tenkitli Metin" başlığı altında, eserin yapraklarının çeviriyazısı verilirken eserin üç nüshası eleştirel gözle ele alınarak ve nüsha farkları belirlenerek tek bir nüsha elde edilmiştir. Eleştirel metin oluşturulurken nüsha farkları dipnotta gösterilmiştir. Okumayı kolaylaştırmak adına esere noktalama işareleri konulmuş, yazım kurallarına uyulmuştur. Ayrıca A, B ve C adlı nüshalar çeviriyazı alfabesiyle aktarılmıştır. "Sonuç" bölümünde, eleştirel metin oluşturulurken ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır. Kaynakça bölümünde çalışmada yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir. Ekler bölümünde üç nüshanın yapraklarının tıpkıbasımı verilmiştir.

Çalışmamız boyunca yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada, Aristo'ya atfedilen üç baytarnâmenin tenkitli metni hazırlanarak dil ve edebiyat eğitimi yönünden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya konu olan baytarnâme nüshaları şunlardır: Millet Yazma Eserler Kütüphanesi (AETIB-39), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Yazma Bağışlar Kısmı-7337). Bu çalışmada, farklı tarihlerde ve farklı müstensihlerce dercedilmiş, muhtevası hemen hemen aynı olan farklı üç baytarnâme yazmasından imla ve dil özelliği bakımından en sağlam metni elde etmek; yazmalar arası dil değişikliklerini tespit etmek hedeflenmiştir. Öğretici niteliği olan bilgilendirici metinlere iyi bir örnek oluşturduğu için baytarnâme türü tercih edilmiştir.

Bu çalışma "Giriş", "İlgili Araştırmalar", "Yöntem", "Bulgular ve Yorum", "Sonuç" ve "Kaynakça" bölüm adlarıyla altı bölümden ibarettir. Giriş bölümünde problem durumu, tezin amacı, önemi, tezdeki sınırlılıklar, sayıtlılar ve tanımlar verilmiştir. İlgili Araştırmalar bölümünde baytarnâmeler hakkında kısa bilgi verilip "Dil Eğitimi", "Edebiyat Eğitimi" ve "Tenkitli Metin" başlıklarında konuyla ilgili kavramsal çerçeve çizilmiştir. Yöntem bölümünde konunun hangi yöntemle araştırıldığı ve veri toplama araçlarının neler olduğu üzerinde durulmuştur. Bulgular ve Yorum bölümünde; baytarnâmenin yazarı, mütercimi ve nüshaları hakkında bilgiler verilmiş; tenkitli metni oluşturmada tutulan yollar açıklanmış, üç nüshayı eleştirel bir gözle incelerken göz önünde bulundurulan hususlar sıralanmış, üç nüshada farklılaşan ses, yazım ve dil özellikleri değerlendirilmiş, baytarnâmelerin Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkıları açıklanmıştır. Bu bölümde "Tenkitli Metin" başlığı altında, eserin yapraklarının çeviriyazısı verilirken eserin üç nüshası eleştirel gözle ele alınarak ve nüsha farkları belirlenerek tek bir nüsha elde edilmiştir. Eleştirel metin oluşturulurken nüsha farkları dipnotta gösterilmiştir. Okumayı kolaylaştırmak adına esere noktalama işareleri konulmuş, yazım kurallarına uyulmuştur. Ayrıca A, B ve C adlı nüshalar çeviriyazı alfabesiyle aktarılmıştır. Sonuç bölümünde, eleştirel metin oluşturulurken ve eser dil edebiyat eğitimi yönünden incelenirken ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır. Kaynakça bölümünde de çalışmada yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir. Tezin sonunundaki Ekler bölümünde üç nüshanın yapraklarının tıpkıbasımı verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme, Baytarnâme, Tenkitli metin, Türk dili, Dil eğitimi, Edebiyat eğitimi.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to prepare the critical text of the three baytarnames attributed to Aristotle and to examine them in terms of language and literature education. The baytarnâme copies that are the subject of the study are as follows: Millet Manuscripts Library (AETIB-39), Süleymaniye Manuscripts Library (Bağdatlı Vehbi Section-1502), Süleymaniye Manuscripts Library (Manuscript Donations Section-7337). In this study, it is aimed to obtain the most robust text in terms of spelling and language features from three different baytarnâme manuscripts with almost the same content, written at different dates and by different scribes; It is aimed to detect language changes between manuscripts.

This study consists of six chapters named "Introduction", "Related Studies", "Methods", "Findings and Interpretation", "Conclusion" and "References". In the introduction part, the problem situation, the purpose and importance of the thesis, the limitations of the thesis, the assumptions and definitions are given. In the Related Researches section, brief information about the baytarnames is given and a conceptual framework is drawn under the titles of "Language Education", "Literary Education" and "Critical Text". In the method section, the method of researching the subject and the data collection tools are emphasized. In the Findings and Comment section; information is given about the author, translator and copies of the veterinary; The ways in creating the critical text were explained, the points that were taken into consideration while examining the three copies with a critical eye were listed, the distinctive sound, spelling and language features of the three copies were evaluated, and the contributions of the baytarnames to the Turkish language and literature education were explained. In this section, a single copy was obtained by critically examining the copies of the work under the title of "Critical Text". While creating the critical text, copy differences are shown in the footnote. In addition, copies named A, B and C were transferred with transcription alphabet. In the conclusion part, the results obtained while creating the critical text and examining the work in terms of language and literature education are explained. In the bibliography section, a list of sources used in the study is given. The facsimile of the leaves of the three copies is given in the Appendix section at the end of the thesis.

Keywords: Anonymous Baytarname Attributed to Aristotle, Baytarname, Criticized text, Turkish language, Language education, Literature education.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI i
ÖZ GEÇMİŞ ii
ÖN SÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ viii
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ ix
TABLOLAR LİSTESİ ii
1. BÖLÜM I: GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 1
1.3. Önem 2
1.4. Sınırlılıklar 2
1.5. Sayıltılar 2
1.6. Tanımlar 2
1.6.1. Dil 2
1.6.2. Eğitim 3
1.6.3. Edebiyat 3
1.6.4. Dil Bilimi 3
1.6.5. Tenkitli Metin 3
2. BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 4
2.1. Baytarnâme 4
2.2. Dil Eğitimi 4
2.3. Edebiyat Eğitimi 4
2.4. Tenkitli Metin 7
3. BÖLÜM III: YÖNTEM 9
3.1. Araştırmanın Modeli 9
3.2. Evren ve Örneklem 9
3.3. Veri Toplama Araçları 9
3.4. Verilerin Toplanması 9
3.5. Verilerin Çözümlenmesi 9

4. BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM 10
4.1. Giriş 10
4.1.1. Baytarnâmeler ve Aristoya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme 10
4.1.2. Baytarnâme'nin Yazarı 12
4.1.3. Baytarnâme'nin Mütercimi 12
4.1.4. Baytarnâme'nin Bölümleri ve İçeriği 13
4.1.5. Baytarnâme'nin Nüshaları 13
4.2. Tenkitli Metni Oluşturmada Tutulan Yol 14
4.2.1. Baytarnâme'nin Üç Nüshasında Farklılaşan Yazım ve Dil Özelliklerinin Değerlendirilmesi 26
4.3. Baytarnâme'de Kullanılan Üslübun Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimine Katkıları. 28
4.4. Tenkitli Metin 33
4.5. Kitâbu Baytarnâme'nin Üç Nüshasının Çeviriyazılı Metni 77
4.5.1. A Nüshası 77
4.5.2. B Nüshası 99
4.5.3. C Nüshası 123
5. BÖLÜM V: SONUÇ 146
KAYNAKÇA 148
EKLER 151

KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
A	Çalışmamıza esas teşkil eden Millet Yazma Eserler Kütüphanesine AETIB-39 olarak kayıtlanmış nüshayı belirtir.
B	Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinin Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlanmış nüshayı belirtir.
C	Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinin Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlanmış nüshayı belirtir.
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Fr.	Fransızca
İng.	İngilizce
Sy.	Sayı
vr.	Varak
[ ]	Yazmada olmayıp eklenen veya tamiri yapılan yerler için kullanılır.
s.	Sayfa
?	Şüpheli durumu belirtir.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ء	’
ا	a, e
آ	ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, ū, v
ه	a, e, h
ى	ı, i, ī, y

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1: Nüshalar Arası Yazım Farkları 15
Tablo 4. 2: Nüshalar Arası Kelime ve İfade Farkları 19
Tablo 4. 3: Nüshalar Arası Farklılaşan İsim ve Fiil Çekimleri 22

1. BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem

Dil; kültürün, sanatın, edebiyatın, tarihin, felsefenin, bilimin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan yegâne araçtır. İnsan, dille iletişim kurup gündelik işlerini gerçekleştirir, dil sayesinde eski medeniyetlerden haberler alır; bilim, dil ürünü eserlerin üzerinde ilerler; yeni keşifler, yeni icatlar dilin imkânlarıyla anlam bulmaktadır.

İnsanlar; duygu, düşünce ve hayallerini paylaşırken, gündelik işlerde iletişim hâlindeyken, bilimsel faaliyette veya sanatsal bir ürün ortaya koyarken dilin imkânlarından yararlanır. Dilin en işlevsel kullanıldığı alanlardan biri de eğitimdir. Eğitmenler veya öğretmenler, gerek sözlü olarak gerekse kitaplar aracılığıyla bir içeriği aktarırken dile dayanırlar, mesleklerini dille icra ederler. Bu bağlamda dil ve edebiyat öğretiminin ana ögesi, bizzat dilin kendisidir. Bir dilde üretilmiş güncel metinler kadar tarihsel metinler de o dil için önemlidir. Edebiyat ve dil eğitiminde güncel metinler, eşzamanlı bir bakış açısı sağlarken tarihsel metinler, artzamanlı bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır.

Bu çalışma, Aristo'ya atfedilen üç adet baytarnâmenin (Millet Yazma Eserler Kütüphanesi-AETIB-39, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi-Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi-Yazma Bağışlar Kısmı-7337) eleştirel metnini hazırlayarak dil ve edebiyat eğitimi açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Bu tenkitli metin çalışmasında, üç nüsha, eleştirel ve dil bilimsel bir yaklaşımla ele alınırak nüsha farkları ortaya çıkarılacak, mütercim elinden çıkmış asıl nüshaya ulaşılmaya çalışılacaktır.

1.2. Amaç

Bu çalışmada,

- Eleştirel metnin dil öğretimine nasıl bir katkı sunduğunun,
- Çeviri dilinin çevirmenden çevirmene nasıl farklılaştığının,
- Türk dili ve edebiyatı öğretiminde artzamanlı metin incelemenin etkili olup olmadığının,
- Edebî dil ile bilim dili arasında nasıl bir ilişki olduğunun,
- Bilgilendirici metinlerin tarihsel süreçte anlatım yönünden nasıl farklılaştığının,
- Türk dili ve edebiyatı öğretiminde bilim dilinin nasıl kullanıldığının,
- Eleştirel metin hazırlamada nasıl bir yol izlendiğinin,

- Çalışılan eserde dilin ve bilim dilinin nasıl kullanılğının

tespiti amaçlanmıştır.

1.3. Önem

Çalışmada elde edilen bulguların;

- Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe Eğitimi, Mütercim Tercümanlık, Karşılaştırmalı Edebiyat, Dil Bilimi gibi bölümlerin çalışmlarına örnek oluşturacağı,
- Artzamanlı dil bilim ve metin dil bilimi çalışmalarına katkı sunacağı,
- MEB Talim Terbiye Kurulunun program geliştirme, ders kitabı hazırlama çalışmalarına katkı sağlayacağı,
- Türk dili ve edebiyatı eğitimi, tenkitli metin, bilim dili, dil bilimi alanlarında çalışan araştırmacıların çalışmalarına ilham olacağı umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Çalışmada elde edilen bulgular, şu üç baytarnâme ile sınırlıdır:

- Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlı *Kitābu Baytarnâme*
- Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme*
- Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme*

1.5. Sayıltılar

- Örneklem olarak seçilen eserler, evreni temsil eder niteliktedir.
- Teze konu olan üç baytarnâmenin de (Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme*) özgün olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Dil

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabi bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen

zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (Ergin, 2013, s. 4).

1.6.2. Eğitim

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye" biçiminde tanımlanmıştır. İnsanları etkileyen ve onların davranışlarında değişiklik yaratan her türlü etkinlik eğitim olarak adlandırılabilir (Erden, 2011, s. 13).

1.6.3. Edebiyat

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te edebiyat kavramı şöyle tanımlanmıştır: "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın, gökçe yazın."

1.6.4. Dil Bilimi

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te dil bilimi kavramı şöyle tanımlanmıştır: "Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bilgisi bakımından genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim, lisaniyat, lengüistik, filoloji."

1.6.5. Tenkitli Metin

Tenkitli metin, birden fazla el yazması bulanan bir metnin bütün filoloji usulleri uygulanarak birleştirilip tek metin hâline getirilmiş şeklidir (Tulum, 1983, s. 1). Metnin doğru olarak tesbit ve neşrinin gayesi, okuyucuya, mümkün olduğu kadar, müellifin kaleminden çıkmış (original) metnin aynı olan bir metin vermektir. Metin tenkidi de, orijinali aramak ve ona vasıl olmak için kullanılan vasıtaların ve takip edilen yolun heyeti umumiyesidir (Ateş, 1942, s. 255).

2. BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Baytarnâme

Diğer hayvanlar yanında bilhassa atlar hakkında genel bilgilerle at hastalıkları ve tedavilerinin anlatıldığı eserlere baytarnâme, feresnâme veya esbnâme adı verilir (Kırbıyık, 1992, s. 278).

Genellikle baytarnâmeler atla ilgili âyet, hadis ve rivayetler, iyi bir atta bulunması gereken özellikler, at satın alınırken dikkat edilecek noktalar ile muhtemel kusurlar, at bakımı ve eğitimi, kısrakların yavrulaması, sağlıklarının korunması vb. bilgiler verdikten sonra hastalıkların sebep, belirti ve tedavilerinden bahseder (Kırbıyık, 1992, s. 278.).

2.2. Dil Eğitimi

Dil eğitimi veya dil öğretimi için Kayaalp şöyle der: "Bir yığın kuru bilginin beyne yüklenmesi demek değildir. Kişinin etrafındaki insanlarla iletişim kurabilmesi, sosyal varlık olarak toplum içerisinde kendini ifade edebilmesi, bireysel gelişimini tamamlayabilmesi ve hayatın her aşamasında başarılı olmasının yolu iyi bir ana dili eğitimi ve öğretiminden geçmektedir." (Kayaalp, 1998, s. 89).

Dil öğretiminin amacı dille meydana getirilen yazılı ve sözlü kültür ürünlerini tanıyıp kavramak, yeni, zengin ürünlerin ortaya konmasına zemin hazırlamaktır (Çifci, 2015, s. 130). Dil öğretimi ile birey, kazandığı dil becerileriyle günlük hayatta karşılaştığı problemleri çözebilmelidir; bunun için dil öğretiminin işlevsel olması gözetilmelidir (Çifci, 2015, s. 131).

Türk Dili ve edebiyatı eğitiminde diğer bir bahis ise dil bilgisidir. Dil bilgisinin öğretimindeki amaç hem dilin doğru kullanımını sağlamak hem de dilin işleyiş sistemini öğrencilere anlatmaktır. Bunun için Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri, öğrencilere öncelikle dil bilgisi kurallarını öğretmektedir. Dil bilgisini öğretmekteki amaç dil becerilerinin (okuma, yazma, konuşma, dinleme) gelişebilmesinin iyi bir dil bilgisine dayanmasıdır (Gerçek, 2017, s. 657-665).

2.3. Edebiyat Eğitimi

Çetişli'ye göre edebiyat eğitimi, sanatkârın dil malzemesiyle hayat verdiği estetik değeri haiz edebî metni, varoluş amacı doğrultusunda anlama/anlamlandırma,

duyma/duyurma, sezme/sezdirme üzerinde odaklaşan bir tür sanat eğitimidir (Tatcı & Gökçeli, 2017, s. 444).

Edebiyat eğitimiyle, evrensel ve millî kültür değerlerine farkındalık, sanat eserini değerlendirme, estetik bakış açısı, eleştirel, yaratıcı ve özgür düşünme, yorumlama, etkili iletişim ve Türkçeyi doğru, güzel kullanma becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır (Tatcı & Gökçeli, 2017, s. 445).

Edebiyatın temelinde insan vardır. Edebi eserler ve onların işledikleri edebiyatın konusunu; kullanılan tür ve üslup ise edebiyatın içeriğini meydana getirir. Cumhuriyetten itibaren, 1924'te Türk dili ve edebiyatı eğitimi için düzenlemeler getirilmiş, komisyonlar oluşturulmuş ve uygun öğretim programları hazırlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında dersin kapsamı "dil ve sanat eğitimi" iken daha sonraki yıllarda "edebiyat tarihi eğitimi" olmuştur (Ulaş, 2020, s. 8-9).

Abdurrahman Güzel, edebiyat eğitiminin amaçları ile bu amaçlara ulaşmada tutulacak yöntemleri şöyle sıralamaktadır:

1- Edebiyat, öğrencilerin bakış açılarının gelişmesini sağlamalı ve onlara farklı bakış açıları kazandırmalıdır. Edebiyatın özünde bulunan estetik değer, öğrencilerin estetik duygularını şekillendirmeli ve onların hayallerini yönlendirmelidir. Güzel olanı görebilmelerini sağlamalıdır. Bunun için Türk dili ve edebiyatı öğretmeni farklı edebi türleri karşılaştırarak vermelidir. Romanı okutturulan bir eserin daha sonra tiyatrosu gösterilebilir. Başka bir yöntem ise farklı dönemlerden alınan aynı konuya sahip eserlerin gösterilmesidir. Böylece metinler arası bir çalışma da yapılmış olur.

2- Edebiyat ile çeşitli bilgi, düşünce ve hayaller bakımından kazanımlar sağlanmalıdır. Her yanıyla hayatı ve insanı işleyen edebiyat, öğrencilere çeşitli insanların hayatlarını yansıtır. Bu sayede empati kurulmakta ve yeni hayallere ulaşılmaktadır. Hayat daha iyi bir şekilde anlaşılmaktadır. Bir roman tiyatroya uyarlanıp drama yöntemiyle öğrencilere roller verilebilir. Bu sayede öğrenci canlandırdığı şahsın yerine kendisini koymakta ve kahramanların tecrübe ettikleri duyguları hissetmektedirler.

3- Edebiyat sayesinde öğrencilerin yaratıcı güçleri ortaya çıkarılmalı ve problem çözme becerileri geliştirilmelidir. Bunun için çeşitli edebi eserleri onlara gösterip bu

modellere benzer eserler oluşturmaları konusunda teşvikte bulunulmalıdır. Zamanla daha özgün olmaları sağlanmalıdır.

4- Öğrencilerin duygu ve ruhsal zekâlarının gelişmesi sağlanabilir. Edebiyat eğitimi merhamet, sevgi, hoşgörü ve iyilik gibi insani duyguları birer değer olarak kazandırmalı bu sayede de duygusal zekâlarına katkıda bulunulmalıdır.

5- Edebiyat öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olabilir. Edebiyat eğitimi sayesinde öğrenciler, eserlerdeki karakterleri tanımakta, onların yaşamlarını görmekte ve kişiler arası ilişkileri tanımaktadır. Bunlar birer model olarak öğrencilerin karşılarına çıkmakta ve onların kişilik gelişimlerine yardımcı olmaktadır.

6- Edebiyat, öğrencilerin topluma uyum göstermesini sağlamalıdır. Konusu insan olan edebiyat, toplumsallaşma ve bilinçli bir yurttaş olma yolunda katkılarda bulunur. Bunun için özellikle tartışma yöntemi kullanılabilir.

7- Edebiyat, öğrencilerin kültürel değerleri kazanmasını sağlamalıdır. Edebiyat eğitimi sayesinde millete has kültür birikimi yeni nesle aktarılmış olacaktır. Kültür sürekliliği sağlanacaktır.

8- Edebiyat, öğrencilerin milli bilinç düzeyini geliştirmeli, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun şekilde yetişmelerini sağlamalıdır. Edebi eserler onlarda aidiyet duygusunu ortaya çıkarabilmekte, bir milletin mensubu olma konusunda onları bilinçli hale getirebilmektedir.

9- Edebiyat, tarih bilincini pekiştirmelidir. Bunun için Mehmet Akif'in Bursa'nın işgali üzerine yazdığı "Bülbül" şiiri okutulup üzerinde yorumlar yapılabilir.

10- Edebiyat eğitimi evrensel değerlerin mukayesesinin yapılmasını sağlamalıdır. Öğrenciler milli değerler yanında insanlığın ortak mirasını da kazanmalıdır. Hem dünya edebiyatından hem de Türk edebiyatından önemli örnekler okutulup bu örneklerdeki değerler karşılaştırılmalıdır.

11- Edebiyat eğitimi öğrencilerin edebi bilgileri öğrenmesini ve uygulamasını sağlamalıdır.

12- Edebiyat eğitimi öğrencilere kitap okuma alışkanlığını aşılamalıdır. Bunun için sesli okuma, sessiz okuma, notlar çıkararak okuma, işaretleyerek okuma ve hızlı okuma gibi tekniklerden yararlanılabilir.

13-Edebiyat eğitimi anlama becerisi sağlamalıdır. Öğrencilere metin-içi, metin-dışı ve metinler-arası çalışmalar yaptırılıp okuduklarını anlamalarını sağlamak gerekir. Onlar etkin bir okur olarak yetiştirilmelidir.

14- Edebiyat eğitimi dinleme disiplini ve anlatım becerisi kazandırmalıdır. Eleştirel dinleme becerileri geliştirilmelidir. Okudukları, düşündükleri, hayal ettikleri şeyleri doğru, akıcı ve etkileyici şekilde anlatmaları sağlanmalıdır.

15- Edebiyat eğitimi Türkçeyi sevdirmeli, Türkçenin kurallarını öğreterek daha doğru bir şekilde kullanımını sağlamalıdır.

16- Edebiyat eğitimi öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmelidir.

17- Edebiyat eğitimi kütüphane alışkanlığının aşılanmasını sağlamalı, kütüphaneleri sevdirmelidir. Bunun yanında öğrencilere süreli yayınları takip etme konusunda önayak olunabilir (Güzel, 2006).

2.4. Tenkitli Metin

Metin tenkidi, ‘disiplinlerarası’ veya ‘çok disiplinli’ tabir edilen bir bilimsel faaliyettir. Bilimler tasnifinde genel olarak filolojinin dört alt dalından birisi olan metinsel Filolojiye (*İng. textual philology*) tekabül eder. Filoloji terimi aslında dilbilimin (*linguistics*) eski adıdır. Önceleri dilbilim çalışmalarını ifade etmek için filoloji terimi kullanılırken XX. yüzyılda ‘*linguistics*’ terimi kullanılmaya başlanmıştır. Filoloji en geniş anlamıyla “Bir dili ve literatürünü, tarihî ve kültürel arka plânı içerisinde inceleyen disiplin” olarak tarif edilebilir. Bu tanımın karşılığı bu günkü dilbilimin alt dalı olan ‘tarihsel dilbilim’e (*historical linguistics*) tekabül eder. Filolojinin daha önce de ifade edildiği üzere dört alt dalı vardır: karşılaştırmalı (*comparative*), radikal, bilişsel (*cognitive*) ve metinsel (*textual*) filolojidir. Metin tenkidi bu dördüncü kısma dâhildir (Polat, 2008, s.10).

Metin tenkidi, -elde ister tek nüshası, isterse birden fazla nüshası bulunsun- önce eksiksiz olarak anlama çabasına dayanan, sonra da ihtiva ettiği bilgi ve kültür unsurlarını ayırıp çıkarmak, bunların doğruluk ve değerlerini ortaya koyarak metnin anlamını

kesinleştirmek amacıyla gerçekleştirilen iki yönlü tenkit çalışmasıdır (Tulum, 2000, s. XIX).

Metin tenkidi, 'bilimsel neşir'in (İng. *scholarly editing*, Fr. *edition critique*) ilk aşamasıdır. En geniş anlamıyla metin tenkidi, metnin tarihi üzerine bir çalışmadır ve amacı metnin bilimsel neşridir. Bunun da iki temel şekli vardır: belgesel (*documentary/diplomatic*) neşir ve tenkitli (*critical*) neşir. a. Belgesel neşir. Yazma veya basılı bir belgeyi/nüshayı tarihsel bir sanat ürünü olarak görür ve üzerinde herhangi bir düzeltme yapmaksızın metnin herhangi bir zamanda herhangi bir belgedeki hâlini aynen sunmayı benimser. (…) b. Tenkitli neşir. Tek bir nüshaya dayanmayan, metni bize taşıyan mevcut bütün belgeler arasında mukayese ve seçim yaparak, hataları düzelterek metni yeniden inşayı esas alan neşir türüdür. Metin tenkidi bu tür bir neşri amaçlar. (…) Edebî tenkit, metnin dünyasına, kompozisyonuna, yapısına, üslûbuna ve karakterine odaklanır. En geniş anlamıyla; yazar, metnin tarihsel ortamı, dilin değişik boyutları ve metnin içeriği ile ilgili bütün sorunları kuşatır. Edebî tenkit en kısa tarifiyle, literatürün değerlendirilmesi ve yorumu ile uğraşan bir disiplindir. Metin tenkidi en temelde metinlerin anlamlarıyla değil lafızlarıyla uğraşmakla birlikte, bir metni anlamadan metin tenkidine tabi tutmak, hata ve bozulmaları düzeltmek mümkün değildir. Bu yüzden edebî tenkit ve diğer yorum disiplinleri ile metin tenkidi arasında karşılıklı çok sıkı ve döngüsel bir ilişki vardır. Bir yandan edebî tenkit ve yorum disiplinleri, meşgul oldukları metinlerdeki bozulma ve değişmelerin düzeltilmesi anlamında 'metin tenkidi' ne muhtaçken, metin tenkitçisi de metinlerdeki değişme ve bozulmaların tespitinde edebî tenkidin ve yorum disiplinlerinin verilerinden ve değerlendirmelerinden yararlanmak durumundadır. Bir diğer ifade ile bir metin tenkitçisi görevini ifa ederken bazen bir edebiyat tenkitçisi ve yorumcusu gibi davranır ve onun bir metinle ilgili sorun haline getirdiği meselelerle yüzleşmek zorunda kalır. (Polat, 2008).

Burada temel prensip en güzel metni oluşturmak değil, yazarın kaleminden çıkana en yakın metni oluşturmaya çalışmaktır. Ortaya çıkarılacak metin hatasıyla sevabıyla, yanlışıyla doğrusuyla yazarın metni veya ona en yakın metin olmalıdır (Kontantamer, 1993, s. 347).

Bu çalışmada da üç baytarnâme nüshası önce tek tek okunup çeviriyazıya aktarılmış, nüsha farkları belirlenmiş, sonra dil bilimsel ve eleştirel bir bakışla tenkitli metin oluşturulmuştur. Böylece mütercim elinden çıkmış asıl nüshaya ulaşılmaya çalışılmıştır.

3. BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Aristo'ya atfedilen, mütercimi ve müstensihi bilinmeyen *Kitābu Baytarnâme*'nin üç nüshasının (Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme*) tenkitli metni hazırlanarak Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkısının literatür taraması yapılarak tespiti amaçlanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışma mütercimi ve müstensihi bilinmeyen Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı *Kitābu Baytarnâme* adlı eserler üzerinde yapılacaktır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanması, doküman analizi ve literatür taraması ile elde edilecektir.

3.4. Verilerin Toplanması

Alan odaklı olarak yapılan bu araştırmada veriler, literatür taraması ve doküman analizi ile toplanacaktır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

Veri çözümlemesinde içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Herhangi bir istatistiksel analiz çalışması yapılmayacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde genel ifadelere yer verilip iteratür taraması ile toplanan verilerin çözümlenmesi yapılacaktır.

4. BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

4.1. Giriş

4.1.1. Baytarnâmeler ve Aristoya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme

Baytarnâme, evcil hayvanların hastalık ve tedavileri üzerine İslâm medeniyetinde yazılmış tıp kitaplarının genel adıdır. Fakat bu adla geçen eserlerin umumiyetle atçılık ve binicilik eğitimi ile atların hastalık ve tedavilerini ihtiva eden konulara hasredilmiş oldukları görülmektedir. Baytarnâmelerde diğer evcil hayvanlara ya hiç temas edilmemiş ya da sadece bir bölüm ayrılarak eserin sonunda bahsedilmiştir. Baytarnâmeler veteriner tarihi açısından oldukları kadar, folklor ve filoloji bakımından da önemli kaynak eserlerdendir (Şen, 1995, s. 177).

Batı kaynaklarında, baytar (bayṭār ~ bayṭar) kelimesinin menşeinin Eski Yunancada "at hekimi" manasına gelen "hippiatros" kelimesinden geldiği ileri sürülmektedir (Hell, 1956, s. 431). Arapça sözlüklerde ise "bayṭār ~ bayṭār" ve "bayṭārat" kelimeleri, Arapçada "yarmak, ayırmak; yarılmak, çatlamak" manalarına gelen *baṭr* kelimesinin türevleri olarak gösterilmektedir. Sözünü ettiğimiz bu eserlerde asıl inceleme konusunun umumiyetle "at" olması birinci görüşü sanki doğrulamaktadır. Bazı eserlerin adlarının *Kitabü'l-hayl, Kitabü'l-fürûsiyye, Hayl-nâme, Feres-nâme* veya *Esb-nâme* şeklinde geçmesi de bu görüşü teyit etmektedir (Şen, 1995, s. 177).

Baytarnâmeler hakkında yazdığı makalede Şen, bu eserlerin giderek nasıl anonimleştiği konusunda, Muhammed b. İskender Edirnevî'nin Arapçadan Türkçeye çevirdiği *Baytarnâme*'den bir rivayet aktarır: İskender doğu seferinde iken hastalanır. Aristo tarafından kendisine Belh şehrinde bulunan kırk lüleli *źū'l-cūş* adh çeşmenin suyunu içtiği takdirde iyileşeceği söylenir. Bunun üzerine İskender, Belh şehrinin hâkimi Husrev'e bir mektup yazarak acele bu sudan göndermesini ister. Husrev, bu suyun şifalı olduğunu bildiği için, İskenderun hasta olduğunu anlar ve suyu vermeyeceğini söyleyerek mektupla birlikte gelen adamı geri gönderir. İskender bu tavır karşısında hiddetlenir ve ordusunu İrec adlı adamının emrine vererek, Husrev'in üzerine yollar. Ancak İrec, Husrev karşısında yenilir ve esir düşer. Bu sonucu hayretle karşılayan İskender, bu sefer ordusunun başına Taymus adındaki adamını geçirir ve tekrar Hüsrev'in üzerine asker sevk eder. Husrev bu orduyu da yenilgiye uğratarak Taymus'u hapseder, işin vahametini kavrayan İskender, askerlerini toplayarak Belh şehrine hücum eder ve şehri kuşatır. Ancak üç yıl muhasara

altında tutmasına rağmen şehri alamaz. Ordusu gittikçe zayıflamaktadır. Bu sırada ordudaki atlarda da hastalık belirir. Askerler bu durumu İskender'e şikâyet ederler. İskender Aristo'yu yanma çağırır ve ona: "Bunca zaman ilimle uğraştın, insanoğlunun derdine derman oldun. Şu atlar için bir kitap telif etsen de yolda izde hastalık peyda olduğunda o kitaba göre amel etseler." der. Bunun üzerine Aristo at hastalıkları ve tedavisi ile ilg ili bir kitap yazar ve adını *Baytarnâme* koyar. Bu rivayet. Hacı Ali b. Hacı Muhammed Aksarayî'nin Farsçadan Türkçeye tercüme ettiği *Baytarnâme*'de ve diğer mütercimi belirsiz ve tamamen anonimleşmiş *Baytarnâmeler*'de de az çok değişikliklerle anlatılmaktadır (Şen, 1995, s. 178-179). Üzerinde çalıştığımız *Baytarnâme*'de ise Aristo-İskender ilişkisine dair şöyle söylenir:

> [3a] (4) (…) İskender-i Ẕū'l-ḳarneyn (5) ḥażretleri ẓulumāta sefer murād eyledükde Aristeṭālīs ḥekīmi da'vet (6) idüp bu sefer-i ba'īd ü şedīde muḥtemel atlardan intiḫāb etmege murād idüp (7) ḥekīm daḫı atların cem' elvānından cemī' ve bir vaḳtda ṣu ve yem (8) virüp bir āḫūrda baġladılar üç günden ṣoñra naẓar eylediler ki (9) al at ża'īf olmış, düşmüş, mevte ḳarīb olmış, anı iḫrāc (10) eylediler, dördüncü gün yine naẓar eylediler ki ḳula at ża'īf olmış anı daḫı iḫrāc eylediler, beşinci gün yine naẓar eylediler ki ḳır at ża'īf olmış, (11) anı daḫı iḫrāc eylediler, altıncı gün yine naẓar eylediler ki çil at (12) ża'īf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler, yedinci gün yine naẓar (13) eylediler ki siyāh at ża'īf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler sekizinci gün naẓar eylediler ki [3b] (1) timürḳır ża'īf olmış ṭokuzıncı gün naẓar eylediler ki ṭorı (2) at ża'īf olmış onuncı gün naẓar eylediler ki ḥurmā-yı ṭorı (3) ża'īf olmayup ayaġ üzere ṭurur bildiler ki ḫurmā-ı ṭorı (4) açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde ṭayanur imiş ve ẓulmetde (5) görmelerini daḫı tecrübe içün bir ġāyet ḳaranlıḳ gicede (6) öñlerine bir ḳıl çekdiler evvelā siyāh at gördi ba'dehu ḫurmā-yi (7) dorı at gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi biñ at tedārīk (8) idüp ẓulumāta gitdiler ve yine geldiler.

Metinden alınan kısımda görüldüğü üzere İskender, büyük bir sefer düzenlemeden önce Aristo'dan atları seçmesini ister, o da uyguladığı bir yöntemle en sağlam atları seçip bildirir. Buradan hareketle atların nitelikleri, hastalıkları ve tedavileri hususunda İskender, Aristo'nun bilgisinden yararlanmaktadır. Şen'in makalesinde belirttiği üzere diğer mütercimi belirsiz ve tamamen anonimleşmiş baytarnâmelerde de az çok değişikliklerle bu rivayet anlatılmaktadır. (Şen, 1995, s.179).

Çalışmamıza konusunu Aristo'ya atfedilen üç baytarnâmenin karşılaştırılarak tenkitli metnini hazırlamak oluşturmaktadır. Mütercimi ve müstensihi belli olmayan bu üç baytarnâme şöyledir: Millet Yazma Eserler Kütüphanesi (AETIB-39), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (Yazma Bağışlar Kısmı-7337). Bu eserlerden ikincisi olan Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502 olarak kayıtlanmış

baytarnâme üzerine Nur Melik Peker yüksek lisans tezi hazırlamıştır.[1] Sözü edilen bu tezde eserin imla ve dil özellikleri çalışılmış, açıklamalı dizini çıkarılmıştır. Bu yüzden eserin ses, yapı ve imla hususiyetlerine girilmemiş, çalışmada tenkitli metne odaklanılmıştır.

4.1.2. Baytarnâme'nin Yazarı

İlk baytarnâmeyi Aristo'nun (MÖ 384-322) kaleme aldığı İslam kaynaklarında ifade edilmiştir. Bu yüzden Aristo'nun tıp bilimiyle ilişkisine kısaca değinelim. Aristo (MÖ 384-322) Antik Yunan filozofudur. Platon ile birlikte Batı düşüncesinin temellerini atan filozoflardandır. Felsefe, mantık, dil, fizik, astronomi, zooloji, biyoloji, siyaset gibi pek çok alanda önemli eserler vermiştir. Aristo'nun babası Nikomakhos, bir tıp hekimidir. Nikomakhos, Makedonya kralı II. Filip"in babası II. Amiyntas'ın özel hekimi olunca Aristo da babasıyla birlikte Makedonya'ya yerleşmiştir. Gençlik yıllarında, babasının yanında tıp alanıyla ilgili çalışmalar yapmıştır.

Birçok baytarnâmede anlatıldığı üzere Büyük İskender'in talimatıyla atları iyileştirme, at hastalıklarını teşhis ve tedavi etme, iyi ve güzel atları seçip bulma konusunda çalışmalar yaptığı söylenebilir. On yedi yaşında öğrenim için Atina'ya gönderilmiş, Platon'un öğrencisi olmuş, yirmi yıla yakın bir süre Atina'da yaşamıştır. Aristo'nun zekâsını ve alakasını çok takdir eden Platon, ona Yunanca akıl anlamına gelen *nous* ismini vermiştir. Atina'da Palaton'un yanında felsefe, siyaset, politika ve edebiyat dersleri almıştır. Platon'un ölümünden sonra Assos'ta onun kurduğu okulda üç yıl görev almış ve burada evlenmiştir. Assos'taki okulun yöneticisi olan Aristo, bu dönemde hayatını ders vererek ve gözlemler yaparak geçirmiştir. Makedonya kralı II. Philip, oğlu İskender için Aristo'yu öğretmen olarak tayin etmiştir. Üç yıl İskender'e öğretmenlik yaptıktan sonra babası ölen İskender kral olmuş ve Aristo'yu kendisine danışman olarak atamıştır. İskender, M. 335-334'te Asya seferine çıkınca Aristo, en büyük hayali olan okulu kurmak için İskender'in yanından ayrılarak Atina'ya dönmüştür.

4.1.3. Baytarnâme'nin Mütercimi

Aristo'ya atfedilerek Türkçeye tercüme edilmiş pek çok baytarnâme bulunmaktadır. Söz konusu baytarnâmeler, bu eserleringiderek nasıl anonimleştiklerini göstermesi

[1] Peker, N. M.(2019). *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

bakımından dikkat çekicidir (Şen, 1995, s.178-179). Üzerinde çalıştığımız ve tenkitli metnini hazırladığımız üç baytarnâmenin de mütercimi belli değildir.

4.1.4. Baytarnâme'nin Bölümleri ve İçeriği

Eser, beş kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda "atların güzellikleri ve iyi vasıfları", ikinci kısımda "atların nitelikleri, iyi ve kötü yönleri", üçüncü kısımda "atların yaş tayini", dördüncü kısımda "at hastalıkları ve tedavileri", beşinci kısımda "at alınırken dikkat edilecek hususlar" açıklanmıştır.

Birinci kısımda atların güzellikleri ve iyi vasıfları açıklandıktan sonra ikinci kısımda atların nitelikleri, iyi ve kötü yönleri verilmiştir. Bu kısımda at türleri "hurmayî doru at, açık doru at, timür kır at, yağız at, çil at, kır at, kula at, siyah at" olarak özellikleriyle açıklanmıştır. Üçüncü kısımda atların yaş tayini açıklandıktan sonra dördüncü kısımda şu at hastalıkları ve nasıl tedavi edildikleri izah edilmiştir: "temregü, ur, yengeç, siğil, abraş, tüy bitmemesi, hınzır kılı, basur, göze duman gelmesi, göze ak gelmesi, göze kan gelmesi, gözün yaşarması, kisi, nefha, ayak sinirlerinin tutulması, ayağa su inmesi, ayakta bağa çıkması, dizine yağ inmesi, karakuş çıkması, dize kemik inmesi, ayağa kemik inmesi, bıcılgan, kolların tutulması, tırnak düşmesi, şakak, arpalama, diş ağrısı, boyun yaralanması, bel açılması, mayasıl, haya şişmesi, yağır, cidağı, teyelti kazıması, sofra yaralanması, bağırsakların yaralanıp dışarı çıkması, eşkinsizlik, harınlık, hunnak, boğaza sülük yapışması, zayıf nefes, soluğan, doluca, öksürük, sancı, sidik tutulması, kabızlık, iştahsızlık, salıncak, ishal, zayıflık, soğuk algınlığı, sakağı, su sakağısı, bevâsir, sıraca, kuru gicik, kuduz, uyuz, kelef, kızıl kurt" Eserin beşinci ve son kısmında at satın almak isteyen kimselerin dikkat etmesi gereken hususlar sıralanmıştır.

4.1.5. Baytarnâme'nin Nüshaları

Çalışmamızda incelediğimiz nüshalar şunlardır: Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlanan baytarnâme (A), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı baytarnâme (B), Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı baytarnâme (C). Bu üç baytarnâmede de mütercim ve müstensih bilgisi bulunmamaktadır.

Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 ile kayıtlanan *Kitabu Baytarnâme*, rika hatla kaleme alınmış, genellikle her biri on üç satırlık otuz bir yapraktan müteşekkildir. Çalışmamıza esas teşkil eden yazma, altmış iki sayfa (otur bir yaprak) olup

1b'den başlamıştır. İlk iki sayfaya (1b ve 2a) *Hāẕā Fihrist-i Bayṭarnāme* adıyla dört sütun on iki satırlık sayfa numaralarını ve içindekileri gösteren bir tablo eklenmiştir. 1b sayfası bir başlık ile dört sütun ve on iki satırlı bir tablodan, 2a sayfası yedisi yazılı, beşi yazısız dört sütun ve on iki satırlı bir tablodan ibarettir. Bu tablo B ve C nüshalarında yoktur. 2b sayfası *Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme* başlığı ve besmele ile birlikte on dört satır, son sayfası (31b) sekiz satır, diğer sayfalar on üç satır olarak tertip edilmiştir. Yazmanın son sayfasında yer alan "el-ḥādī min şehr-i ẕilḥicce sene tis'un ve erba'īn ve mieteyn ve elf" ifadesinden eserin Hicri 1 Zilhicce 1249 (Miladi 11 Nisan 1834) tarihinde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Metnin genelinde siyah mürekkep kullanılmakla birlikte bazı bölüm başlıklarında kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Bu kırmızı yazılan bölümler, çeviriyazılı metinde bold yazılmıştır. Eserin 1b'den 24a'ya kadar olan kısmını bir müstensih, 24b'den son sayfaya (31b) kadar olan kısmını başka bir müstensih kaleme almıştır.

Süleymaniye Kütüphanesinin Bağdatlı Vehbi kısmında 1502 numarada kayıtlı olan *Kitabu Baytarnâme*, nesih hatla kaleme alınmış, genellikle her biri on beş satırlık otuz altı yapraktan (yetmiş iki sayfa) teşekkül etmiştir. Yazmanın yazıldığı seneyi belirten bir kayıt yoktur. Eserin genelinde siyah mürekkep kullanılmakla birlikte bazı bölümlerde kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Bu kırmızı yazılan kısımlar, çeviriyazılı metinde bold olarak dizilmiştir. Metnin 1b'den 35b'ye kadar olan kısmını bir müstensih, son üç sayfayı (36a, 36b ve 37a) ise başka bir müstensih kaleme almıştır. Bu son üç sayfada hayvan alacak kişinin dikkat edeceği hususlar açıklanmıştır.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı *Kitabu Baytarnâme*, nesih hatla kaleme alınmış genellikle her biri on beş satırlık otuz iki yapraktan (altmış üç sayfa) teşekkül etmiştir. İlk sayfası (1b) *Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme* başlığı ve besmele ile birlikte on bir satır, son sayfası (32b) altı satır olarak tertip edilmiştir. Son sayfada eserin istinsah tarihi Hicri 1264 (Miladi 1847/1848) olarak belirtilmiştir. Metnin genelinde siyah mürekkep kullanılmış, bazı bölüm başlıkları ve dikkat edilecek bazı hususlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazmada kırmızı yazılan kısımlar çeviriyazılı metinde bold olarak dizilmiştir. Eserin tamamı tek bir müstensih tarafından kaleme alınmıştır.

4.2. Tenkitli Metni Oluşturmada Tutulan Yol

Tenkitli metin hazırlanırken şu hususlar gözetilmiştir:

1. Aristo'ya atfedilen anonimleşmiş bir eser olan *Kitābu Bayṭarnāme*'nin Millet Yazma Eserler Kütüphanesi nüshası A, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmı-1502 nüshansı B, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmı-7337 nüshası C olarak adlandırılmıştır.

2. Üç yazma, tek tek okunmuş, daha sonra çalışılmamış olan A metni sayfa ve satır numarası bakımından esas alınarak eleştirel bakışla filolojik bir incelemeye tabi tutulmuştur. Metinde geçen ayet ve hadislerin çeviriyazısı yapılmamış, metinde görüldüğü biçimde yazılmıştır. Ayet ve hadislerin anlamları dipnotlarla aktarılmıştır.

3. Nüshalar arasındaki farklı yazım tercihleri dipnotlarla belirtilmiştir. Örneğin A ve B metinlerinde "dura" (12b/4) biçiminde yazılan kelime, C metninde "ṭura" biçiminde yazılmıştır. Tenkitli metne Eski Anadolu Türkçesinin yazım özelliklerini daha iyi yansıtan "ṭura" biçimi alınmıştır. Dönemin dil özellikleri filolojik bakış açısıyla ele alınarak tenkitli metinde dil ve yazım birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Tenkitli metin oluşturulurken dönemin dil özellikleri yanında üç nüshanın tercihleri de göz önüne alınmıştır. İki nüshada aynı şekilde yazılan kelimeler eğer dönemin dil özelliklerine aykırılık göstermiyorlarsa diğer nüshaya göre tercih edilmiştir. Aşağıdaki tabloda nüshalar arasında yazım farklılıkları, tenkitli metne alınan biçimiyle ile birlikte aşağıdaki şekilde verilmiştir:

Tablo 4. 1:Nüshalar Arası Yazım Farkları

A Nüshası	B Nüshası	C Nüshası	Tenkitli Metne Alınan Biçim
ceylān	ceyrān	ceyrān	ceylān (3a/2)
atlarıñ	atların	atlarıñ	atlarıñ (5a/10)
ṭolaşuḳ	ṭolaşuḳ	dolaşuk	ṭolaşuḳ (6b/7)
hünerli	hünerli	hünerlü	hünerlü (6b/9)
başlu	başlu	başlı	başlu (6b/11)
ḥuṣūṣa	ḥuṣūṣa	ḥuṣūṣan	ḥuṣūṣan (7b/2
ṣoġuġa	sovuġa	sovuġa	sovuġa (7b/5)

dayanmaz	dayanmaz	ṭayanmaz	ṭayanmaz (7b/13)
faḳaṭ	faḳad	faḳaṭ	faḳaṭ (8a/1)
dırnaḳları	ṭırnaḳları	ṭırnaḳları	ṭırnaḳları (8b/4)
maḥallerin	maḥallerin	maḥalleriñ	maḥalleriñ (8b/12)
ayġır	ayḳır	ayġır	ayġır (9a/3)
pāyentsiz	pāyendsiz	pāyendsiz	pāyendsiz (9a/5)
terlemiş	derlemiş	derlemiş	derlemiş (9b/4)
besülü	besülü	beslü	besülü (9b/8)
ḳanadları	ḳanatları	ḳanatları	ḳanatları (10b/8)
susam	susam	sisam	susam (11b/6)
tābede	tābede	tavada	tābede (11b/9)
ṭorba	ṭobra	ṭobra	ṭorba (11b/10)
dura	dura	ṭura	ṭura (12b/4)
duman	ṭuman	ṭuman	ṭuman (12b/6)
doġan	doġan	ṭoġan	ṭoġan (12b/9)
deynek	deynek	degnek	deynek (13a/3)
burḳu	burḳu	burġı	burḳu (13a/3)
doḳunup	ṭoḳunup	ṭoḳunup	ṭoḳunup (13b/1)

dutar	ṭutar	ṭutar	ṭutar (14a/2)
doluca	doluca	dolıca	doluca (15a/10)
dura	ṭura	ṭura	ṭura (15b/7)
ardınç	ardınç	ardıç	ardınç (16a/2)
derlü	terlü	derlü	derlü (16b/7)
yumurṭa	yumurṭa	yumurda	yumurṭa (17a/1)
Girit	Girid	Girit	Girit (17a/10)
ṣarusı	ṣarısı	ṣarusı	ṣarusı (17a/11)
ṣıracalı	ṣıracalı	ṣıracalu	ṣıracalu (20a/1)
ṭura	ṭura	dura	ṭura (20a/5)
dura	ṭura	ṭura	ṭura (21b/11)
dursa	ṭursa	ṭursa	ṭursa (22a/1)
dutar	ṭutar	ṭutar	ṭutar (22a/4)
ısıçaḳ ısıçaḳ	ısıçaḳ ısıçaḳ	sıcaḳ sıcaḳ	ısıçaḳ ısıçaḳ (22b/11)
dura	ṭura	dura	ṭura (23a/7)
dura	ṭura	ṭura	ṭura (23a/11)
durduḳdan	ṭurduḳdan	ṭurduḳdan	ṭurduḳdan (23b/5)

ḫamīri	ḫamīri	ḫamurı	ḫamīri (23b/12)
ḫamurin	ḫamīrin	ḫamuruñ	ḫamuruñ (24a/1)
ṭuzlı	ṭuzlı	ṭuzlu	ṭuzlı (24a/13)
oġa oġa	ova ova	ova ova	oġa oġa (24b/12)
oġalar	oġalar	ovalar	oġalar (24b/13)
daġlayalar	daġlayalar	ṭaġlayalar	daġlayalar (25a/12)
merhem	merhem	melhem	merhem (27b/4)
tügi	tügi	tüyi	tügi (28a/5)
ṣuṣam	susam	susam	ṣuṣam (28a/12)
merhem	melhem	merhem	merhem (28b/2)
doldıralar	ṭoldıralar	ṭoldıralar	ṭoldıralar (29a/1)
buġday	bu‘day	buġday	buġday (29a/7)
ṣıçaḳ	sıcaḳ	sıcaḳ	sıcaḳ (29b/9)
dutalar	ṭutalar	ṭutalar	ṭutalar (29b/12)
dalasa	ṭalasa	ṭalasa	ṭalasa (30a/1)
yedüreler	yedüreler	yedireler	yedüreler (30b/4)

4. Nüshalar arasındaki kelime ve ifade tercihleri dipnotlarla gösterilmiştir. Metnin bütünlüğü ve bağlamı içinde dönemin dil özellikleri gözetilerek en doğru olan biçim tenkitli metne dâhil edilirken anlam bakımından bağlama ters düşmeyen kelimelerden

Türkçe kökenli olanlar, yabancı dilden gelenlere kıyasla tercih edilmiştir. Örneğin A yazmasında "ḳarañuluḳ" (2b/14) kelimesi yazılıyken B ve C yazmalarında bunun yerine "sevd" kelimesi geçmektedir. İki nüshada "sevd" kelimesi geçmesine rağmen Eski Anadolu Türkçesini daha iyi yansıtan bir kelime olarak değerlendirdiğimiz için tenkitli metne "ḳarañuluḳ" kelimesi alınmıştır. Aşağıdaki tabloda nüshadan nüshaya değişen kelime ve ifadeler, tenkitli metne alınan biçimleri ile birlikte aşağıdaki şekilde verilmiştir:

Tablo 4. 2:Nüshalar Arası Kelime ve İfade Farkları

A Nüshası	B Nüshası	C Nüshası	Tenkitli Metne Alınan Biçim
faḳīr	faḳīr	ḥaḳīr	faḳīr (2b/4)
ḳarañuluḳ	sevd	sevd	ḳarañuluḳ (2b/14)
murād	emr	emr	murād (3a/6)
kim	kimse	kimesne	kimesne (3b/10)
ḳara ile ḳızıl	sevād ile ḥumret	sevād ile ḥumret	ḳara ile ḳızıl (5a/1)
naṣıl	naṣıl	ne şekil	naṣıl (5a/5)
teṣbīh	ṣebīh	ṣebīh	teṣbīh (6a/3)
i'tibār	i'tibār	vech	i'tibār (6a/11)
yügrükdür	yügrük olur	yügrük olur	yügrük olur (7a/6)
ġayre	ṣāhibine	ṣāhibine	ṣāhibine (8b/1)
ardında	ṭaşrasında	ṭaşrasında	ṭaşrasında (8b/1)
maḥalle	yere	maḥalle	maḥalle (10b/12)
ta'līḳ idüp	ta'līḳ idüp	aşup	ta'līḳ idüp (10b/12)

üfleyeler	üfleyeler	üfüreler	üfleyeler (11a/1)
dīger	āḫir	dīger	dīger (11a/2)
dīger	āḫir	dīger	dīger (11a/4)
ḳunduz yaġı	ḳunduz yaġı	ḳunduziyye	ḳunduz yaġı (11a/7)
ḫamr	ḫamr	şarāb	ḫamr (11a/11)
tābede	tābede	tavada	tābede (11b/9)
her ne	ḳanḳı	her ne	her ne (12a/2)
ṭılā ide	süre	ṭılā ide	ṭılā ide (12a/3)
saḫḳ idüp	saḫḳ idüp	saḫḳ eyleyüp	saḫḳ idüp (13a/2)
ḳaṭ‘	kesüp	ḳaṭ‘	kesüp (13a/3)
-	atuñ	ḥayvānuñ	atuñ (13a/7)
vaż‘ idüp	vaż‘ eyleyüp	vaż‘ eyleyüp	vaż‘ idüp (13a/12)
saḫḳ idüp	ba‘de’s-saḫḳ	ba‘de’s-saḫḳ	saḫḳ idüp (13b/7)
budur	oldur	budur	budur (14a/9)
Türkçesi ur dirler	ya’nī ur olsa	Türkçe ur dirler	Türkçesi ur dirler (15b/11)
yarılan yere	yarılan yere	yarığına	yarılan yere (15b/13)
saḫḳ eyleyüp	saḫḳ idüp	saḫḳ eyleyüp	saḫḳ eyleyüp (16a/3)
muḥkem	muḥkemce	muḥkem	muḥkem (16b/3)

ḳırılmaḳsızın	şikest olmaḳsızın	şikest olmaḳsızın	ḳırılmaḳsızın (16b/13)
eyledükden ṣoñra	eyledükden ṣoñra	eyledükde	eyledükden ṣoñra (17a/6)
maḫlūṭ eyleyüp	maḫlūṭ eyleyüp	maḫlūṭ idüp	maḫlūṭ eyleyüp (17b/3)
yazalar	yazalar	tesṭīr ideler	yazalar (19a/6)
vaż‘ idüp	vaż‘ eyleyüp	vaż‘ eyleyüp	vaż‘ idüp (19b/3)
yedüre	ekl itdüreler	ekl itdüreler	yedüre (20b/4)
ṣu virildikde	ṣu virildigi vaḳit	ṣu virildigi vaḳit	ṣu virildikde (20b/5)
sidügi ṭutılup	sidügi ṭutılsa	bevli ṭonsa	sidügi ṭutılup (20b/8)
cild	cild	bez	cild (22b/3)
başını	kellesini	başını	kellesini (23b/4)
iḫrāc olmış	iḫrāc olmış	çıḳmış	çıḳmış (23b/7)
şaḳḳ eyleyüp	şaḳḳ eyleyüp	şaḳḳ idüp	şaḳḳ eyleyüp (23b/13)
mu‘āleceyi	mu‘āleceyi	eczāları	eczāları (26a/4)
ṭılā idüp	ṭılā ide	ṭılā eyleyüp	ṭılā idüp (26b/6)
tersleyemez olsa	tersleyemez ise	tersleyemezse	tersleyemez olsa (28a/9)
avşāḳ çādarı	avşāḳ çādarı	çādar-ı avşāḳı	avşāḳ çādarı (29a/2)
ṭılā ideler	ṭılā olına	ṭılā olına	ṭılā ideler (29a/4)

yaġlaya	yaġ süreler	yaġ süreler	yaġlaya (29b/2)
bu minvāl üzere süreler	bu minvāl yedüreler	bu minvāl-i muḥarrer yedürseler	bu minvāl üzere süreler (30b/5)
ḳaranlıḳ	ḳarañu	ḳaranlıḳ	ḳaranlıḳ (30b/6)

5. Nüshalar arasında farklılaşan gramer kategorileri, farklı isim ve fiil çekimlerinden anlam ve gramerce en uygun olanı dönemin dil özellikleri de gözetilerek tenkitli metne dâhil edilmiş; nüsha farklılıkları dipnotlarla belirtilmiştir. Örneğin A metninde "ola" (6a/4) biçiminde emir-istek üçüncü teklikle çekimlenen fiil, B metninde "olmaḳ", C metninde "olmaḳda" şeklinde çekimlenmiştir. Tenkitli metne "evvelkisi boynı uzun ola ikincisi kirpikleri uzun ola" ifadesinde bağlama daha uygun düştüğü için "ola" biçimi alınmıştır. Aşağıdaki tabloda nüshadan nüshaya farklılaşan isim ve fiil çekimleri ile tenkitli metne alınan biçimleri verilmiştir:

Tablo 4. 3: Nüshalar Arası Farklılaşan İsim ve Fiil Çekimleri

A Nüshası	B Nüshası	C Nüshası	Tenkitli Metne Alınan Biçim
rivāyet iderler ki	rivāyet itmişlerdir	rivāyet itmişlerdir	rivāyet iderler ki (4a/8)
ḳırḳıḳdan	ḳırḳmadan	ḳırḳmadan	ḳırḳmadan (4a/11)
buyurmışlardır ki	buyurmışlardır ki	buyurmışdır ki	buyurmışlardır ki (4b/1)
sizler	siz	siz	sizler (4b/3)
didükde	didi	didi	didükde (5a/5)
atı	atdır	atı	atı (5a/6)
evvelkisi	evvelkisi	evvelki	evvelkisi (6a/3)
ikinci	ikincisi	ikinci	İkincisi (6a/4)

ola	olmaḳ	olmaḳda	ola (6a/4)
ḳuyruġı	ḳuyruġı	ḳuyruḳ	ḳuyruḳ (6a/7)
gelürse	geldükde	gelürse	gelürse (6b/6)
ṣıçraya	ṣıçrayup	ṣıçraya	ṣıçraya (6b/6)
ayaġın	ayaġın	ayaġını	ayaġın (6b/12)
ayaġıñ	ayaġıñ	ayaġını	ayaġını (7a/4)
ayaġınıñ	ayaġında	ayaġında	ayaġınıñ (8a/4)
maḥallerin	maḥallerin	maḥalleriñ	maḥalleriñ (8b/12)
ferclerin	ferclerin	ferclerini	ferclerin (9a/2)
tımār ideler	tımār ideler	tımār oluna	tımār ideler (9a/10)
ṣiḳletini	ṣiḳleti	ṣiḳleti	ṣiḳletini (9b/2)
virmeyeler	virmeye	virmeyeler	virmeyeler (9b/6)
bunlaruñ	bunlar	bunlaruñ	bunlaruñ (9b/11)
ḳuluñ	ḳulun	ḳulun	ḳuluñ (10a/1)
ḳapaġın	ḳapaġı	ḳapaġın	ḳapaġın (10a/1)
yaşından	yaşından	yaşında	yaşından (10a/12)
ṣaḳaġı	ṣaḳaġısı	ṣaḳaġı	ṣaḳaġı (10b/4)
içüre	içüreler	içüreler	içüreler (11a/4)

cümlesi	cümlesi	cümlesini	cümlesini (11a/8)
aġacınuñ	aġacından	aġacından	aġacından (13a/3)
ḳalınlığından	ḳalınlığından	ḳalınlığında	ḳalınlığında (13a/3)
bişüreler	bişürüp	bişüreler	bişüreler (13b/3)
aġzın	aġzını	aġzın	aġzın (14a/5)
ṣolur	ṣolur	ṣoluya	ṣolur (14a/10)
boġazı ḫırlasa	boġazı ḫırlasa	boġazı ḫırlansa	boġazı ḫırlasa (14b/12)
baġlayalar	baġlayup	baġlayup	baġlayup (15b/9)
açmayup	açmayalar	açmayalar	açmayalar (15b/10)
gögsinde	gögsinde	gögsine	gögsinde (15b/11)
eyleyüp	idüp	eyleyüp	eyleyüp (16a/3)
öksürüge	öksürük içün	öksürük içün	öksürük içün (16b/11)
ṭarafda	ṭarafda	ṭarafında	ṭarafında (19a/1)
ṣadaḳa vire	ṣadaḳa vire	ṣadaḳa vireler	ṣadaḳa vireler (19a/11)
arpa	arpayı	arpayı	arpayı (19b/4)
ḳalınca	ḳalınca	ḳalıncaya	ḳalıncaya (19b/9)
inegiñ	inek	inek	inegiñ (20a/13)

burnını	burnına	burnını	burnını (20b/4)
ḳaynada	ḳaynadup	ḳaynadup	ḳaynada (21b/4)
ṭulumını	ṭulumuñ	ṭulumını	ṭulumını (21b/10)
maḥallini	maḥallini	maḥalline	maḥalline (22b/4)
ṣu ḳurbaġasınıñ	ṣu ḳurbaġasını	ṣu ḳurbaġasını	ṣu ḳurbaġasınıñ (22b/13)
ḫamurin	ḫamīrin	ḫamuruñ	ḫamuruñ (24a/1)
ḥayvānuñ	ḥayvānuñ	ḥayvāna	ḥayvānuñ (25b/11)
süre	süre	süreler	süreler (26b/1)
ṭılā idüp	ṭılā ide	ṭılā eyleyüp	ṭılā idüp (26b/6)
ḥayvān	ḥayvānuñ	ḥayvānuñ	ḥayvānuñ (26b/8)
ḥayvān	ḥayvānuñ	ḥayvānuñ	ḥayvānuñ (27b/2)
dibini	dibini	dibin	dibini (28b/7)
aşını	aşını	aşı	aşını (30a/8)
defʿ ola	defʿ ola	defʿ olur	defʿ ola (30b/4)
olmazsa	olmazsa	olmasa	olmazsa (30b/6)
ḥalāṣ ola	ḥalāṣ ola	ḥalāṣ olur	ḥalāṣ olur (30b/10)
ḳulaḳlarınuñ	ḳulaḳlarınuñ	ḳulaḳların	ḳulaḳlarınuñ (31a/1)

yeminden	yeminden	yemden	yeminden (31a/3)
semirdür	semirdür	semirür	semirdür (31a/9)

6. Nüshalarda atlanan ifade, cümle ve bölümler dipnotlarda belirtilmiş; eklenen ifade, cümle ve bölümler metnin bağlamına uygun olarak tenkitli metne dâhil edilmiştir. Örneğin B ve C metninde olup da A metninde atlanan "dördüncü gün yine naẓar eylediler ki ḳula at ża'īf olmış anı daḫı iḫrāc eylediler" ifadesi tenkitli metne dâhil edilmiştir.

7. Nüshalarda eklenen veya atlanan cümle ve bölümler için ayrıca bir tablo oluşturulmamıştır. Çalışmada hem üç nüsha hem de tenkitli metin çeviriyazılı olarak verilmiş; daha çok tenkitli metne odaklanılmıştır. Böylece tek ve sağlam bir metin elde edilmeye çalışılmıştır.

4.2.1. Baytarnâme'nin Üç Nüshasında Farklılaşan Yazım ve Dil Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Baytarnâme'nin üç nüshası yazım ve dil özellikleri bakımından karşılaştırıldığında şu hususlar tespit edilmiştir:

1. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen bazı eklerin sadece düz ünlü, bazı eklerin sadece yuvarlak ünlüyle yazılması kuralı Baytarnâme'de düzenli değildir. Yuvarlaklaşma kuralı yer yer esnetilmiştir. Bu durum üç nüshada da aynı metin içinde düzensizdir:

- hünerlü ~ hünerli
- başlu ~ başlı
- burḳu ~ burġı
- ṣıracalu ~ ṣıracalı
- ṭuzlı ~ ṭuzlu
- yedüreler ~ yedireler

2. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ince sıradan kelimelerde söz başı t- > d- ötümlüleşmesinin gerçekleştiği ancak kalın sıradan kelimelerde ise söz başı t- ünsüzünün daha çok korunduğu yaygın bir görüş olmakla birlikte *Baytarnâme*'de hem kalın sıradan hem de ince sıradan kelimelerde söz başı t- / d- kullanımı düzensizdir. Kalın sıradan kelmelerde söz başında hem tı (ط) hem de dal (د) harfi kullanılmış; ince sıradan kelimelerde söz başında hem te (ت) hem de dal (د) harfi kullanılmıştır. *Baytarnâme*'de söz

başı t- / d- kullanımı üç nüshada da aynı metinde düzensiz olduğundan bu konuda bir imla sorunundan ve t ~ d nöbetleşmesinden söz edilebilir. Müstensihler, aynı metin içinde bazen kelimelerin klasik imlasına bağlı kalırken bazen de söyleyişe dikkat etmişlerdir:

- ṭolaşuk ~ dolaşuk
- ṭayanmaz ~ dayanmaz
- ṭırnaḳları ~ dırnaḳları
- ṭura ~ dura
- ṭuman ~ duman
- ṭutar ~ dutar
- ṭursa ~ dursa
- terlü ~ derlü
- terlemiş ~ derlemiş

3. Doğu Türkçesinde Arapça ve Farsça kökenli olmayan kelimlelerde kalın s için sad (ص) harfi kullanılmaz. Ancak Batı Türkçesinde kalın s için hem sad (ص) hem de sin (س) harfleri kullanılabilmekte, aynı kelime hem sad (ص) hem de sin (س) ile yazılabilmektedir. Bu durum metnimize de yansımıştır:

- ṣuṣam / susam
- ṣovuġa / sovuġa

4. ç > c ötümlüleşmesi üç nüshada da aynı metin içinde düzensizdir:

- sıçaḳ > sıcaḳ

5. g > v dudaksılaşması üç nüshada da aynı metin içinde düzensizdir:

- oġa oġa > ova ova
- oġalar > ovalar
- ṣoġuġa > sovuġa

6. B ve C nüshalarında göçüşme gerçekleşirken A nüshasında bu ses olayına rastlanmamıştır:

- ṭorba > ṭobra

7. Yükleme hâli eki üç nüshada da +(y)I biçiminde olmakla birlikte seyrek de olsa eksiz yüklemeyle çekimlenen isimler de vardır. Bu ikili kullanım üç nüsha için düzensizdir:

- ayaġını ~ ayaġın
- ferclerini ~ ferclerin
- dibini ~ dibin

8. Aynı zamirin; A nüshasında “kim”, B nüshasında “kimse”, C nüshasında “kimesne” biçiminde yazılması dikkat çekicidir.

9. Fiiller genellikle emir-istek kipi üçüncü teklik veya çokluk kişisiyle çekimlenmiş, bazen bunun yerine “-Up” zarf-fiil ekiyle bağlanmıştır. Emir-istek kipi veya “-Up” ekli zarf-fiil tercihlerinde nüshalar arasında değişiklik gözlemlenmiştir. Örneğin A ve B nüshalarında “sıçraya”, C’de “sıçrayup”; A ve C nüshalarında “bişüreler”, B’de “bişürüp”; B ve C nüshalarında “baġlayup”, A’da “baġlayalar” biçiminde yazılmıştır.

10. Nüshalar arası kelime tercihleri karşılaştırıldığında Arapça, Farsça ve Türkçe kökenli kelimelerde anlamlı ve düzenli bir ayrışma söz konusu değildir. Örneğin A nüshasında Türkçe “ḳaraŋuluḳ” yerine B ve C nüshalarında Arapça kökenli “sevd”; B nüshasında Türkçe “yer” kelimesi yerine A ve C’de Arapça kökenli “maḥal”; B nüshasında Arapça kökenli “āḫir” yerine A ve C nüshalarında Farsça kökenli “dīger”; A ve C nüshalarında Arapça isim ve Türkçe fiil “ṭılā ide” yerine B nüshasında Türkçe “süre” kelimesi kullanılmıştır. Aynı şekilde B ve C’deki Arapça isim ve Türkçe fiil “ekl itdüreler”, A nüshasında Türkçe “yedüre”; A ve B’deki Arapça isim ve Türkçe fiil “iḫrāc olmış”, C’de Türkçe “çıḳmış”; A ve C’deki Arapça kökenki “ḳat‘” B nüshasında Türkçe “kesüp” biçimindedir:

4.3. Baytarnâme’de Kullanılan Üslübun Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimine Katkıları

Ortaöğretimde Türk dili ve edebiyatı derleri, 2016 yılından itibaren “metin merkezli” bir anlayışla hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı’na göre işlenmektedir. Bu programdaki şiir, roman, öykü, tiyatro gibi sanatsal metinlerin yanında deneme, biyografi, makale, tarih, haber yazıları gibi bilgilendirici metinlere yönelik kazanımlara da yer verilmiştir. Bu kazanımlardan bazıları şöyledir: “Metin türünün ortaya çıkışını ve tarihsel dönemle ilişkisini ortaya koyar.”, “Metin ile metnin konusu, amacı, hedef kitlesi arasında ilişki kurar.”, “Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler.”, “Metnin üslup özelliklerini belirler.” “Metinde millî, manevi, evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler.”, “Metinde yazarın bakış açısını belirler.”, “Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.” Atların

özelliklerin, at hastalıkları ve bu hastalıkların tedavi yöntemlerini açıklayan baytarnâmeler de öğretici metinlerdendir. Eleştirel metni hazırlanan üç adet baytarnâmenin gerek üslup gerekse içerik özellikleri bakımından Türkçenin hem çeviri metinlerdeki kıvraklığını hem de bilgilendirici metinlerde görülen açıklayıcı anlatım özelliklerini artzamanlı olarak göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Çalışmaya konu olan baytarnâme, bilgilendirici metinlerde görülen açıklayıcı anlatımla kaleme alınmıştır. Açıklayıcı anlatımlarda başvurulan tanımlama, örnekleme, tanık gösterme, benzetme, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulmuştur.

Tenkitli metni hazırlanan bu baytarnâmede, genellikle açıklayıcı anlatım yöntemi kullanılmıştır. Metinden alınan aşağıdaki parçalar, bu anlatım biçimini örneklemektedir. Birinci örneğimiz bir at hastalığı olan sakağının türlerini, belirtmekte ve tedavisini açıklamaktadır:

> "[10b] (4) (…) At ṣaḳaġı olsa bu 'illet iki nev'dür. (5) Birine ṣaḳaġı ve birine ṣu ṣaḳaġısı dirler. Ṣaḳaġınuñ (6) 'alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin gibi ḳanı (7) aḳar ve başın aşaġı ṭutar ve burnını dīvāra sürer (8) ve burnınuñ ḳanatları gerilür ve ṭurdıġı maḥalde ḫırlar. (9) 'İlācı budur ki yigirmi dirhem ruġan sāde ve on dirhem (10) ruġan-ı zeyt yaġı ve on dirhem bezir yaġı ve on dirhem keskin (11) 'araḳ ve bir dirhem çörek otı bunları birbirine ba'de'l-ḫalṭ ḥayvānuñ (12) başını bir yüksek maḫalle ta'līḳ idüp burnınuñ delüklerinden (13) içüreler, mücerrebdür."

Baytarnâme'den alınan bu parçada, sakağı hastalığı hakkında bilgi vermek, hastalığı açıklamak amaçlandığından açıklayıcı anlatım kullanılmıştır. Ayrıca parçada açıklayıcı anlatımlarda kullanılan düşünceyi geliştirme yollarından sayısal verilerden yararlanmaya başvurulmuştur.

İkinci örneğimiz, bazı at çeşitleri ve bu atların özelliklerini açıklamaktadır:

> "[7b] (5) (…) Yaġız at (6) keskin ve eşkin ve yügrük olur ve çil at ki yelesi (7) ve ḳuyruġı siyāh ve uzun olursa ve ṭırnaġı siyāh olursa hünerlü olur. (8) Ḳır at daḫı eger yelesi ve ḳuyruġı siyāh olursa hünerlü (9) olur. Ḳula at ḥaḳḳında dimişler ki at kim ola ḳula alma anı bir (10) pula. Meger yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola ve belinden ḳuyruġına (11) varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol vaḳt hünerlü olur ve al at yügrük olur …"

Bu parçada at çeşitlerinden olan yağız at, çil at, kır at ve kula at hakkında bilgiler verilmektedir. Bu at türleri hakkında bilgi verilirken açık, anlaşılır bir dil kullanılmış, nitelendirmelere başvurulmuş, "at kim kula alma anı bir pula" alıntısıyla anlatım geliştirilmiştir.

Üçüncü örneğimiz, tırnağını düşüren ve ayağında şiş olan ata uygulacak ilacın tarifini vererek tedavi şeklini açıklamaktadır:

> "[25a] (6) Bir at ṭırnaġını düşürür olsa ʻalāmeti oldur ki ṭırnaġınuñ ucuna baṣar (7) ol-vaḳtda ṭırnaġınuñ tüyi dibini çepçevre dāġlayup ve ṭuzı ḳuyruḳ yaġıyla (8) ḫalṭ eyleyüp dā'imā ṭırnaġını yaġlayalar eyü olur. Ve ḥayvānuñ dizinde ve ḳıç ayaġında (9) daḫı şiş olsa öküzüñ ḳırmızı etinden üzerine baġlayalar. Bir ḳaç gün (10) ṭura. Bir ḳaç defʻa böylece idüp baʻdehu paçanuñ ṣuyı ile ġusl eyleyeler defʻ (11) olur. Mücerrebdür."

Bu parçada bir atın tırnağını düşürmesinin tırnağının ucuna basmasından anlaşıldığı, tuz ve kuyruk yağından oluşan karışımın uygulanmasıyla tırnağın iyi olacağı açıklanmıştır. Hayvanın dizinde ve kıç ayağındaki şişliğin ise öküz eti ve paça suyu ile giderileceği aktarılmıştır. Örneklenen üç parçadan hareketle baytarnâmelerde açıklayıcı anlatıma çokça başvurulduğu söylenebilir. Baytarnâmenin bütün metni dikkate alındığında anlatımda bilgi vericilik, öğreticilik amaçlandığı ve bu amaç doğrultusunda bir üslup kullanıldığı tespit edilmiştir.

Baytarnâmede açıklayıcı anlatım yöntemini desteklemek adına tanık gösterme, tanımlama, benzetme gibi düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılmıştır. Aşağıya alınan örnek parçada, bilgilendirme yapılırken tanıklama orijinal metinle alıntılanmış, ayrıca tanımlama ve örneklemeye de başvurulmuştur:

> "[5a] (13) (…) Nāfi' Bin Cübeyr raḍiyāllāhu ʻanhü rivāyet [5b] (1) etmişdür ki Rasūlu Ekrem ṣallāllāhu ʻaleyhi ve selem buyurdılar ki (2) اليمن في الخيل في كلّ اخوا و اهمّ yaʻnī ḫayır ve bereket atlarda (3) her at ki ḳara ve yeşile beñzeye andadur. Yaʻnī ḳatı siyāh (4) olmayup bir mıḳdār gökrek ola dimekdür ve Ebū Hureyre raḍiya (5) allāhu ʻanhüden mervīdür ki: Rasūl-i Ekrem ṣallāllāhi teʻālā aleyhi ve sellem efendimüz (6) atda şikāl olduġını sevmezler idi. Şikāl aña dirler ki (7) atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil (8) ola sekil diyü atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur ve baʻżıları ẕikr (9) eylediler ki Ḥażret-i İmām Ḥüseyin raḍiyallāhu ʻanhü ḫażretleri şehīd (10) olduḳları vaḳt böyle bir at üzerinde idi didiler."

Baytarnâme'den alınan bu parçada iyi atın nitelikleri sıralanırken açıklayıcı anlatım yöntemi; tanık gösterme, alıntılama, örnekleme gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurularak kullanılmıştır. Parçada orijinal metinle alıntı yapılmakta, bu alıntı tercüme edilmektedir. "Şikal" ve "sekil" terimleri tanımlanmakta, tarihten bir örnekle açıklanmaktadır.

Diğer bir örnekte iyi atın özellikleri sıralanırken sayısal verilerden, benzetmelerden ve niteleyici sözlerden yararlanılmıştır:

> [5b] (10) (…) Eyü (11) at oldur ki anda on iki teşbīh bulına. Üç yeri gözel nisāya (12) ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına ve üç yeri ḳaṭıra (13) teşbīh ola. Ammā üç maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki [6a] (1) ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun ola (2) üçünci, yancıḳları ʻavrat yancıġı gibi çoḳ ola (3) ve ammā deveye teşbīh olan maḥalli ki evvelkisi boynı uzun (4) ola ikincisi kirpikleri uzun ola zīrā deve kirpükli (5) at olmaz, alma gözlü olur. Üçincisi ḳıç siñirleri ḳalın (6) ve dik ola ve ammā ṣu ṣıġırına teşbīh olan maḥalli biri (7) oldur ki bilekleri ḳalın ve ḳısa

> ola öküz bilegi gibi ikinci ḳarnı altı yaşşı ola. Üçünci ḳuyruḳ (8) yataġı geñiş ola. Ve ammā kaṭıra teşbīh olan maḥalli biri (9) oldur ki ḳulaḳları uzun ola, ikinci ḳuyruġı gibi ḳamçı ḳuyruḳlu ola. Üçünci, ṭırnaġı bilekde ola ve uzunluḳda (10) degül zīrā atuñ ṭırnaġı turb gibi degirmi gerekdir."

Bu parçada iyi bir atta bulunması gereken nitelikler verilirken atın üç yerinin güzel kadına, üç yerinin deveye, üç yerinin su sığırına ve üç yerinin katıra benzediği söylenerek hem sayısal verilerden hem de benzetmeden yararlanılmıştır. Ayrıca atların hangi yönden bu varlıklara benzemesi gerektiği nitelendirmelerle açıklanarak somutlaştırılmıştır.

Görüldüğü üzere Baytarnâme adlı eserde, Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen "metin merkezli" kazanımlara uygun bir üslup kullanılmıştır. Ayrıca eser, Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nin dil özelliklerini yansıtması bakımından Türkiye Türkçesinin ses, yapı ve cümle özellikleri açısından ne gibi değişimler geçirdiğini tarihsel bir perspektiften öğrencilere sunmaktadır. Bu yönüyle *Baytarnâme*, metinler ve dönemler arası bir karşılaştırmaya imkân sağlamaktadır.

Baytarnâme'de kullanılan dil, alıcıyı harekete geçirme ve göndergesel işlevlerde kullanılmıştır. Öğretici ve bilgilendirici bir metin olduğu için açık, anlaşılır bir üslup kullanılmıştır. Metinde emir-istek kiplerinin ve zarf-fiillerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Fiil zengini bir dil olan Türkçenin emir-istek çekimi ve fiilimsili cümle yapıları bu metin aracılığıyla artzamanlı olarak örneklenebilir:

> "[25a] (1) (…) Ḳolları ṭutulsa dört beş gün aḫşam ve ṣabāh ṣabūn (2) ve sıçaḳ ṣu ile ġusl idüp ba'dehu on dirhem rāziyāne toḫmı, on dirhem zencebil, (3) on dirhem egir bu eczāları ba'de's-saḥḳ elekden geçürüp ve ḳoyun derisini zeyt yaġı ile (4) yaġlayup meẕkūr eczāları üzerine eküp ḥayvānuñ omuzı başından bilegine dek (5) ṣaralar. Beş günden-ṣoñra çözüp ġusl eyleyüp acı yaġ ile yaġlayalar mücerrebdür."

Parçada kullanılan "ġusl idüp", "geçürüp", "yaġlayup", "eküp", "ġusl eyleyüp" bağ-fiilleri uzun cümle kurulmasına imkân sağlamış; "ṣaralar", "yaġlayalar" fiilleri de anlatımın dilin alıcıyı harekete geçirme işlevi kazanmasını sağlamıştır.

Aşağıya aldığımız parçada da bir tür virgül gibi kullanılan "ve" bağlacının ve bağ-fiillerin; kelime, ifade ve cümleleri birbirine bağladığı görülmektedir:

> [6a](10)… İmdi (11) bu i'tibār üzere atlaruñ a'lāsı oldur ki gözel yüzlü ola (12) ve ḳulaḳları ḳamış yabraġı gibi olup yumrı alınlı ḳurı başlı ola (13) iki ḳulaġı arası vāsi' ola. Vāfiḳ dişli ola ve yumrı alınlı ḳurı başlı ola ve uzun [6b] (1) boyunlı ve ince ṣaçlu ve ḳışa belli ola ve küçük bögürli ve (2) omzı yüksek ve yaşşı ve çoḳ gögüslü ola ve ḳuyruḳ yataġı geñiş ola ve buṭları arası (3) ve kirpükleri ve aşıḳların aşaġısı siyāh ola ve tīz göregen (4) ola ve yörürken iki ḳulaġı ile iki cānibe işāret ider gibi (5) gendüyi terāzūlayup ṣaḳına ṣaḳına yörüye. Öñüne bir ḫandek (6) ya ṣu gelürse ṣıçraya ve öñi ḳıçından ve ḳıçı öñinden yüksek olmayup ikisi berāber ola ve iki ayaḳları geñiş (7) ola basup öñleri ve ḳıçları ṭolaşuḳ olmaya ve daḫı almacuġı (8) yumrı olmaya eger almacuġınuñ biri eksük olursa

ġāyet (9) hünerlü olur ve ḳıç uyluḳları yancığı ve iç yanınuñ daḫı etleri (10) çoḳ ola ve yırtmaçlı ola.”

Parçada “ve” bağlacının genellikle eş görevli kelime ve kelime grupları ile cümleleri bağladığı görülmektedir. Ayrıca “-Up” zarf-fiil eki bağlaç gibi kullanılmakta, bu eki alan fiillerle cümlelerin birbirine bağlandığı görülmektedir. Baytarnâme, bu tür bağlaç ve bağlaç gibi kullanılan zarf-fiiller bakımından oldukça zengindir.

Kİtābu Baytarnâme’de cümle kuruluşlarının ve fiil çekimlerinin yazmadan yazmaya nasıl değiştiğini; müstensihlerin metni istinsah ederken keyfi davranabildiklerini veya eklemeler, çıkarmalar yaptıklarını göstermeleri bakımından aşağıya alınan parçalar iyi bir örnek oluşturmaktadır:

A Nüshası	B Nüshası	C Nüshası
[5b] (10) (…) Eyü (11) at oldur ki anda on teşbīh bulına. Üç gözel nisāya (12) ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına ve üç ḳaṭıra (13) teşbīh ola. Ammā üç maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki [6a] (1) ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun olmaḳda (2) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancığı gibi çoḳ olmaḳda (3) ve ammā deveye teşbīh olan maḥalli ki evvelkisi boynı uzun (4) olmaḳ ikinci kirpikleri uzun olmaḳda zīrā deve kirpükli (5) at olmaz, alma gözlü olur. (…)	[4b] (2) (…) Eyü at oldur ki anda on iki teşbīh bulına. (3) Üç yeri gözel nisāya ve üç yeri deveye ve üç yeri (4) ṣu ṣıġırına ve üç yeri ḳaṭıra şebīh ola. Ammā üç maḥalli (5) ki nisāya beñze[ye] oldur ki ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim (6) ve ince ve uzun olmaḳda üçünci, yancıḳları ‘avrat (7) yancığı gibi çoḳ olmaḳdur. Ammā deveye şebīh olan maḥalli (8) evvelkisi boynı uzun olmaḳda ikincisi kirpikleri uzun (9) olmaḳda zīrā kirpikli at alma gözlü olur. (…)	[5a] (9) (…) **Eyü at oldur ki** (10) anda on iki teşbīh bulına. Üç yeri gözel (11) nisāya ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına (12) ve üç yeri ḳaṭıra şebīh ola. Ammā üç (13) maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki ibtidā gözellikde (14) ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun ola [5b] (1) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancığı gibi çoḳ (2) ola ve ammā deveye şebīh olan maḥalli evvelki boynı (3) uzun ola ikinci kirpikleri uzun ola zīrā (4) deve kirpükli at olmaz, alma gözlü olur. (…)
Tenkitli Metne Alınan Biçimi		
[5b] (10) (…) Eyü (11) at oldur ki anda on iki teşbīh bulına. Üç yeri gözel nisāya (12) ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına ve üç yeri ḳaṭıra (13) teşbīh ola. Ammā üç maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki [6a] (1) ibtidā gözellikde, ikinci ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun ola (2) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancığı gibi çoḳ ola (3) ve ammā deveye teşbīh olan maḥalli ki evvelkisi boynı uzun (4) ola ikincisi kirpikleri uzun ola zīrā deve kirpükli (5) at olmaz, alma gözlü olur. (…)		

Alınan parçanın cümleleri karşılaştırıldığında B ve C nüshalarında iyi atta bulunması gereken on iki benzerlik söylendikten sonra bunlar sıralanmış ancak A nüshasında “on iki” benzerlik sıralanmasına rağmen “on” benzerlik bulunduğu ifade edilmiştir. İkinci cümlede B ve C nüshaları arasında bir fark yoktur ancak A nüshasında bazı kelimeler yazılmamış

(yeri) bir kelime de (B, C şebīh, A teşbīh) değiştirilmiştir. Görülmektedir ki A nüshasını yazan müstensih burada dikkatsiz davranmıştır. A ve B nüshalarında atların on iki benzerliği sıralanırken cümleler "olmaḳda", "olmaḳdur", "olmaḳ" biçiminde bağlanmış, anlatımın akışı bozulmuştur; C nüshasında ise aynı kelime için "ola" kullanılmış, daha sağlam bir anlatım elde edilmiştir. Alınan parçanın son cümlesinde A ve C nüshalarında "zīrā deve kirpükli at olmaz, alma gözlü olur." Biçiminde geçen ifade, B nüshasında "zīrā kirpikli at alma gözlü olur." biçiminde değiştirilmiş ve kısaltılmıştır.

Baytarnâmede yazmadan yazmaya üslubun da değiştiği görülmektedir. Aşağıdaki parçalar, müstensihten müstensihe cümle ve ifadelerin nasıl değiştiğine örnek olarak verilebilir:

A Nüshası	B Nüshası	C Nüshası
[7b] (9) (…) Ḳula at ḥaḳḳında dimişler ki at kim ḳula alma anı bir (10) pula. Meger yelesi ḳuyruġı siyāh ola ve belinden ḳuyruġına (11) varınca bir siyāh ḫaṭ ola (…)	[6a] (12) (…) Ḳula at ḥaḳḳında dimişler at (13) kim ola ḳu[la] alma anı bir pula. Meger yelesi ḳuyruġı siyāh (14) ola ve belinden ḳuyruġına varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol (15) vaḳt hünerlü olur. (…)	[7a] (13) (…) **Ḳula at** ḥaḳḳında dimişler at kim ḳula (14) alma anı bir pula. Meger yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola ve (15) belinden ḳuyruġına varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol vaḳt [7b] (1) hünerlü olur. (…)
Tenkitli Metne Alınan Biçimi		
[7b] (9) (…) Ḳula at ḥaḳḳında dimişler ki at kim ola ḳula alma anı bir (10) pula. Meger yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola ve belinden ḳuyruġına (11) varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol vaḳt hünerlü olur. (…)		

Alınan parçada A nüshasında hem Farsçadan alınma bağlama edatı "ki" hem de Türkçe bağlama edatı "kim" aynı cümlede kullanılmış; B ve C nüshalarında sadece Türkçe "kim" kullanılmıştır. B ve C nüshalarında cümlenin sonunda "ol vaḳt hünerlü olur" ifadesi yer alırken A nüshasında bu ifadeye yer verilmemiştir. Yine aynı parça için C nüshasında iki tane "ve" bağlacı kullanılırken A ve B nüshalarında "ve"nin biri yazılmamıştır. Bu parçada en dikkat çekici üslupsal farklılık bir halk deyişi alıntısında görülmektedir: A ve C nüshalarında "at kim ḳula alma anı bir pula" şeklinde yazılan halk tabiri, B nüshasında "at kim ola ḳula alma anı bir pula" biçiminde aktarılarak ifadeye daha farklı bir şiirsellik katılmıştır.

4.4. Tenkitli Metin

[1b]

Hāẕā Fihrist-i Bayṭarnāme

2 Bāb: İntiḥābü'l-feres	3 Bābü'd-dü'ā İẕā? erkebü'l-feres	6 Bāb: Atların tedbīr ḥaḳların	9 Bāb: Atların maraz 'ilācların
9 Bāb: At üzerinde ṣaḳaġı olsa	10 Bāb: Ṣu ṣaḳaġı olsa	10 Bāb: Ḥayvānuñ burnında bevāṣir olsa	11 Bāb: Ḥayvānuñ burnında temregi olsa
11 Atuñ gözine duman olsa	11 Bāb: Gözine aḳ gelse	12 Yüzine ḳan gelse	12 Gözine bir şey doḳunursa
12 Gözinde [ki]si olsa	12 Ḥayvānuñ dişi aġrısa	13 Ḥayvānuñ boġazında ḥunnāḳ olsa	14 Boynında ṭoluca olsa
14 Boynına oḳ ve ḳılıç gelüp ṭamarları ḳaṭ' olsa	14 Ḥayvān su'le olsa	15 Gögsinde yengeç olsa	15 Boġazına sülük yapışsa
15 Ġāyet öksürük olsa	15 Sancusı olsa	17 Ḳaşanmazsa def' içün	17 Ṣıraca olsa
18 Ṣoluġan olsa	19 Sidügi ṭutılup ḳaşanamazsa	19 Ḳan ḳaşansa	20 Ayaġında madde olsa
21 Ayaġınuñ siñirleri gerilüp ḳatı[olsa]	21 Ayaġına ṣu inse	21 Ayaġında baġa çıḳsa	21 Dizine yaġ inse

22 Ḳıç ayaġında ḳara ḳuş olsa	22 Dīger: Ayaġında şu inse	22 Dizine kemik inse	23 Ayaġında bıçılġan olsa
23 Uyuz bıçılġana ve tuzlı balġam	23 Ḳolları dutḳun olsa	23 Ḳolında şiş olsa	23 Ḥayvānuñ öñleri bozılsa
23 Ayaġında yumrılar olsa	24 Ṭırnaġı düşürür olsa	24 Dizinde ḳıç ayaġında şiş olsa	24 Mayāṣılı ẓuhūr olsa
24 Ṭırnaġında şaḳaḳ olsa	24 Ṭırnaġı yumşaḳ olsa	24 Ḥayvān arpalansa beyān ider	25 Ḥayvānuñ ḥayāları şişse

[2a]

25 Ḥayvāna uyuz olsa	25 Ḥayvān ḳuru giçik olsa	25 Omuzı başında kelef olsa	25 Omuzı yaġır olsa
26 Ḥayvāna sigil olsa	26 Vücūdında şiş olsa	26 Ḥayvāna ḳızıl ḳurd olsa	26 Ḥayvāna penbeler olsa
26 Ḥayvān tersleyemez olsa	26 Ḥayvānda yem yemese	26 Ba‘żı maḥalde tüy bitmese	26 Ṣalınçaḳ zaḥmetine uġrasa
27 Ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa	28 Bıçaḳdan bağırsaġı ṭaşra çıḳsa	28 Ḥayvān ṣovuḳlasa	29 Ḥayvāna ḳuduz ṭalasa

29 Ḥayvān ishāle uġrasa	29 Durġun ve yorġun olsa	29 Ḥayvānuñ eşkini olmazsa	29 Ḥayvān ḥārīn olsa
29 Ḥayvānża‘īf olsa	30 Ḥayvāna ḳızıl ḳurd olsa	30 Ḥayvāna yaġır çıḳar ise	30 Bir ḥayvān sanculansa
Temmetü’l-fihrist			

[2b]

(1) **Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme**[2]

(2) Bismi’llāḥi’r-raḥmāni’r-raḥīm

(3) Elḥamdülillāhi Rabbü’l-‘ālemīn eṣṣallātü ve’sselāmü ‘alā ve Rasūlinā Muḥammedin

(4) ve ālihī ve ṣaḥbihī ecma‘īn. **Ammā ba‘dü** bu ‘abd-i fakīr[3] evān-ı ṣabāvet ve ‘unvān-ı

[2] Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme: B-

(5) şebābetimden berü vüzerā-yı ‘ıẕām efendimiz hażretleriniñ daire-i (6) devletlerine otuz sene ḳadar Rum ili ve Anaṭolıda geşt ü güẕār ve rükūb (7) u nüzūle heveskār olduġumuzdan esbleriñ nīk ü bedini ve nişānlarınıñ (8) farḳ ve temyīzini ve ‘ārız olan ‘illetleriñ def‘i ḫuṣūṣunda ne[4] tedbīr olunan (9) mu‘ālecātuñ[5] mücerrabātını bir risāle tertībini taṣvīb[6] ve yādigār-ı (10) kütübḫāne-i ‘ālim olmaḳ tensīb birle işbu risāle taḥrīr ve tertīb (11) ḳılındı.[7] Ma‘lūm ola ki atdan gözel ve ḳuvvetlü ve göregen (12) ve eşkin ve yügrük hīç bir ḥayvān yoḳdur. Zīrā her (13) ne ḳadar ḳuvvetlü ḥayvān olsa at anı[8] gögsi ile yıḳar (14) ve ḳarañuluḳ[9] içinde aḳ ḳılı gice ile görür ve seçer[10] ve gendüsinden

[3a]

(1) yere düşen bir tüyüñ[11] ṣadāsını işidüp sezer ve ġāyet (2) yügrük olan ḥayvānāt - ki ceylān[12] ve ṭavşan ve yabān ḳoyunı (3) ve öküzi ve deve ḳuşıdur- bu cümlesine at üstünde olan[13] esḳāl (4) ve[14] ālāt ve adam[15] ile ardından yetişüp geçer. İskender-i Ẕū’l-ḳarneyn (5) ḥażretleri[16] ẓulumāta sefer murād eyledükde Aristeṭālīs ḥekīmi da‘vet (6) idüp bu sefer-i ba‘īd ü şedīde muḥtemel atlardan[17] intiḫāb etmege murād[18] idüp (7) ḥekīm daḫı atların cem‘ elvānından cemī‘ ve bir vaḳtda ṣu ve yem (8) virüp bir āḫūrda baġladılar üç günden ṣoñra naẓar eylediler ki (9) al atża‘īf olmış, düşmüş, mevte ḳarīb olmış, anı iḫrāc (10) eylediler, dördüncü gün yine naẓar eylediler ki ḳula atża‘īf olmış anı daḫı iḫrāc eylediler[19], beşinci gün yine[20] naẓar eylediler ki ḳır[21] atża‘īf olmış, (11) anı daḫı iḫrāc eylediler, altıncı gün yine[22] naẓar eylediler ki çil[23] at (12)ża‘īf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler, yedinci gün

---

[3] faḳīr: C ḥaḳīr
[4] ne: A-
[5] olunan mu‘ālecātuñ: A mu‘ālecelerinden
[6] tertībini taṣvīb: A-
[7] ammā ba‘dü bu abd-i faḳīr olan … ve tertīb ḳılındı: B-
[8] anı: A-
[9] ḳarañuluḳ: B, C Sevd
[10] seçer: A-
[11] tüyüñ: A, C tüyinüñ
[12] ceylān: A, C ceyrān
[13] bu cümlesine at üstünde olan: A bu cümlesi at olup, B bu cümlesini at üstünde olan
[14] ve: A-, C-
[15] ve adam: C-
[16] ḥażretleri: C-
[17] atlardan: A-
[18] murād: B emr, C emr
[19] dördüncü gün yine naẓar eylediler ki ḳula atża‘īf olmış anı daḫı iḫrāc eylediler: A-
[20] yine: C-
[21] ḳır: A çil
[22] yine: B-, C-
[23] çil: A ḳır

yine[24] naẓar (13) eylediler ki[25] siyāh at żaʻīf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler[26] sekizinci gün naẓar eylediler ki[27]

[3b]

(1) timürḳır żaʻīf olmış ṭokuzıncı gün naẓar eylediler ki ṭorı (2) at żaʻīf olmış onuncı gün naẓar eylediler ki ḥurmā-yı ṭorı (3) żaʻīf olmayup ayaġ üzere ṭurur bildiler ki ḫurmā-ı ṭorı (4) açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde ṭayanur imiş ve ẓulmetde (5) görmelerini daḫı tecrübe içün[28] bir ġāyet ḳaranlıḳ gicede (6) öñlerine bir ḳıl çekdiler evvelā siyāh at gördi baʻdehu ḫurmā-yi (7) dorı at[29] gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi biñ at tedārīk (8) idüp ẓulumāta gitdiler ve yine geldiler. **Bu daḫı maʻlūm ola ki** (9) Rasūlü Ekrem ṣallallāhü teʻālā ʻaleyhi ve sellem efendimüz ḥażretleri esblerini[30] her birini (10) bir isim ile tesmiye buyurmışlar idi. Ve sünnet-i[31] müteyemmindür ki her kimesne[32] ki (11) esb besler ise bir isim ile tesmiye ide ve sünnet-i seniyye-i (12) Aḥmediyyeden biri daḫı budur ki[33] esbe rākib olur iken[34] isti'āze (13) ve besmele ile bine. Ba'de'r-rükūb üç-kerre أعوذ بكلمات

[4a]

(1) بسم الله ما خلق من شرّ (2) في ألارض ولا في السّماء الله التامات كلّها (3) الّذي لا يضرّ مع اسمه شيء Bi-izni'llāhi teālā[36] كنّا له مقرنين وانّا الى ربّنا لمنقلبون[35] (4) وهوالسّميع العليم سبحان الّذي سخّر لنا هذاوما (5) cemī' żararlardan maṣūn ve maḥfūẓ olur. Enes bin Mālikden[37] (6) raḍī-āllāhu ʻanhü[38] mervīdür ki Rasūlü Ekrem ṣallāllāhü ʻaleyhi ve sellem efendimüz buyurmışlar ki[3940] البركة فى نواصى الْخيل (7) bu ḥadīṯ-i şerīfi Buḫārī ve Müslim raḥime-humā'llah rivāyet (8) iderler ki[41] ve Ebū Dāvud raḥmetü'llāhi ʻaleyh[42] naḳlinde ʻUtbe bin (9) ʻAbdullāh es-Selemīden vārid olmışdur ki eyitdi: Rasūlü (10) Ekrem ṣallāllāhu ʻaleyhi ve sellem efendimüz atların

---

[24] yine: B-, C-
[25] ki: A-
[26] anı daḫı iḫrāc eylediler: A-, B-
[27] ki: A-
[28] görmelerini daḫı tecrübe içün:A görmeleri içün tecrübeye dāir
[29] At: B-, C-
[30] ḫażretleri esblerini: A-, B-
[31] sünnet-i: A-
[32] kimesne: A kim, B kimse
[33] budur ki: A-
[34] olur iken: A, B olurken
[35] Yarattıklarının şerrinden, Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım. İsmiyle yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın adıyla. O, hakkıyla işiten ve her şeyi bilendir. Bunu bize musahhar kılan Allah, tamamıyla münezzehdir, yoksa onu zaptedemezdik, biz herhalde Rabb'imize döneceğiz.
[36] teālā: A-, B-
[37] Enes bin Mālikden: C Enes bin Mālik
[38] raḍī-āllāhu ʻanhü: C raḍī-āllāhu ʻanhdan
[39] buyurmışlar ki: C buyurmışdır ki
[40] Rasūlü Ekrem ṣallāllāhü ʻaleyhi ve sellerm efendimüz buyurmışlar ki: A-
[41] iderler ki: B, C itmişlerdir
[42] ʻaleyh: C-

yelesin ve perçemin (11) ve ḳuyruġın ḳırḳmaḳdan[43] nehy buyurmışdur, ḳırḳmaḳ cā‘iz degüldür (12) ve Ebū Dāvud ve Nesāī Ebī Veheb raḍīyallāhu ‘anhümādan[44] (13) rivāyet itmişlerdir ki Rasūlü Ekrem ṣallāllāhu teālā[45] ‘aleyhi

[4b]

(1) ve sellem buyurmışlardır ki[46] (2) عليكم بكلّ محجّل غرّ ادهم او اشقر غرّ كميّتٍ غرّمحجّل (3) ṣadaḳa ḥabību’llahi[47] ya‘nī sizler[48] mülāzemet eyleñ ayrılmañ (4) ḫurmā’i ṭorı atdan ki alnında[49] ġurresi ve ayaġında sekili ola, ya al atdan ya siyāh atdan ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola[50] (5) dimekdür[51] ve Ebū Ḳatāde raḍiyāllāhu ‘anhü Peyġamberimüz[52] ṣallāllāhu teālā[53] (6) ‘aleyhi ve selem[54] efendimüzden rivāyet eylemişdür ki: خيرالخيل الادهم ya‘nī atların (7) لم يكن اوهم فكميت علا هذه الشبه (8) والافرح الارثم ثمّ الافرحالمحجّل طلق اليمني ف ان ḫayırlısu (9) siyāh atdur ki alnında ve burnında ve üst dodaġında (10) azaçuk aḳ ola ve alnında daḫī[55] azaçuk aḳ ola[56] ve ayaḳları (11) sekil ola ammā öñ ayaġınuñ ṣaġı sekil olmaya eger (12) bu ẕikr olınan ṣıfatlar[57] üzere[58] siyāh at bulınmaz ise bu ṣıfatda kümeyt ola diyü buyurdı[59] (13) kümeyt didükleri şol atdur ki yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola[60]

[5a]

(1) vesā’ir maḥalli ḳızıl olur ve ‘inde’l-ba‘ż ḳara ile ḳızıl[61] (2) arasında bir levndür. Bu diyārlarda ḫurmā-yı ṭoru didikleri (3) ṭondur. İmām Dārī[62] ‘aleyhi raḥmetü‘l-bārī[63] rivāyetinde Ebū (4) Ḳatāde raḥmetullāh ‘aleyhi[64] eyitdi: Bir kimesne[65] Rasūlullāh[66] ṣallāllāhi ‘aleyhi ve sellem efendimüze (5) gelüp at almaḳ isterim yā Rasūlāllāh naṣıl[67] at

---

[43] ḳırḳmadan: A ḳırḳıḳdan
[44] ‘anhümādan: B, C ‘anhdan
[45] teālā: B-
[46] buyurmışlar ki: C buyurmışdır ki
[47] ṣadaḳa ḥabību’llahi: B-, C-
[48] sizler: B, C siz
[49] alnında:A-
[50] ya al atdan ya siyāh atdan ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola: A-
[51] dimekdür: C-
[52] peyġamberimüz: C-
[53] teālā: B-, C-
[54] ve selem: A-
[55] daḫī: B-
[56] ve alnında daḫī azaçuk aḳ ola: C-
[57] ṣıfatlar: C ṣıfat
[58] üzere: A-
[59] kümeyt ola diyü buyurdı: A-
[60] ola: A-, C-
[61] ḳara ile ḳızıl: B, C sevād ile ḥumret
[62] İmām Dārī: C İmām Rāzī
[63] ‘aleyhi raḥmetü‘l-bārī: C-
[64] ‘aleyhi: C-
[65] kimesne: A, B kimse
[66] rasūlullāh: C Rasūl-i Ekrem
[67] naṣıl: C ne şekil

alayım didükde[68] (6) Buyurdılar ki على هذه الشبه (7) اشتر ارهم ارثم محجّلً طلق اليمني ومن الكميت ma‘nā-yı şerīfī: ṣatun al şol atı[69] (8) ki siyāh olup burnınuñ üsti aḳ ola ve ayaġı (9) sekil ola saġ cānibinde sekil olmaya yāḥūd bu ṣıfatda kümeyt (10) al dimekdür ve atlarıñ[70] yükrügi al atdur ki bu ḥadīṯ-i (11) şerīf ile sābitdür. Ḳāle Rasūlullāh ṣallāllāhu ‘aleyh ve (12) sellem لكن ارسلت ثمّ صعيد في العرب حيول جمعت لو (13) شقر الا اسبقها Nāfi’ Bin[71] Cübeyr raḍiyāllāhu ‘anhü rivāyet

[5b]

(1) etmişdür ki Rasūlu Ekrem ṣallāllāhu ‘aleyhi[72] ve selem buyurdılar ki (2) اليمن في الخيل في ya‘nī ḫayır ve bereket atlarda (3) her at ki[73] ḳara ve yeşile beñzeye andadur. Ya‘nī ḳatı siyāh (4) olmayup bir mıḳdār gökrek ola dimekdür ve Ebū Hureyre raḍiya (5) allāhu ‘anhüden mervīdür ki: Rasūl-i Ekrem ṣallāllāhi te‘ālā[74] aleyhi ve sellem efendimüz (6) atda şikāl olduġını sevmezler idi[75]. Şikāl aña dirler ki (7) atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil (8) ola[76] sekil[77] diyü atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur ve ba‘żıları ẕikr (9) eylediler ki Ḥażret-i İmām Ḥüseyin raḍiyallāhu ‘anhü ḥażretleri şehīd (10) olduḳları vaḳt böyle bir at üzerinde idi didiler. Eyü (11) at oldur ki anda on iki[78] teşbīh bulına. Üç yeri[79] gözel nisāya (12) ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına ve üç yeri[80] ḳaṭıra (13) teşbīh[81] ola. Ammā üç maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki

[6a]

(1) ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun ola[82] (2) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancıġı gibi çoḳ ola[83] (3) ve ammā deveye teşbīh[84] olan maḥalli ki[85] evvelkisi[86] boynı uzun (4) ola[87] ikincisi[88] kirpikleri uzun ola[89] zīrā deve[90] kirpükli (5) at olmaz, alma gözlü olur.

---

[68] didükde: A, C didi
[69] atı: B atdır
[70] atlarıñ: B atların
[71] bin: C ibni
[72] ‘aleyhi: A te‘ālā
[73] ki: A-, C-
[74] te‘ālā: A-, B-
[75] sevmezler idi: A, B sevmezlerdi
[76] ola: A olsa
[77] sekil: A-, B-
[78] iki: A-
[79] yeri: A-
[80] yeri: A-
[81] teşbīh: B, C şebīh
[82] ola: A, B olmaḳda
[83] ola: A olmaḳda, B olmaḳdur
[84] teşbīh: B, C şebīh
[85] ki: B-, C-
[86] evvelkisi: C evvelki
[87] ola: A olmaḳ, B olmaḳda
[88] ikincisi: A, C ikinci

Üçincisi[91] ḳıç[92] siñirleri ḳalın (6) ve dik ola[93] ve ammā[94] ṣu ṣığırına teşbīh[95] olan maḥalli biri (7) oldur ki bilekleri ḳalın ve ḳısa ola öküz[96] bilegi gibi ikinci ḳarnı altı yaṣṣı ola[97]. Üçünci ḳuyruḳ[98] (8) yatağı geñiş ola. Ve ammā[99] kaṭıra teşbīh[100] olan maḥalli biri (9) oldur ki ḳulaḳları uzun ola, ikinci ḳuyruġı[101] gibi ḳamçı ḳuyruḳlu ola. Üçünci, ṭırnağı bilekde ola ve[102] uzunluḳda[103] (10) degül zīrā atuñ ṭırnağı turb gibi degirmi gerekdir[104]. İmdi (11) bu i‘tibār[105] üzere atlaruñ[106] a‘lāsı oldur ki gözel yüzlü ola[107] (12) ve ḳulaḳları ḳamış yabraġı gibi olup[108] yumrı alınlı ḳurı başlı ola[109] (13) iki ḳulaġı arası vāsi’ ola. Vāfiḳ dişli ola ve[110] yumrı alınlı ḳurı başlı ola ve[111][112] uzun

[6b]

(1) boyunlı ve[113] ince ṣaçlu ve ḳışa belli ola[114] ve küçük bögürli ve (2) omzı yüksek ve yaṣṣı ve çoḳ gögüslü ola[115] ve ḳuyruḳ yatağı geñiş ola ve buṭları arası (3) ve kirpükleri ve aşıḳların[116] aşaġısı siyāh ola ve tīz göregen (4) ola ve yörürken iki ḳulaġı ile iki cānibe işāret ider gibi (5) gendüyi terāzūlayup ṣaḳına ṣaḳına yörüye. Öñüne bir ḫandek (6) ya ṣu gelürse[117] ṣıçraya[118] ve öñi ḳıçından ve ḳıçı öñinden yüksek olmayup ikisi berāber ola ve iki[119] ayaḳları geñiş (7) ola[120] basup öñleri ve ḳıçları ṭolaşuḳ[121] olmaya ve[122] daḫı

---

[89] ola: A, B olmaḳda
[90] deve: B-
[91] üçincisi: C üçinci
[92] ḳıç: C-
[93] ola: A olmaḳdır, B olmaḳda
[94] ve ammā: B-, C-
[95] teşbīh: B, C şebīh
[96] bilekleri ḳalın ve ḳısa ola öküz: A-
[97] ola: A-
[98] ḳuyruḳ: A, B ḳuyruġı
[99] ve ammā: B-, C-
[100] teşbīh: B, C şebīh
[101] ḳulaḳları uzun ola, ikinci ḳuyruġı: A-
[102] ola ve: A-
[103] uzunluḳda: A, B uzunluġı
[104] gerekdir: B ola
[105] i‘tibār: C vech
[106] atlaruñ: C atlar
[107] ola: A-, C-
[108] olup: A-
[109] yumrı alınlı ḳurı başlı ola: B-, C-
[110] ola ve: C-
[111] ola ve: C-
[112] ola ve yumrı alınlı ḳurı başlı ola ve: A-
[113] ve: A-, B-
[114] ola: C-
[115] ve çoḳ gögüslü ola: A-
[116] aşıḳların: C aşıḳları
[117] gelürse: B geldükde
[118] ṣıçraya: B ṣıçrayup
[119] öñinden yüksek olmayup ikisi berāber ola ve iki: A-
[120] ola: B-, C-

almacuġı[123] (8) yumrı olmaya eger almacuġınuñ biri eksük olursa ġāyet (9) hünerlü[124] olur ve[125] ḳıç uyluḳları yancığı ve iç yanınuñ daḫı[126] etleri (10) çoḳ ola ve yırtmaçlı ola. Ya‘nī aġzınuñ yırtmaçları daḫı[127] yüksek (11) ola. Ḳısa yırtmaçlı at hünersüz ve dik başlu[128] olur ve ṣuya (12) gelecek ṣaġ ayaġın evvel[129] baṣa. Eger ṣol ayaġın[130] evvel basarsa (13) ṣolaḳdur ve belinüñ ḳolan yeri ince ola ve ḳısraḳ gördükde

[7a]

(1) kişneye. Eger[131] kişnemez ise dilsüzdür ve boynu ve omızı (2) düz olup eyerligi alçaḳ olmaya ve aşıḳları yumrı olmaya (3) ve ḳıç ayaġın öñ ayaġından ilerü[132] baṣa ḳaşanıcaḳ iki öñ (4) ayaġını[133] egmeye[134] ve ḳuyruġın egmeye ve[135] çoḳ ṣalmaya ve ḳatı ürkek olup (5) ḳıçın ḳıçın[136] gitmeye. Ṣol eyegüsinüñ biri eksük olan at[137] ġāyet (6) hünerlü ve yügrük olur[138]. Ammā[139] eger bir atuñ boynında müdevver ve[140](7) buruşuḳ nişānı ḳulaġına yaḳın olursa eşkin olmaz. (8) Ammā ne ḳadar ḳulaġından ba‘īd olursa ol ḳadar pek[141] eşkin olur (9) bu ẕikr olınan nişānların cümlesi bir atda cemī‘ olmaḳ nādirdür. (10) Cümlesinden ehemm ve elzem olan şikāl ve fīr-i meftūḥ ve ṣa‘r-ı maḫlūḳ (11) ve ṣa‘r-ı meftūl olmayup eşkin ve[142] yügrük olmasıdur. (12) Yügrük atuñ ḳıç siñirleri ḳalın ve dik olur[143] ve bel eti çoḳ (13) olur. Ḫurmā-yı ṭorı at ki yelesi ve ḳuyruġı ince ve uzun

[7b]

(1) ola hünerlü olur. Cümle atların sulṭānı ṭorısıdur (2) dimişlerdür ve ḥuṣūṣan[144] seylāvi ola ḫurmā-yi ṭorıdan ṣoñra (3) açıḳ ṭorı[145] at a‘lādur. Ba‘dehu timür[146] ḳır ki yelesi ve

---

[121] ṭolaşuḳ: C dolaşuk
[122] ve: C-
[123] almacuġı: C almacuḳları
[124] hünerlü: A, B hünerli
[125] ve: C-
[126] daḫı: A-
[127] daḫı: B-
[128] başlu: C başlı
[129] evvel: A-
[130] ayaġın: C ayaġını
[131] eger: B-
[132] öñ ayaġından ilerü: A, C öñünden aşrı
[133] ayaġını: A, B ayaġıñ
[134] egmeye: A, B ege
[135] ḳuyruġın egmeye ve: A-, C-
[136] ḳıçın ḳıçın: C ḳıçıḳ ḳıçıḳ
[137] at: A-
[138] yügrük olur: A yügrükdür
[139] ammā: A-, C-
[140] müdevver ve: B-
[141] pek: A-, C-
[142] ve: C-
[143] olur: A-, B-
[144] ḥuṣūṣan: A, B ḥuṣūṣā
[145] ṭorı: A ṭoru

ḳuyruġı (4) ve aşıḳlarından aşağısı siyāh olur[147] ve hem ṭaḳım gözel[148] (5) yaruşur ve ṣovuġa[149] ṭayanur ve hünerlü olur. Yaġız at (6) keskin ve eşkin ve yügrük olur ve çil at ki[150] yelesi (7) ve ḳuyruġı siyāh ve[151] uzun olursa[152] ve ṭırnaġı siyāh olursa[153] hünerlü olur. (8) Ḳır at daḫı[154] eger[155] yelesi ve[156] ḳuyruġı siyāh olursa hünerlü (9) olur. Ḳula at ḥaḳḳında dimişler ki[157] at kim ola[158] ḳula alma anı bir (10) pula. Meger yelesi ve[159] ḳuyruġı siyāh ola ve belinden ḳuyruġına (11) varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol vaḳt hünerlü olur[160] ve[161] al at yügrük olur ve bilād-ı (12) ḥārrede çoḳ hünerlüdür[162]. Sovuġa açlıġa ve ṣusuzlıġa (13) ve çamura ve ṭaşa ṭayanmaz[163] nārin mizācdur ve esbüñ maḳbūlı

[8a]

(1) kümeyt olup hīç sekili[164] olmayup faḳaṭ[165] alnında altun ḳadar (2) ġurresi ola. Ve eger sekili olur ise[166] binek ṭarafında ve ḳıç (3) ayaġında ola ve atuñ alnında çiftesi iki olup biri biri (4) üzerinde olursa aña[167] fīr-i meftūḥ dirler. Ve öñ ayaġınıñ[168] (5) üzengi ṭoḳunaçaḳ yerinde nişanı olursa aña ṣa‘r-ı maḫlūḳ (6) dirler. Ve baldırlarında[169] daḫı gözellik nişānı olursa aña (7) ṣa‘r-ı meftūl dirler. Ve sekil olan yerinde gendü tüyinüñ renginde benekleri olursa aña it alası dirler. Ve aġzınuñ yanında ya‘nī çeñesinde buruşaḳ tüyi olursa aña leṭāme dirler.[170] Bu nişānların cümlesi eyü degüldür, uġursuz (8) ‘add iderler. Ammā boynunda nişanı olsa[171] ol nişāna (9) cenāḥu’l-fers dirler. Ġayet eyü ‘add iderler ve yügrük (10) olur dirler. Ve binek ṭarafında öñ ayaġı ile iki ḳıçları (11) sekil olursa aña muṭlaḳu’l-

---

[146] Ba‘dehu timür: A-
[147] olur: B, C ola
[148] gözel: C-
[149] ṣovuġa: A soġuġa
[150] ki: A-, B-
[151] siyāh ve: A-, B-
[152] olursa: A-, B-
[153] olursa: A olur
[154] daḫı: C ki
[155] eger: C-
[156] ve: A-, C-
[157] ki: B-, C-
[158] ola: A-, C-
[159] ve: A-, B-
[160] ol vaḳt hünerlü olur: A-
[161] ve: C-
[162] hünerlüdür: A, C hünerlü olur
[163] ṭayanmaz: A, B dayanmaz
[164] sekili: A sekil
[165] faḳaṭ: B faḳad
[166] olur ise: B, C olursa
[167] aña: B-
[168] ayaġınıñ: A, B ayaġında
[169] baldırlarında: B baldırında, C baldır yerinde
[170] ve sekil olan yerinde …buruşaḳ tüyi olursa aña leṭāme dirler.: A-, C-
[171] nişanı olsa: B buruşuk tüyleri olsa

yemīn dirler. Ġāyet uġurlıdur[172]. (12) Ve çabrazı az sekil olan atuñ ehveni oldur ki öñi binecek (13) ṭarafından ve ḳıçı ḳamçı[173] ṭarafından sekil ola ve sekilüñ iç yanında

[8b]

(1) siyāh beñleri olursa ṣāhibine[174] żarar gelür. Eger ṭaşrasında[175](2) olursa ġayre żarar gelür, eger ardında olursa[176] ardınca ḳoġan düşmene żarar olup atı (3) tekerlenür dirler. Ammā[177] dört ayaġı sekil at dört mınḳara (4) degmez ḥuṣūṣā[178] ki[179] ṭırnaḳları[180] daḫı aḳ ve yumşaḳ ola, andan (5) hīç yoldaşlıḳ gelmez dirler. Ve atuñ ana ḳarnında çig (6) ḳalan maḥalli aḳ olur, tīzçek yara olup yarası gec (7) eyü olur dimişler. Ve cemī‘ atların ‘alāsı ve gözeli seylavī (8) cinsidür[181]. Ba‘dehu Küheylān ve Ṭarbaġī ve Kebīşe ve Ḫavarī ve Maḥmūdī (9) ve Ma‘nek ve Ebyāra[182] ve Ḥarīfaḳ[183] ve Gerk(?) ve Diklāvī[184] ve Ṣa‘īd (10) ve Baġdādıñ ve Başranuñ ve Laḥṣanuñ ve Türkmenüñ ve Ġazzenüñ (11) ve Şamuñ ve Berberüñ ve Ḳumanuñ ve Mışıruñ vesā’ir meşhūr olan (12) ba’zı maḥalleriñ[185] eyü[186] ve yügrük atları olur ammā cümlesinüñ (13) seyyidi seylāvīdür. Ḥażret-i İsmā‘īl aleyhi’s-selāmdan[187] ṭavā’if-i

[9a]

(1) ‘Arab ilā hazihi'l Emān aṣlā yād soy ḳarışdurmayup ḥıfẓ u (2) ṣıyānet iderlerdi[188]. Ḥatta ferclerin[189] kilidlerler idi[190] ġayrī cins[191] (3) ayġır[192] aşmasın diyü. **Ve[193] atların tedbīr ve ḥaḳların** (4) beyān idelim. İbtidā aḫūrı ġāyet pāk ve temiz ve ḳurı (5) ola ve yuların iki cānibinden bend idüp köstek ve pāyendsiz[194] (6) ḳomayalar. Ve altına ḳurı fışḳı döşeyüp

---

[172] uġurlıdur: B uġurludur, C uġurlu ṭutarlar
[173] ḳamçı: A-, C-
[174] ṣāhibine: A ġayre
[175] ṭaşrasında: A ardında
[176] ġayre żarar gelür, eger ardında olursa: A-
[177] ammā: A, C ve
[178] ḥuṣūṣā: C ḥuṣūṣan
[179] ki: A-, C-
[180] ṭırnaḳları: A dırnaḳları
[181] cinsidür: A cinsinden
[182] Ebyāra: C Ebyāde
[183] Ḥarīfaḳ: C Ḥarīḳan
[184] Diklāvī: C Vükelāvī
[185] maḥalleriñ: A, B maḥallerin
[186] eyü: B-
[187] aleyhi’s-selāmdan: B, C aleyhi’ṣ-ṣalātü ve’selāmdan
[188] iderlerdi: A, C iderler
[189] ferclerin: C ferclerini
[190] kilidlerler idi: A, C kilidlerler
[191] cins: C-
[192] ayġır: B ayḳır
[193] ve: B-, C-
[194] pāyendsiz: A pāyentsiz

ḳaşanıcaḳ (7) altını pāk ideler[195]. Ve uzun günlerde yemini gün var iken (8) vireler. Ve nıṣfu'l-ley[l]de su virmek ḥayvānı pek semirdür, ḳaba ḳuşluḳda bir ṣu vireler[196]. Bir daḫı ba'del-'aṣr vireler ve kāh[197] yelesini ve ḳuyruġını (9) ve ayaḳlarını sıcaḳ ṣu ile ġusl idüp günde iki def'a eyüce (10) tımār ideler[198]. Ve üç gün yaġlayup[199] binüp gezdüreler ki ayaḳları (11) açıla ve yatan ata bir kīle ṣi'ri beş yem idüp beş gicede[200] (12) vireler. Ammā yola giden ata beş altı vaḳiyye arpa eger ekl iderse (13) vireler. Eger taḥammüli var ise[201] ṣuluḳ daḫı vireler ve ata binerken

[9b]

(1) ve ata binerken[202] üzengüye başup aġırlıġın virmeyeler. (2) Hemān der-'aḳab üstüne rākib olalar ve ṣiḳletini[203] (3) üzengiye vireler. Zīrā üzengileri boş ḳoyup (4) ṣiḳletini[204] egere virmek atı ża'īf eyler[205]. Ve derlemiş[206] atuñ (5) egerin tiz almayalar ve duḫāndan ve yaġmurdan atı pek ṣaḳınalar. (6) Ve yorġun ata tīzçek yem ve ṣu virmeyeler[207] ve atuñ bileklerinüñ (7) çamurını eyüce ġusl eyleyüp yaşını alalar bıçılġan olmaya. (8) Ve besülü[208] ata[209] üç dizginden ziyāde etmeyeler[210]. **Bundan-soñra**[211] ma'lūm ola ki[212] (9) ṭayuñ ol iki dişi aşaġıdan ve iki dişi yoḳarudan (10) çıḳar ol dişlere ibtidā ṣebāt[213] ve senāyā dirler. Ve anların (11) yanında dört diş daḫı[214] biter, anlara vāsıṭāt dirler. Bunlaruñ[215] (12) yanında çıḳan[216] dört dişe rubā'ıyyāt dirler. Tamām öñi on iki diş (13) olur, içerüki dişler ile cem' ḳırḳ iki diş olur[217]. At üç yaşına girdükde dişleri ṣarı olur.

[10a]

---

[195] ideler: B-
[196] ve nıṣfu'l-ley[l]de … bir ṣu vireler.: A-, C-
[197] kāh: C kāhi
[198] ideler: C oluna
[199] yaġlayup: C yatmayup
[200] gicede: C gice
[201] taḥammüli var ise: A var ise taḥammüli
[202] ve ata binerken: B-, C-
[203] ṣiḳletini: B, C ṣiḳleti
[204] ṣiḳletini: B, C ṣiḳleti
[205] eyler: B, C ider
[206] derlemiş: A terlemiş
[207] virmeyeler: B virmeye
[208] besülü: C beslü
[209] ata: C atı
[210] etmeyeler: C etmeye
[211] bundan-soñra: A-, C-
[212] ki: A-, B-
[213] ṣebāt: C tebāt
[214] ve anların yanında dört diş daḫı: A ve anların daḫı yanında dört diş, B ve anların daḫı yanında dört diş daḫı
[215] bunlaruñ: B bunlar
[216] çıḳan: A-
[217] içerüki dişler ile cem' ḳırḳ iki diş olur: A-

(1) Ḳuluñ[218] dişinüñ ḳapaġın[219] açar ve azūsın yarar. (2) Dördünde ŝenāyāsı düşer yirine yine[220] biter. Beşinde ḳuluñ[221] (3) dişinüñ dibi ḳalın olur[222]. Altısında bir mıḳdār[223] bir yanı gidülür ve daḫı[224] (4) yedisinde içlerinde ḳaraca çuḳurcuḳlar[225] olur. Ve iki çeñesi ortasında (5) yumrıca bezcegiz ḥāṣıl olur. Bundan ṣoñra büyümekden ḳalur. (6) Sekizinde ol çuḳur daḫı ‘amīḳ olur. Ṭokuzunda silinmege (7) başlar. Onında ziyāde silünür ve burnı içinde bir delik (8) peydā olur. Eger at buldığı timür ve[226] aġacı kemürmege mu‘tādī (9) ise ol vaḳt yaşı daḫı dişlerinden ma’lūm olmaz[227]. Çeñesinden (10) ma‘lūm olur genc olan[228] ḥayvānuñ çeñe kemükleri ḳalın olur, ammā[229] (11) yaşlanduḳça incelür. Ḥattā bıçaḳ yüzi gibi ince[230] keskin olur (12) ve gözi çuḳurlanur ve ḳūşunı açar ve atuñ on yaşından[231] (13) yoḳarısı taḥmīnen ve ferāsetle ile[232] bulınup[233] cezme mecāl olmaz

[10b]

(1) ve atuñ ‘ömri insānıñ ‘ömrinüñ[234] nıṣfı ḳadardır. Ba‘żı at (2) ḳırḳ elli yaşına ḳadar yaşar[235]. Ba‘żı insānıñ[236] seksen[237] yüz yaşına ḳadar[238] yaşadığı (3) gibi. **Bundan ṣoñra atların maraż ve**[239] **‘ilācını** beyān idelim (4) inşāallahü te‘ālā[240]. At ṣaḳaġı[241] olsa bu ‘illet iki nev‘dür. (5) Birine ṣaḳaġı ve birine ṣu ṣaḳaġısı[242] dirler. Ṣaḳaġınuñ (6) ‘alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin gibi ḳanı[243] (7) aḳar ve[244] başın aşaġı ṭutar[245] ve burnını dīvāra sürer (8) ve burnınuñ ḳanatları[246] gerilür ve ṭurdığı maḥalde ḫırlar. (9) ‘İlācı budur

[218] ḳuluñ: B, C ḳulun
[219] ḳapaġın: B ḳapaġı
[220] yine: A gene
[221] ḳuluñ: B ḳulun
[222] olur: A-
[223] mıḳdār: A mıḳdārı
[224] ve daḫı: A-, C-
[225] çuḳurcuḳlar: A çuḳurlar
[226] ve: C-
[227] olmaz: C olamaz
[228] olan: A-, C-
[229] ammā: A-, C-
[230] ince: C-
[231] yaşından: C yaşında
[232] taḥmīnen ve ferāsetle ile: A ferāsetle ve taḥmīnen
[233] bulınup: B, C bulınur
[234] ‘ömrinüñ: A, B ‘ömri
[235] ḳadar yaşar: A-
[236] insānıñ: B insān
[237] seksen: B-, C-
[238] ḳadar: A-, B-
[239] ve: C-
[240] inşāallahü te‘ālā: B-, C-
[241] ṣaḳaġı: B ṣaḳaġısı
[242] ṣaḳaġısı: A ṣaḳaġı
[243] ḳanı: B, C ḳanla
[244] ve: A-, C-
[245] ṭutar: A dutar, B eger
[246] ḳanatları: A ḳanadları

ki yigirmi dirhem ruġan sāde ve on dirhem (10) ruġan-ı[247] zeyt yaġı[248] ve on dirhem bezir yaġı ve on dirhem keskin (11) ʻaraḳ ve bir dirhem çörek otı bunları birbirine baʻde'l-ḫalṭ ḥayvānuñ (12) başını bir yüksek maḫalle[249] taʻlīḳ idüp[250] burnınuñ delüklerinden (13) içüreler, mücerrebdür[251]. Nevʻ-i dīger[252]: Çögen otı[253] ve anduz köki eyüce

[11a]

(1) saḥḳ idüp[254] ve dülbenden geçürüp atuñ burnına üfleyeler[255]. (2) Nevʻ-i dīger[256] yegirmi beş dirhem ʻaraḳ[257] ve yigirmi beş dirhem[258] ruġan zeyt ve bir miḳdār (3) çögen cümlesini bir yirde çalḳalayup atuñ burnından (4) içüreler[259]. Nevʻ-i āḫir[260]: Yüz dirhem tereyaġı eridüp ve üç dirhem dişi ḳaşnı vażʻ [idüp] baʻdehu astardan süzüp ve yarım dirhem çörek otı ḳarışdırup baʻdehu ḥayvānuñ başını bir yüksek maḥalle aṣup iki burnından ılıçaḳ olaraḳ dökeler. Baʻdehu ḥayvānuñ başını öñ ayaġına ḳışaca baġlayup degnek ile ardından uralar ḥareket itdükçe terāküm iden maddeler aḳar. Eger külliyen def' olmaz ise bir miḳdār ṭavuḳ tersi ve bir miḳdār māʻī bezi āteşe ḳoyup ḥayvānuñ başını aşaġı baġlayup başına bir münāsib şey örtüp burnına tütsi ide. Külliyen def' olur. Nevʻ-i āḫır: Boġazı altına sünger ile ṣovuḳ ṣuyı ṣıḳça ṣıḳça uraraḳ ṣaḳaġı defʻolur. Nevʻ-i āḫır: Elli dirhem şır[l]uġan yaġını ısıdup burnından içerü dökeler.[261] Nevʻ-i dīger[262]: Kafūrī zaġferān ile saḥḳ idüp aḫşam (5) namāzı vaḳtında maṣura ile burnına üfüreler, Baʻdehu[263] üzerine[264] benefşe yaġı ṭamladalar[265]. (6) Ṣaḳaġı ve manḳafaya şalġam toḫumı bir buçuḳ dirhem, aḳ zencebil[266] bir buçuḳ[267] dirhem, (7) ḳunduz yaġı[268] iki[269] dirhem, gögen otı[270] üç dirhem,

---

[247] ruġan: B-
[248] yaġı: C-
[249] maḫalle: B yere
[250] taʻlīḳ idüp: C aṣup
[251] mücerrebdür: A-, C-
[252] dīger: B āḫir
[253] otı: B-, C-
[254] idüp: A-, C-
[255] üfleyeler: C üfüreler
[256] dīger: B āḫir
[257] ʻaraḳ: Aʻarakı
[258] dirhem: A-
[259] içüreler: A içüre
[260] āḫir: C dīger
[261] nevʻ-i āḫir: yüz dirhem tereyaġı eridüp… burnından içerü dökeler.: A-, C-
[262] dīger: B āḫir
[263] baʻdehu: C-
[264] baʻdehu üzerine: A-
[265] ṭamladalar: A ṭamlalar
[266] zencebil: C zencefil
[267] bir buçuḳ: A-, B-
[268] ḳunduz yaġı: C ḳunduziyye
[269] iki: C üç
[270] gögen otı: C çögen köki

toz şekeri beş dirhem bunları[271] b‘de’s- (8) saḥk cümlesini[272] birbirine ḥalṭ eyleyüp ḳamışla burnına[273] üfleyeler[274][275] eger (9) ‘illet ḳuvvetlü olup def‘ olmazsa çörek otı zencebil ve (10) oġlan aşı ḳara ḳaṣnī ‘ūdü’l-ḳahr her birinden ikişer dirhem ve bir dirhem ṣafran[276] bu eczaları (11) iki yüz dirhem ḫamr[277] ile üç bölüginden bir bölügi ḳalınca ḳaynadup ve bir dirhem daḫı nafṭ-ı ẓam idüp[278] üç bölük ideler[279] her gün bir[280] bölügini ılıçaḳ (12) burnına döküp bir zamān başı yoḳaru ṭutalar[281] (13) Ammā nev‘-i dīger ki[282] ṣu ṣaḳası dirler. Sebebi dürlü dürlüdür[283]

[11b]

(1) ṣovuḳda ḳalmaḳdan[284] olur. ‘Alāmeti oldur ki ṣarı (2) ṣarı[285] ṣu aḳar, tīz tīz[286] tiksirir ve ba‘żen olur ki ġalīẓa daḫı aḳar (3) ve burnını ayaġına sürer. ‘İlācı budur ki beş dirhem[287] ḥalvācı çögeni ve[288] (4) beş dirhem limon yapraġı ve beş dirhem daḫı[289] ḳunduz yaġı[290] bunları ba‘de’s-saḥḳ (5) burnına üfleyeler mücerrebdür. Nev‘-i dīger[291]: Ṣarımsaġı aḳ ṣoġan ile (6) saḥḳ ve[292] ḫamr ile ḳaynadup[293] ṣoñra süzüp susam[294] yaġını[295] ve zeyt (7) yaġını [296] birbirine ḳarışdırup ve meẕkūr ḫamrı daḫı ḫalṭ eyledükden soñra tekrār ḳaynadalar tā ḥamr[297] gidüp yaġ ḳala ba‘dehu iki dirhem[298] (8) nafṭ yaġı ẓam eyleyüp birkaç gün burnına dökeler eger (9) def‘ olmazsa bir[299] beziri tābede[300] ṣu ile ḳaynadup ve

---

[271] bunları: A-
[272] cümlesini: A, B cümlesi
[273] burnına: C burnınuñ iki deliklerine
[274] üfleyeler: C üfüreler
[275] ṣaḳaġı… ḳamışla burnına üfleyeler: B-
[276] ve bir dirhem ṣafran: A-, B zaġferān bir dirhem
[277] ḫamr: C ṣarab
[278] üç bölüginden bir bölügi ḳalınca ḳaynadup ve bir dirhem daḫı nafṭ-ı ẓam idüp: A-
[279] ideler: A, B idüp
[280] gün bir: A-
[281] ṭutalar: A uralar
[282] ki: A-, B-
[283] dürlüdür: A-, B dürlü
[284] ḳalmaḳdan: A ḳalmaḳda
[285] ṣarı: A-, C-
[286] tīz: A-
[287] beş dirhem: A-
[288] ve: A-
[289] daḫı: A-
[290] ḳunduz yaġı: C ḳunduziyye
[291] dīger: B, C āḫir
[292] ve: A-
[293] ḳaynadup: A, C ḳaynatduḳdan
[294] susam: C sisam
[295] yaġını: A, B yaġı
[296] yaġını: A yaġı
[297] daḫı ḫalṭ eyledükden soñra tekrār ḳaynadalar tā ḥamr: A-
[298] iki dirhem: A-, B-
[299] bir: C-
[300] tābede: C tavada

ṭorbasını[301] (10) bu ḳaynayan eczāda ışladup başına ṭorba[302] ile ta‘līḳ (11) ideler[303] neḳadar ‘illet var ise def‘ olur[304] söker bu iki ‘illete bundan ‘alā (12) ‘ilāc olmaz. **Ma‘lūm ola ki**[305] ḥayvānuñ[306] burnında bevāṣir olsa ‘alāmeti budur ki (13) iriñlüce ṣarı ṣu aḳar. ‘İlācı budur ki nişādura ḳılye zengār

[12a]

(1) ḳara zırnīḫ baluṭ güli her birinden bir dirhem[307] saḥḳ idüp[308] ve merhem gibi yoġrup (2) ḥayvānuñ burnınuñ derūnına naẓar olına bevāṣiri her[309] ne[310] (3) maḥalde ise üzerine merhem-i meẕkūrdan parmaġıyla ṭılā ide[311]. Eger (4) görünmez ise bir aġaca penpe ṣarup anuñla dört ṭarafına (5) günde bir def‘a ṭılā ideler[312], üç gün böylece ṭılā eyledikten[313] ṣoñra (6) tereyaġı süreler. Ba‘dehu bu merhemi daḫı günde iki def‘a ṭılā (7) ideler eski penbe ile[314315]. Merhem budur zift çam saḳızı (8) biraz[316] naft bunları ḳaynadup merhem gibi ideler. Ḥayvānuñ (9) burnı üstünde temregü olsa[317] bu bir marażdur ki çıḳar (10) yayulur. Boz renk[318]olur ḥayvānuñ gözine yaḳın varur. (11) Eger ‘ilāc olmazsa[319] nāṣır olur ol vaḳtda ‘ilāc kār (12) etmez meger[320] oyup çıḳaralar. ‘İlācı[321] budur ki evvelā[322] ‘arāḳı, (13) ṣabūn ve ṭuz ve ṣu ile[323] ġāyet çoḳ ġusl ideler ki rengi

[12b]

(1) taḥvīl idince ba‘dehu[324] ḳara zırnıḫ ve ṣarı zırnıḫ ve ḳılye (2) firengi nişādurı paluṭ güli kirec bu eczāları ṣabūn ṣu ile (3) yoġurup ṭılā ideler ve üzerine yapraḳ ḳoyup baġlayalar. Lākin (4) gözini ḥıfẓ ideler ki[325] ‘ilāc gözine gitmeye. Bir gün bir gice ṭura[326] ve ba‘dehu[327]

---

[301] ṭorbasını: B, C ṭobrasını
[302] ṭorba: B, C ṭobra
[303] ideler: B ide
[304] def‘ olur: A-, C-
[305] Ma‘lūm ola ki: A-, C-
[306] ḥayvānuñ: C-
[307] bir dirhem: A-, C-
[308] idüp: A-, C-
[309] her: C-
[310] her ne: B ḳanḳı
[311] ṭılā ide: B süre
[312] ṭılā ideler: A ṭılā ide, B süre
[313] ṭılā eyledikten: B süre
[314] ṭılā ideler eski penbe ile: B eski penbe ile ṭılā ideler
[315] üç gün böylece … eski penbe ile: C-
[316] biraz: C beẕīr
[317] olsa: C-
[318] renk: B rengi
[319] olmazsa: C olunmaz ise
[320] meger: A-, B-
[321] ilācı: B İlā
[322] evvelā: B-
[323] ṣabūn ve ṭuz ve ṣu ile: A ṣabūnı ve ṭuz ile
[324] ba‘dehu: B-
[325] ki: C-

(5) gül yaġı ve ḳoyun ḳuyruġı yaġı ile ṭılā ideler. Ya‘nī ṭılā ‘ilācı süre demekdür.[328] Atuñ gözine (6) ṭuman[329] gelse beyāż kelb terisini taḥfīf[330]ve saḥḳ idüp[331] ince (7) dülbenden geçürüp bir ḳalem[332] ile günde bir def‘a ṣabāḥleyin gözine (8) üfleyeler. Böylece yedi gün ‘amel ideler. Eger bu ‘ilāc ile def‘ olmazsa (9) üç dirhem ṭoġan[333] tersi[334] ve üç dirhem insān[335] necisi ve üç dirhem toz[336] şekeri bunları ba‘de’s-saḥḳ bir ince (10) dülbenden geçürüp on gün ‘ale’ṣ-ṣabāḥ ḳalem ile ḥayvānuñ[337] gözine üfleyeler, (11) mücerrebdür[338]. Yāḥūd ṣabāḥ deñiz ṣuyı püskürseler, eger tāze ise def‘ olur. Eger ḥayvānuñ[339] gözine aḳ gelse yarım dirhem fülfül ve[340] yarım dirhem şāh-tere bunları saḥḳ idüp[341] (12) ve deñiz köpügi ve adam necisi bunları daḫı yaḳup saḥḳ eyledükden ṣoñra (13) mesḥuḳ-ı[342] evvel ile maḫlūṭ idüp bir ḳamış ile ḥayvānuñ

[13a]

(1) ḥayvānuñ[343] gözine üfüreler mücerrebdür. At içün tūtiyā (2) terkībidür. Eflāk ṭuzınuñ özini saḥḳ idüp[344] ve diş budaḳ (3) aġacından[345] parmaḳ ḳalınlıġında[346] ṭokuz deynek[347] kesüp[348] ve burḳu[349] ile (4) delüp meẕkür[350] saḥḳ olmış melhemi[351] ṭoḳuzına daḫı[352] ṣıḳıca ṭoldurup (5) birer birer āteşde iḥrāḳ eyledükden ṣoñra yine muḥkem saḥḳ idüp[353] (6) ḥıfẓ ideler[354]. Ḥīn-i iḳtiżāda ḥayvānuñ gözine üfleyeler, mücerrebdür. (7) Atuñ[355] gözine ḳan

---

[326] ṭura: A, B dura
[327] ve ba‘dehu: A-, C ba‘dehu
[328] ya‘nī ṭılā ‘ilācı süre demekdür.: A-, C-
[329] ṭuman: A duman
[330] taḥfīf: B be-taḥfīf
[331] idüp: C eyleyüp
[332] ḳalem: B delik maṣura
[333] ṭoġan: A, B doġan
[334] tersi: A, B terisi
[335] insān: C adam
[336] toz: C ṭoz
[337] ḥayvānuñ: A-
[338] mücerrebdür: B-
[339] yāḥūd ṣabāḥ deñiz ṣuyı püskürseler, eger tāze ise def‘ olur. Eger ḥayvānuñ: A-, C-
[340] ve: A-, B-
[341] idüp: A-, C-
[342] mesḥuḳ-ı: B-
[343] ḥayvānuñ: B-, C-
[344] idüp: C eyleyüp
[345] aġacından: A aġacınuñ
[346] ḳalınlıġında: A, B ḳalınlıġından
[347] deynek: C degnek
[348] kesüp: A, C ḳaṭ‘
[349] burḳu: C burġı
[350] meẕkür: A-, B-
[351] melhemi: C ṭuzı
[352] daḫı: B-
[353] idüp: C eyleyüp
[354] ideler: A ide
[355] atuñ: A-, C ḥayvānuñ

gelse yāḥūd ṭuman gelse ibtidā gözine ṣu püsküreler[356]. (8) Ba‘dehu ḳardaş ḳanını ince saḥḳ idüp ḳalem ile gözine üfleyeler[357]. (9) Beş on[358] gün böyle üfleyeler[359], def’ olur. Mücerrebdür. Atuñ gözine (10) aġaç doḳunup yaşarsa ‘ilācı budur ki ṣoġanı bezir (11) ile ḳaynadup havānda saḥḳ idüp ṭuz ve kimyon (12) ḳatup issice gözine vaż‘ idüp[360] baġlayalar. Eger ḳan (13) ṭolarsa gözini açmayup ḳapaġını ḳaldırup ṣovuḳ ṣu

[13b]

(1) bir ḳaç def‘a uralar. Atuñ gözine bir nesne ṭoḳunup[361] (2) ḳan çıḳup aḳ düşse[362] bir dirhem ḳara fülfül[363] yarım dirhem arpa unını ḥamīr idüp (3) furunda bişüreler[364] ba‘dehu saḥḳ idüp[365] üç gün maṣura ile (4) gözine üfüreler nāfi‘dür. Atuñ gözinde kīsi olsa sebebi dürlü dürlü[366] (5) ṣu virmek ve ṣovuḳda ḳomaḳdan olur, ‘ilācı budur ki on dirhem ḳızılcıḳ çekirdegi on dirhem daḫı[367] insānuñ[368] başınuñ (6) ḳazındısı ve on dirhem ḳaz necisi ve on dirhem ḳırlanḳıç necisi ve[369] on dirhem deñiz köpügi yüz dirhem zāc-ı ḳabarlis (7) ve[370] bu eczāları muḥkem saḥḳ idüp[371] ve elekden geçürüp ba‘dehu parmaġını (8) ışladup ol eczāya baturup gözi aġrıyan ve gözünde[372] kisi (9) olan[373] ḥayvānuñ gözinüñ buñarına başa. Bi-izni’llāhi te‘ālā[374] (10) gözleri açılur. Ve bu ẕikr olınan eczāyı bir ḳamış içine (11) ḳoyup ḥayvānuñ gözine üfüreler ḥalāṣ olur. Atuñ (12) dişi aġrısa sebebi budur ki yemini eyüce taṭhīr etmeden virirler. (13) İçinde ṭaş olur[375] ḥayvān[376] ekl iderken dişine doḳunur aġrıdur,

[14a]

(1) ‘alāmeti budur ki yemin kāhil yer ve[377] ḳulaḳların bıraġur ve (2) gözlerinden yaş gelür ve başını aşaġı ṭutar[378]. ‘İlācı budur ki (3) it üzümi ve ‘ūdü’l-ḳahr[379] ve zencebīl ve büber

---

[356] püsküreler: C püskürüp
[357] gözine üfleyeler: C-
[358] on: A-
[359] böyle üfleyeler: B, C böylece ideler
[360] idüp: B, C eyleyüp
[361] ṭoḳunup: A doḳunup
[362] düşse: C gelse
[363] bir dirhem ḳara fülfül: B-, C-
[364] bişüreler: B bişürüp
[365] idüp: C eyleyüp
[366] dürlü: A-, B-
[367] olur, ‘ilācı budur ki on dirhem ḳızılcıḳ çekirdegi on dirhem daḫı: A-
[368] insānuñ: B insān
[369] ve on dirhem ḳırlanḳıç necisi ve: A-
[370] ve: C-
[371] saḥḳ idüp: B, C ba‘de’s-saḥḳ
[372] gözünde: B, C gözündeki
[373] kisi olan: C-
[374] te‘ālā: C-
[375] olur: B ḳalur
[376] ḥayvān:A-
[377] kāhil yer ve: C kāh
[378] ṭutar: A dutar

ve aḳ ḫardāl (4) bunları saḥḳ idüp[380] bal şerbetiyle ḳaynadup ḥayvānuñ (5) aġzın[381] açup bir aġaca bez ṣarup bu eczāları ışladup (6) aşaġı ve yoḳarı ḥayvānuñ dişlerine süreler def‘ olur. (7) Atuñ boġazında ḥunnāḳ olsa bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ başından (8) boġazına iner. Degme at ḥalāṣ olmaz helāk olur. Meger ol (9) ḥayvān hünerlü bahādır ola ‘alāmeti budur[382] ki boġazı (10) şişer ve ṣolur[383] ve ḳatı ḳatı ādem gibi inler ve ḳorḳusı üç (11) güne değerdür[384]. ‘İlācı budur ki evvel emirde iki ḳolundan (12) ḳan alup lākin çoḳ aḳıtmayalar[385], boynına tereyaġı süreler (13) ve mercimek ve boy toḫmı ve ṭuraḳ otı ve meyān köki ve ḫaṭmī

[14b]

(1) toḫmı bunları ḳaynadup ṣuyını alup bu ṣuyuñ içine (2) ḫiyārşenbe ezüp bādem yaġı ve birḳaç yumurṭa ṣarısı daḫı ḳoyup (3) çalḳayalar. Ilıcaḳ eyleyüp ḥayvānuñ başını yoḳarı ḳaldırup (4) boġazına dökeler iki def‘a böylece ideler ve eger emīn olmazsa (5) bu ‘ilācı daḫı ideler. Ḳızıl üzüm çekirdegi çıḳmış ola ve (6) incīr ve ‘unnāb bunları dögülmiş arpa ile ḳaynadup bādem (7) yāḥūd ṣusam[386] yaġı ḳatup ve biraz daḫı şeker iżāfe idüp ılıcaḳ (8) eyleyüp ḥayvāna içireler. Ve birḳaç def‘a daḫı lādenī ruġan-ı (9) zeyt ile erüdüp ısıcaḳ iken boynına tılā ideler. Yonca (10) ve ḥāṣıl vireler tā ḥayvān[387] ḳuvvet bulınca ḳadar[388] ṣuyını daḫı pek ṣovuḳ (11) virmeyeler. Atuñ[389] boġazı altında şiş olsa raḥīkī ma‘cūn süreler, def‘ olmazsa ḥāviyār süreler. Eger ziyāde şiş olursa asel ile[390] nişāstayı (12) maḫlūṭ idüp süreler mücerrebdür. Atuñ[391] boġazı ḫırlasa[392] elli (13) dirhem bezir yaġı bir ḳabda el ṭayanacaḳ[393] ḳadar ısıdup[394]

[15a]

(1) ḥayvānuñ[395] başını yüksek maḥalle aṣup[396] meẕkūr yaġı burnınuñ (2) iki delüginden[397] içüreler mücerrebdür. Atuñ[398] boynunda ṭoluca olsa (3) sebebi dürlü ṣovuḳda

---

[379] ḳahr: C ḳarh
[380] saḥḳ idüp: B, C ba‘de’s-saḥḳ
[381] aġzın: B aġzını
[382] budur: B oldur
[383] ṣolur: C ṣoluya
[384] güne değerdür: C gündür
[385] aḳıtmayalar: A aḳıtmaya
[386] ṣusam: C sisām
[387] ḥayvān: B-, C-
[388] ḳadar: A-, C-
[389] atuñ: A-
[390] raḥīkī ma‘cūn süreler, def‘ olmazsa ḥāviyār süreler. Eger ziyāde şiş olursa asel ile: A-
[391] atuñ: A-
[392] ḫırlasa: C ḫırlansa
[393] ṭayanacaḳ: A ısınacaḳ
[394] ısıdup: C ılıdup
[395] ḥayvānuñ: A ḥayvān
[396] ḥayvānuñ başını yüksek maḥale aṣup: C ḥayvānuñ bir yüksek maḥalle başını aṣup

bıraḳmaḳdur[399]. ‘Alāmeti budur ki ḳurı aġac (4) gibi egilmez. Bunuñ[400] ‘ilācı evvel emirde ḳolından ve boynınuñ (5) iki cānibinden ḳan alalar, eger[401] açılmazsa oġlan aşını ḳaynadup (6) içine dögülmüş ṣarımsaḳ ḳoyup ve biraz ḳara nafṭ daḫı[402] iżāfe (7) idüp ılıcaḳ boynuna birḳaç kerre ṭılā ideler. Eger yine def‘ olmazsa añ (8) başalar ḳaz ayaġı ṭamġa olur. Ertesi gün acı yaġ ile (9) yerini yaġlayalar ve yemin daḫı[403] ışladup vireler def‘ olur[404]. Nev‘-i (10) āḫır doluca[405] olsa on dirhem ṣoġan toḫmı[406] otuz[407] dirhem eski[408] şarāb elli dirhem keskin sirke on dirhem gögercin (11) tersi ile ṣoġan toḫmını[409] muḥkem saḥḳ eyleyüp sirke ile şarāba (12) ḥalṭ eyledükden ṣoñra içüreler ve yemine bir mıḳdār ışlanmış (13) buġday ḳarışduralar yāḥūd yemini cüz’ī bişürüp vireler

[15b]

(1) mücerrebdür. Atuñ boynuna oḳ ya[410] ḳılıç rāst gelüp ṭamar ḳaṭ‘ (2) olup ḳanı durmasa ilācı budur ki biraz ‘anzarūt ve (3) maṣṭakī ve çam sakızı zāc-ı ḳabarlis ve ḳızıl boya bunları (4) saḥḳ eyleyüp[411] ḥāżır[412] ola evvelā yarayı ‘araḳ ile yıḳayup ba‘dehu meẕkūr (5) eczāları yaranuñ içine ṭoldırup bir eski penpenüñ üzerine (6) yumurṭa ṣarısı ṭılā eyleyüp üzerine vaż‘ ve daḫı üstüne bir parça[413] (7) düzce ṭaş ḳoyup destār ile bağlayalar on beş gün ṭura[414]. (8) Ba‘dehu açup üzerine ḳaṭrān ṭılā eyleyeler[415]. Eger bu eczālardan ḥaẕ (9) olınmaz ise ol vaḳt bir ḳalınca yaṣdıḳ ḳoyalar. Muḥkem bağlayup[416] (10) lākin[417] açmayalar[418] eger açarsa ılıcaḳ ṣu ile yıḳayup ışlana (11) ba‘dehu açalar[419] şifā bula[420]. Atuñ gögsinde[421] su‘lesi[422] olsa Türkçesi ur dirler[423] (12) ceviz gibi olur gitdikçe büyür.

---

[397] delüginden: C delüklerinden
[398] atuñ: A-, C ḥayvānuñ
[399] bıraḳmaḳdur: B bıraḳmaḳdandur
[400] bunuñ: C-
[401] eger: A-
[402] daḫı: A-, B-
[403] daḫı: A-, C-
[404] def‘ olur: C-
[405] doluca: C dolıca
[406] toḫmı: C toḫmıyla
[407] otuz: B yüz
[408] eski: C eşki
[409] toḫmını: C toḫmıyla
[410] ya: C ve
[411] eyleyüp: B idüp
[412] ḥāżır: A ḥażır
[413] parça: A-
[414] ṭura: A dura
[415] eyleyeler: B ideler
[416] bağlayup: A bağlayalar
[417] lākin: B-, C-
[418] açmayalar: A açmayup
[419] açalar: B aça
[420] bula: B, C bulur
[421] gögsinde: C gögsine

‘İlācı budur ki bir ince kendir (13) ile dibinden muḥkem[424] bağlayup ba‘dehu derince yaralar ve yarılan yere[425] eflāk

[16a]

(1) ṭuzı ṭoldırup bir gün ve[426] bir gice ṭura ba‘dehu açup (2) günlük ḳapuġı ve çam ḳapuġı ve ardınç[427] saḳızı ve maṣṭaki (3) bunları saḥḳ eyleyüp[428] ol yarıġıñ üzerine ekeler. (4) Yāḥūd bu merhemi vaż‘ eyleyeler. On dirhem mürdesenk on beş dirhem sülügen bunları (5) elli dirhem ruġan-ı zeyt ile ḳaynadup tā merhem ḳıvamına gelince ḳarışduralar (6) ba‘dehu bunları[429] otuz dirhem günlük[430] otuz dirhem zift ve[431] bir dirhem[432] aḳ nafṭ[433] bunları[434] havānda saḥḳ eyleyüp mezkūr merhem ile (7) maḥlūṭ eyleyüp eski penpe ile ṭıla eyleyeler. Eger keserken ḳan (8) çoḳ çıḳarsa ḳızıl boya ḳoyup muḥkem bağlayalar ve eger ṭamar (9) kesülürse timür ile çam saḳızı ile dāġlayalar. Atuñ (10) gögsinde yengeç gibi bir ‘illet olur. ‘Alāmeti budur[435] ki şalġam (11) gibi olup ve ḳatı olur ḥareket etmez. Eger[436] dizinde ya ḳıç ayaġınuñ (12) iç ṭarafında olursa[437] çıḳarması muḥāṭıralu olur[438]. Zīrā ṭamarları muṭṭaṣıldur. (13) ‘İlācı budur ki anı[439] ḥācvāri yarup[440] dāġ daḫı āteşde ḥāżır

[16b]

(1) olup der-‘aḳab çam saḳızı ile dağlayalar. Zīrā ḥayvānuñ ḳanı[441] (2) çoḳ cereyān ider ve içine ḳaynar ḳaṭrān ṭoldıralar. Üzerine (3) eski penpe vaż‘ ve muḥkem[442] bağlayalar[443] ve[444] üç günden ṣoñra açup içini (4) silüp ‘anzerūt ve günlük ve çam saḳızı ve maṣṭaki ve āteş (5) görmemiş bal ile bunları maḥlūṭ eyleyüp vaż‘ eyleyeler. Ḥayvānuñ[445] (6) boġazına

---

[422] su‘lesi: C su‘le
[423] Türkçesi ur dirler: B ya‘nī ur olsa, C Türkçe ur dirler
[424] muḥkem: A-, C-
[425] yarılan yere: C yarıġına
[426] ve: C-
[427] ardınç: C ardıç
[428] eyleyüp: B idüp
[429] bunları: C-
[430] otuz dirhem günlük: A-, B-
[431] ve: A-, B-
[432] ḳıvamına gelince ḳarışduralar ba‘dehu bunları otuz dirhem zift bir dirhem: B-
[433] nafṭ: C neḫūd
[434] bunları: A-
[435] budur: C oldur
[436] eger: B-
[437] olursa: C olur ise
[438] muḥāṭıralu olur: B, C muḥāṭıraludur
[439] anı: C atı
[440] yarup: C yaturup
[441] ḳanı: B ḳan
[442] muḥkem: B muḥkemce
[443] bağlayalar: B bağlaya
[444] ve: C-
[445] ḥayvānuñ: C atuñ

sülük yapışsa ‘ilācı budur ki[446] bir avuç ṭuzı boġazına dökeler (7) ḫalāṣ ola[447]. Eger ṭuz ile def‘ olmazsa yarım dirhem miḳdārı enfiye üfleyeler, def‘ olur.[448] Ḥayvān ġāyet[449] öksürige uġrasa sebebi budur ki derlü[450] (8) ṣovuḳ ṣu virmekden yāḥūd yemi içinde ṭavuḳ necisi yāḥūd tüyi (9) olur ‘ilācı budur ki yüz dirhem keskin ṣarāb ve yüz dirhem ādem bevli ve elli dirhem nişāste (10) cümlesini ḫalṭ eyledükden soñra[451] ḥayvānuñ aġzından içerü dökeler. Yāḥūd yer ṣomunı kökini saḥḳ idüp ṣu ile ḥayvāna içireler öksürigi ḳaṭ‘ idüp ve ḳarnında olan ḳurtları ḳırar yāḥūd bir mıḳdār ḳoyun otı yedürseler nāfi‘dür. Yāḥūd tāze kenevir otını ḥayvāna yedürseler ḳarnında olan ḳurtları def‘ ider. Atuñ öksürigine çentiyan kökini ṣu ile ḳaynadup ḥayvāna içüreler nāfi‘dür. Dīger: Öksürük içün bir ‘aded yılan ḳaftanı üç parça idüp her gün ṣudan ṣoñra bir parçasını bir taḳrīb yedüreler nāfi‘dür. Dīger: Öksürük içün bir vaḳiyye boy toḫmı yüz dirhem lüle kükürdi elli dirhem ḳarabüber yüz dirhem zırnıḫ cümlesini saḥḳ idüp arpa virildükde daḫı üzerine ṣu püskürüp ḳırḳar dirhem mıḳdār birḳaç yedüreler. Şedīd öksürüge nāfi‘dür. Dīger: Altun otı bir mıḳdār yedirmek öksürüge nāfi‘dür. Ḥayvānda yara olup sinek rāḥat virmese ḳabaḳ yapraġınuñ ṣuyunı ḥayvāna süreler. Ol maḥallesinüñ <üstine> ḳonmaz mücerrebdür[452]. Dīger: (11) Öksürük içün[453] bir vaḳiyye keskin sirke içine[454] üç ‘aded[455] yumurṭa vaż‘ (12) idüp yigirmi dört sā‘at dura. Ba‘dehu ḥayvānuñ başını (13) bir yüksek maḥalle aṣup aġzını açup ol[456] yumurṭalar ḳırılmaḳsızın[457]

[17a]

(1) yuṭdıralar böylece[458] üç def‘a ideler. Cümlesi ṭoḳuz yumurṭa[459] (2) olur mücerrebdür. Dīger: Öksürük içün bu ‘ilāc[460] mücerrebdür. Bir kelb ḳafasınuñ (3) kemügini iḫraḳ idüp ba‘dehu saḥḳ eyleyüp ṣoñra üç tane aṭ (4) kestanesi daḫı saḫk[461] ve beş pārelik daḫı meshūḳ zırnıḫ cümlesini[462] kafa (5) ile ḫalt eyleyüp atun yemüne iki dirhem miḳdārı[463]

---

[446] ‘ilācı budur ki: A-, C-
[447] ola: B, C olur
[448] eger ṭuz ile def‘ olmazsa yarım dirhem miḳdārı enfiye üfleyeler, def‘ olur.: A-, C-
[449] ġāyet: C ġāyet ile
[450] derlü: A derli, B terlü
[451] ḫalṭ eyledükden soñra: A ḫalṭdan soñra, B maḫlūṭ eyledükde
[452] yāḥūd yer ṣomunı kökini saḥḳ idüp ṣu ile ḥayvāna…maḥallesinüñ <üstine> ḳonmaz müçerrebdür: A-, C-
[453] öksürük içün: A öksürüge
[454] içine: A, B içünde
[455] ‘aded: A-
[456] ol: A-, C-
[457] ḳırılmaḳsızın: B, C şikest olmaḳsızın
[458] böylece: C böyle
[459] yumurṭa: C yumurda
[460] bu ‘ilāc: A-
[461] daḫı saḥk: A-
[462] beş pārelik daḫı meshūḳ zırnıḫ cümlesini: A, B beş pārelik zırnıḫ daḫı cümlesi meshūḳ
[463] miḳdārı: A-

serpüp yedüreler böylece (6) üç dört def‘a eyledükden ṣoñra[464] bi-izni’llah[465] def‘ olur, mücerrebdür[466]. (7) Dīger: meyān köki, ceviz, incir, ḳara üzüm şırasıyla ḳaynadup (8) her gün bir çanaḳ bogazına dökeler. Dīger: Üç dirhem (9) zırnıḫ ve üç dirhem göz ṭaşı ma‘ān saḥḳ idüp arpanuñ üzerine (10) eküp yedüreler[467]. Dīger: A‘lā Girit[468] ṣabūnı zeyt yaġı ile iki[469] (11) yumurṭa ṣarusı[470] ikişer dirhem daḫı eski şarāb ve bir dirhem (12) zaġferān cümlesini şerbet idüp içüre böylece (13) üç dört def‘a ideler mücerrebdür[471]. Dīger: Beş altı gice

[17b]

(1) sā‘at üç buçuḳ ya dörtte iken ikişer parelik raḥīḳi (2) ma‘cunı yedüreler eger def‘ olmazsa ketireyi ışladup (3) ve[472] balıḳ nefesi ve et yaġı ve üçini maḫlūṭ eyleyüp[473] içüreler[474] (4) mücerrebdür. Palamud mine? aġacınıñ ḳabuġından iki el ḳadar ḳaṭ‘ eyleyüp neḫuṭ gibi daḫı ḳabaca saḥk idüp yeminüñ üzerine koyup ḥayvāna yedüreler. Böylece birḳaç def‘a yedüreler, öksürügi def‘ olur ve ṣoluġına daḫı nāfi‘dür[475]. Ḥayvānuñ sançusı olsa ‘alāmeti oldur[476] ki yatur, (5) yuvarlanur ve ḳarnı şiş ve beñzi ḳaşḳatı olur, ḳaşanamaz (6) ve burnınuñ iki delükleri[477] ḳanatları ḳalḳar. ‘İlācı budur ki tiryāḳi (7) şarāb ile ezüp içine zeyt yaġı ḳoyup ılıcaḳ idüp ḥayvānuñ (8) başını yoḳaru ḳaldırup burnına dökeler ve ḳalınça çul (9) ile sarup bineler ẕiyādece yürideler ḳıza derleye. (10) Ḳarnını iki adam aġaç ile muḥkem ṣıḳalar[478]. Eger terslemez[479] ise (11) zeyt yaġı ya bezir yaġı yāhūd ṣabūn süreler[480]. (12) Daḫı olur ise ṣufrasına el ṣoḳup eliyle bulınan (13) tersi çıḳaralar ve hem ṣabūnı ṣufrasına şāf gibi ṣoḳalar[481]. Dīger: Ḥayvānda sançu ‘arıż olursa bir mıḳdār papatya mıḳdār-ı kifāye ṣu ile ḳaynadup ba‘dehu süzüp bir mıḳdār zeyt yaġı ve bir ḳabża Eflāk ṭuzı ḳarışdırup insāna tenḳıye ider gibi şırınḳa ile tenḳıye iderler. Ḳanḳı nev‘ sançu olsa def‘

[464] eyledükden ṣoñra: C eyledükde
[465] bi-izni’llah: C-
[466] mücerrebdür: A-
[467] dīger: öksürük içün … arpanuñ üzerine eküp yedüreler: B-
[468] Girit: B Girid
[469] ile iki: A-
[470] ṣarusı: B ṣarısı
[471] dīger: meyān köki, ceviz, incir …üç dört def‘a ideler mücerrebdür: C-
[472] ve: B-
[473] eyleyüp: C idüp
[474] içüreler: B içüre
[475] palamud mine? aġacınıñ ḳabuġından … öksürügi def‘ olur ve ṣoluġına daḫı nāfi‘dür: A-, B-
[476] oldur: C budur
[477] delükleri: A-, C-
[478] ṣıḳalar: B ṣıḳalayalar
[479] terslemez: A derlemez
[480] yāhūd ṣabūn süreler: A ile muḥkem ṣabūnıla süreler, B ile yāḥūd ṣabūnıla süre
[481] ṣoḳalar: A ṣoḳa

ider. Dīger: Bir dirhem mıḳdārı afyon üç fincān ḳahve şerbetiyle eridüp mu‘tedil olduḳda başını bir yüksek maḥalle aşup burnınuñ iki delügünden içüreler nāfi‘dür[482].

[18a]

(1) Dīger: Çögeni saḥḳ eyleyüp[483] ṣuyını ṣıḳalar içine ādem bevli (2) ve eflāk ṭuzınuñ özünden daḫı[484] ḳatup ılıçaḳ burnından (3) dökeler. Fi’l-ḥāl ḳaşana yāḥūd ẕekerinüñ ucuna bit ṣalıvireler. (4) Fi’l-ḥāl ḳaşana.Ve eger ditredigi geçmezse eski ṣamanı[485] şarāp ile[486] (5) ḳaynadup ḥayvānuñ ḳarnı altına uralar yörüdeler, ḫalās olur[487] (6) Dīger: İki dirhem zaġferān üç dirhem cevzi bevvā iki dirhem andız beş dirhem egir on dirhem kimyon (7) dört dirhem büber bunları[488] dögüp burnına üfüreler ve ḥayvānı ḳatı ḳatı (8) yörüdeler ki[489] ta derleye[490] fi’l-ḥāl ḳaşana. Ve yemini yaş idüp (9) vireler ve suyını daḫı az virüp ṣovuḳ virmeyeler. (10) Dīger: On dirhem andız köki on dirhem zernebat otuz dirhem servi ḳozalaġınuñ toḫmı on dirhem maṣṭaki[491] (11) bu eczāları saḥḳ idüp elekden geçürdükden soñra[492] ve elekden geçürüp bir ḳaşıḳ ṭolusı (12) burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl ḳoyup ḳarışdıra[493], ba‘dehu[494] ḥayvāna (13) içüreler def‘ olur bi-izni’llāh[495]. Dīger: Bir avuç bārut burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl idüp ḥayvāna içüreler, def‘ olur[496]. Nev‘-i[497] dīger: Sanculanup

[18b]

(1) ḳaşanmazsa on dirhem şapı ba‘de’s-saḥḳ ḫamūr içine ḳoyup yutduralar (2) mücerrebdür. Dīger: Bir mıḳdār üzerlik toḫmı ḳaynadup süzüp (3) ḥayvānuñ aġzından ve burnından içüreler, mücerrebdür[498].[499] At ḳaşanmazsa (4) def‘ içün ayaḳlarınuñ ṭırnaġına yazalar[500] öñ ṣol ayaġınuñ ṭırnaġına[501] Seyhun, ḳıç ṣol ayaġınuñ[502] (5) ṭırnaġına Ceyhun,

---

[482] dīger: ḥayvānda sançu ‘arıż olursa … içüreler nāfi‘dür: A-, C-
[483] eyleyüp: B idüp
[484] daḫı: B-
[485] ṣamanı: B ṣaman
[486] şarāp ile: A, B şarābıyla
[487] ḫalās olur: A-
[488] bunları: B bunlar
[489] ki: A-
[490] derleye: B terleye
[491] on dirhem andız köki … toḫmı on dirhem maṣṭaki: C andız köki zernebāt onar dirhem servi ḳozalaġınuñ toḫmı otuz dirhem maṣṭaki on dirhem
[492] saḥḳ idüp elekden geçürdükden soñra: A, B ba‘de‘s-saḥḳ ve elekden geçürüp
[493] ḳarışdıra: A, C ḳarışdırup
[494] ba‘dehu: A-, C-
[495] bi-izni’llāh: B-, C-
[496] dīger: bir avuç bārut burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl idüp ḥayvāna içüreler, def‘ olur: A-, B-
[497] nev‘-i: B-, C-
[498] mücerrebdür: B-
[499] dīger: bir mıḳdār üzerlik toḫmı … burnından içüreler, mücerrebdür.: C-
[500] ṭırnagına yazalar: A-
[501] öñ ṣol ayaġınuñ ṭırnaġına : A ḳıç ṣaġ ṭırnaġına

öñ ṣaġ ṭırnaġına Fırat, ḳıç saġ[503] (6) ṭırnaġına Nil yazalar[504], ba‘dehu[505] bevl ide ve bevl eyledükden ṣoñra (7) ṭırnaḳlarını ġusl ideler. Ḥayvānda[506] ṣıraca olsa ḥayvānuñ[507] (8) ḳulaġınuñ eñsesinüñ dibindeki[508] ṭamarların iki ṭarafını igne ile (9) ibrişim geçüreler. Ol ṭamarlar ḳuruduḳda ve[509] ḳuruduḳça ṣıraca daḫı ḳurur[510] (10) Nev‘-i Dīger: Tepesinden bir daġ ve bir daġ daḫı alnınuñ[511] ortasına ve bir daġ daḫı ṣaçlarınuñ diblerine (11) urup ve üst dodaġınuñ iç yüzini açup neşter ile (12) ḳan alalar[512] ve daḫı[513] dilinüñ altından daḫı bıçaḳ ile ḳan alduḳdan (13) ṣoñra dāġlāyalar ve ḳollarınuñ üzerinden ḥaçāmat ideler.

[19a]

(1) Dīger: Ṣıracası ḳanḳı ṭarafında[514] ise ol-ṭarafuñ ṭırnaġını (2) pek yıḳayup üzerine ḳalemi vaż‘ eyledigi gibi yā Allāh (3) diyüp bir ḳalemde ḥurūfātuñ gözleri açıḳ olaraḳ (4) Ṭaḳancal ismini taḥrīr ideler[515], mücerrebdür. Eger iki ṭarafında (5) var ise keźālik iki ṭarafınuñ ṭırnaġına taḥrīr ideler[516]. Eger (6) dört dört ṭarafında olursa keźālik dört ṭırnaġına yazalar[517]. (7) Bi-izni’llāh Te‘ālā[518] def‘olur. Dīger: Bu āyeti kerīmeyi yazup cum‘a (8) güni ḳablu ṭulū‘i’ş-şems bir āyet’ül-kürsi ve üç iḫlāṣ[519] ḳırā‘et (9) olınup rūḥ-ı Resūlallāh ṣallallāhū aleyhi vesellem efendimüze[520] iḥdā (10) eyleyüp nusḫayı boġazına aṣalar ve ol gün on iki fakīre (11) birer pāre[521] ṣadaḳa vireler[522], mücerrebdür. [523]بسم الله الرّحمن الرّحيم الله وليخزي الفاسقين[524] ولاحول ولا قوة إلاّ بالله (13) ما قطعتم من لينةٍ اوتركتموها قائمةً على اصولها فباذن (12)

[19b]

---

[502] ayaġınuñ: A-
[503] ḳıç saġ: A öñ ṣol
[504] yazalar: B yaza
[505] ba‘dehu: A-, C-
[506] ḥayvānda: C ḥayvān
[507] ḥayvānuñ: A ḥayvān, B-
[508] dibindeki: A dibinde
[509] ḳuruduḳda ve: A-, C-
[510] daḫı ḳurur: B def‘ olur ve ḳurur, mücerrebdür.
[511] alnınuñ: A, B alnından tā
[512] alalar: C ala
[513] daḫı: C-
[514] ṭarafında: A, B ṭarafda
[515] ideler: B ide
[516] ideler: B ide, C-
[517] yazalar: C testīr ideler
[518] te‘ālā: A-, C-
[519] iḫlāṣ: C iḫlāṣ-ı şerīf
[520] efendimüze: C efendimüz ḥażretlerine
[521] birer pāre: C-
[522] vireler: A, B vire
[523] Raḥmān ve Raḥīm olan Allāh’ın adıyla
[524] Herhangi bir hurma ağacını kesmeniz de kökleri üzerinde ayakta bırakmanız da Allah’ın izniyledir ve bu, yoldan çıkmışların burunlarını sürtmesi içindir. (Haşr Suresi / 5. Ayet)

(1) [525]العلیّ العظیم وبه نستعین Yā şāfī, yā şāfī, yā şāfī. Dīger: Yer köstebegini āteş küreginde ḳavurup kömür gibi olduḳda saḥḳ idüp bir taḳrīb ḥayvāna yedüreler üç def‘a yedirseler bir şeyi ḳalmaz eger atda olup şıraca def‘ inden şoñra yerinde şiş ḳalur ise vaḳtında daḫı ḳışraġa çekile bir şeyi şiş ḳalmaz. Dīger: Ḥayvānda şıraca olsa bunı yazalar ḥayvānuñ yelesine aşalar mücerrebdür[526]. (2) Ḥayvānda[527] żayıf nefes olsa yüz dirhem çam saḳızı bir tencireye ḳoyup (3) eridüp yüz dirhem arpa daḫı vaż‘ idüp[528] ḳavurup ḥayvānı üç gün[529] aç (4) dutup üç def‘a[530] ol[531] ḳavrulmış yüz dirhem arpayı[532] yedüreler (5) eger bu ‘ilācla[533] def‘ olmazsa atı yıḳup ayaḳlarını baġlayup (6) iki dāne diri[534] kertenkelenüñ ḳuyruḳların[535] kesüp diri diri atuñ (7) burnına şalıvireler mücerrebdür. Dīger: Ṭavuġı boġup (8) tüyi ile bir[536] tencireye ḳoyup tençirenüñ nışfını[537] şu ile[538] ṭoldırup (9) üç fincān şu ḳalıncaya[539] ḳadar ḳaynada [540] ba‘dehu üç şabāh birer fincān (10) ḥayvānuñ burnına dökeler mücerrebdür. Ḥayvān[541] şoluġan olsa sebebi[542] budur ki (11) ḳatı segirtmekden ṭalaġına yel ṭurur[543]. ‘İlācı budur ki bir dirhem (12) zaġferān yüz dirhem keskin sirke ve iki ḳalıp a‘lā (13) Girit şabūnı bunları[544] sirke içinde maḥv u ḥāl idüp ḥayvānuñ burnından

[20a]

(1) içüreler. Bu ‘ilāç[545] şıracalı[546] ḥayvāna daḫı[547] eyüdür eger (2) şıracası şaġında ise şol burnına şolunda ise şaġ burnına (3) aḳıdalar[548] nāfi‘dür[549] mücerrebdür. Nev‘-i āḫir[550]: Bir vaḳiyye ḳurşını irende (4) idüp[551] daḳīḳ ile ḥamīr idüp ḥayvāna yedüreler ve üç yumurṭayı

---

[525] Bütün güç ve kuvvet, yalnızca en yüce ve en büyük olan Allah’ın (c.c.) yardımıyla elde edilir.
[526] dīger: yer köstebegini āteş küreginde ḳavurup … yelesine aşalar mücerrebdür: A-, C-
[527] ḥayvānda: A-, C-
[528] idüp: B, C eyleyüp
[529] üç gün: A-, C-
[530] üç def‘a: B-, C-
[531] ol: A-
[532] arpayı:A arpa
[533] ‘ilācla: B ‘ilācı idüp
[534] diri: B-
[535] ḳuyruḳların: B ḳuyruḳlarını
[536] bir: B-, C-
[537] nışfını: B, C nışfına ḳadar
[538] ile: C-
[539] ḳalıncaya: A, B ḳalınca
[540] ḳaynada: C ḳaynadup
[541] ḥayvān: A-
[542] sebebi: A-
[543] ṭurur: B, C ṭolar
[544] bunları: A-
[545] ‘ilāç: B‘ilācı
[546] şıracalu: A, B şıracalı
[547] daḫı: B-
[548] aḳıdalar: B aḳıdup
[549] nāfi‘dür: B-
[550] nev‘-i āḫir: B dīger
[551] irende idüp: B irenden geçürüp

bir vaḳiyye (5) sirke içine bıraġup ta yumurṭaların ḳabuġı ṣoyulıncaya[552] ḳadar ṭura[553]. (6) Ba‘dehu bir dānesini burnı delügünden içüreler[554] ve birini (7) daḫı aġzından bal‘a itdireler mücerrebdür. Dīger: Kepek, ṭalaḳ, daḳīḳ, (8) incīr, kimyon bunları ḳaynadup süzeler on dirhem çam saḳızı[555] (9) saḥḳ idüp meẕkūr ṣuya ḳoyalar ve elli dirhem ṣığırın iç yaġını (10) eridüp on dirhem bezir yaġı[556] ḳatalar. Bunları ḥayvānuñ burnına (11) dökeler ve yemin ışladup vireler ve ṣuyını ṣovuḳ virmeyeler (12) ve sıcaḳ ṭutalar maḫlūṭ yonca ve ḥāṣıl vireler. Bir āsān (13) ‘ilāc daḫı budur ki ineginñ[557] südiyle zagferānı maḥv idüp ılıçaḳ

[20b]

(1) burnına dökeler ṣoludıġuñ ḳaṭ‘ ider. Dīger: Elli dirhem (2) sināmeki, elli dirhem maṣṭaki, elli dirhem günlük, elli dirhem ḳurṣun (3) irendeleyüp meẕkūr eczāları ba‘de’s-saḥḳ ṭop gibi ma‘cūn idüp[558] (4) ḥayvāna yedüre[559] ve beş dirhem kāfūr ile burnını[560] ve aġzını[561] (5) buḫūrlayalar ve ṣu virildikde[562] ılıçaḳ vireler ve yigirmi dirhem nişasta (6) ḫamīr[563] içine yāḫūd etmek ile yedüreler ve altına fışḳı döşeyeler (7) bu minvāl üzere on gün mıḳdārı ‘amel ideler. Atuñ[564] sidügi (8) ṭutılup[565][566] ḳaşanamazsa[567] serçe tersini saḥḳ idüp[568] ve ruġan-ı zeyt ile (9) ḫalt eyleyüp içüreler. Eger[569] def‘ olmazsa eflāk ṭuzını serçe (10) tersiyle saḥḳ idüp[570] ve dülbendden geçürüp[571] ruġan-ı zeyt ile ḥalt idüp[572] (11) atuñ kuyruġundan yedi ḳıl büküp meẕkūr eczāları bulayup (12) atuñ ẕekerinüñ[573] delügünden yörüdeler. Ḥayvān ḳan ḳaşansa sebebi budur ki (13) ŝaḳīl yük yükledirler yāḫūd çoḳ ḳoşdurırlar. Yāḫūd[574] yüksek

[21a]

---

[552] ṣoyulıncaya: A ṣoyulınca
[553] ṭura: C dura
[554] içüreler: B içüre
[555] saḳızı: A saḳızını
[556] yaġı: A-, C-
[557] ineginñ: B, C inek
[558] idüp: B, C oluna
[559] yedüre: B, C ekl itdüreler
[560] burnını: B burnına
[561] aġzını: B aġzına
[562] virildikde: B, C virildigi vaḳit
[563] ḫamīr: C ḫamūr
[564] atuñ: A-, C ḥayvānuñ
[565] ṭutılup: B ṭutılsa
[566] sidügi ṭutılup: C bevli ṭonsa
[567] ḳaşanamazsa: C ḳaşanamaz ise
[568] idüp: A-, C-
[569] eger: A-
[570] idüp: A-, C-
[571] geçürüp: B geçüre ve
[572] idüp: A-
[573] ẕekerinüñ: A-, B-
[574] yāḫūd: A, C Yā

(1) maḥalden ṣıçrar. Ol vaḳt beli açılur. Ol ḳan belinden (2) gelür ‘ilācı evvel emirde iki ḳıçınuñ iç yanından ḳan (3) alalar lākin ḳanı çoḳ aḳıtmayalar. Ba‘dehu[575] gök[576] süsen köki ve zaġferān (4) ve timür dikeni ve ḳara çalınuñ toḫmı bu eczāları ṣarābla ḳaynadup (5) süzeler. İçine bir dirhem ḫāliṣ tiryāḳ ezüp ḳoyalar ḥayvānuñ (6) burnına dökeler, eger[577] def‘ olmaz ise bu terkibi ideler. İt üzümi, (7) zencebil, büber, cevz-i bevvā, dār-ı fülfül, aḳ ḫardal beşer[578] dirhem alınup[579] (8) saḥḳ olına ve bir vaḳiyye zift yüz dirhem çam saḳızı ve elli dirhem (9) çelik-dār(?) bunları eridüp meẕkūr masḥūḳ[580] eczālar ile maḫlūṭ eyleyüp bir (10) ḳalın beze yaḳı gibi ṭılā idüp sıçaḳ sıçaḳ beline yaḳı (11) ideler[581]. Yedi gün dura eger bunlar ile def‘olmazsa iki (12) üç yerinden dāġlayalar. Atuñ ayaġına mādde olsa aña (13) nefḫa dirler. Ol bir māddedür ki ḥayvānuñ başından nüzūl

[21b]

(1) ider. ‘Alāmeti budur ki kolu şiş ve ḳalın olup (2) ayaḳların ḥareket itdiremez. ‘İlācı budur ki iki ḳıçından (3) ḳan olup ba‘dehu ḫaṭmī yapraġın ısırġan otı kepek (4) ṣarımsaḳ ṣapı bunları keskin sirke ile ḳaynada[582] tā sirke (5) maḥv olınca ba‘dehu sıçaḳ sıçaḳ bu otları ayaġına gözel[583] ṣaralar. (6) Bir gün bir gice ṭura[584]. Eger def‘olmaz ise bu ‘ilācı daḫı ideler. (7) Ḳaṣnī ve oġlan aşı daḫı[585] ṣarımsaḳ ile[586] bunları ṣarāb ile ḳaynadalar[587]. (8) Ba‘dehu bezir ve eflāk ṭuzı iżāfe idüp tekrār ḳaynadalar tā ṣarāb (9) maḥv olınca ḳadar[588] ġalīẓ sıçaḳ iken ayaġına ṭılā ideler. Birḳaç def‘a ṭılā (10) ideler[589]. Dīger: Peynir ṭulumını[590] veya[591] bezir ṭulumını ṣarāb ile ḥaşlayup sıcaḳ iken ayaġına[592] (11) ṣarup bir gice ṭura[593] ertesi gün bineler. Eger ol mādde (12) bir yerde cemī‘ ṭolar ise neşter ile deşüp

[575] ba‘dehu: B-, C-
[576] gök: A-
[577] eger: A-
[578] beşer: C beş
[579] alınup: C olup
[580] masḥūḳ: C saḥḳ olan
[581] ideler: B ide
[582] ḳaynada: B, C ḳaynadup
[583] gözel: A-, C-
[584] ṭura: A dura
[585] daḫı: A-, C-
[586] ile: A-, C-
[587] ḳaynadalar: C ḳaynadup
[588] ḳadar: A-, C-
[589] ideler: C olına
[590] ṭulumını: B ṭulumuñ
[591] veya: C yā
[592] iken ayaġına: A-
[593] ṭura: A dura

üzerine yumurṭa ṣarısıyla (13) nişāsta maḫlūṭ olarak[594] ṭılā ve[595] muḥkem baġlayup altı yedi gün ṭura.

[22a]

(1) Eger[596] bir ḳarara ṭursa[597] ṭopıġı üzere[598] bir ḳaç daġ uralar ve işledeler (2) ol mādde def‘ ola[599]. Ḥayvānuñ ayaġınuñ sinirleri gerilüp ḳatı olsa (3) ‘alāmeti budur ki yörüyemez çabalar. Bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ boynından (4) iner siñirlerin[600] ṭutar[601]. ‘İlācı budur ki eflāk ṭuzı süd nişāsta (5) ḳaynadup sıcaḳ iken ayaḳlarına ṭılā idüp[602] ṣarāb ṭulumı ile (6) muḥkem ṣaralar. Üç gün ṭura[603] def‘ ola[604]. Eger açılmazsa ḥayvānuñ dizinüñ (7) üst ṭarafından ḳan alalar. Lākin o maḥalde bir ince ṭamar vardır. (8) Anı bilüp ḳanı[605] ol ṭamardan alalar. Ba‘dehu bir avuç arpa unı ve (9) ṣarmısaḳ ve ṭuz ve ḥaṭmī toḫmı ve günlük bunları saḥḳ eyleyüp beş yumurṭa (10) ṣarısıyla ḫalṭ ve merhem gibi eyleyüp birbire ṭılā ide[606] ol ṭamar üzerine (11) baġlayup tā bir hafta ṭura[607]. Ba‘dehu ṣuya çeküp bir zemān ṭura[608] şifā (12) bulur. Ḥayvānuñ ayaġına ṣu inse sebebi budur ki[609] derlü[610] ṣu (13) virmekden veya derlü[611] baġlamaḳdan olur. ‘Alāmeti oldur ki ayaġınuñ

[22b]

(1) aşıḳları şiş ve yumrı olur, yürimez. Ba‘żen yüriyiçek (2) açılur ṭurıçaḳ[612] ṭutulur. ‘İlācı budur ki ḳızıl boya saḥḳ (3) eyleyüp[613] bal ile ḫalṭ idüp bir cild[614] üzerine yaḳı gibi eyleyüp ḥayvānuñ[615] ayaġınuñ (4) ṣu olan maḥalline[616] baġlayalar. Dīger: Buġday[617] kepegi sirkede ḳaynadup eflāk (5) ṭuzını[618] daḫı ḳoyup bir beze ṭılā eyleyüp ḥayvānuñ aşıḳına baġlayup

[594] olarak: A ola
[595] ṭılā ve: A-
[596] eger: A-
[597] ṭursa: A dursa, C ṭurur ise
[598] üzere: C üzerinde
[599] ola: A-
[600] siñirlerin: B
[601] ṭutar: A dutar
[602] idüp: B ide
[603] ṭura: A dura
[604] ola: B, C olur
[605] ḳanı: C-
[606] ide: C eyleyüp
[607] ṭura: A dura
[608] ṭura: A-, C-
[609] ki: A-
[610] derlü: A derli, B terlü
[611] derlü: A derli, B terlü
[612] ṭurıçaḳ: A, B durıçak
[613] eyleyüp: B idüp
[614] cild: C bez
[615] ḥayvānuñ: A-
[616] maḥalline: A, B maḥallini
[617] buġday: A-, C-
[618] ṭuzını: C ṭuzı

(6) bir gice ṭura[619] yāḥūd ādem necisi uralar. Yāḥūd ṣarmısaḳ ṣapını (7) ṭuz ve büber ile ḳaynadup uralar. Yāḥūd aḳ ḫardal ile[620] ṣarmısaġı[621] (8) saḥḳ eyleyüp ādem bevline ḫalt ve arpa unı daḫı ḳarışdırup (9) saḥḳ eyleyüp uralar. Eger bunlar ile def‘ olmaz ise bir ḳaç yerden[622] (10) dāġlayup işledeler[623]. Atuñ ayaġında baġa çıḳsa atı yıḳup[624] ṭoḳuz[625] yumurṭayı (11) ṣuda bişürüp anı[626] ısıçaḳ ısıçaḳ[627] ayaġını yaḳalar. Nev‘-i āḫır[628]: (12) Ḳara ṣu[629] ḳurbaġasını[630] diri[631] yarup üstine uralar, def‘olur (13) mücerrebdür. Atuñ[632] dizine yaġ inse bir ṣu ḳurbaġasınıñ[633] diri

[23a]

(1) diri ḳarnını yarup ol yaġ inen maḥalle baġlayalar. Yigirmi (2) dört sā‘at ṭura[634] ba‘dehu üzerinden alup ol maḥalli ḥacāmat (3) ve ġusl eyleye[635] dāġlayalar mücerrebdür. Atuñ[636] ḳıç ayaġında ḳara ḳuş olsa[637] (4) peştevi, yalıñız barut veyāḥūd paçura ile[638] ḳurı ṣıḳı doldırup ḳara (5) ḳuşuñ üzerine[639] ṣıḳalar. Eger yine[640] def‘ olmazsa ḳara ḳuş çıḳan (6) maḥalli tırāş eyleyüp yigirmi dirhem gömeç balı on dirhem ḫardal birbirine (7) ḫalṭ idüp[641] ol maḥalle baġlayalar. Yigirmi dört sā‘at ṭura[642]. (8) Ba‘dehu ‘ilāc-ı meẕkūri[643] çıḳarup ‘aseli ḳaynadup dāġlayalar mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: (9) ‘Arabacı ḳaṭrānı, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı bunları ḳaynadup (10) sıçaḳ sıçaḳ ḥayvānuñ ḳara ḳuşına süreler mücerrebdür. Ayaġına ṣu (11) inse üç def‘a aḳçiger ṣarup yigirmi dört sā‘at ṭura[644]. (12) Ba‘dehu pirinç lapasını daḫı üç def‘a ṣıçaḳ ṣıçaḳ ṣarup ba‘dehu şiş (13) olan maḥalli ḥacāmat eyleyüp ‘arabacı ḳaṭrān, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı

---

[619] ṭura: A dura
[620] ile: B-, C-
[621] ṣarmısaġı: B ṣarmısaḳ ile, C ṣarmısaḳ
[622] yerden: C yerinden
[623] işledeler: B, C işleye
[624] atı yıḳup: A-
[625] ṭoḳuz: C ṭuz
[626] anı: B-, C-
[627] ısıçaḳ ısıçaḳ: C sıçaḳ sıçaḳ
[628] āḫır: C dīger
[629] ṣu: B-, C-
[630] ḳurbaġasını: A, B ḳurbaġası
[631] diri: A-, B-
[632] atuñ: A-, B-
[633] ṣu ḳurbaġasınıñ: B, C ṣu ḳurbaġasını
[634] ṭura: A dura
[635] ġusl eyleye: A, C ġusl ile
[636] atuñ: A-, B-
[637] olsa: B, C çıḳsa
[638] yalıñız barut veyāḥūd paçura ile: A yalıñızca barutla, B ve paçura ile
[639] üzerine: B üstüne
[640] eger yine: A-
[641] idüp: C eyleyüp
[642] ṭura: A, C dura
[643] ‘ilāc-ı meẕkūri: A-
[644] ṭura: A dura

[23b]

(1) bunları bir yerde ḳaynadup ṣıçaḳ ṣıçaḳ süreler. Yigirmi dört (2) sā‘at ṭura[645]. Ba‘dehu bir def‘a daḫı süreler. Bu minvāl üzerine üç (3) günde bir süreler şiş def‘ olıncaya dek[646] mücerrebdür. Dizine kemik (4) inse bir ḳoyun kellesini[647] her ṭaḳımıyla saḥḳ eyleyüp kemik inen (5) maḥalle bağlayalar. Ḳırḳ sekiz sā‘at ṭurduḳdan[648] ṣoñra üzerinden alup[649] (6) bir parça taḫta ḳurşunı bağlayalar mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: Siyāh kiraz turbını külli āteşde ayva ṭabḫ ider gibi bişürüp ba‘dehu āteşden çıḳarup bir bez üzerine ḳoyup el ile yāḫud bir şey’ ile başup ṭurpı eze beziñ üzerine merhem gibi ṣoyup sıcaḳ sıcaḳ kemük inen maḥalle ṣaralar, böylece günde üç def‘a iki üç gün ‘amel ideler, kemük def‘ olur, mücerrebdür[650]. Nev‘-i[651] dīger: Furundan yeñi (7) çıḳmış[652] sıcaḳ[653] etmegi üzerine bağlayalar, muttaṣıl kemügüñ[654] üzerinden eksik etmeyeler def‘ olur. Eger kemik (8) çıḳarması ḥaylī müddet olmış ise ol vaḳtda iki dirhem sıçan otı (9) ve iki dirhem sülümen ve iki dirhem nişādur bunları ṣuyla ḥal idüp[655] ve merhem (10) gibi idüp bir bez üzerine ḳoyup üstine yapışdıralar üç (11) gün ṭura[656]. Bi-izni’llāhi te‘ālā[657] kemükden eŝer ḳalmaya. Atuñ[658] ayaġına kemik (12) gelse yāḫūd evvelden olsa ḫamīri[659] ceviz ḳadar idüp ocaġa (13) gömüp bişüreler ba‘dehu çıḳarup iki şaḳḳ eyleyüp[660] kemügin üzerine

[24a]

(1) bağlayalar bu minvāl üzere yedi gün[661] yedi def‘a bağlayalar ḫamuruñ[662] çermi kemügin (2) çerminden ziyāde olmaya mücerrebdür. Nev‘-i dīger: Üzerini tırāş eyleyüp (3) ba‘dehu çig ḫamurdan[663] bir ḫalḳa yapup kemügin üzerine vaż‘ ve (4) ortasına daḳīḳ ḳoyup bağlayalar mücerrebdür. Ayaġında bıçılġan (5) olsa çevizi āteşde yaḳup kömirini saḥḳ eyleyüp bir mıḳdār (6) ‘asel ve bir mıḳdār ardıc ḳatranı ile ḥalṭ eyleyüp evvelā bıçılgānı

---

[645] ṭura: A dura
[646] dek: A-
[647] kellesini: A, B başını
[648] ṭurduḳdan: A durduḳdan
[649] alup: A-
[650] nev‘-i āḫır: siyāh kiraz turbını … kemük def‘ olur, mücerrebdür.: A-, B-
[651] nev‘-i: C-
[652] çıḳmış: A, B iḫrāc olmış
[653] sıcaḳ: A-
[654] üzerine bağlayalar, muttaṣıl kemügüñ: A-
[655] idüp: A-, C-
[656] ṭura: A dura
[657] te‘ālā: C-
[658] atuñ: A-, C-
[659] ḫamīri: C ḫamurı
[660] eyleyüp: C idüp
[661] yedi gün: A-, B-
[662] ḫamuruñ: A ḫamurin, B ḫamīrin
[663] ḫamurdan: B ḫamīr, C ḫamīrden

ġusl (7) eyleyüp ṭılā ideler mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: Binüp derledeler. Ba‘dehu ‘ıraḳī (8) ṣabūnı[664] ile ġusl eyleyüp çevizi yaḳup ve bişmiş ṣāb ve zencār (9) ve ṭuz ve āteş görmiş[665] ‘asel ile meẕkūr eczāları saḥḳ olduḳdan-ṣoñra (10) ḥalṭ[666] ve[667] ṭılā eyleyüp geregi gibi ovalar. Günde iki def‘a böyle ideler[668] (11) yāḫūd şem‘ zift ve bezir üçüni eridüp nafṭ ile ḥalṭ eyleyüp (12) ṭılā ideler. Yaḫud ḫınzīr yaġıyla bir ḳaç kere oġalar. Eyüsi (13) her gün ṣabūn ile ġusl eylemekdür[669]. Dīger: Bıcılġan olsa pāk ṣabūn-ıla yıḳayup gözelce ḳurulayup kepekli undan bir bez üstüne çoḳça ḳoyup baġlayalar. Aḫşam ve ṣabāh bir ḳaç def‘a ideler. Cümle ‘ilāclardan asān ve eser bıraḳmaya mücerrebdür. Dīger: Bıcılġan olan ayaġını ṣabūn ile ġusl idüp geregi gibi ḳurulayup ba‘dehu ḥinnā ve bir mıḳdār limon ṣuyı gözelce ḳarışdırup çamur gibi olduḳda bez üstüne yayup baġlayalar. Yigirmi dört sā‘atden-ṣoñra tekrār ġusl idüp bu minvāl üzere ‘amel olına. Üç def‘ada def‘ olur. Bir dirhem daḫı meshūḳ göz ṭaşı daḫı vaż‘ olına te’sīr ziyāde olur[670]. Uyuz[671] ve bıcılġan ve ṭuzlı[672]

[24b]

(1) balġam içün ve ḳolları dutılan ḥayvāna ardıc ḳaṭrānı[673] bir vaḳiyye ve yüz dirhem (2) göz ṭaşı ve yüz dirhem çif kükürdi ve yüz dirhem ruġan-ı zeyt meẕkūr eczāları (3) eyüce ḳaynadup süreler ve ḳolları daḫı ṭutılan ḥayvāna sürecegi vaḳt (4) iki vaḳiyye tereyaġı ve kifāyet mıḳdārı ḥava civayı[674] meẕkūr eczālar ile me‘ān (5) ḳaynadup ḥayvānuñ[675] ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. Ḳolları ṭutılan ata[676] ‘ilāc-ı (6) āḫır: İki mührelerinden yarımşar ḳaçan mıḳdārı ḳan alup ba‘dehu bir ḳalup ṣabūn (7) ve sirke ve ruġan-ı zeyt ve bir mıḳdār meshuḳ mürdesenk cümlesini ḥalṭ idüp (8) yaġ gibi olıncaya dek ḳarışdırup ba‘dehu ḥayvānuñ iki ḳollarına muḥkem ṭılā ideler, (9) mücerrebdür. Ḥayvānuñ[677] ḳolında def‘aten[678] şiş ẓāhir[679] olsa altun mürdesengi mışır bezir yaġı ile maḫluṭ eyleyüp[680] (10) ḥayvānuñ ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. Ḥayvānuñ öñleri bozılsa yarım vaḳiyye (11)

---

[664] ṣabūnı: C ṣabūn
[665] görmiş: C görmemiş
[666] ḥalṭ: B ḥalṭ idüp, C ḥalṭ idüp
[667] ve: B-, C-
[668] böyle ideler: A böyle ide, C böylece ideler
[669] eylemekdür: C itmekdür
[670] dīger: Bıcılġan olsa … göz ṭaşı daḫı vaż‘ olına te’sīr ziyāde olur.: A-, C-
[671] uyuz: B uyuza
[672] ṭuzlı: C ṭuzlu
[673] ḳaṭrānı: A, B ḳaṭrān
[674] ḥava civayı: C ḥavā cīvayı
[675] ḥayvānuñ: C-
[676] ata: A-, B ḥayvāna
[677] ḥayvānuñ: A-
[678] def‘aten: A, B def‘an
[679] ẓāhir: A-
[680] eyleyüp: A-

‘ırāḳı[681] derūnine iki ḳalup ṣabūn vaz‘ eyleyüp geregi gibi çalḳayup ṣabūn[682] içinde tel tel ola. Ba‘dehu ḥayvānuñ iki ḳollarına (12) oġa oġa sürüp[683] üç gün kaşaġı urmayup ba‘dehu sıçaḳ ṣu ile bir def‘a daḫı[684] oġa oġa[685] (13) süreler, mücerrebdür. Atuñ ayaġında yumrular ẓuhūr eylese ellik ile oġalar[686], maḥv olur[687].

[25a]

(1) mücerrebdür. Ḳolları ṭutulsa dört beş gün aḫşam ve ṣabāh ṣabūn (2) ve sıçaḳ ṣu ile ġusl idüp ba‘dehu on dirhem rāziyāne toḫmı, on dirhem zencebil, (3) on dirhem egir bu eczāları ba‘de’s-saḥḳ elekden geçürüp ve ḳoyun derisini zeyt yaġı ile (4) yaġlayup meẕkūr eczāları üzerine eküp ḥayvānuñ omuzı başından bilegine dek (5) ṣaralar[688]. Beş günden-ṣoñra çözüp ġusl eyleyüp[689] acı yaġ ile yaġlayalar mücerrebdür. (6) Bir at ṭırnaġını düşürür olsa ‘alāmeti oldur ki ṭırnaġınuñ ucuna baṣar (7) ol-vaḳtda ṭırnaġınuñ tüyi dibini çepçevre dāġlayup ve ṭuzı ḳuyruḳ yaġıyla (8) ḫalṭ eyleyüp[690] dā’imā ṭırnaġını[691] yaġlayalar eyü[692] olur. Ve[693] ḥayvānuñ[694] dizinde ve ḳıç ayaġında (9) daḫı şiş olsa öküzüñ ḳırmıẕı etinden üzerine baġlayalar. Bir ḳaç gün (10) ṭura. Bir ḳaç def‘a böylece idüp ba‘dehu paçanuñ ṣuyı ile ġusl eyleyeler def‘ (11) olur. Mücerrebdür[695]. Ḥayvān[696] mayāṣıl olsa diz ḳapaḳları çarpuḳ olur ökçeleri (12) daġlayalar[697] def‘ olur. Mayāṣıl def‘ olmaz, mümkīn degildir demişler[698]. Ḥayvānuñ ṭırnaġında şaḳaḳ olsa ya‘ni yarılsa ‘ilācı budur ki (13) ḳuru incīri bir gün bir gice süd ile ışladup ġayet yumşaḳ ola.

[25b]

(1) Ba‘dehu zırnıḫ ve kireç ve bora ve zencār bunları saḥḳ idüp[699] meẕkūr inciri (2) ḫalṭ eyleyüp sıcaḳ ṣu ve ṣabun ile ġusl idüp[700] meẕkūr[701] ‘ilācı birbiri üzerine (3) ṭılā ve şaḳāḳ

---

[681] ırāḳı: B, C ırāḳ
[682] vaz‘ eyleyüp geregi gibi çalḳayup ṣabūn: A-, B-
[683] oġa oġa sürüp: C ova ova süreler ve
[684] bir def‘a daḫı: A-, B bir def‘a
[685] oġa oġa: B, C ova ova
[686] oġalar: C ovalar
[687] maḥv olur: B-, C-
[688] ṣaralar: C ṣara
[689] eyleyüp: C eyleyeler ve
[690] eyleyüp: C idüp
[691] ṭırnaġını: A, C ṭırnaġı
[692] eyü: B-
[693] ve: B-, C-
[694] ḥayvānuñ: A-
[695] mücerrebdür: B-,C-
[696] ḥayvān: B ḥayvānuñ
[697] daġlayalar: C ṭaġlayalar
[698] mayāṣıl def‘ olmaz, mümkīn degildir demişler.: A-, C-
[699] idüp: B, C eyleyüp
[700] idüp: C eyleyüp
[701] inciri ḫalṭ eyleyüp sıcaḳ ṣu ve ṣabun ile ġusl idüp meẕkūr: B-

üzerine[702] uralar. Ḥayvān arpalansa[703] yāḥūd çoḳ[704] buġday ekl eylese (4) ʻalāmeti oldur[705] ki siñirleri ṭutılur ve yörüyemez. ʻİlācı budur ki ibtidā ṣovuḳ (5) ṣuya çeküp baʻdehu iki öñ ayaġından ḳan alup ve ruġan-ı sāde ve beziri ṣıçaḳ[706] (6) iken ayaḳlarına ṭılā ideler ve yemini ve ṣuyını az ve geç vireler, defʻ olur. Nevʻ-i[707] Dīger: Arpalasa dili altından bir ḳan alalar. Eger[708] şiddetlü olur ise alnından daḫı bir ḳan alalar ġaflet olınmaya mücerrebdür[709]. (7) Nevʻ-i Dīger: Arpalasa yarım ḳıyye ṣoġanı saḫḳ idüp[710] ṣuyını alup yarım ḳıyye keskin (8) sirke ile ḥalṭ idüp[711] ḥayvānuñ burnından içüreler, mücerrebdür. Nevʻ-i[712] dīger[713]: (9) İki buçuḳ dirhem nişādurı ince saḫḳ eyleyüp ḥayvānuñ burnınuñ iki delügüne üfleyeler (10) mücerrebdür. Nevʻ-i āḫır[714]: Bu daḫı mücerrebdür[715]. Bir ibrīḳ sıçaḳ ṣu içine avuç avuç inçe meshuḳ Eflāk (11) ṭuzı ḳoyup ziyādesiyle çalḳayup ḥayvānuñ[716] dübüründen içüreler. (12) Nevʻ-i dīger: Öñ ayaḳlarını baġlayup şah ṭamarından ḳan alup ve dilünüñ (13) ortasından[717] bıçaḳ ṣoḳup öte ṭarafından çıḳa defʻ ola. Ḥayvānuñ

[26a]

(1) ḥayāları şişse yalamış ṭuzı ṣığır yaġıyla meʻān ṭılā ideler (2) ve iki ḳıçından ḳan alalar. Eger ḳızıl ve sıcaḳ olur ise[718] kil ve kepek sirke ile (3) ışladup ṭuz[719] ve yumurṭa aġı ile maḥlūṭ eyleyüp bir beze ṭılā ideler[720]. (4) İbtidā gül yaġıyla yaġlayup baʻdehu meẕkūr eczāları[721] vażʻ eyleyeler. Eger defʻ olmaz ise[722] (5) lāden ve ṣarı bezir ile ḳaynadup sıçaḳ iken ṭılā ideler[723]. Ḥayvān[724] (6) uyuz olsa elli dirhem kükürd ve yigirmi beş dirhem göz ṭaşı ve yüz dirhem (7) keskin sirke ile ḫalṭ[725] idüp yigirmi dört sāʻat ayazda (8) ṭura[726].

---

[702] üzerine: A üzerinde
[703] arpalansa: B, C arpalasa
[704] çoḳ: A-
[705] oldur: B, C budur
[706] ṣıçaḳ: B, C sıcaḳ
[707] nevʻ-i: B-
[708] eger: B-
[709] nevʻ-i Dīger: Arpalasa dili altından …ġaflet olınmaya mücerrebdür: A-, C-
[710] idüp: C eyleyüp
[711] idüp: C eyleyüp
[712] nevʻ-i: C-
[713] dīger: B āḫir
[714] āḫır: C dīger
[715] bu daḫı mücerrebdür: A-
[716] ḥayvānuñ: C ḥayvāna
[717] ortasından: A ortasında
[718] olur ise: C olursa
[719] ṭuz: C-
[720] ideler: C idüp
[721] eczāları: A, B muʻāleceyi
[722] defʻ olmaz ise: C defʻ olmazsa
[723] ideler: C eyleyeler
[724] ḥayvān: B-
[725] ḫalṭ: B maḫluṭ
[726] ṭura: A dura

Ba‘dehu ḥayvānı keskin tımār eyleyüp süreler, mücerrebdür[727]. Uyuz (9) içün yarım terkīb çiva[728], üç dirhem saman, üç dirhem ruġan-ı zeyt, iki dirhem (10) ibtidā ? tükürük ile eyüce öldürüp samanı içine ḳoyup[729] ḳarışdıralar ba‘dehu (11) ruġan-ı zeyt ile cümlesini ḫalt idüp atuñ gözinden mā‘adā (12) uyuz olan yire süre[730]. Uyuz olsa elli dirhem kükürd, yigirmi beş dirhem göz ṭaşı ve yüz dirhem keskin sirke ile ḫalṭ idüp yigirmi sa‘āt ayazda ṭura, ba‘dehu ḥayvānı keskin tīmār eyleyüp süreler, mücerrebdür[731] Nev‘-i āḫır: Yigirmi dāne ḥabbü’s-selaṭīn yüz dirhem (13) ḫınzīr yaġıyla ḳaynadup ḥayvāna süreler. Yedi sā‘at[732] ḳadar ṭura[733]. Ba‘dehu

[26b]

(1) ġusl eyleyüp ṭorba yoġurdı ile mesḥūḳ ṣarmısāḳı[734] ḥalṭ idüp[735] süreler[736], mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: Ḥayvānda şedīd ḥarāret olsa beş pārelik lüle kükürdi, beş pārelik ‘abdüs’s-selaṭīn, beş pārelik göz ṭaşı bu ecz[ā]ları ince saḥḳ idüp elli dirhem ardıc ḳaṭranı ve iki fincan zeyt yaġı cümlesini bir yere ḳarışdırup ḥayvānı tımār idüp süreler. Yigirmi dört sā‘atde kemāliyle söner ise ṣıçaḳ ṣu ve ṣabūn ile ġusl ideler şişer ve ṣaru ṣular aḳar ve cildi yeñiden gelür ne-ḳadar şedīd ḥarāret olsa def‘ olur. Dīger: Ḥarāret olan ḥayvānı tımārdan-ṣoñra sardalya balıġı ṣuyundan muḥkem sürüp iki günden-ṣoñra ṣabūn ve ısıçaḳ ṣu ile ġusl ideler. Def‘ olmaz ise bir daḫı süreler nāfi‘dür. Ḥarāret olan ḥayvānuñ arḳasına beş on dāne sülük yapışdursalar nāfi‘dür[737]. (2) Nev-i dīger: Bir mıḳdār adem bevli ve bir mıḳdār duḫān yapraġı ve bir mıḳdār oç[738]ak (3) ḳurumu ve bir mıḳdār Eflak ṭuzı bunlarıñ[739] cümlesini me‘ān ḳaynadup ve ḥayvānı eyüce ḳaşaġılayup (4) bir gice ile süreler mücerrebdür. Ḥayvānda[740] ḳuru giçik olsa ve hem yelesi ve ḳuyruġı (5) giçikden dökülse ‘ilācı budur ki ḳurum ve şab ve ṭuz ve ḳara naft ve zırnīḫ; bu (6) eczāları eyüce dögüp ḳara çamur ile ḫalt eyleyüp vücūdına ṭılā idüp[741] başını (7) muḥkem baġlayalar ki[742] gendini ḳaşımaya ve daḫı ḳıçınuñ iç yanından ḳan alalar. Yaḥūd peyġamber aġacınuñ iki vaḳiyye ḫurdalarını

[727] ḥayvān uyuz olsa elli dirhem kükürd ve … tımār eyleyüp süreler, mücerrebdür: C-
[728] civa: C civa
[729] samanı içine ḳoyup: A-
[730] uyuz içün yarım terkīb çiva … uyuz olan yire süre: B-
[731] uyuz olsa elli dirhem kükürd, … tīmār eyleyüp süreler, mücerrebdür: A-, B-
[732] sā‘at: C gün
[733] ṭura: A dura
[734] ṣarmısāḳı: C sarımsaḳ
[735] idüp: C eyleyüp
[736] süreler: A, B süre
[737] nev‘-i āḫır: ḥayvānda şedīd ḥarāret olsa … sülük yapışdursalar nāfi‘dür: A-, C-
[738] oçak: C ocaḳ
[739] bunlarıñ: A-
[740] ḥayvānda: A, C ḥayvān
[741] idüp: B ide, C eyleyüp
[742] ki: A-

ḳaynadup ṣuyını otuz gün bu minvāl üzere vireler. Yāḫūd zamḳından yigirmi dirhem arpaya ḳarışdırup yedü[r]eler ve zekerine beş on defʿa ṣoḳalar. Nevʿ-i dīger: On altı dirhem kükürt çiçegi ve bir dirhem nişādur ve sekiz dirhem ardıc ḳatrānı kifāyet mıḳdārı etmegi ḫamūr idüp bu eczālar ile yoġurup baʿdehu ḳırḳ gün yedüreler, ġāyet nāfiʿdür, eger yedirmekde ṣuʿūbet olur ise yarım ḳutı arpa yarmasına kükürt çiçegini nişādur ḳarışdırup yedirdükde ṣoñra ḳaṭrānı burnından dökeler[743] (8) Ḥayvānuñ[744] omuzı başında kelef olsa ʿalāmeti budur ki kel baş gibi olup (9) avıç içi kadar olur ve ufaḳ ufaḳ kepek gibi nesne dökülür. ʿİlācı (10) budur ki ol maḥalle hamam otı[745] ḳoyup ḳıllarını giderüp ve kepeklerini ḳazuyalar (11) ve[746] zencār ve aḳ it necisi sirke ile ḳaynadup baʿdehu acı sade yaġıyla maḫlūṭ (12) eyleyüp ṣoñra ol maḥalli keskin sirke ile ġusl eyleyüp ʿilāc-ı meẕkūrı (13) ṭılā ideler. Ḥayvānuñ[747] omuzı yaġır olsa sebebi derli iken egerin

[27a]

(1) almaḳdan omuzı ḳalḳar. ʿİlācı budur ki bir parça keçeye tebevvül eyleyüp[748] (2) üzerine milḥ-ı Eflak eküp yaġır üzerine vażʿ ve egerini[749] uralar[750]. Bir gün (3) bir gice ṭura. Eger[751] defʿ olmazsa kepegi ṭuz ile ḳaynadup vażʿ ideler. Nev-i āḫır: (4) Eski penpe[752] uralar. Andan-ṣoñra ṣab ile mażıyı[753] saḥḳ eyleyüp[754] uralar mücerrebdür. (5) Cidaġu olsa bir buçuḳ dirhem ḳalem-i cengār[755] ve bir buçuḳ dirhem ṣab ve elli[756] dirhem revāḳ-ı (6) balı[757] eczāları baʿde's-saḥḳ bal ile ḥāl idüp bir kāġıd üzerine vażʿ ve[758] ol yaranuñ üzerine ḳoyalar. (7) Baʿdehu ḳurutmaġa ġanem boynuzı ve eski çarıġı yaḳalar[759] yaraya[760] ekeler. Mücerrebdür. Nevʿ-i āḫır: Budur, ḥayvānuñ arḳasında baʿżı maḥallerinde ḳılları bir taḳrīb giderüp ol maḥallere üçer sülük bir iki defʿa yapışdıra, nāfiʿdür ve defʿ olmışını bilmiyorum[761]. (8) Teyelti ḳazıması-çün evvela ṣāh ṭamarından bir ḳan alup ve dodaġını

---

[743] yaḫūd peyġamber aġacınuñ iki vaḳiyye … ṣoñra ḳaṭrānı burnından dökeler: A-, C-
[744] ḥayvānuñ: A ḥayvān
[745] hamam otı: B, C ot
[746] ve: A-, C-
[747] ḥayvānuñ: A Ḥayvān
[748] eyleyüp: C idüp
[749] egerini: B, C egerin
[750] uralar: B ura
[751] eger: A-
[752] penpe: B, C penbeye
[753] mażıyı: A mażı
[754] eyleyüp: B idüp
[755] cengār: C cengārı
[756] elli: C altı
[757] balı: B bal
[758] ve: B-, C-
[759] yaḳalar: B, C yaḳup
[760] yaraya: B-
[761] mücerrebdür. nevʿ-i āḫır: budur, ḥayvānuñ…nāfiʿdür ve defʿ olmışını bilmiyorum: A-, C-

yaralar. (9) Ba‘dehu yüz dirhem gömeç balı ḳaynadup her ne maḥalde ḳazıması var ise süreler (10) mücerrebdür. Eger[762] ḥayvānda[763] sigil olsa ‘Arabīde añа tālīl[764] tesmiye iderler[765]. ‘İlācı budur ki (11) bādıncān saḥḳ idüp merhem gibi ola bunuñla çoḳ ovalar. Birḳaç (12) güne[766] tā ki düşüvire. Eger eski ise ḳuyruġı ḳılıyla muḥkem bağlayalar, kesülür (13) düşer. Eger yine düşmez ise bundan asān ‘ilāc yoḳdur[767]. İki çekirdek

[27b]

(1) sıçan otı bal ile ḥalṭ idüp ve penpe ile üzerine uralar. Üç günde düşer ve (2) düşdükden ṣoñra[768] yerine gül yaġı ile[769] ṭılā ideler, mücerrebdür[770]. Ḥayvānuñ[771] vücūdunda (3) ḳatı şiş olsa evvela ḥaçāmat idüp göz ṭaşı ile şapı[772] muḥkem saḥḳ (4) eyleyüp[773] terementi ile merhem[774] idüp süreler[775] şiş indükden[776] ṣoñra sade (5) terementi sürüp üzerine tiftik vaż‘ eyleyeler mücerrebdür. Ḳızıl ḳurd (6) olsa ḳuyruġı dibinden boġup ḥāc vāri ḥaçāmat idüp (7) bir eñserin depesini āteşde ḳızdırup ḥayvānuñ göbegini suhūletle (8) dāġlayalar. Ba‘dehu beline on beş ḳoġa ṣovuḳ ṣu döküp belini geregi gibi (9) ovalar[777] mücerrebdür[778]. Yinelerse[779] eger[780] bu ḳızıl ḳurd ‘illet def‘i pek müşkildür, ḳurtılan nādir. Eger def‘ olmazsa[781] eger iki günlük ise bir siyāh ṭavuḳ hīç (10) beñi olmaya[782] diri diri bıçağı dübüründen ṣoḳup gögsüne varınca yarup (11) ol maḥalle bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at ṭura. Yāhūd ibtidā ṭavukı başından kesüp ‘aḳabinde yarılsa ne olur[783]. Nev‘-i dīger[784]: Pirinç lapasını şarāb ile ḳaynadup bulamaç (12) gibi olup bir giçe üstüne ḳoyup ol maḥalle bağlayalar ki yigirmi dört sā‘at (13) ṭura[785], mücerrebdür[786]. Nev‘-i dīger: bete çalsa ṣıçaḳ

---

[762] eger: C-
[763] ḥayvānda: A ḥayvān
[764] tālīl: A ŝevāīl?
[765] tesmiye iderler: C dirler
[766] güne: A, B gün
[767] yoḳdur: C olmaz
[768] üç günde düşer ve düşdükden ṣoñra: A, B Üç günde düşürdükde ṣoñra
[769] ile: A-, B-
[770] mücerrebdür: A-, C-
[771] ḥayvānuñ: A Ḥayvān
[772] şapı: C şap
[773] eyleyüp: C olunup
[774] merhem: C melhem
[775] süreler: B süre
[776] indükden: A, B indükde
[777] ovalar: A oġalar
[778] mücerrebdür: C-
[779] yinelerse: B yine olursa, C teyelse
[780] eger: B-
[781] bu ḳızıl ḳurd ‘illet def‘i pek müşkildür, ḳurtılan nādir. Eger def‘ olmazsa: A-, C-
[782] olmaya: B, C olmasun
[783] yāhūd ibtidā ṭavukı başından kesüp ‘aḳabinde yarılsa ne olur: A-, C-
[784] dīger: B āḫir
[785] ṭura: A dura
[786] mücerrebdür: A-, C-

ṣu ve ṣabūn ile ovaraḳ yıḳayup ba‘dehu neşter ile ḳabarmış maḥalli deşüp ṣuyını aḳıdup ol maḥalle keçinüñ iç yaġı ile ḳara üzümi ḳarışdırup ol maḥalle uralar mücerrebdür[787]. Bete(?)[788] çalsa on dirhem zencebil ve on dirhem egir ve yigirmi dirhem

[28a]

(1) rāziyāne toḫmı bunları[789] eyüce saḥḳ eyledükden ṣoñra bal şīrasınuñ[790] içine (2) ḳarışdırup betenüñ(?)[791]üzerine baġlayalar mücerrebdür. Nev‘-i dīger: Ol bir (3) ayaġını büküp ip ile baġlayup bir adım çeküp ve bir adım daḫı ardından (4) sürüp sür‘at-ıla gezdüreler eyü olur. Abrāşi[792] olsa engerek yılanınuñ (5) ödini alup ṣoñra[793] bir ṭavuḳ tügi[794] ile her neresinde var ise ṭılā ideler[795] ve on (6) günde üçer dirhem nişādur yedireler. Nev‘-i āḫır: Otuz dāne boḳ böcegini (7) saḥḳ ve bir mıḳdār arpa ḫamurı ile ḫalṭ eyleyüp ḫayvāna bel‘ itdireler. (8) Ṭarīḳ-i āḫir[796]: At fuşḳısını kömür yaḳar gib āteşde yakup[797] ḳızarda (9) ba‘dehu abraşi ol fuşḳı ile yaḳa, ġayet müçerrebdür. Dīger-i āḫır: Yedi dāne kirpi ödi alup ba‘dehu günde bir dānesini ḫamīr içine ḳoyup ḫayvāna yedüreler. Bu minvāl üzere yedi gün yedireler müçerrebdür. Ne-ḳadar eski olsa def‘ olur. Dīger: Ḥayvānı geregi gibi terledüp abraş olan maḥallerine ḫınzīr yaġını geregi gibi ṭılā ideler. Üç def‘ada eŝer ḳalmaz mücerrebdür[798]. Ḥayvān tersleyemez olsa[799] on dāne (10) fare tersi cem‘ idüp beşer dānesini maḥv idüp içüreler ḳabżını söker tersleye (11) sancuya ve şişe daḫı[800] nāfi‘dür. Nev‘-i āḫır: Çörek otı ile rāziyāneyi (12) saḥḳ ve ṣu ile şerbet gibi idüp içüreler mücerrebdür. Ḥayvān yem yemese ṣuṣam[801] kökini (13) ba‘de’t-tecfīf[802] saḥḳ idüp arpasına ḳoyup on gün yedüreler mücerrebdür.

[28b]

(1) Ḥayvānuñ ba‘żı maḥallinde tüy bitmese ḫurma çekirdegini ba‘de’s-saḥḳ ruġan-ı zeyt[803] ile (2) merhem[804] gibi eyleyüp tüy bitmeyen maḥallere ṭılā ideler, mücerrebdür[805]. At

---

[787] nev‘-i dīger: bete çalsa …. ol maḥalle uralar mücerrebdür: A-, C-
[788] bete: C teye?
[789] bunları: A-, B-
[790] şīrasınuñ: C çırasınuñ
[791] betenüñ(?): C teyenüñ
[792] abrāşi: C abrāş
[793] ṣoñra: A-, C-
[794] tügi: C tüyi
[795] ideler: C oluna
[796] ṭarīḳ-i āḫir: A nev‘-i dīger, B ṭarīḳ-i dīger
[797] yakup: B, C iḫrāḳ idüp
[798] ġayet mücerrebdür. dīger-i āḫır: yedi dāne kirpi ödi … eŝer ḳalmaz müçerrebdür: A-, C-
[799] tersleyemez olsa: B tersleyemez ise, C tersleyemezse
[800] daḫı: A-, C-
[801] ṣuṣam: B, C susam
[802] ba‘de’t-tecfīf: B ba‘de’t-taḥfīf
[803] ruġan-ı zeyt: A ruġan
[804] merhem: B melhem

ṣalınçaḳ[806] zaḥmetine (3) uġrasa ‘alāmeti budur ki ṣaġına ve ṣoluna baḳmaz başın öñüne eger. ‘İlācı (4) oldur ki iki vaḳiyye bekmez ve[807] elli dirhem sinameki ve[808] elli dirhem mażı ve[809] otuz dirhem (5) andız köki bunları saḥḳ ve[810] daḫı[811] ṣıçaḳ[812] ṣu ile şerbet idüp yap yap içüreler. (6) Ba‘dehu[813] alnınuñ[814] kākülinüñ dibine ve üst dodaġınuñ üstüne birer daġ[815] (7) uralar, mücerrebdür[816], defi‘ olur[817]. Ḥayvānuñ ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa ‘alāmeti budur ki[818] ol ḳıllar ḳalın ve kütlik olur ḳaçan çıḳsa[819] aḳ yumru olur. Ḥayvān[820] dibini[821] dīvāra ve ne maḥalle rāst gelse sürer[822], ḥayvānı ḫarāb ider veża‘īf ider. ‘İlācı budur ki ol ḳılları ḳoparup ṣarı ṣabur ṭuz ve ṣıġır ödiyle ḥalṭ idüp yerine ṭılā ideler yāḥūd kireç ṣuyı süreler. Ḥayvān terslerken ṣufrası yarılup ḳan çıḳsa tūt aġacınuñ ḳabuġı ve servi ḳozalaġı mażı ve mersin yapraġı bunları şarāb ile ḳaynadup süzüp içine bezir ḳoyup tekrār ḳaynadalar ki ġalīẓ ola ba‘dehu derūnune ṣabr-ı suḳaṭri[823] iżāfe eyleyüp bir iki def‘a süreler. Ḥayvānuñ gövdesinde bāṣūr[824] olsa ‘alāmeti oldur ki[825] (8) çıpan gibi olup çıkar ve deşilür. Bir iki sene eşeler, ṣarı ṣular (9) aḳar eyü olmaz. ‘İlācı budur ki avşak aşını[826] sirke ile ışladup[827] havānda (10) daḳ olına. Ḳoyu olınca[828] ba‘dehu yarım dirhem ṣıçan otı ḫalṭ idüp tekrār saḥḳ idüp[829] (11) eski penpeden fitil idüp eczā-i meẕkūre[830] bulayup ol çerāḥat[831] (12) çıḳan delige ṣoḳalar. Bir gün ṭura[832], ba‘dehu fitili çıḳarup üzerine (13) yumurṭa ṣarısı ṭılā ideler. Tā ol ‘illet düşüp def‘ olınca eski

---

[805] mücerrebdür: A-, B-
[806] ṣalınçaḳ: C ṣancı
[807] ve: B-, C-
[808] ve: B-, C-
[809] ve: B-, C-
[810] saḥḳ ve: B-, C-
[811] daḫı: C-
[812] daḫı ṣıçaḳ: A-
[813] ba‘dehu: A-
[814] alnınuñ: B atuñ
[815] kākülinüñ dibine … birer daġ: B, C kākülinüñ dibine bir daġ ve bir daġ daḫı üst dodaġınuñ üstüne
[816] mücerrebdür: A- C-
[817] defi‘ olur: B-
[818] budur ki: A-
[819] çıḳsa: B, C çekseler
[820] ḥayvān: A Ḥayvānuñ
[821] dibini: C dibin
[822] sürer: C sürüp
[823] suḳaṭri: C-
[824] bāṣūr: C nāṣūr
[825] ‘ilācı budur ki ol ḳılları … gövdesinde bāṣūr olsa ‘alāmeti oldur ki: A-
[826] aşını: B aşı
[827] ışladup: A-, C-
[828] ḳoyu olınca: A-
[829] idüp: B, C eyleyüp
[830] meẕkūre: B meẕkūri
[831] çerāḥat: C cerāḥat
[832] ṭura: A dura

[29a]

(1) penpe ṭoldıralar[833]. İki üç gün ol cerāḥati temiz ide. Ba‘dehu bu merhemi (2) uralar. Avşāḳ çādarı[834], mūm maṣṭaki ile eridüp içine zift ve çam (3) saḳızı iżāfe eyleyüp tamām cümlesi eridükde azar azar mıḳdār-ı kifāye (4) rūġan-ı zeyt ḳoyup ḳarışdırup ba‘dehu yaraya ṭılā ideler[835]. (5) Eger cerāḥat çoḳ ise muḳaddem penpe vaż‘ olındıġı vaḳt eski penpe (6) ile iki def‘a vaż‘ ideler. Bir dürlü daḫı ustura ile ḥācvāri (7) derisini kesüp lākin etini kesmeyeler daḫı[836] derisini ṣoyup buġday[837] daḳ ve saḥḳ (8) eyleyüp ol atuñ[838] üzerine ḳoyalar. Ḥayvāna bıçaḳ veya ḳılınç rāst gelüp (9) bağırsuġı ṭaşra çıḳsa naẓar idüp eger bağırsuġı ṣaġ ise ḥayvānı yaturup (10) rūġan-ı zeyt ile ṣarābı ḳaynadup ısıçaḳ[839] iken çıḳan bağırsuġı ġusl ideler ki (11) şāyed havālanmış ola. Lākin ṭırnaḳ degirmeye içine ḳoyup yarığı igne ve[840] (12) ibrişim ile diküp ve aşaġı ṭarafından bir mıḳdār açıḳ maḥal ḳoyalar ki (13) cerāḥat işleye. Ol cerāḥatüñ üzerine maḥmūde ile maṣṭaki ekeler daḫı

[29b]

(1) ve daḫı[841] üzerine yumurṭa ṣarısını vaż‘ eyleye[842] beş gün ṭura[843] ba‘dehu açup (2) yaġlaya[844] eger yara küçük olup bağırṣaḳ girmide ‘usret olursa (3) ol vaḳt yarayı bıçaḳ ile biraz açup bağırṣaġı içine vaż‘ ve bu[845] minvāl (4) ‘amel olına[846]. Ḥayvān ṣovuḳlasa ‘alāmeti budur ki ditrer ve tüyleri bir bir olur (5) ve[847] yemin kehil yer ve ḳulaḳların bıraġup[848] ve dişlerin birbirine urar. ‘İllācı (6) budur ki üç dirhem ḫarīḳ ve[849] iki dirhem nişādur ve[850] on dirhem arpa unı (7) ve[851] on beş dirhem[852] büber ve[853] yigirmi dirhem şeker ve[854] elli dirhem ṣığır yaġı bunları (8) birbirine ḥalṭ birle[855] ceviz ḳadar yuvarlaḳlar

---

[833] ṭoldıralar: A doldıralar
[834] avşāḳ çādarı: C çādar-ı avşāḳı
[835] ideler: B, C olına
[836] daḫı: A-, C-
[837] buġday: B bu‘day
[838] atuñ: A atıñ, B-
[839] ısıçaḳ: C sıcaḳ
[840] ve: A-, B-
[841] ve daḫı: B-, C-
[842] eyleye: C eyleyüp
[843] ṭura: A dura
[844] yaġlaya: B, C yaġ süreler
[845] bu: A, B bir
[846] olına: C ideler
[847] ve: B daḫı
[848] bıraġup: C bıraġur
[849] ve: B-, C-
[850] ve: B-, C-
[851] ve: B-, C-
[852] dirhem: A-
[853] ve: B-, C-
[854] ve: B-, C-
[855] birle: A, B ve

idüp günde üçüni ḥayvāna (9) yutdıralar ammā Buḳrāṭ ḥekīmden menḳūldur ki ṣıçaḳ[856] veya[857] ṣovuḳ geçmiş ḥayvāna (10) bundan eyü a‘lā[858] ‘ilāc olmaz. Tereyaġı, pirinç unı, arpa unı, süd ve şeker ile (11) ḥalṭ ve ḥayvānuñ boġazına dökeler ve her gün ṣıçaḳ[859] ṣu ile vücūdunı ġusl (12) idüp[860] ṣıçaḳ[861] ṭutalar[862] ve ḥuḳne daḫı ideler. Ṣūreti budur yüz elli dirhem (13) ṣuṣam[863] yaġı ve elli dirhem ṣıġır yaġı ılıçaḳ[864] idüp ḥuḳne ideler.

[30a]

(1) Ḥayvānı ḳuduz ṭalasa[865] ‘alāmeti budur ki gözleri ḳızarur, dili ṣarḳar, (2) ṣalyaları aḳar, başını aşaġı ṭutar[866]. Bir şey yemez ve ṣu içmez ser-ḫōş gibi ṣallanur (3) ve sürçer düşer ursañ ḳaçmaz, çekilmez. Bir ‘alāmeti daḫı budur ki ışırdıġı maḥalli (4) bir çeviz içi ile ovalar. Ba‘dehu etmege ḳarışdırup ṭavuḳa vireler. Eger ṭavuḳ (5) ekl idüp mürd olmazsa ḳuduz degildür, eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olursa (6) ḳuduzdur[867]. Eger ekl eylemezse daḫı ḳuduzdur[868]. ‘İlācı budur ki evvel emirde ışırdıġı yeri (7) der-‘aḳab beş altı yerinden[869] derince çizerler ve şişe çekeler ṣarmısaġı ve ṣoġanı ve oġlan (8) aşını[870] ve ṭuzı ṣarābla daḳ ve sıçaḳ idüp merhem gibi ola ol maḥalle ṭılā ideler (9) ve tiryāḳī ṣarābı ile maḥv ve ṭavuḳ necisi ve ṣıġır südiyle ḥalṭ idüp ḥayvānuñ (10) burnından içüreler. Eger ayaḳlarında olur ise yaranuñ üst ṭarafından kiriş (11) ya bir ip ile muḥkem baġlayalar ki zehri yoḳaru sirāyet etmeye. Zīrā ḥayvānuñ (12) derisi müçeffdür. Nev-i āḫır ṭavuḳuñ dübürüñü ol maḥalle biraz ṭutalar. Ṭavuḳ (13) helāk olursa ḫalāṣ olur ve yaraya bu mu‘āleceyi ṭılā ideler. Ṭavşan

[30b]

(1) mayası, ṣarāb, çörek otı, ṣarmısaḳ saḥḳ idüp[871] ṭuz ve ṣıġır yaġıyla ḥalṭ (2) idüp bir iki def‘a ṭılā ideler. Ḳırḳ gün aḫurda gözedeler. Ḥayvān (3) ishāle uġrasa iki dirhem afyonu bıçaḳ ile ḫurdalayup[872] ekmege yā ḫamīr (4) derūnine ḳoyup yedüreler[873], def‘ ola[874] ve bir

---

[856] ṣıçaḳ: B, C sıcaḳ
[857] veya: C ve
[858] a‘lā: C-
[859] ṣıçaḳ: B, C sıcaḳ
[860] idüp: C eyleyeler
[861] ṣıçaḳ: B, C sıcaḳ
[862] ṭutalar: A dutalar
[863] ṣuṣam: B, C sisam
[864] ılıçaḳ: C ılıcaḳ
[865] ṭalasa: A dalasa
[866] ṭutar: A dutar
[867] eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olmazsa ḳuduz degildür, eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olursa ḳuduzdur: C eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olursa ḳuduzdur, eger yemez ise daḫı ḳuduzdur, ekl idüp mürd olmazsa ḳuduz degüldür.
[868] eger ekl eylemezse daḫı ḳuduzdur: B-
[869] yerinden: A, C yerden
[870] aşını: C aşı
[871] idüp: B, C eyleyüp
[872] ḫurdalayup: B ḥurdalayup
[873] yedüreler: C yedireler
[874] def‘ ola: C def‘ olur

ḥayvān durġun ve yorġun olsa (5) ẕikr olınan afyonı bu minvāl üzere süreler[875]. Durġunluġı ve yorġunluġı (6) gider. Bir ḥayvānuñ eşkini olmazsa[876] ḳaranlıḳ[877] gicede binüp gezdireler (7) mu‘tād iderlerse ol ḥayvān[878] ziyāde eşkin olur, ṭılsımı budur. Bir ḥayvān (8) ḥārīn olsa‘ilācı budur ki evvela yemini kesüp nıṣf-ı yem virüp uyḳusuz (9) ḳoyalar. Ba‘dehu yem yedigi zamānda bir avuç esrārı ḫamır içine ḳoyup yedüreler. Ol vaḳitde[879] (10) ḥayvān ḫārīnlıḳdan[880] ḥalāṣ olur[881]. Bir ḥayvānża‘īf olup et tutmasa yanġın olsa (11) yigirmi dirhem zencebil saḫḳ idüp[882] ḫamīr içinde yedüreler. Ba‘dehu elli dirhem (12) ḥınā ve yüz dirhem ḥulbeyi şerbet idüp içüreler. Böyleçe on gün (13) bu şerbeti yapup içüreler ba‘dehu[883] ḥādiŝesinüñ ḳabuġını ġusl ideler[884] veyāḫūd[885] iki

[31a]

(1) ḳulaḳlarınuñ[886] içini yaş bez ile silüp ve yelesini ve ḳuyruġını dört (2) beş günde bir def‘a ġusl eyleyüp ve ṭırnaḳlarını yaġlayalar. Ve arpasınuñ nıṣfını (3) yarma[887] idüp yedüreler ve yeminden[888] ṣoñra ṣu daḫı[889] içüreler. Bu ṣūretde ḥayvān (4) ḳuvvetlenür ve ṭavlanur. Nev‘-i āḫır: Bir ḥayvān semirmeyüp zebūn olsa ve et ṭutmasa (5) her gün yemine yüzer dirhem ṭuz ḳoyalar. Eger yemezse ḳaşıḳ ile ṭuzı boġazına (6) dökeler ve ṣu ile ḥulbeyi ısladup ṣuyını içürüp ḥulbeyi yemine ḳarışdırup vireler[890] (7) ve haftada bir def‘a bir vaḳiyye ḥınayı ṣu ile içüreler ve günde iki def‘a (8) eyüce timār ideler ve iki def‘a daḫı bir oġlaḳ ṭançarada ṭabḫ idüp (9) ṣuyını ol ḥayvāna içüreler ġāyet[891] semirdür[892] ve et ṭutar, mücerrebdür. Dīger-i āḫır: Ḳuyruḳ yaġı ve ġuruş ḳadar kibrid ve kifāyet mıḳdārı ardınc ḳaṭranı ile ḥalt eyleyüp cümle ‘uẕvuna eyüce sürüp iki sā‘at mıḳdārı güneşde baġlayalar. Ba‘dehu aḫūra çeküp yigirmi dört sā‘at ṭurduḳda ṣoñra ġusl eyleyüp tekrār ḳuyruḳ yaġına bir mıḳdār ruġan-ı zeyt ḳoyup kāffe-i a‘żāsına gözelce sürüp üçgün ṣırtını açmayup

---

[875] bu minvāl üzere süreler: B bu minvāl yedüreler, C bu minvāl-i muḥarrer yedürseler
[876] olmazsa: C olmasa
[877] ḳaranlıḳ: B ḳarañu
[878] ḥayvān: A-
[879] ol vaḳitde: A-, B-
[880] ḫārīnlıḳdan: C ḥārīnlıḳdan
[881] olur: A, B ola
[882] idüp: B, C eyleyüp
[883] ba‘dehu: B-
[884] ideler: A ide
[885] veyāḫūd: A-, C-
[886] ḳulaḳlarınuñ: C ḳulaḳların
[887] yarma: A, C yarım
[888] yeminden: C yemden
[889] ṣu daḫı: A, B ṣuda
[890] ḥulbeyi ısladup … vireler: A ḥulbeyi ısladup ṣuyını içürüp ḥulbe ile yemine ḳarışdıralar, B ḥulbeyi yemine ḳarışdıralar
[891] ġāyet: C ġāyetle
[892] semirdür: C semirür

dördinci-gün ġusl eyleyeler, yanıḳlığı gider. Dīger ḥayvān düşüp ʻilleti ne olduġı maʻlūm olmasa egrelti otını kökinden bir mıḳdār ḥayvānuñ dili altına vażʻ olınsa ol sāʻat ayaġ üzere ḳalḳar, ḳaşanur. Ol ʻārıż olan ne ise defʻ ider. Ḳabaḳ yapraġınuñ ṣuyını ḥayvāna sürseler ol maḥalle sinek ḳonmaz. ḥayvān almaḳ murād eden kimesne diḳḳat idecek maḥallerine ziyāde diḳḳat lāzımdır. Evvelā alnında çiftesi birbiri üzerinde olur ise fir-i meftūḥ taʻbīr olınur meşʻūm nişanıdır. Eger yan yana olur ise şerīkin taʻbīr olınur beyʻ ü şirāya māniʻdür yaʻni żararlı nişān degüldür. Eger yataġında bir maḥallinde buruşuḳ tüyi yaʻni çifte gibi buruş[uk] tüy olur ise leṭāme taʻbīr olınan nişāndur ki ġāyet fenādur. Ṣaġ öñ ayaġı ve ṣol ḳıç ayaġı sekil olur ise çapraz taʻbīr olınur. ʻAksi daḫı çaprazdur bundan fenā nişān olmaz. Ḳolṭuḳları ittiṣālında çifte gibi buruşuḳ tüy olur ise aña daḫı ḳoltuḳ leṭāmesi taʻbīr olınur, Maḳbūl degildür. Ḳıç ayaḳları aşıḳları üzerinde ḳuyruḳ yanlarına varınca baʻżı maḥallinde buruşuḳ tüyleri olur ise aña yuşet nişānı dirler. Ne żararı var ve ne fāʻide var ṭopuḳlarına ve aşaklarına diḳḳat olına. Cüzʻice şiş ʻalāmeti ẓāhir ise ṣoñra fenā olur. Ṭırnaḳlarına diḳḳat lāzımdur gevrek olur ḳaṭmer olur naʻl ṭutmaz. Baʻżı ḥayvān ṣoluġan olur. Afyon yāḫūd yeşil ot yedirürler. Bir iki gün bellü olmaz ṣoñra ẓuhūr ider. Eger şüphe olınur ise yemine bir mıḳdār gül iżāfe olınur ise ertesi gün ʻillet meydāna çıḳar. Ḳıç ayaḳlarınuñ kösdek maḥallinde mayaṣıl olur ise almayalar. Zīrā ʻilāc ḳabūl etmez. Tegelti ḳızġını, tıḳnefes bunlar bir vechle ʻilāc ḳabūl etmez. Bir ḥayvān lāġar olup tüyleri bozuḳ olur ise almayalar, yanıḳdur, ṭolınmaz. İki ḳula arasına diḳḳat olına Zīrā depe kemigi yoġunsa aṣlā başlıḳ ṭutmaz. Öñ ayaġınuñ arası açıḳ olmaḳ lāzımdur ve ḳıç ayaḳları arası hazā keza açıḳ olmalı ve omuzı yüksekçe olup ḳul[a] atları lāzımdur. Ḳolon yaṭaġı düzce olup ṭar olmamalı saġrısı çatla[ḳ] olmasun ve ḳuyruḳ yaṭaġı geñiş olmalı. Sincāp ḥayvān-ı meşʾumdur ḥazer lāzımdur. Sekil ayaġında kendi ṭonından benekleri olursa żarar etmez. Āḫar ṭondan olursa it alası taʻbīr iderler. Pek żararlı şey degildür. Yel yudan ḥayvān yemlikde bellü olur. Ḥulāṣa-yı naẓar ola, ḥamḳān dimişler alınaçaḳ olduḳda bir gice aḫurda teʼḫīr idüp bir iki defʻa naẓar olınmadıḳça olmaz. Bed ḫūy olan ḥayvān tecrübesiz mümkin degildür bilinmez. İki gice teʼḫīr mümkin ise yemini ve ṣuyını vesāʼir ḥareketi diḳḳatle maʻlūm olur[893]. (10) Bir ḥayvāna ḳızıl ḳurt olsa on bir tane taze yeşil ḳabuğıyla döküp (11) eger ḳuru ise bir miḳdār ṣu ḳoyup bir saḥān düzeninde ḳarışdurup (12) yedüreler. Eger taze ise yalıñız cevizi döküp boġazına üfireler (13) ġayet mücerrebdür. Bir ḥayvāna ḳızıl ḳurt olsa ṭavuk tersini ṣu ile[894]

[31b]

[893] dīger-i āḫır: ḳuyruḳ yaġı ve ġuruş ḳadar … vesāʼir ḥareketi diḳḳatle maʻlūm olur: A-, C-
[894] bir ḥayvāna ḳızıl ḳurt olsa … ṭavuk tersini ṣu ile: B-, C-

(1) ḳarışdurup içüreler. Bir ḥayvāna baġa çıkarsa insān necisini hemān (2) ışıçaḳ ışıçaḳ üzerine uralar, üç beş def‘a böyle ideler (3) ideler, mücerrebdür. Bir ḥayvān sanculansa duḫānı ṣu ile ḳarışdurup (4) ḳarışdurup içüreler, mücerrebdür. Yā şāfī, yā kāfī yā mu‘āfī (5) Temmü’lḥamdülillah, ve’ṣṣalātü ve’sselāmu ‘alā seyyidinā Muḥammedü ve (6) ‘alā āl-i Muḥammed ve ālihi ecma‘īn ḥarran? el-ḥādī (7) min şehr-i ẕilḥicce sene tis‘un ve erba’īn (8) ve mieteyn ve elf (9) mim[895]

4.5. Kitâbu Baytarnâme’nin Üç Nüshasının Çeviriyazılı Metni

4.5.1. A Nüshası

[1b]

Hāẕā Fihrist-i Bayṭarrnāme

2 **Bāb: İntiḥābü’l-feres**	**3** Bābü’d-dü‘ā İẕā? erkebü’l-feres	**6** Bāb: Atların tedbīr ḥaḳların	**9** Bāb: Atların maraz ‘ilācların
9 Bāb: At üzerinde ṣaḳaġı olsa	10 **Bāb: Ṣu ṣaḳaġı olsa**	**10** Bāb: Ḥayvānuñ burnında bevāṣir	**11** Bāb: Ḥayvānuñ burnında temregi
11 Atuñ gözine duman olsa	**11** Bāb: Gözine aḳ gelse	12 **Yüzine ḳan gelse**	**12** Gözine bir şey doḳunursa
12 Gözinde [ki]si olsa	**12** Ḥayvānuñ dişi aġrısa	**13** Ḥayvānuñ boġazında ḥunnāḳ olsa	14 **Boynında ṭoluca olsa**
14 Boynına oḳ ve ḳılıç gelüp ṭamarları ḳaṭ‘	14 **Ḥayvān su‘le olsa**	**15** Gögsinde yengeç olsa	**15** Boġazına sülük yapışsa
15 **Ġāyet öksürük olsa**	**15** Sancusı olsa	**17** Ḳaşanmazsa def‘ içün	**17** Ṣıraca olsa
18 Ṣoluġan olsa	19 **Sidügi ṭutılup ḳaşanamazsa**	**19** Ḳan ḳaşansa	**20** Ayaġında madde olsa
21 Ayaġınuñ siñirleri gerilüp ḳatı[olsa]	**21** Ayaġına ṣu inse	21 **Ayaġında baġa çıḳsa**	**21** Dizine yaġ inse
22 Ḳıç ayaġında ḳara ḳuş olsa	**22** Dīger: Ayaġında ṣu inse	**22** Dizine kemik inse	23 **Ayaġında bıçılġan olsa**

[895] ḳarışdurup içüreler. Bir ḥayvāna yaġır … mim: B-, C-

23 Uyuz bıçılġana ve tuzlı balġam	**23** Ḳolları dutḳun olsa	**23** Ḳolında şiş olsa	**23** Ḥayvānuñ öñleri bozılsa
23 Ayaġında yumrılar olsa	**24** Ṭırnaġı düşürür olsa	**24** Dizinde ḳıç ayaġında şiş olsa	**24** Mayāṣılı ẓuhūr olsa
24 Ṭırnaġında şaḳaḳ olsa	**24** Ṭırnaġı yumşaḳ olsa	**24** Ḥayvān arpalansa beyān ider	**25** Ḥayvānuñ ḥayāları şişse

[2a]

25 Ḥayvāna uyuz olsa	**25** Ḥayvān ḳuru giçik olsa	**25** Omuzı başında kelef olsa	**25** Omuzı yaġır olsa
26 Ḥayvāna sigil olsa	**26** Vücūdında şiş olsa	**26** Ḥayvāna ḳızıl ḳurd olsa	**26** Ḥayvāna penbeler olsa
26 Ḥayvān tersleyemez olsa	**26** Ḥayvānda yem yemese	**26** Ba‘żı maḥalde tüy bitmese	**26** Ṣalınçaḳ zaḥmetine uġrasa
27 Ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa	**28** Bıçaḳdan bağırsaġı ṭaşra çıḳsa	**28** Ḥayvān ṣovuḳlasa	**29** Ḥayvāna ḳuduz ṭalasa
29 Ḥayvān ishāle uġrasa	**29** Durġun ve yorġun olsa	**29** Ḥayvānuñ eşkini olmazsa	**29** Ḥayvān ḥārīn olsa
29 Ḥayvānża‘īf olsa	**30** Ḥayvāna ḳızıl ḳurd olsa	**30** Ḥayvāna yaġır çıḳar ise	**30** Bir ḥayvān sanculansa
Temmetü’l-fihrist			

[2b]

(1) **Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme**

(2) **Bismi'llāḥi'r-raḥmāni'r-raḥīm**

(3) Elḥamdülillāhi Rabbü'l-'ālemīn eṣṣallātü ve'sselāmü 'alā ve Rasūlinā Muḥammedin (4) ve ālihī ve ṣaḥbihī ecma'īn. **Ammā ba'dü** bu 'abd-i fakīr evān-ı ṣabāvet ve 'unvān-ı (5) şebābetimden berü vüzerā-yı 'ıẓām efendimiz hażretleriniñ daire-i (6) devletlerine otuz sene ḳadar Rum ili ve Anaṭolıda geşt ü güẕār ve rükūb (7) u nüzūle heveskār olduġumuzdan **esblerüñ** nīk ü bedini ve nişānlarınıñ (8) farḳ temyīzini ve 'ārız olan 'illetleriñ def'i ḫuṣūṣunda tedbīr olunan (9) mu'āleelerinden mücerrabātını bir risāle ve yādigār-ı (10) kütübḫāne-i 'ālim olmaḳ tensīb birle işbu risāle taḥrīr ve tertīb (11) ḳılındı. **Ma'lūm ola** ki atdan gözel ve ḳuvvetlü ve göregen (12) ve eşkin ve yügrük hīç bir ḥayvān yoḳdur. Zīrā her (13) ne ḳadar ḳuvvetlü ḥayvān olsa at gögsi ile yıḳar (14) ve ḳarañuluḳ içinde aḳ ḳılı gice ile görür ve gendüsinden

[3a]

(1) yere düşen bir tüyinüñ ṣadāsını işidüp sezer ve ġāyet (2) yügrük olan ḥayvānāt - ki ceyrān ve ṭavşan ve yabān ḳoyunı (3) ve öküzi ve deve ḳuşıdur- bu cümlesi at olup esḳāl (4) ālāt ve adam ile ardından yetişüp geçer. İskender-i Ẕū'l-ḳarneyn (5) ḥażretleri ẓulumāta sefer murād eyledükde Aristeṭālīs ḥekīmi da'vet (6) idüp bu sefer-i ba'īd ü şedīde muḥtemel intiḫāb etmege murād idüp (7) ḥekīm daḫı atların cem' elvānından cemī' ve bir vaḳtda ṣu ve yem (8) virüp bir āḫūrda baġladılar üç günden ṣoñra naẓar eylediler ki (9) al at ża'īf olmış, düşmüş, mevte ḳarīb olmış, anı iḫrāc (10) eylediler, beşinci gün yine naẓar eylediler ki çil at ża'īf olmış, (11) anı da iḫrāc eylediler, altıncı gün yine naẓar eylediler ki ḳır at (12) ża'īf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler, yedinci gün yine naẓar (13) eylediler siyāh at ża'īf olmış, sekizinci gün naẓar eylediler

[3b]

(1) timürḳır ża'īf olmış ṭokuzıncı gün naẓar eylediler ki ṭorı (2) at ża'īf olmış onuncı gün naẓar eylediler ki ḥurmā-yı ṭorı (3) ża'īf olmayup ayaġ üzere ṭurur bildiler ki ḫurmā-ı ṭorı (4) açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde ṭayanur imiş ve ẓulmetde (5) görmeleri içün tecrübeye dāir bir ġāyet ḳaranlıḳ gicede (6) öñlerine bir ḳıl çekdiler evvelā siyāh at gördi ba'dehu ḫurmā-yi (7) dorı at gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi biñ at tedārīk (8) idüp ẓulumāta gitdiler ve yine geldiler. Bu daḫı ma'lūm ola ki (9)

Rasūlü Ekrem ṣallallāhü te‘ālā ‘aleyhi ve sellem efendimüz her birini (10) bir isim ile tesmiye buyurmışlar idi. Ve müteyemmindür ki her kim ki (11) esb besler ise bir isim ile tesmiye ide ve sünnet-i seniyye-i (12) Aḥmediyyeden biri daḫı esbe rākib olurken isti‘āze (13) ve besmele ile bine. Ba‘de’r-rükūb üç-kerre أعوذ بكلمات

[4a]

(1) الله التامات من شرٍّ ما خلق بسم الله (2) الله التامات من شرٍّ ما خلق بسم الله (3) الّذي لا يضرّ مع اسمه شيء في ألارض ولا في السّماء (4) وهوالسّميع العليم سبحان الّذي سخّر لنا هذاوما كنّا له مقرنين وانّا الى ربّنا لمنقلبون (5) Bi-izni’llāhi cemī’ żararlardan maṣūn ve maḥfūẓ olur. Enes bin Mālikden (6) raḍī-āllāhu- ‘anhü mervīdür ki البركة فى نواصى الْخيل (7) bu ḥadīs̱-i şerīfi Buḫārī ve Müslim raḥime-humā’llah rivāyet (8) iderler ki ve Ebū Dāvud raḥmetü’llāhi ‘aleyh naḳlinde ‘Utbe bin (9) ‘Abdullāh es-Selemīden vārid olmışdur ki eyitdi: Rasūlü (10) Ekrem ṣallāllāhu ‘aleyhi ve sellem efendimüz atların yelesin ve perçemin (11) ve ḳuyruġın ḳırḳıḳdan nehy buyurmışdur, ḳırḳmaḳ cā‘iz degüldür (12) ve Ebū Dāvud ve Nesāī Ebī Veheb raḍīyallāhu ‘anhümādan (13) rivāyet itmişler ki Rasūlü Ekrem ṣallāllāhu teālā ‘aleyhi

[4b]

(1) ve sellem buyurmışlar ki كميّتٍ غرّمحجّل او اشقر غرّ او ادهم غرّ محجّل (2) ‘او ادهم عليكم بكلّ (3) ṣadaḳa ḥabību’llahi ya‘nī sizler mülāzemet eyleñ ayrılmañ (4) ḫurmā’i ṭorı atdan ki ġurresi ve ayaġında sekili ola, (5) dimekdür ve Ebū Ḳatāde raḍiyāllāhu ‘anhü Peyġamberimüz ṣallāllāhu teālā (6) ‘aleyhi efendimüzden rivāyet eylemişdür ki:خيرالخيل ya‘nī لم يكن اوهم فكميت علا هذه الشبه (8) والافرح الارثم ثمّ الافرحالمحجّل طلق اليمني ف ان (7)الادهم atların ḫayırlısu (9) siyāh atdur ki alnında ve burnında ve üst dodaġında (10) azaçuk aḳ ola ve alnında daḫī azaçuk aḳ ola ve ayaḳları (11) sekil ola ammā öñ ayaġınuñ ṣaġı sekil olmaya eger (12) bu ẕikr olınan ṣıfatlar siyāh at bulınmaz ise bu ṣıfatda (13) kümeyt didükleri şol atdur ki yelesi ve ḳuyruġı siyāh

[5a]

(1) vesā’ir maḥalli ḳızıl olur ve ‘inde’l-ba‘ż ḳara ile ḳızıl (2) arasında bir levndür. Bu diyārlarda ḫurmā-yı ṭoru didikleri (3) ṭondur. İmām Dārī ‘aleyhi raḥmetü‘l-bārī rivāyetinde Ebū (4) Ḳatāde raḥmetullāh ‘aleyhi eyitdi: Bir kimse Rasūlullāh ṣallāllāhi ‘aleyhi ve sellem efendimüze (5) gelüp at almaḳ isterim yā Rasūlāllāh naṣıl at alayım didi (6) Buyurdılar ki على هذه الشبه (7) اشتر ارهم ارثم محجّلً طلق اليمني ومن الكميت ma‘nā-yı şerīfī: ṣatun al şol atı (8) ki siyāh olup burnınuñ üsti aḳ ola ve ayaġı (9) sekil ola saġ cānibinde sekil olmaya yāḥūd bu ṣıfatda kümeyt (10) al dimekdür ve atlarıñ yükrügi al atdur ki bu ḥadīs̱-i (11) şerīf ile sābitdür. Ḳāle Rasūlullāh ṣallāllāhu ‘aleyh ve (12)

sellem لكن ارسلت ثمّ صعيد في العرب حيول جمعت لو (13) شقر الا اسبقها Nāfi’ Bin Cübeyr raḍiyāllāhu ‘anhü rivāyet

[5b]

(1) itmişdür ki Rasūlu Ekrem ṣallāllāhu te‘ālā ve selem buyurdılar ki (2) الخيل في اليمن ya‘nī ḫayır ve bereket atlarda (3) her at ḳara ve yeşile beñzeye andadur. Ya‘nī ḳatı siyāh (4) olmayup bir mıḳdār gökrek ola dimekdür ve Ebū Hureyre raḍiya (5) allāhu ‘anhüden mervidür ki: Rasūl-i Ekrem ṣallāllāhi aleyhi ve sellem efendimüz (6) atda şikāl oldugını sevmezlerdi. Şikāl aña dirler ki (7) atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil (8) olsa diyü atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur ve ba‘żıları żikr (9) eylediler ki Ḥażret-i İmām Ḥüseyin raḍiyallāhu ‘anhü ḥażretleri şehīd (10) olduḳları vaḳt böyle bir at üzerinde idi didiler. Eyü (11) at oldur ki anda on teşbīh bulına. Üç gözel nisāya (12) ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına ve üç ḳaṭıra (13) teşbīh ola. Ammā üç maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki

[6a]

(1) ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun olmaḳda (2) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancıġı gibi çoḳ olmaḳda (3) ve ammā deveye teşbīh olan maḥalli ki evvelkisi boynı uzun (4) olmaḳ ikinci kirpikleri uzun olmaḳda zīrā deve kirpükli (5) at olmaz, alma gözlü olur. Üçincisi ḳıç siñirleri ḳalın (6) ve dik olmaḳdur ve ammā ṣu ṣıġırına teşbīh olan maḥalli biri (7) oldur ki bilegi gibi ikinci ḳarnı altı yaṣṣı. Üçünci ḳuyruġı (8) yataġı geñiş ola. Ve ammā kaṭıra teşbīh olan maḥalli biri (9) oldur ki ḳamçı ḳuyruḳlu ola. Üçünci, ṭırnaġı bilekde uzunluġı (10) degül zīrā atuñ ṭırnaġı turb gibi degirmi gerekdir. İmdi (11) bu i‘tibār üzere atların a‘lāsı oldur ki gözel yüzlü (12) ve ḳulaḳları ḳamış yabraġı gibi yumrı alınlı ḳurı başlı ola (13) iki ḳulaġı arası vāsi’ ola. Vāfiḳ dişli uzun

[6b]

(1) boyunlı ince ṣaçlu ve ḳıṣa belli ola ve küçük bögürli ve (2) omzı yüksek ve yaṣṣı ve ḳuyruḳ yataġı geñiş ola ve buṭları arası (3) ve kirpükleri ve aşıḳların aşaġısı siyāh ola ve tīz göregen (4) ola ve yörürken iki ḳulaġı ile iki cānibe işāret ider gibi (5) gendüyi terāzūlayup ṣaḳına ṣaḳına yörüye. Öñüne bir ḫandek (6) ya ṣu gelürse ṣıçraya ve öñi ḳıçından ve ḳıçı ayaḳları geñiş (7) ola basup öñleri ve ḳıçları ṭolaşuḳ olmaya ve daḫı almacuġı (8) yumrı olmaya eger almacuġınuñ biri eksük olursa ġāyet (9) hünerli olur ve ḳıç uyluḳları yancıġı ve iç yanınuñ etleri (10) çoḳ ola ve yırtmaçlı ola. Ya‘nī aġzınuñ yırtmaçları daḫı yüksek (11) ola. Ḳıṣa yırtmaçlı at hünersüz ve dik başlu olur

ve ṣuya (12) gelecek ṣaġ ayaġın baṣa. Eger ṣol ayaġın evvel basarsa (13) ṣolaḳdur ve belinüñ ḳolan yeri ince ola ve ḳısraḳ gördükde

[7a]

(1) kişneye. Eger kişnemez ise dilsüzdür ve boynu ve omızı (2) düz olup irligi alçaḳ olmaya ve aşıḳları yumrı olmaya (3) ve ḳıç ayaġın öñünden aşrı baṣa ḳaṣanıcaḳ iki öñ (4) ayaġıñ ege ve çoḳ ṣalmaya ve ḳatı ürkek olup (5) ḳıçın ḳıçın gitmeye. Ṣol eyegüsinüñ biri eksük olan ġāyet (6) hünerlü ve yügrükdür. Eger bir atuñ boynında müdevver ve (7) buruşuḳ nişānı ḳulaġına yaḳın olursa eşkin olmaz. (8) Ama ne ḳadar ḳulaġından ba‘īd olursa ol ḳadar eşkin olur (9) bu ẕikr olınan nişānların cümlesi bir atda cemī‘ olmaḳ nādirdür. (10) Cümlesinden ehemm ve elzem olan şikāl ve fīr-i meftūḥ ve ṣa‘r-ı maḫlūḳ (11) ve ṣa‘r-ı meftūl olmayup eşkin ve yügrük olmasıdur. (12) Yügrük atuñ ḳıç siñirleri ḳalın ve dik ve bel eti çoḳ (13) olur. Ḫurmā-yı ṭorı at ki yelesi ve ḳuyruġı ince ve uzun

[7b]

(1) ola hünerlü olur. Cümle atların sulṭānı ṭorısıdur (2) dimişlerdür ve ḥuṣūṣā seylāvi ola ḫurmā-yi ṭorıdan ṣoñra (3) açıḳ ṭoru at a‘lādur. Ḳır ki yelesi ve ḳuyruġı (4) ve aşıḳlarından aşaġısı siyāh olur ve hem ṭaḳım gözel (5) yaruşur ve ṣoġuġa ṭayanur ve hünerlü olur. Yaġız at (6) keskin ve eşkin ve yügrük olur ve çil at yelesi (7) ve ḳuyruġı uzun ve ṭırnaġı siyāh olur, hünerlü olur. (8) Ḳır at daḫı eger yelesi ḳuyruġı siyāh olursa hünerlü (9) olur. Ḳula at ḥaḳḳında dimişler ki at kim ḳula alma anı bir (10) pula. Meger yelesi ḳuyruġı siyāh ola ve belinden ḳuyruġına (11) varınca bir siyāh ḫaṭ ola ve al at yügrük olur ve bilād-ı (12) ḥārrede çoḳ hünerlü olur. Sovuġa açlıġa ve ṣusuzlıġa (13) ve çamura ve ṭaṣa dayanmaz nārin mizācdur ve esbüñ maḳbūlı

[8a]

(1) kümeyt olup hīç sekil olmayup faḳaṭ alnında altun ḳadar (2) ġurresi ola. Ve eger sekili olur ise binek ṭarafında ve ḳıç (3) ayaġında ola ve atuñ alnında çiftesi iki olup biri biri (4) üzerinde olursa aña fīr-i meftūḥ dirler. Ve öñ ayaġında (5) üzengi ṭoḳunaçaḳ yerinde nişanı olursa aña ṣa‘r-ı maḫlūḳ (6) dirler. Ve baldırlarında daḫı gözellik nişānı olursa aña (7) ṣa‘r-ı meftūl dirler. Bu nişānların cümlesi eyü degüldür, uġursuz (8) ‘add iderler. Ammā boynunda nişanı olsa ol nişāna (9) cenāḥu’l-fers dirler. Ġayet eyü ‘add iderler ve yügrük (10) olur dirler. Ve binek ṭarafında öñ ayaġı ile iki ḳıçları (11) sekil olursa aña muṭlaḳu’l-yemīn dirler. Ġāyet uġurlıdur. (12) Ve çabrazı az sekil olan atuñ ehveni oldur ki öñi binecek (13) ṭarafından ve ḳıçı ṭarafından sekil ola ve sekilüñ iç yanında

[8b]

(1) siyāh beñleri olursa ġayre żarar gelür. Eger ardında (2) olursa ardınca ḳoġan düşmene żarar olup atı (3) tekerlenür dirler. Ve dört ayaġı sekil at dört mınḳara (4) degmez ḥuṣūṣā dırnaḳları daḫı aḳ ve yumşaḳ ola, andan (5) hīç yoldaşlıḳ gelmez dirler. Ve atuñ ana ḳarnında çig (6) ḳalan maḥalli aḳ olur, tīzçek yara olup yarası gec (7) eyü olur dimişler. Ve cemī‘ atların ‘alāsı ve gözeli seylavī (8) cinsinden. Ba‘dehu Küheylān ve Ṭarbaġī ve Kebīşe ve Ḫavarī ve Maḥmūdī (9) ve Ma‘nek ve Ebyāra ve Ḥarīfaḳ ve Gerk(?) ve Diklāvī ve Ṣa‘īd (10) ve Baġdādıñ ve Başranuñ ve Laḥṣanuñ ve Türkmenüñ ve Ġazzenüñ (11) ve Şamuñ ve Berberüñ ve Ḳumanuñ ve Mışıruñ vesā’ir meşhūr olan (12) ba’zı maḥallerin eyü ve yügrük atları olur ammā cümlesinüñ (13) seyyidi seylāvīdür. Ḥażret-i İsmā‘īl aleyhi’s-selāmdan ṭavā’if-i

[9a]

(1) ‘Arab ilā hazihi'l Emān aṣlā yād soy ḳarışdurmayup ḥıfẓ u (2) ṣıyānet iderler. Ḥatta ferclerin kilidlerler ġayrī cins (3) ayġır aşmasın diyü. Ve atların tedbīr ve ḥaḳların (4) beyān idelim. İbtidā aḫūrı ġāyet pāk ve temiz ve ḳurı (5) ola ve yuların iki cānibinden bend idüp köstek ve pāyentsiz (6) ḳomayalar. Ve altına ḳurı fışḳı döşeyüp ḳaşanıcaḳ (7) altını pāk ideler. Ve uzun günlerde yemini gün var iken (8) vireler. Bir daḫı ba‘del-‘aṣr vireler ve kāh yelesini ve ḳuyruġını (9) ve ayaḳlarını sıcaḳ ṣu ile ġusl idüp günde iki def‘a eyüce (10) tımār ideler. Ve üç gün yaġlayup binüp gezdüreler ki ayaḳları (11) açıla ve yatan ata bir kīle ṣi‘ri beş yem idüp beş gicede (12) vireler. Ammā yola giden ata beş altı vaḳiyye arpa eger ekl iderse (13) vireler. Eger var ise taḥammüli ṣuluḳ daḫı vireler ve ata binerken

[9b]

(1) ve ata binerken üzengüye başup aġırlıġın virmeyeler. (2) Hemān der-‘aḳab üstüne rākib olalar ve ṣiḳletini (3) üzengiye vireler. Zīrā üzengileri boş ḳoyup (4) ṣiḳletini egere virmek atı ża‘īf eyler. Ve terlemiş atuñ (5) egerin tiz almayalar ve duḫāndan ve yaġmurdan atı pek ṣaḳınalar. (6) Ve yorġun ata tīzçek yem ve ṣu virmeyeler ve atuñ bileklerinüñ (7) çamurını eyüce ġusl eyleyüp yaşını alalar bıçılġan olmaya. (8) Ve besülü ata üç dizginden ziyāde etmeyeler. Ma‘lūm ola (9) ṭayuñ ol iki dişi aşaġıdan ve iki dişi yoḳarudan (10) çıḳar ol dişlere ibtidā ṣebāt ve senāyā dirler. Ve anların (11) daḫı yanında dört diş biter, anlara vāsıṭāt dirler. Bunlaruñ (12) yanında dört dişe rubā‘ıyyāt dirler. Tamām öñi on iki diş (13) olur. At üç yaşına girdükde dişleri ṣarı olur.

[10a]

(1) Ḳuluñ dişinüñ ḳapaġın açar ve azūsın yarar. (2) Dördünde ṣenāyāsı düşer yirine gene biter. Beşinde ḳuluñ (3) dişinüñ dibi ḳalın. Altısında bir mıḳdārı bir yanı gidülür (4) yedisinde içlerinde ḳaraca çuḳurlar olur. Ve iki çeñesi ortasında (5) yumrıca bezcegiz ḥāṣıl olur. Bundan ṣoñra büyümekden ḳalur. (6) Sekizinde ol çuḳur daḫı ‘amīḳ olur. Ṭokuzunda silinmege (7) başlar. Onında ziyāde silünür ve burnı içinde bir delik (8) peydā olur. Eger at buldığı timür ve aġacı kemürmege mu‘tādī (9) ise ol vaḳt yaşı daḫı dişlerinden ma’lūm olmaz. Çeñesinden (10) ma‘lūm olur genc ḥayvānuñ çeñe kemükleri ḳalın olur, (11) yaşlanduḳça incelür. Ḥattā bıçaḳ yüzi gibi ince keskin olur (12) ve gözi çuḳurlanur ve ḳūşunı açar ve atuñ on yaşından (13) yoḳarısı ferāsetle ve taḫmīnen bulınup cezme mecāl olmaz

[10b]

(1) ve atuñ ‘ömri insānıñ ‘ömri nıṣfı ḳadardır. Ba‘żı at (2) ḳırḳ elli yaşına baʿżı insānıñ seksen yüz yaşına yaşadığı (3) gibi. Bundan ṣoñra atların maraż ve ‘ilācını beyān idelim (4) inşāallahü te’ālā. At ṣaḳağı olsa bu ‘illet iki nev‘dür. (5) Birine ṣaḳağı ve birine ṣu ṣaḳağı dirler. Ṣaḳağınuñ (6) ‘alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin gibi ḳanı (7) aḳar başın aşağı dutar ve burnını dīvāra sürer (8) ve burnınuñ ḳanadları gerilür ve ṭurdığı maḥalde ḫırlar. (9) ‘İlācı budur ki yigirmi dirhem ruġan sāde ve on dirhem (10) ruġan-ı zeyt yağı ve on dirhem bezir yağı ve on dirhem keskin (11) ‘araḳ ve bir dirhem çörek otı bunları birbirine ba‘de’l-ḫalṭ ḥayvānuñ (12) başını bir yüksek maḫalle ta‘līḳ idüp burnınuñ delüklerinden (13) içüreler. Nev‘-i dīger: Çögen otı ve anduz köki eyüce

[11a]

(1) saḥḳ ve dülbenden geçürüp atuñ burnına üfleyeler. (2) **Nev‘-i dīger** yegirmi beş dirhem ‘araḳı ve yigirmi beş ruġan zeyt ve bir miḳdār (3) çögen cümlesini bir yirde çalḳalayup atuñ burnından (4) içüre. **Nev‘-i dīger:** Kafūrī zaġferān ile saḥḳ idüp aḫşam (5) namāzı vaḳtında maṣura ile burnına üfüreler, benefşe yağı ṭamlalar. (6) Ṣaḳağı ve manḳafaya şalġam toḫumı bir dirhem aḳ, zencebil dirhem (7) ḳunduz yağı iki dirhem, gögen otı üç dirhem, toz şekeri beş dirhem b‘de’s- (8) saḥk cümlesi birbirine ḥalṭ eyleyüp ḳamışla burnına üfleyeler, eger (9) ‘illet ḳuvvetlü olup def‘ olmazsa çörek otı zencebil ve (10) oğlan aşı ḳara ḳaşnī ‘ūdü’l-ḳahr her birinden ikişer dirhem bu eczaları (11) iki yüz dirhem ḫamr ile üç bölük idüp her bölügini ılıçaḳ (12) burnına döküp bir zamān başı yoḳaru uralar (13) **Ammā nev‘-i dīger** ṣu ṣaḳası dirler. Sebebi dürlü

[11b]

(1) ṣovuḳda ḳalmaḳda olur. ‘Alāmeti oldur ki ṣarı (2) ṣu aḳar, tīz tiksirir ve ba‘żen olur ki ġalīẓa daḫı aḳar (3) ve burnını ayaġına sürer. ‘İlācı budur ki ḥalvācı çögeni (4) beş dirhem limon yapraġı ve beş dirhem ḳunduz yaġı bunları ba‘de’s-saḥḳ (5) burnına üfleyeler mücerrebdür. **Nev‘-i dīger**: Ṣarımsaġı aḳ ṣoġan ile (6) saḥḳ ḫamr ile ḳaynaduḳdan ṣoñra süzüp susam yaġı ve zeyt (7) yaġı birbirine ḳarışdırup ve meẕkūr ḫamrı giderüp yaġ ḳala ba‘dehu (8) nafṭ yaġı ẓam eyleyüp birkaç gün burnına dökeler eger (9) def‘ olmazsa bir beziri tābede ṣu ile ḳaynadup ve ṭorbasını (10) bu ḳaynayan eczāda ışladup başına ṭorba ile ta‘līḳ (11) ideler neḳadar ‘illet var ise söker bu iki ‘illete bundan ‘alā (12) ‘ilāc olmaz. **Ḥayvānuñ burnında bevāṣir olsa** ‘alāmeti budur ki (13) iriñlüce ṣarı ṣu aḳar. ‘İlācı budur ki nişādura ḳılye zengār

[12a]

(1) ḳara zırnīḫ baluṭ güli her birinden saḥḳ ve merhem gibi yoġrup (2) ḥayvānuñ burnınuñ derūnına naẓar olına bevāṣiri her ne (3) maḥalde ise üzerine merhem-i meẕkūrdan parmaġıyla ṭılā ide. Eger (4) görünmez ise bir aġaca penpe ṣarup anuñla dört ṭarafına (5) günde bir def‘a ṭılā ide, üç gün böylece ṭılā eyledikten ṣoñra (6) tereyaġı süreler. Ba‘dehu bu merhemi daḫı günde iki def‘a ṭılā (7) ideler eski penbe ile. Merhem budur zift çam saḳızı (8) biraz nafṭ bunları ḳaynadup merhem gibi ideler. Ḥayvānuñ (9) burnı üstünde temregü olsa bu bir marażdur ki çıḳar (10) yayulur. Boz renk olur ḥayvānuñ gözine yaḳın varur. (11) Eger ‘ilāc olmazsa nāṣır olur ol vaḳtda ‘ilāc kār (12) etmez oyup çıḳaralar. ‘İlācı budur ki evvelā ‘arāḳı, (13) ṣabūnı ve ṭuz ile ġāyet çoḳ ġusl ideler ki rengi

[12b]

(1) taḥvīl idince ba‘dehu ḳara zırnıḫ ve ṣarı zırnıḫ ve ḳılye (2) firengi nişādurı paluṭ güli kirec bu eczāları ṣabūn ṣu ile (3) yoġurup ṭılā ideler ve üzerine yapraḳ ḳoyup baġlayalar. Lākin (4) gözini ḥıfẓ ideler ki ‘ilāc gözine gitmeye. Bir gün bir gice dura (5) gül yaġı ve ḳoyun ḳuyruġı yaġ ile ṭılā ideler. Atuñ gözine (6) duman gelse beyāż kelb terisini taḥfīf ve saḥḳ idüp ince (7) dülbenden geçürüp bir ḳalem ile günde bir def‘a ṣabāḥleyin gözine (8) üfleyeler. Böylece yedi gün ‘amel ideler. Eger bu ‘ilāc ile def‘ olmazsa (9) üç dirhem doġan terisi ve üç dirhem insān necisi ve üç dirhem toz şekeri bunları ba‘de’s-saḥḳ bir ince (10) dülbenden geçürüp on gün ‘ale’ṣ-ṣabāḥ ḳalem ile gözine üfleyeler, (11) mücerrebdür. Gözine aḳ gelse yarım dirhem fülfül yarım dirhem şāh-tere bunları saḥḳ (12) ve deñiz köpügi ve adam necisi bunları daḫı yaḳup saḥḳ eyledükden ṣoñra (13) mesḥuḳ-ı evvel ile maḫlūṭ idüp bir ḳamış ile ḥayvānuñ

[13a]

(1) ḥayvānuñ gözine üfüreler mücerrebdür. At içün tūtiyā (2) terkībidür. Eflāk ṭuzınuñ özini saḫḳ idüp ve diş budaḳ (3) aġacınuñ parmaḳ ḳalınlıġından ṭokuz deynek ḳaṭ‘ ve burḳu ile (4) delüp saḫḳ olmış melhemi ṭoḳuzına daḫı ṣıḳıca ṭoldurup (5) birer birer āteşde iḥrāḳ eyledükden ṣoñra yine muḥkem saḫḳ idüp (6) ḥıfẓ ide. Ḥīn-i iḳtiżāda ḥayvānuñ gözine üfleyeler, mücerrebdür. (7) Gözine ḳan gelse yāḫūd ṭuman gelse ibtidā gözine ṣu püsküreler. (8) Ba‘dehu ḳardaş ḳanını ince saḫḳ idüp ḳalem ile gözine üfleyeler. (9) Beş gün böyle üfleyeler, def’ olur. Mücerrebdür. Atuñ gözine (10) aġaç doḳunup yaşarsa ‘ilācı budur ki ṣoġanı bezir (11) ile ḳaynadup havānda saḫḳ idüp ṭuz ve kimyon (12) ḳatup issice gözine vaż‘ idüp baġlayalar. Eger ḳan (13) ṭolarsa gözini açmayup ḳapaġını ḳaldırup ṣovuḳ ṣu

[13b]

(1) bir ḳaç def‘a uralar. Atuñ gözine bir nesne doḳunup (2) ḳan çıḳup aḳ düşse bir dirhem ḳara fülfül yarım dirhem arpa unını ḥamīr idüp (3) furunda bişüreler ba‘dehu saḫḳ idüp üç gün maṣura ile (4) gözine üfüreler nāfi‘dür. Atuñ gözinde kīsi olsa sebebi dürlü (5) ṣu virmek ve ṣovuḳda ḳomaḳdan insānuñ başınuñ (6) ḳazındısı ve on dirhem ḳaz necisi, on dirhem deñiz köpügi, yüz dirhem zāc-ı ḳabarlis (7) ve bu eczāları muḥkem saḫḳ idüp ve elekden geçürüp ba‘dehu parmaġını (8) ışladup ol eczāya baturup gözi aġrıyan ve gözünde kisi (9) olan ḥayvānuñ gözinüñ buñarına başa. Bi-izni’llāhi te‘ālā (10) gözleri açılur. Ve bu ẕikr olınan eczāyı bir ḳamış içine (11) ḳoyup ḥayvānuñ gözine üfüreler ḥalāṣ olur. Atuñ (12) dişi aġrısa sebebi budur ki yemini eyüce taṯhīr etmeden virirler. (13) İçinde ṭaş olur, ekl iderken dişine doḳunur aġrıdur,

[14a]

(1) ‘alāmeti budur ki yemin kāhil yer ve ḳulaḳların bıraġur ve (2) gözlerinden yaş gelür ve başını aşaġı dutar. ‘İlācı budur ki (3) it üzümi ve ‘ūdü’l-ḳahr ve zencebīl ve büber ve aḳ ḫardāl (4) bunları saḫḳ idüp bal şerpetiyle ḳaynadup ḥayvānuñ (5) aġzın açup bir aġaca bez ṣarup bu eczāları ışladup (6) aşaġı ve yoḳarı ḥayvānuñ dişlerine süreler def‘olur. (7) Atuñ boġazında ḥunnāḳ olsa bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ başından (8) boġazına iner. Degme at ḥalāṣ olmaz helāk olur. Meger ol (9) ḥayvān hünerlü bahādır ola ‘alāmeti budur ki boġazı (10) şişer ve ṣolur ve ḳatı ḳatı ādem gibi inler ve ḳorḳusı üç (11) güne değerdür. ‘İlācı budur ki evvel emirde iki ḳolundan (12) ḳan alup lākin çoḳ aḳıtmaya, boynına tereyaġı süreler (13) ve mercimek ve boy toḫmı ve ṭuraḳ otı ve meyān köki ve ḫaṭmī

[14b]

(1) toḫmı bunları ḳaynadup ṣuyını alup bu ṣuyuñ içine (2) ḫiyārşenbe ezüp bādem yaġı ve birḳaç yumurṭa ṣarısı daḫı ḳoyup (3) çalḳayalar. Ilıcaḳ eyleyüp ḥayvānuñ başını yoḳarı ḳaldırup (4) boġazına dökeler iki def ʻa böylece ideler ve eger emīn olmazsa (5) bu ʻilācı daḫı ideler. Ḳızıl üzüm çekirdegi çıḳmış ola ve (6) incīr ve ʻunnāb bunları dögülmiş arpa ile ḳaynadup bādem (7) yāḥūd ṣusam yaġı ḳatup ve biraz daḫı şeker iżāfe idüp ılıcaḳ (8) eyleyüp ḥayvāna içireler. Ve birḳaç defʻa daḫı lādenī ruġan-ı (9) zeyt ile erüdüp ısıcaḳ iken boynına tılā ideler. Yonca (10) ve ḥāṣıl vireler tā ḥayvān ḳuvvet bulınca ṣuyını daḫı pek ṣovuḳ (11) virmeyeler. Boġazı altında şiş olsa nişāstayı (12) maḫlūṭ idüp süreler mücerrebdür. Boġazı ḫırlasa elli (13) dirhem bezir yaġı bir ḳabda el ısınacaḳ ḳadar ısıdup

[15a]

(1) ḥayvān başını yüksek maḥale aṣup meẕkūr yaġı burnınuñ (2) iki delüginden içüreler mücerrebdür. Boynunda ṭoluca olsa (3) sebebi dürlü ṣovuḳda bıraḳmaḳdu. ʻAlāmeti budur ki ḳurı aġac (4) gibi egilmez. Bunuñ ʻilācı evvel emirde ḳolından ve boynınuñ (5) iki cānibinden ḳan alalar, açılmazsa oġlan aşını ḳaynadup (6) içine dögülmüş ṣarımsaḳ ḳoyup ve biraz ḳara naft̠ iżāfe (7) idüp ılıcaḳ boynuna birḳaç kerre ṭılā ideler. Eger yine defʻ olmazsa añ (8) baṣalar ḳaz ayaġı ṭamġa olur. Ertesi gün acı yaġ ile (9) yerini yaġlayalar ve yemin ışladup vireler defʻ olur. Nevʻ-i (10) āḫır doluca olsa on dirhem ṣoġan toḫmı otuz dirhem eski şarāb elli dirhem keskin sirke on dirhem gögercin (11) tersi ile ṣoġan toḫmını muḥkem saḥḳ eyleyüp sirke ile şarāba (12) ḥalṭ eyledükden ṣoñra içüreler ve yemine bir mıḳdār ışlanmış (13) buġday ḳarışduralar yāḥūd yemini cüzʼī bişürüp vireler

[15b]

(1) mücerrebdür. Atuñ boynuna oḳ ya ḳılıç rāst gelüp ṭamar ḳaṭʻ (2) olup ḳanı durmasa ilācı budur ki biraz ʻanzarūt ve (3) maṣṭakī ve çam sakızı zāc-ı ḳabarlis ve ḳızıl boya bunları (4) saḥḳ eyleyüp ḥażır ola evvelā yarayı ʻaraḳ ile yıḳayup baʻdehu meẕkūr (5) eczāları yaranuñ içine ṭoldırup bir eski penpenüñ üzerine (6) yumurṭa ṣarısı ṭılā eyleyüp üzerine vażʻ ve daḫı üstüne bir (7) düzce ṭaş ḳoyup destār ile baġlayalar on beş gün dura. (8) Baʻdehu açup üzerine ḳaṭrān ṭılā eyleyeler. Eger bu eczālardan ḥaẕ (9) olınmaz ise ol vaḳt bir ḳalınca yaṣdıḳ ḳoyalar. Muḥkem baġlayalar (10) lākin açmayup eger açarsa ılıcaḳ ṣu ile yıḳayup ışlana (11) baʻdehu açalar şifā bula. Atuñ gögsinde suʻlesi olsa Türkçesi ur dirler (12) ceviz gibi olur gitdikçe büyür. ʻİllācı budur ki bir ince kendir (13) ile dibinden baġlayup baʻdehu derince yaralar ve yarılan yere eflāk

[16a]

(1) ṭuzı ṭoldırup bir gün ve bir gice ṭura ba‘dehu açup (2) günlük ḳapuġı ve çam ḳapuġı ve ardınç saḳızı ve maṣṭaki (3) bunları saḥḳ eyleyüp ol yarığıñ üzerine ekeler. (4) Yāḥūd bu merhemi vaż‘ eyleyeler. On dirhem mürdesenk on beş dirhem sülügen bunları (5) elli dirhem ruġan-ı zeyt ile ḳaynadup tā merhem ḳıvamına gelince ḳarışduralar (6) ba‘dehu bunları otuz dirhem zift bir dirhem aḳ naft havānda saḥḳ eyleyüp meẕkūr merhem ile (7) maḥlūṭ eyleyüp eski penpe ile ṭıla eyleyeler. Eger keserken ḳan (8) çoḳ çıḳarsa ḳızıl boya ḳoyup muḥkem baġlayalar ve eger ṭamar (9) kesülürse timür ile çam saḳızı ile dāġlayalar. Atuñ (10) gögsinde yengeç gibi bir ‘illet olur. ‘Alāmeti budur ki şalġam (11) gibi olup ve ḳatı olur ḥareket etmez. Eger dizinde ya ḳıç ayaġınuñ (12) iç ṭarafında olursa çıḳarması muḥāṭıralu olur. Zīrā ṭamarları muṭṭaṣıldur. (13) ‘İlācı budur ki anı ḥācvāri yarup dāġ daḫı āteşde ḥāżır

[16b]

(1) olup der-‘aḳab çam saḳızı ile dağlayalar. Zīrā ḥayvānuñ ḳanı (2) çoḳ cereyān ider ve içine ḳaynar ḳaṭrān ṭoldıralar. Üzerine (3) eski penpe vaż‘ ve muḥkem baġlayalar ve üç günden ṣoñra açup içini (4) silüp ‘anzerūt ve günlük ve çam saḳızı ve maṣṭaki ve āteş (5) görmemiş bal ile bunları maḥlūṭ eyleyüp vaż‘ eyleyeler. Ḥayvānuñ (6) boġazına sülük yapışsa bir avuç ṭuzı boġazına dökeler (7) ḫalāṣ ola. Ḥayvān ġāyet öksürige uġrasa sebebi budur ki derli (8) ṣovuḳ ṣu virmekden yāḥūd yemi içinde ṭavuḳ necisi yāḥūd tüyi (9) olur ‘ilācı budur ki yüz dirhem keskin şarāb ve yüz dirhem ādem bevli ve elli dirhem nişāste (10) cümlesini ḫalṭdan soñra ḥayvānuñ aġzından içerü dökeler. Dīger: (11) Öksürüge bir vaḳiyye keskin sirke içünde üç yumurṭa vaż‘ (12) idüp yigirmi dört sā‘at dura. Ba‘dehu ḥayvānuñ başını (13) bir yüksek maḥalle aṣup aġzını açup yumurṭalar ḳırılmaḳsızın

[17a]

(1) yuṭdıralar böylece üç def‘a ideler. Cümlesi ṭoḳuz yumurṭa (2) olur mücerrebdür. Dīger: Öksürük içün mücerrebdür. Bir kelb ḳafasınuñ (3) kemügini iḫraḳ idüp ba‘dehu saḥḳ eyleyüp ṣoñra üç tane aṭ (4) kestanesi ve beş pārelik zırnıḥ daḫı cümlesi mesḥūḳ kafa (5) ile ḫalt eyleyüp atun yemüne iki dirhem serpüp yedüreler böylece (6) üç dört def‘a eyledükden ṣoñra bi-izni’llah def‘ olur. (7) Dīger: meyān köki, ceviz, incir, ḳara üzüm şırasıyla ḳaynadup (8) her gün bir çanaḳ bogazına dökeler. Dīger: Üç dirhem (9) zırnıḫ ve üç dirhem göz ṭaşı ma‘ān saḥḳ idüp arpanuñ üzerine (10) eküp yedüreler. Dīger: A‘lā Girit ṣabūnı zeyt yaġı (11) yumurṭa ṣarusı ikişer dirhem daḫı eski şarāb ve bir dirhem (12) zaġferān cümlesini şerbet idüp içüre böylece (13) üç dört def‘a ideler mücerrebdür. Dīger: Beş altı gice

[17b]

(1) sā‘at üç buçuḳ ya dörtte iken ikişer parelik raḥīḳi (2) ma‘cunı yedüreler eger def‘ olmazsa ketireyi ışladup (3) ve balıḳ nefesi ve et yaġı ve üçini maḫlūṭ eyleyüp içüreler (4) mücerrebdür. Ḥayvānuñ sançusı olsa ‘alāmeti oldur ki yatur, (5) yuvarlanur ve ḳarnı şiş ve beñzi ḳaṣḳatı olur, ḳaşanamaz (6) ve burnınuñ iki ḳanatları ḳalḳar. ‘İlācı budur ki tiryāḳi (7) şarāb ile ezüp içine zeyt yaġı ḳoyup ılıcaḳ idüp ḥayvānuñ (8) başını yoḳaru ḳaldırup burnına dökeler ve ḳalınça çul (9) ile sarup bineler ẕiyādece yürideler ḳıza derleye. (10) Ḳarnını iki adam aġaç ile muḥkem ṣıḳalar. Eger derlemez ise (11) zeyt yaġı ya bezir yaġı ile muḥkem ṣabūnıla süreler. (12) Daḫı olur ise ṣufrasına el ṣoḳup eliyle bulınan (13) tersi çıḳaralar ve hem ṣabūnı ṣufrasına şāf gibi ṣoḳa.

[18a]

(1) Dīger: Çögeni saḥḳ eyleyüp ṣuyını ṣıḳalar içine ādem bevli (2) ve eflāk ṭuzınuñ özünden daḫı ḳatup ılıçaḳ burnından (3) dökeler. Fi’l-ḥāl ḳaşana yāḥūd ẕekerinüñ ucuna bit ṣalıvireler. (4) Fi’l-ḥāl ḳaşana.Ve eger ditredigi geçmezse eski ṣamanı şarābıyla (5) ḳaynadup ḥayvānuñ ḳarnı altına uralar yörüdeler. (6) Dīger: İki dirhem zaġferān üç dirhem cevzi bevvā iki dirhem andız beş dirhem egir on dirhem kimyon (7) dört dirhem büber bunları dögüp burnına üfüreler ve ḥayvānı ḳatı ḳatı (8) yörüdeler ta derleye fi’l-ḥāl ḳaşana. Ve yemini yaş idüp (9) vireler ve suyını daḫı az virüp ṣovuḳ virmeyeler. (10) Dīger: On dirhem andız köki on dirhem zernebat otuz dirhem servi ḳozalaġınuñ toḫmı on dirhem maṣṭaki (11) bu eczāları ba‘de‘s-saḥḳ ve elekden geçürüp ve elekden geçürüp bir ḳaşıḳ ṭolusı (12) burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl ḳoyup ḳarışdırup ḥayvāna (13) içüreler def‘ olur bi-izni’llāh Nev‘-i dīger: Sanculanup

[18b]

(1) ḳaşanmazsa on dirhem şapı ba‘de’s-saḥḳ ḫamūr içine ḳoyup yutduralar (2) mücerrebdür. Dīger: Bir mıḳdār üzerlik toḫmı ḳaynadup süzüp (3) ḥayvānuñ aġzından ve burnından içüreler, mücerrebdür. At ḳaşanmazsa (4) def‘ içün ayaḳlarınuñ ḳıç ṣaġ ṭırnaġına Seyhun, ḳıç ṣol (5) ṭırnaġına Ceyhun, öñ ṣaġ ṭırnaġına Fırat, öñ ṣol (6) ṭırnaġına Nil yazalar, bevl ide ve bevl eyledükden ṣoñra (7) ṭırnaḳlarını ġusl ideler. Ḥayvānda ṣıraca olsa ḥayvān (8) ḳulaġınuñ eñsesinüñ dibinde ṭamarların iki ṭarafını igne ile (9) ibrişim geçüreler. Ol ṭamarlar ḳuruduḳça ṣıraca daḫı ḳurur (10) Nev‘-i Dīger: Tepesinden bir daġ ve bir daġ daḫı alnından tā ortasına ve bir daġ daḫı ṣaçlarınuñ diblerine (11) urup ve üst dodaġınuñ iç yüzini açup neşter ile (12) ḳan ala ve daḫı dilinüñ altından daḫı bıçaḳ ile ḳan alduḳdan (13) ṣoñra dāġlāyalar ve ḳollarınuñ üzerinden ḥaçāmat ideler.

[19a]

(1) Dīger: Ṣıracası ḳanḳı ṭarafda ise ol-ṭarafuñ ṭırnaġını (2) pek yıḳayup üzerine ḳalemi vaż‘ eyledigi gibi yā Allāh (3) diyüp bir ḳalemde ḥurūfātuñ gözleri açıḳ olaraḳ (4) Ṭaḳancal ismini taḥrīr ideler, mücerrebdür. Eger iki ṭarafında (5) var ise keẕālik iki ṭarafınuñ ṭırnaġına taḥrīr ideler. Eger (6) dört dört ṭarafında olursa keẕālik dört ṭırnaġına yazalar. (7) Bi-izni’llāh def‘olur. Dīger: Bu āyeti kerīmeyi yazup cum‘a (8) güni ḳablu ṭulū‘i’ş-şems bir āyet’ül-kürsi ve üç iḫlāṣ ḳırā‘et (9) olınup rūḥ-ı Resūlallāh ṣallallāhū aleyhi vesellem efendimüze iḥdā (10) eyleyüp nusḫayı boġazına aṣalar ve ol gün on iki fakīre (11) birer pāre ṣadaḳa vire, mücerrebdür. ما (12) بسم الله الرّحمن الرّحيم

الله وليخزي الفاسقين ولاحول ولا قوة إلاّ بالله (13) قطعتم من لينةٍ اوتركتموها قائمةً على اصولها فباذن

[19b]

(1) العلىّ العظيم وبه نستعين Yā ṣāfī, yā ṣāfī, yā ṣāfī. Dīger: (2) żayıf nefes olsa yüz dirhem çam saḳızı bir tencireye ḳoyup (3) eridüp yüz dirhem arpa daḫı vaż‘ idüp ḳavurup ḥayvānı aç (4) dutup üç def‘a ḳavrulmış yüz dirhem arpa yedüreler (5) eger bu ‘ilācla def‘ olmazsa atı yıḳup ayaḳlarını baġlayup (6) iki dāne diri kertenkelenüñ ḳuyruḳların kesüp diri diri atuñ (7) burnına ṣalıvireler mücerrebdür. Dīger: Ṭavuġı boġup (8) tüyi ile bir tencireye ḳoyup tençirenüñ nışfını ṣu ile ṭoldırup (9) üç fincān ṣu ḳalınca ḳadar ḳaynada ba‘dehu üç ṣabāh birer fincān (10) ḥayvānuñ burnına dökeler mücerrebdür. Ṣoluġan olsa budur ki (11) ḳatı segirtmekden ṭalaġına yel ṭurur. ‘İlācı budur ki bir dirhem (12) zaġferān yüz dirhem keskin sirke ve iki ḳalıp a‘lā (13) Girit ṣabūnı sirke içinde maḥv u ḥāl idüp ḥayvānuñ burnından

[20a]

(1) içüreler. Bu ‘ilāç ṣıracalı ḥayvāna daḫı eyüdür eger (2) ṣıracası ṣaġında ise ṣol burnına ṣolunda ise ṣaġ burnına (3) aḳıdalar nāfi‘dür mücerrebdür. Nev‘-i āḫir: Bir vaḳiyye ḳurşını irende (4) idüp daḳīḳ ile ḥamīr idüp ḥayvāna yedüreler ve üç yumurṭayı bir vaḳiyye (5) sirke içine bıraġup ta yumurṭaların ḳabuġı ṣoyulınca ḳadar ṭura. (6) Ba‘dehu bir dānesini burnı delügünden içüreler ve birini (7) daḫı aġzından bal‘a itdireler mücerrebdür. Dīger: Köpek ṭalaḳı daḳīḳ (8) incīr kimyon bunları ḳaynadup süzeler on dirhem çam saḳızını (9) saḥḳ idüp meẕkūr ṣuya ḳoyalar ve elli dirhem ṣıġırın iç yaġını (10) eridüp on dirhem bezir ḳatalar. Bunları ḥayvānuñ burnına (11) dökeler ve yemin ıṣladup vireler ve ṣuyını ṣovuḳ virmeyeler (12) ve sıcaḳ ṭutalar maḫlūṭ yonca ve ḥāṣıl vireler, bir āsān (13) ‘ilāc daḫı budur ki inegiñ südiyle zagferānı maḥv idüp ılıçaḳ

[20b]

(1) burnına dökeler ṣoludıġuñ ḳaṭ‘ ider. Dīger: Elli dirhem (2) sināmeki elli dirhem maṣṭaki elli dirhem günlük elli dirhem ḳurşun (3) irendeleyüp meẕkūr eczāları ba‘de’s-saḥḳ ṭop gibi ma‘cūn idüp (4) ḥayvāna yedüre ve beş dirhem kāfūr ile burnını ve aġzını (5) buḫūrlayalar ve ṣu virildikde ılıçaḳ vireler ve yigirmi dirhem nişasta (6) ḫamīr içine yāḫūd etmek ile yedüreler ve altına fışḳı döşeyeler (7) bu minvāl üzere on gün mıḳdārı ‘amel ideler. Sidügi (8) ṭutılup ḳaşanamazsa serçe tersini saḥḳ ve ruġan-ı zeyt ile (9) ḫalt eyleyüp içüreler. Def‘ olmazsa eflāk ṭuzını serçe (10) tersiyle saḥḳ ve dülbendden geçürüp ruġan-ı zeyt ile ḥalt (11) atuñ kuyruġundan yedi ḳıl büküp meẕkūr eczāları bulayup (12) atuñ delügünden yörüdeler. Ḥayvān ḳan ḳaşansa sebebi budur ki (13) ṣaḳīl yük yükledirler yāḫūd çoḳ ḳoşdurırlar. Yā yüksek

[21a]

(1) maḥalden ṣıçrar. Ol vaḳt beli açılur. Ol ḳan belinden (2) gelür ‘ilācı evvel emirde iki ḳıçınuñ iç yanından ḳan (3) alalar lākin ḳanı çoḳ aḳıtmayalar. Ba‘dehu süsen köki ve zaġferān (4) ve timür dikeni ve ḳara çalınuñ toḫmı bu eczāları şarābla ḳaynadup (5) süzeler. İçine bir dirhem ḫāliṣ tiryāḳ ezüp ḳoyalar ḥayvānuñ (6) burnına dökeler, def‘ olmaz ise bu terkibi ideler. İt üzümi, (7) zencebil, büber, cevz-i bevvā, dār-ı fülfül, aḳ ḫardal beşer dirhem alınup (8) saḥḳ olına ve bir vaḳiyye zift yüz dirhem çam saḳızı ve elli dirhem (9) çelik-dār(?) bunları eridüp meẕkūr masḥūḳ eczālar ile maḫlūṭ eyleyüp bir (10) ḳalın beze yaḳı gibi ṭılā idüp sıçaḳ sıçaḳ beline yaḳı (11) ideler. Yedi gün dura eger bunlar ile def‘olmazsa iki (12) üç yerinden dāġlayalar. Atuñ ayaġına mādde olsa aña (13) nefḫa dirler. Ol bir māddedür ki ḥayvānuñ başından nüzūl

[21b]

(1) ider. ‘Alāmeti budur ki kolu şiş ve ḳalın olup (2) ayaḳların ḥareket itdiremez. ‘İlācı budur ki iki ḳıçından (3) ḳan olup ba‘dehu ḫaṭmī yapraġın ışırġan otı kepek (4) ṣarımsaḳ ṣapı bunları keskin sirke ile ḳaynada tā sirke (5) maḥv olınca ba‘dehu sıçaḳ sıçaḳ bu otları ayaġına ṣaralar. (6) Bir gün bir gice dura. Eger def‘olmaz ise bu ‘ilācı daḫı ideler. (7) Ḳaṣnī ve oġlan aşı ṣarımsaḳ bunları şarāb ile ḳaynadalar. (8) Ba‘dehu bezir ve eflāk ṭuzı iżāfe idüp tekrār ḳaynadalar tā şarāb (9) maḥv olınca ġalīẓ sıçaḳ iken ayaġına ṭılā ideler. Birḳaç def‘a ṭılā (10) ideler. Dīger: Peynir ṭulumını veya bezir ṭulumını şarāb ile ḥaşlayup sıcaḳ (11) ṣarup bir gice dura ertesi gün bineler. Eger ol mādde (12) bir yerde cemī‘ ṭolar ise neşter ile deşüp üzerine yumurṭa ṣarısıyla (13) nişāsta maḫlūṭ ola, muḥkem baġlayup altı yedi gün ṭura.

[22a]

(1) Bir ḳarara dursa ṭopıġı üzere bir ḳaç daġ uralar ve işledeler (2) ol mādde def‘. Ḥayvānuñ ayaġınuñ sinirleri gerilüp ḳatı olsa (3) ‘alāmeti budur ki yörüyemez çepeler. Bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ boynından (4) iner siñirlerin dutar. ‘İlācı budur ki eflāk ṭuzı süd nişāsta (5) ḳaynadup sıcaḳ iken ayaḳlarına ṭılā idüp şarāb ṭulumı ile (6) muḥkem ṣaralar. Üç gün dura def‘ ola. Eger açılmazsa ḥayvānuñ dizinüñ (7) üst ṭarafından ḳan alalar. Lākin o maḥalde bir ince ṭamar vardır. (8) Anı bilüp ḳanı ol ṭamardan alalar. Ba‘dehu bir avuç arpa unı ve (9) ṣarmısaḳ ve ṭuz ve ḥaṭmī toḫmı ve günlük bunları saḥḳ eyleyüp beş yumurṭa (10) ṣarısıyla ḫalṭ ve merhem gibi eyleyüp birbire ṭılā ide ol ṭamar üzerine (11) baġlayup tā bir hafta dura. Ba‘dehu ṣuya çeküp bir zemān şifā (12) bulur. Ḥayvānuñ ayaġına ṣu inse sebebi budur derli ṣu (13) virmekden veya derli baġlamaḳdan olur. ‘Alāmeti oldur ki ayaġınuñ

[22b]

(1) aşıḳları şiş ve yumrı olur, yürimez. Ba‘żen yüriyiçek (2) açılur durıçaḳ ṭutulur. ‘İlācı budur ki ḳızıl boya saḥḳ (3) eyleyüp bal ile ḥalṭ idüp bir cild üzerine yaḳı gibi eyleyüp ayaġınuñ (4) ṣu olan maḥallini baġlayalar. Dīger: kepegi sirkede ḳaynadup eflāk (5) ṭuzını daḫı ḳoyup bir beze ṭılā eyleyüp ḥayvānuñ aşıḳına baġlayup (6) bir gice dura yāḥūd ādem necisi uralar. Yāḥūd ṣarmısaḳ ṣapını (7) ṭuz ve büber ile ḳaynadup uralar. Yāḥūd aḳ ḫardal ile ṣarmısaġı (8) saḥḳ eyleyüp ādem bevline ḫalt ve arpa unı daḫı ḳarışdırup (9) saḥḳ eyleyüp uralar. Eger bunlar ile def‘ olmaz ise bir ḳaç yerden (10) dāġlayup işledeler. Atuñ ayaġında baġa çıḳsa ṭoḳuz yumurṭayı (11) ṣuda bişürüp anı ısıçaḳ ısıçaḳ ayaġını yaḳalar. Nev‘-i āḫır: (12) Ḳara ṣu

[23a]

(1) diri ḳarnını yarup ol yaġ inen maḥalle baġlayalar. Yigirmi (2) dört sā‘at dura ba‘dehu üzerinden alup ol maḥalli ḥacāmat (3) ve ġusl ile dāġlayalar mücerrebdür. Ḳıç ayaġında ḳara ḳuş olsa (4) peştevi, yalıñızca barutla ḳurı ṣıḳı doldırup ḳara (5) ḳuşuñ üzerine ṣıḳalar. Def‘ olmazsa ḳara ḳuş çıḳan (6) maḥalli tırāş eyleyüp yigirmi dirhem gömeç balı on dirhem ḫardal birbirine (7) ḫalṭ idüp ol maḥalle baġlayalar. Yigirmi dört sā‘at dura. (8) Ba‘dehu çıḳarup ‘aseli ḳaynadup dāġlayalar mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: (9) ‘Arabacı ḳaṭrānı, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı bunları ḳaynadup (10) sıçaḳ sıçaḳ ḥayvānuñ ḳara ḳuşuna süreler mücerrebdür. Ayaġına ṣu (11) inse üç def‘a aḳçiger ṣarup yigirmi dört sā‘at dura. (12) Ba‘dehu pirinç lapasını daḫı üç def‘a ṣıçaḳ ṣıçaḳ ṣarup ba‘dehu şiş (13) olan maḥalli ḥacāmat eyleyüp ‘arabacı ḳaṭrān, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı

[23b]

(1) bunları bir yerde ḳaynadup ṣıçaḳ ṣıçaḳ süreler. Yigirmi dört (2) sā‘at dura. Ba‘dehu bir def‘a daḫı süreler. Bu minvāl üzerine üç (3) günde bir süreler. Şiş def‘ olıncaya mücerrebdür. Dizine kemik (4) inse bir ḳoyun başını her ṭaḳımıyla saḥḳ eyleyüp kemik inen (5) maḥalle bağlayalar. Ḳırḳ sekiz sā‘at durduḳdan ṣoñra üzerinden (6) bir parça taḥta ḳurşunı bağlayalar mücerrebdür. Nev‘-i dīger: Furundan yeñi (7) iḫrāc olmış etmegi üzerinden eksik etmeyeler def‘ olur. Eger kemik (8) çıḳarması ḥaylī müddet olmış ise ol vaḳtda iki dirhem sıçan otı (9) ve iki dirhem sülümen ve iki dirhem nişādur bunları ṣuyla ḥal ve merhem (10) gibi idüp bir bez üzerine ḳoyup üstine yapışdıralar üç (11) gün dura. Bi-izni’llāhi te‘ālā kemikden eser ḳalmaya. Ayaġına kemik (12) gelse yāḥūd evvelden olsa ḫamīri ceviz ḳadar idüp ocaġa (13) gömüp bişüreler ba‘dehu çıḳarup iki şaḳḳ eyleyüp kemügin üzerine

[24a]

(1) bağlayalar bu minvāl üzere yedi def‘a bağlayalar ḫamurin çermi kemügin (2) çerminden ziyāde olmaya mücerrebdür. Nev‘-i dīger: Üzerini tırāş eyleyüp (3) ba‘dehu çig ḫamīr bir ḫalḳa yapup kemügin üzerine vaż‘ ve (4) ortasına daḳīḳ ḳoyup bağlayalar mücerrebdür. Ayaġında bıçılġan (5) olsa çevizi āteşde yaḳup kömirini saḥḳ eyleyüp bir mıḳdār (6) ‘asel ve bir mıḳdār ardıc ḳatranı ile ḥalṭ eyleyüp evvelā bıçılgānı ġusl (7) eyleyüp ṭılā ideler mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: Binüp derledeler. Ba‘dehu ‘ıraḳī (8) ṣabūnı ile ġusl eyleyüp çevizi yaḳup ve bişmiş şāb ve zencār (9) ve ṭuz ve āteş görmiş ‘asel ile meẕkūr eczāları saḥḳ olduḳdan-ṣoñra (10) ḥalṭ ṭılā eyleyüp geregi gibi ovalar. Günde iki def‘a böyle ide (11) yāḥūd şem‘ zift ve bezir üçüni eridüp naft ile ḥalṭ eyleyüp (12) ṭılā ideler. Yaḫud ḫınzīr yaġıyla bir ḳaç kere oġalar. Eyüsi (13) her gün ṣabūn ile ġusl eylemekdür. Uyuz ve bıcılġan ve ṭuzlı

[24b]

(1) balġam içün ve ḳolları dutılan ḥayvāna ardıc ḳaṭrān bir vaḳiyye ve yüz dirhem (2) göz ṭaşı ve yüz dirhem çif kükürdi ve yüz dirhem ruġan-ı zeyt meẕkūr eczāları (3) eyüce ḳaynadup süreler ve ḳolları daḫı ṭutılan ḥayvāna sürecegi vaḳt (4) iki vaḳiyye tereyaġı ve kifāyet mıḳdārı ḥavi-i çivayı meẕkūr eczālar ile me‘ān (5) ḳaynadup ḥayvānuñ ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. Ḳolları ṭutılan ‘ilāc-ı (6) āḫır: İki mührelerinden yarımşar ḳaçan mıḳdārı ḳan alup ba‘dehu bir ḳalup ṣabūn (7) ve sirke ve ruġan-ı zeyt ve bir mıḳdār meshuḳ mürdesenk cümlesini ḥalṭ idüp (8) yaġ gibi olıncaya dek ḳarışdırup ba‘dehu ḥayvānuñ iki ḳollarına muḥkem ṭılā ideler, (9) mücerrebdür. Ḳolında def‘an şiş olsa altun mürdesengi mışır bezir yaġı ile maḥluṭ (10) ḥayvānuñ ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. Ḥayvānuñ öñleri bozılsa yarım vaḳiyye (11) ‘ırāḳı

derūnine iki ḳalup ṣabūn içinde tel tel ola. Ba‘dehu ḥayvānuñ iki ḳollarına (12) oġa oġa sürüp üç gün kaşağı urmayup ba‘dehu sıçaḳ ṣu ile oġa oġa (13) süreler, mücerrebdür. Atuñ ayaġında yumrular ẓuhūr eylese ellik ile oġalar, maḥv olur.

[25a]

(1) mücerrebdür. Ḳolları ṭutulsa dört beş gün aḫşam ve ṣabāh ṣabūn (2) ve sıçaḳ ṣu ile ġusl idüp ba‘dehu on dirhem rāziyāne toḫmı, on dirhem zencebil, (3) on dirhem egir bu eczāları ba‘de’s-saḥḳ elekden geçürüp ve ḳoyun derisini zeyt yaġı ile (4) yaġlayup meẕkūr eczāları üzerine eküp ḥayvānuñ omuzı başından bilegine dek (5) ṣaralar. Beş günden-ṣoñra çözüp ġusl eyleyüp acı yaġ ile yaġlayalar mücerrebdür. (6) Bir at ṭırnaġını düşürür olsa ‘alāmeti oldur ki ṭırnaġınuñ ucuna başar (7) ol-vaḳtda ṭırnaġınuñ tüyi dibini çepçevre dāġlayup ve ṭuzı ḳuyruḳ yaġıyla (8) ḫalṭ eyleyüp dā‘imā ṭırnaġı yaġlayalar eyü olur. Ve dizinde ve ḳıç ayaġında (9) daḫı şiş olsa öküzüñ ḳırmıẕı etinden üzerine baġlayalar. Bir ḳaç gün (10) ṭura. Bir ḳaç def‘a böylece idüp ba‘dehu paçanuñ ṣuyı ile ġusl eyleyeler def‘ (11) olur. Mücerrebdür. Ḥayvān mayāṣıl olsa diz ḳapaḳları çarpuḳ olur ökçeleri (12) dāġlayalar def‘ olur. Ḥayvānuñ ṭırnaġında şaḳaḳ olsa ya‘ni yarılsa ‘ilācı budur ki (13) ḳuru incīri bir gün bir gice süd ile ıṣladup ġayet yumṣaḳ ola.

[25b]

(1) Ba‘dehu zırnıḫ ve kireç ve bora ve zencār bunları saḥḳ idüp meẕkūr inciri (2) ḫalṭ eyleyüp sıcaḳ ṣu ve ṣabun ile ġusl idüp meẕkūr ‘ilācı birbiri üzerine (3) ṭılā ve şaḳāḳ uralar. Ḥayvān arpalansa yāḥūd buġday ekl eylese (4) ‘alāmeti oldur ki sinirleri ṭutılur ve yörüyemez. ‘İlācı budur ki ibtidā ṣovuḳ (5) ṣuya çeküp ba‘dehu iki öñ ayaġından ḳan alup ve ruġan-ı sade ve beziri ṣıçaḳ (6) iken ayaḳlarına ṭılā ideler ve yemini ve ṣuyını az ve geç vireler, def‘ olur. (7) Nev‘-i Dīger: Arpalasa yarım ḳıyye ṣoġanı saḥḳ idüp ṣuyını alup yarım ḳıyye keskin (8) sirke ile ḫalṭ idüp ḥayvānuñ burnından içüreler, mücerrebdür. Nev‘-i dīger: (9) İki buçuḳ dirhem nişādurı ince saḥḳ eyleyüp ḥayvānuñ burnınuñ iki delügüne üfleyeler (10) mücerrebdür. Nev‘- āḫır: Bir ibrīḳ sıçaḳ ṣu içine avuç avuç ince meshuḳ Eflāk (11) ṭuzı ḳoyup ziyādesiyle çalḳayup ḥayvānuñ dübüründen içüreler. (12) Nev‘-i dīger: Öñ ayaḳlarını baġlayup şah ṭamarından ḳan alup ve dilünüñ (13) ortasında bıçaḳ ṣoḳup öte ṭarafından çıḳa def‘ ola. Ḥayvānuñ

[26a]

(1) ḥayāları şişse yalamış ṭuzı ṣığır yaġıyla me‘ān ṭılā ideler (2) ve iki ḳıçından ḳan alalar. Eger ḳızıl ve sıçaḳ olur ise kil ve kepek sirke ile (3) ıṣladup ṭuz ve yumurṭa aġı ile maḥlūṭ eyleyüp bir beze ṭılā ideler. (4) İptidā gül yaġıyla yaġlayup ba‘dehu meẕkūr

mu‘āleceyi vaż‘ eyleyeler. Eger def‘ olmaz ise (5) lāden ve ṣarı bezir ile ḳaynadup sıçaḳ iken ṭılā ideler. Ḥayvān (6) uyuz olsa elli dirhem kükürd ve yigirmi beş dirhem göz ṭaşı ve yüz dirhem (7) keskin sirke ile ḫalṭ idüp yigirmi dört sā‘at ayazda (8) dura. Ba‘dehu ḥayvānı keskin tımār eyleyüp süreler, mücerrebdür. Uyuz (9) içün yarım terkīb çiva, üç dirhem saman, üç dirhem ruġan-ı zeyt, iki dirhem (10) ibtidā ? tükürük ile eyüce öldürüp ḳarışdıralar ba‘dehu (11) ruġan-ı zeyt ile cümlesini ḫalt idüp atuñ gözinden mā‘adā (12) uyuz olan yire süre. Nev‘-i āḫır: Yigirmi dāne ḥabbü’s-selaṭīn yüz dirhem (13) ḫınzīr yaġıyla ḳaynadup ḥayvāna süreler. Yedi sā‘at ḳadar dura. Ba‘dehu

[26b]

(1) ġusl eyleyüp ṭorba yoġurdı ile meshūḳ ṣarmısāḳı ḥalṭ idüp süre, mücerrebdür. Nev‘-i āḫır: (2) Nev-i dīger: Bir mıḳdār adem bevli ve bir mıḳdār duḫān yapraġı ve bir mıḳdār oçak (3) ḳurumu ve bir mıḳdār Eflak ṭuzı cümlesini me‘ān ḳaynadup ve ḥayvānı eyüce ḳaşaġılayup (4) bir gice ile süreler mücerrebdür. Ḥayvān ḳuru giçik olsa ve hem yelesi ve ḳuyruġı (5) giçikden dökülse ‘ilācı budur ki ḳurum ve şab ve ṭuz ve ḳara nafṭ ve zırnīḫ; bu (6) eczāları eyüce dögüp ḳara çamur ile ḫalt eyleyüp vücūdına ṭılā idüp başını (7) muḥkem baġlayalar gendini ḳaşımaya ve daḫı ḳıçınuñ iç yanından ḳan alalar. (8) Ḥayvān omuzı başında kelef olsa ‘alāmeti budur ki kel baş gibi olup (9) avıç içi kadar olur ve ufaḳ ufaḳ kepek gibi nesne dökülür. ‘İlācı (10) budur ki ol maḥalle hamam otı ḳoyup ḳıllarını giderüp ve kepeklerini ḳazuyalar (11) zencār ve aḳ it necisi sirke ile ḳaynadup ba‘dehu acı sade yaġıyla maḫlūṭ (12) eyleyüp ṣoñra ol maḥalli keskin sirke ile ġusl eyleyüp ‘ilāc-ı meẕkūrı (13) ṭılā ideler. Ḥayvān omuzı yaġır olsa sebebi derli iken egerin

[27a]

(1) almaḳdan omuzı ḳalḳar. ‘İlācı budur ki bir parça keçeye tebevvül eyleyüp (2) üzerine milḥ-ı Eflak eküp yaġır üzerine vaż‘ ve egerini uralar. Bir gün (3) bir gice ṭura. Def‘ olmazsa kepegi ṭuz ile ḳaynadup vaż‘ ideler. Nev-i āḫır: (4) Eski penpe uralar. Andan-ṣoñra şab ile mażı saḥḳ eyleyüp uralar mücerrebdür. (5) Cidaġu olsa bir buçuḳ dirhem ḳalem-i cengār ve bir buçuḳ dirhem şab ve elli dirhem revāḳ-ı (6) balı eczāları ba‘de’s-saḥḳ bal ile ḥāl idüp bir kāġıd üzerine vaż‘ ve ol yaranuñ üzerine ḳoyalar. (7) Ba‘dehu ḳurutmaġa ġanem boynuzı ve eski çarıġı yaḳalar yaraya ekeler. (8) Teyelti ḳazıması-çün evvela şāh ṭamarından bir ḳan alup ve dodaġını yaralar. (9) Ba‘dehu yüz dirhem gömeç balı ḳaynadup her ne maḥalde ḳazıması var ise süreler (10) mücerrebdür. Eger ḥayvān sigil olsa ‘Arabīde aña ṣevāīl? tesmiye iderler. ‘İlācı budur

ki (11) bādıncān saḫḳ idüp merhem gibi ola bunuñla çoḳ ovalar. Birḳaç (12) gün tā ki düşüvire. Eger eski ise ḳuyruġı ḳılıyla muḥkem bağlayalar, kesülür (13) düşer. Eger yine düşmez ise bundan asān ʻilāc yoḳdur. İki çekirdek

[27b]

(1) sıçan otı bal ile ḥalṭ idüp ve penpe ile üzerine uralar. Üç günde (2) düşürdükde ṣoñra yerine gül yaġı ṭılā ideler. Ḥayvān vücūdunda (3) ḳatı şiş olsa evvela ḥaçāmat idüp göz ṭaşı ile şapı muḥkem saḫḳ (4) eyleyüp terementi ile merhem idüp süreler şiş indükde ṣoñra sade (5) terementi sürüp üzerine tiftik vaż‘ eyleyeler mücerrebdür. Ḳızıl ḳurd (6) olsa ḳuyruġı dibinden boġup ḥāc vāri ḥaçāmat idüp (7) bir eñserin depesini āteşde ḳızdırup ḥayvānuñ göbegini suhūletle (8) dāġlayalar. Ba‘dehu beline on beş ḳoġa ṣovuḳ ṣu döküp belini geregi gibi (9) oġalar mücerrebdür. Yine olursa eger iki günlük ise bir siyāh ṭavuḳ hīç (10) beñi olmaya diri diri bıçaġı dübüründen ṣoḳup gögsüne varınca yarup (11) ol maḥalle bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at ṭura. Nev‘-i dīger: Pirinç lapasını şarāb ile ḳaynadup bulamaç (12) gibi olup bir giçe üstüne ḳoyup ol maḥalle bağlayalar ki yigirmi dört sā‘at (13) dura. Bete(?) çalsa on dirhem zencebil ve on dirhem egir ve yigirmi dirhem

[28a]

(1) rāziyāne toḫmı eyüce saḫḳ eyledükden ṣoñra bal şīrasınuñ içine (2) ḳarışdırup betenüñ(?) üzerine bağlayalar mücerrebdür. Nev‘-i dīger: Ol bir (3) ayaġını büküp ip ile bağlayup bir adım çeküp ve bir adım daḫı ardından (4) sürüp sür‘at-ıla gezdüreler eyü olur. Abrāşi olsa engerek yılanınuñ (5) ödini alup bir ṭavuḳ tügi ile her neresinde var ise ṭılā ideler ve on (6) günde üçer dirhem nişādur yedireler. Nev‘-i āḫır: Otuz dāne boḳ böcegini (7) saḫḳ ve bir mıḳdār arpa ḫamurı ile ḥalṭ eyleyüp ḥayvāna bel‘ itdireler. (8) Nev‘-i dīger: At fuşḳısını kömür yaḳar gib āteşde yakup ḳızarda (9) ba‘dehu abraşi ol fuşḳı ile yaḳa. Ḥayvān tersleyemez olsa on dāne (10) fare tersi cem‘ idüp beşer dānesini maḥv idüp içüreler ḳabżını söker tersleye (11) sancuya ve şişe nāfi‘dür. Nev‘-i āḫır: Çörek otı ile rāziyāneyi (12) saḫḳ ve ṣu ile şerbet gibi idüp içüreler mücerrebdür. Ḥayvān yem yemese ṣuṣam kökini (13) ba‘de’t tecfīf saḫḳ idüp arpasına ḳoyup on gün yedüreler mücerrebdür.

[28b]

(1) Ḥayvānuñ ba‘żı maḥallinde tüy bitmese ḫurma çekirdegini ba‘de’s-saḫḳ ruġan ile (2) merhem gibi eyleyüp tüy bitmeyen maḥallere ṭılā ideler. At ṣalınçaḳ zaḥmetine (3) uġrasa ʻalāmeti budur ki ṣağına ve ṣoluna baḳmaz başın öñüne eger. ʻİlācı (4) oldur ki iki vaḳiyye bekmez ve elli dirhem sinameki ve elli dirhem mażı ve otuz dirhem (5)

andız köki bunları saḥḳ ve ṣu ile şerbet idüp yap yap içüreler. (6) Alnınuñ kākülinüñ dibine ve üst dodaġınuñ üstüne birer daġ (7) uralar, defi‘ olur. Ḥayvānuñ ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa ‘alāmeti ol ḳıllar ḳalın ve kütlik olur ḳaçan çıḳsa aḳ yumru olur. Ḥayvānuñ dibini dīvāra ve ne maḥalle rāst gelse sürer, ḥayvānı ḫarāb ider veża‘īf ider. (8) çıpan gibi olup çıkar ve deşilür. Bir iki sene eşeler, ṣarı ṣular (9) aḳar eyü olmaz. ‘İlācı budur ki avşak aşını sirke ile havānda (10) daḳ olına. Ba‘dehu yarım dirhem ṣıçan otı ḫalṭ idüp tekrār saḥḳ idüp (11) eski penpeden fitil idüp eczā-i meẕkūre bulayup ol çerāḥat (12) çıḳan delige ṣoḳalar. Bir gün dura, ba‘dehu fitili çıḳarup üzerine (13) yumurṭa ṣarısı ṭılā ideler. Tā ol ‘illet düşüp def‘ olınca eski

[29a]

(1) penpe doldıralar. İki üç gün ol cerāḥati temiz ide. Ba‘dehu bu merhemi (2) uralar. Avşāḳ çādarı, mūm maṣṭaki ile eridüp içine zift ve çam (3) saḳızı iżāfe eyleyüp tamām cümlesi eridükde azar azar mıḳdār-ı kifāye (4) rūġan-ı zeyt ḳoyup ḳarışdırup ba‘dehu yaraya ṭılā ideler. (5) Eger cerāḥat çoḳ ise muḳaddem penpe vaż‘ olındığı vaḳt eski penpe (6) ile iki def‘a vaż‘ ideler. Bir dürlü daḫı ustura ile ḥācvāri (7) derisini kesüp lākin etini kesmeyeler derisini ṣoyup buġday daḳ ve saḥḳ (8) eyleyüp ol atıñ üzerine ḳoyalar. Ḥayvāna bıçaḳ veya ḳılınç rāst gelüp (9) bağırsuġı ṭaşra çıḳsa naẓar idüp eger bağırsuġı ṣaġ ise ḥayvānı yaturup (10) rūġan-ı zeyt ile ṣarābı ḳaynadup ısıçaḳ iken çıḳan bağırsuġı ġusl ideler ki (11) şāyed havālanmış ola. Lākin ṭırnaḳ degirmeye içine ḳoyup yarığı igne (12) ibrişim ile diküp ve aşaġı ṭarafından bir mıḳdār açıḳ maḥal ḳoyalar ki (13) cerāḥat işleye. Ol cerāḥatüñ üzerine maḥmūde ile maṣṭaki ekeler daḫı

[29b]

(1) ve daḫı üzerine yumurṭa ṣarısını vaż‘ eyleye beş gün dura ba‘dehu açup (2) yaġlaya eger yara küçük olup bağırṣaḳ girmide ‘usret olursa (3) ol vaḳt yarayı bıçaḳ ile biraz açup bağırṣaġı içine vaż‘ ve bir minvāl (4) ‘amel olına. Ḥayvān ṣovuḳlasa ‘alāmeti budur ki ditrer ve tüyleri bir bir olur (5) ve yemin kehil yer ve ḳulaḳların bıraġup ve dişlerin birbirine urar. ‘İlācı (6) budur ki üç dirhem ḫarīḳ ve iki dirhem nişādur ve on dirhem arpa unı (7) ve on beş büber ve yigirmi dirhem şeker ve elli dirhem ṣığır yaġı bunları (8) birbirine ḫalṭ ve ceviz ḳadar yuvarlaḳlar idüp günde üçüni ḥayvāna (9) yutdıralar ammā Buḳrāṭ ḥekīmden menḳūldur ki ṣıçaḳ veya ṣovuḳ geçmiş ḥayvāna (10) bundan eyü a‘lā ‘ilāc olmaz. Tereyaġı, pirinç unı, arpa unı, süd ve şeker ile (11) ḫalṭ ve ḥayvānuñ boġazına dökeler ve her gün ṣıçaḳ ṣu ile vücūdunı ġusl (12) idüp ṣıçaḳ dutalar ve ḥuḳne daḫı ideler. Ṣūreti budur yüz elli dirhem (13) ṣuṣam yaġı ve elli dirhem ṣığır yaġı ılıçaḳ idüp ḥuḳne ideler.

[30a]

(1) Ḥayvānı̄ ḳuduz dalasa ʻalāmeti budur ki gözleri ḳızarur, dili ṣarḳar, (2) ṣalyaları aḳar, başını aşaġı dutar. Bir şey yemez ve ṣu içmez ser-ḫōş gibi ṣallanur (3) ve sürçer düşer ursañ ḳaçmaz, çekilmez. Bir ʻalāmeti daḫı budur ki ısırdıġı maḥalli (4) bir çeviz içi ile ovalar. Baʻdehu etmege ḳarışdırup ṭavuḳa vireler. Eger ṭavuḳ (5) ekl idüp mürd olmazsa ḳuduz degildür, eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olursa (6) ḳuduzdur. Eger ekl eylemezse daḫı ḳuduzdur. ʻİlācı budur ki evvel emirde ısırdıġı yeri (7) der-ʻaḳab beş altı yerden derince çizerler ve şişe çekeler ṣarmısaġı ve ṣoġanı ve oġlan (8) aşını ve ṭuzı ṣarābla daḳ ve sıçaḳ idüp merhem gibi ola ol maḥalle ṭılā ideler (9) ve tiryāḳī ṣarābı ile maḥv ve ṭavuḳ necisi ve ṣıġır südiyle ḥalṭ idüp ḥayvānuñ (10) burnından içüreler. Eger ayaḳlarında olur ise yaranuñ üst ṭarafından kiriş (11) ya bir ip ile muḥkem baġlayalar ki zehri yoḳaru sirāyet etmeye. Zīrā ḥayvānuñ (12) derisi müçeffdür. Nev-i āḫır ṭavuḳuñ dübürüñü ol maḥalle biraz ṭutalar. Ṭavuḳ (13) helāk olursa ḫalāṣ olur ve yaraya bu muʻāleceyi ṭılā ideler. Ṭavşan

[30b]

(1) mayası, ṣarāb, çörek otı, ṣarmısaḳ saḥḳ idüp ṭuz ve ṣıġır yaġıyla ḥalṭ (2) idüp bir iki defʻa ṭılā ideler. Ḳırḳ gün aḫurda gözedeler. Ḥayvān (3) ishāle uġrasa iki dirhem afyonu bıçaḳ ile ḫurdalayup ekmege yā ḫamīr (4) derūnine ḳoyup yedüreler, defʻ ola ve bir ḥayvān durġun ve yorġun olsa (5) ẕikr olınan afyonı bu minvāl üzere süreler. Durġunluġı ve yorġunluġı (6) gider. Bir ḥayvānuñ eşkini olmazsa ḳaranlıḳ gicede binüp gezdireler (7) muʻtād iderlerse ol ziyāde eşkin olur, ṭılsımı budur. Bir ḥayvān (8) ḥārīn olsaʻilācı budur ki evvela yemini kesüp nıṣf-ı yem virüp uyḳusuz (9) ḳoyalar. Baʻdehu yem yedigi zamānda bir avuç esrārı ḫamır içine ḳoyup yedüreler. (10) Ḥayvān ḫārīnlıḳdan ḥalāṣ ola. Bir ḥayvān żaʻīf olup et tutmasa yanġın olsa (11) yigirmi dirhem zencebil saḥḳ idüp ḫamīr içinde yedüreler. Baʻdehu elli dirhem (12) ḥınā ve yüz dirhem ḥulbeyi şerbet idüp içüreler. Böyleçe on gün (13) bu şerbeti yapup içüreler baʻdehu ḥādiṣesinüñ ḳabuġını ġusl ide, iki

[31a]

(1) ḳulaḳlarınuñ içini yaş bez ile silüp ve yelesini ve ḳuyruġını dört (2) beş günde bir defʻa ġusl eyleyüp ve ṭırnaḳlarını yaġlayalar. Ve arpasınuñ nıṣfını (3) yarım idüp yedüreler ve yeminden ṣoñra ṣu da içüreler. Bu ṣūretde ḥayvān (4) ḳuvvetlenür ve ṭavlanur. Nevʻ-i āḫır: Bir ḥayvān semirmeyüp zebūn olsa ve et ṭutmasa (5) her gün yemine yüzer dirhem ṭuz ḳoyalar. Eger yemezse ḳaşıḳ ile ṭuzı boġazına (6) dökeler ve ṣu ile ḥulbeyi ışladup ṣuyını içürüp ḥulbe ile yemine ḳarışdıralar (7) ve haftada bir

def‘a bir vaḳiyye ḥınayı ṣu ile içüreler ve günde iki def‘a (8) eyüce timār ideler ve iki def‘a daḫı bir oğlaḳ ṭançarada ṭabḫ idüp (9) ṣuyını ol ḥayvāna içüreler ġāyet semirdür ve et ṭutar, mücerrebdür. (10) Bir ḥayvāna ḳızıl ḳurt olsa on bir tane taze yeşil ḳabuğıyla döküp (11) eger ḳuru ise bir miḳdār ṣu ḳoyup bir saḥān düzeninde ḳarışdurup (12) yedüreler. Eger taze ise yalıñız cevizi döküp boġazına üfireler (13) ġayet mücerrebdür. Bir ḥayvāna ḳızıl ḳurt olsa ṭavuk tersini ṣu ile

[31b]

(1) ḳarışdurup içüreler. Bir ḥayvāna baġa çıkarsa insān necisini hemān (2) ısıçaḳ ısıçaḳ üzerine uralar, üç beş def‘a böyle ideler (3) ideler, mücerrebdür. Bir ḥayvān sanculansa duḫānı ṣu ile ḳarışdurup (4) ḳarışdurup içüreler, mücerrebdür. Yā şāfī, yā kāfī yā mu‘āfī (5) Temmü’lḥamdülillah, ve’ṣṣalātü ve’sselāmu ‘alā seyyidinā Muḥammedü ve (6) ‘alā āl-i Muḥammed ve ālihi ecma‘īn ḥarran? el-ḥādī (7) min şehr-i ẕilḥicce sene tis‘un ve erba’īn (8) ve mieteyn ve elf (9) mim.

4.5.2. B Nüshası

[1b]

(1)**Bis’mi’llāḫi’r-raḥmāni’r-raḥīm** (2) Elḥamdülillāhi Rabbü’l ‘ālemīn ve ṣallāllāhü ‘alā Rasūlinā Muḥammedin ve ‘alā (3) ālihī ve ṣaḥbihī ecma‘īn. **Ammā ba‘du** ma‘lūm ola ki atdan gözel (4) ve ḳuvvetlü ve göregen olur ve eşkin ve yügrük hīç bir ḥayvān (5) yoḳdur **zīrā** her ne ḳadar ḳuvvetlü ḥayvān olsa at anı gögsi (6) ile yıḳar, süd içinde aḳ ḳılı gice ile görür ve seçer gendü-(7)sinden yere düşen bir tüyinüñ ṣadāsını işidüp sezer (8) ve ġāyet yügrük olan ḥayvānāt - ki ceyrān ve ṭavşan ve yabān (9) ḳoyunı ve öküzi ve deve ḳuşıdur- bu cümlesini at

[2a]

(1) üstünde olan esḳāl u ālāt ve adam ile ardından yetişüp (2) geçer**. İskender-i Ẕū’l-ḳarneyn ḥażretleri** ẓulumāta sefer murād eyledükde (3) Aristeṭālīs ḥekīmi da‘vet idüp bu sefer-i ba‘īd ü şedīde (4) muḥtemel atlardan intiḫāb etmege emr idüp ḥekīm daḫı atların (5) cemī‘ elvānından cem‘ ve bir vaḳtda ve ṣu ve yem virüp bir āḫūrda (6) baġladılar üç günden ṣoñra naẓar eylediler ki **al at** ża‘īf (7) olmış düşmüş mevte ḳarīb olmış anı iḫrāc eylediler. **Dördinci** (8) **gün** yine naẓar eylediler ki **ḳula** at ża‘īf olmış anı daḫı iḫrāc [eylediler] (9) **beşinci güni** yine naẓar eylediler **ḳır at** ża‘īf olmış anı daḫı (10) iḫrāc eylediler **altıncı gün** naẓar eylediler çīl at ża‘īf olmış (11) anı daḫı iḫrāc eylediler. **Yedinci gün** naẓar eylediler ki **siyāh at** (12) ża‘īf olmış **sekizinci gün** naẓar eylediler ki **timürḳır** ża‘īf (13) olmış **ṭokuzıncı gün** naẓar eylediler ki **ṭorı** at ża‘īf (14)

olmış **onuncı gün** naẓar eylediler ki **ḫurmā-yı ṭorı** ża‘īf (15) olmayup ayaġ üzere ṭurur bildiler ki ḫurmā-ı ṭorı

[2b]

(1) açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde ṭayanur imiş (2) ve ẓulmetde görmelerini daḫı tecrübe için bir ġāyet ḳaranlıḳ (3) gicede önlerine bir fīl çekdiler evvelā siyāh at gördi (4) ba‘dehu ḫurmā-i ṭorı gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi (5) biñ at tedārīk idüp ẓulumāta gitdiler ve yine geldiler (6) **bu daḫı ma‘lūm ola-ki** Rasūlü Ekrem ṣalla’llāhü te‘ālā ‘aleyhi (7) ve sellem efendimüz her birine bir isim ile tesmiye buyurmışlar idi. (8) sünnet ü müteyemmindür ki her kimse esb besler ise (9) bir isim ile tesmiye ide ve sünnet-i seniyye-i aḥmediyyeden (10) biri daḫı budur ki esbe rākib olurken isti‘āze (11) ve besmele ile bine. Ba‘de’r-rükūb üç-kerre (12)أعوذ بكلمات الله التّامات كلّها من شرّ ما خلق بسم الله الّذ لا يضرّ مع اسمه شيء في الارض و لا في اسّماء و هو السّميع العليم (13) سبحان الّذى سخّر لنا (14) الي ربّنا لمنقلبون (15) هذا وما كنا له مقرنين وانّا Bi-izni’llāhi cemī‘ żararlardan maṣūn

[3a]

(1) ve maḥfūẓ olur. **Enes bin Mālikden** raḍī-āllāhu-‘anhü mervīdür ki (2) Rasūlü Ekrem ṣallāllāhü ‘aleyhi vesellem efendimüz buyurmışlar ki (3) البركة في نواصى الخيال bu ḥadīṯ-i şerīfi Buḫārī ve Müslim raḥime-humā’llah (4) rivāyet itmişlerdür ve Ebū Dāvud raḥmetü’llāhi naḳlinde ‘Utbe bin (5) ‘Abdullāh es-Selemī’den vārid olmışdur ki eyitdi: Rasūlü Ekrem (6) ṣallāllāhu ‘aleyhi ve sellem efendimüz atların yelesin ve perçemin (7) ve ḳuyruġın ḳırḳıḳdan nehy buyurmışlardur, ḳırḳmaḳ cā’iz (8) degüldür ve Ebū Dāvud ve Nesā’ī Ebī Veheb raḍīyallāhu ‘anhdan (9) rivāyet itmişler ki Rasūlü Ekrem ṣallāllāhu ‘aleyhi ve sellem buyur- (10) mışlar ki عليكم بكلّ كميتٍ غرّ محجّل او اشقر غرّ محجّل او ادّهم غرّ محجّل (11) **ya‘nī** siz mülāzemet eyleñ ayrılmañ ḫurmā-i (12) ṭorı atdan-ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola (13) ya al atdan ya siyāh atdan ki alnında ġurresi ve ayaġında (14) sekili ola dimekdür **ve Ebū Ḳatāde** raḍiyāllāhu ‘anhü, Peyġamberimüz (15) ṣallāllāhu ‘aleyhi vesellem efendimüzden rivāyet eylemişdür ki:

[3b]

(1) اليمني وان لم يكن اوهم فكميت على هذه (2) خير الخيال الا دهم الا فرح الا رثم ثم الا فرح الحجل طلق الشّبه **ya‘nī** (3) atların ḫayırlısu siyāh atdur ki alnında ve burnında (4) ve üst dodaġında azaçuk aḳ ola ve alnında azaçuk (5) aḳ ola ve ayaḳları sekil ola ammā öñ ayaġınuñ ṣaġı (6) sekil olmaya eger bu ẕikr olınan ṣıfatlar üzere siyāh **at** (7) bulınmaz ise bu ṣıfatda kümeyt ola diyü buyur[d]ı. Kümeyt (8) didükleri şol atdur ki yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola (9) vesā’ir maḥalli ḳızıl olur ve ‘inde’l-ba‘ż sevādla ḫumret (10) arasında bir levndür. Bu diyārlarda ḫurmā-ī ṭorı didikleri (11) ṭondur. **İmām Dārī** ‘aleyhi

raḥmetü’l-bārī rivāyetinde (12) Ebū Ḳatāde raḥmetullāh eyitdi: Bir kimse Rasūlullāhi ṣallāllāhi (13) aleyhi ve sellem efendimüze gelüp at almaḳ isterim yā Rasūlāllāh (14) naṣıl at alayım didi. Buyurdılar ki اشتر ارهم ارثم (15) محجّلا طلق اليمني اومن الكميت على هذه الشّبه **ma‘nā-yı**

[4a]

(1) şerīfī: ṣatun al şol atdur ki siyāh olup burnınuñ (2) üsti aḳ ola ve [a]yaġı sekil ola saġ cānibinde sekil (3) olmaya yāḥūd bu ṣıfatda kümeyt **al** dimekdür ve atların (4) yükrügi al atdur ki bu ḥadīṯ-i şerīf ile sābitdür.Ḳāle (5) Rasūlullāh ṣallāllāhu aleyh ve selem لو جمعت حيوالعرب (6)في صعيد ثم أرسلت لكن اسبقها الا شقر ve **Nāfi‘** (7) Bin C[ü]beyr raḍiyāllāhu ‘anhü rivāyet etmişdür ki Rasūlu Ekrem (8) ṣallāllāhu aleyh ve selem اليمن فى الخيل فى كل احوى واحم (9) **ya‘nī** ḫayır ve bereket atlarda her at-ki ḳuru yeşile beñzeye (10) andadur. **Ya‘nī** ḳatı siyāh olmayup bir mıḳdār gökrek ola (11) dimekdür **ve Ebū Hureyre** raḍiyallāhu ‘anhüden mervidür ki: Rasūlullāhi (12) ṣallāllāhi aleyhi ve selem efendimüz atda şikāl oldugını sevmezler (13) idi. Şikāl aña dirler ki atuñ öñ ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç (14) ayaġınuñ ṣolı sekil diyü atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur (15) **ve ba‘żıları** ẕikr eylediler ki Ḥażret-i **İmām Ḥüseyin** raḍiyallāhu ‘anhü

[4b]

(1) ḥażretleri şehīd olduḳları vaḳt böyle bir at üzerinde (2) idi didiler. **Eyü at** oldur ki anda on iki teşbīh bulına. (3) **Üç** yeri gözel nisāya ve **üç** yeri deveye ve **üç** yeri (4) ṣu ṣıġırına **ve üç** yeri ḳaṭıra şebīh ola. Ammā **üç maḥalli** (5) **ki nisāya beñze[ye] oldur ki ibtidā gözellikde ikinci, ṣaçı mülāyim** (6) **ve ince ve uzun olmaḳda** üçünci, yancıḳları ‘avrat (7) yancıġı gibi çoḳ olmaḳdur. **Ammā deveye** şebīh olan maḥalli (8) evvelkisi boynı uzun olmaḳda ikincisi kirpikleri uzun (9) olmaḳda zīrā kirpikli at alma gözlü olur. **Üçincisi** (10) ḳıç siñirleri ḳalın ve dik olmaḳda ṣu ṣıġırına şebīh (11) olan maḥalli biri oldur ki bilekleri ḳalın ve ḳıṣa ola öküz (12) bilegi gibi **ikinci** ḳarnı altı yaṣṣı ola. **Üçünci** ḳuyruḳ yatağı (13) geñiş ola. **Ḳaṭıra** şebīh olan maḥalli biri oldur ki ḳulaḳları (14) uzun ola. **İkinci**, ḳuyruġı gibi ḳamçı ḳuyruḳlı ola. (15) **Üçünci**, ṭırnaġı bilekde ola ve uzunluḳda degül zīrā atuñ

[5a]

(1) ṭırnaġı turb gibi degirmi ola. **İmdi bu i‘tibār üzere** (2) atların a‘lāsı oldur ki gözel yüzlü ola ve ḳulaḳları (3) ḳamış yabraġı gibi olup iki ḳulaġı arası vāsi ola. (4) Vāfıḳ dişli ola ve yumrı alınlı ḳurı başlı ola (5) ve uzun boyunlı ince ṣaçlu ve ḳıṣa belli ola ve küçük (6) bögürli ve omzı yüksek ve yaṣṣı ve çoḳ gögüsli ola (7) ve ḳuyruḳ yatağı geñiş ola ve buṭları arası ve bilekleri (8) ve aşıḳların aşaġısı siyāh ola ve tīz göregen ola

(9) ve yörürken iki ḳulaġı ile iki cānibe işāret ider gibi (10) gendüyi terāzūlayup ṣaḳına ṣaḳına yörüye. Öñüne (11) bir ḫandek ya ṣu geldükde ṣıçrayup ve öñi ḳıçından (12) ve ḳıçı öñünden yüksek olmayup iki berāber ola ve iki (13) ayaḳları geñiş basup öñleri ve ḳıçları ṭolaşuḳ (14) olmaya ve daḫı almacuġı yumrı olmaya eger almacuġınuñ (15) biri eksük olursa ġāyet hünerlü olur ve ḳıç

[5b]

(1) uyluḳları yancıḳlı ve iç yanınuñ daḫı etleri çoḳ ola (2) ve yırtmaçlı ola. Ya‘nī aġzınuñ yırtmaçları yüksek ola. Ḳışa (3) yırtmaçlar at hünersüz ve bek başlu olur ve ṣuya gelicek (4) ṣaġ ayaġın evvel başa. Eger ṣol ayaġın evvel basarsa ṣo- (5) laḳdur ve belinüñ ḳolan yeri ince ola ve ḳısraḳ gördükde kişneye. (6) Kişnemez ise dilsüzdür ve boynu ve omızı düz olup (7) eyerligi alçaḳ olmaya ve aşıḳları yumrı olmaya ve ḳıç ayaġın (8) öñünden aşrı başa ḳaşanıcaḳ iki öñ ayaġın ege (9) ve ḳuyruġın egmeye ve çoḳ ṣalmaya ve ḳatı ürkek olup (10) ḳıçın ḳıçın gitmeye. Ṣol eyegüsinüñ biri eksük olan (11) at ġāyet hünerlü ve yügrük olur. **Ammā eger bir atuñ boynında** (12) buruşuḳ nişānı ḳulaġına yaḳın olursa eşkin (13) olmaz. **Ama ne-ḳadar** ḳulaġından ba‘īd olursa ol-ḳadar pek (14) eşkin olur bu ẕikr olınan nişānların cümlesi bir atda (15) **cemī‘ olmaḳ nādirdür**. Cümlesinden ehemm ve elzem olan şikāl

[6a]

(1) ve fīr-i meftūḥ ve ṣa‘r-ı maḫlūḳ ve ṣa‘r-ı meftūl olmayup eşkin (2) ve yügrük olmasıdur. Yügrük atuñ kıç siñirleri ḳalın (3) ve dik ve bel eti çoḳ olur. **Ḫurmā’i ṭorı at-ki** yelesi (4) ve ḳuyruġı ince ve uzun ola hünerlü olur. Cümle atların (5) sulṭānı ṭorısıdur dimişlerdür ve ḥuṣūṣa seylāvi (6) ola ḫurmā’i ṭorıdan ṣoñr[a] açıḳ ṭoru **at a‘lādur.** (7) Ba‘dehu timürḳır ki yelesi ve ḳuyruġı ve aşıḳlarından aşa-(8)ġısı siyāh ola ve hem ṭaḳım gözel yaruşur ve ṣovuġa (9) ṭayanur ve hünerlü olur **yaġız at keskin ve eşkin ve yügrük** (10) olur **ve çil at yelesi** ve ḳuyruġı uzun ve ṭırnaġı siyāh (11) olursa hünerlü olur. **Ḳır at daḫı eger yelesi ve ḳuyruġı** (12) siyāh olursa hünerlü olur. **Ḳula at ḥaḳḳında dimişler at** (13) kim ola ḳu[la] alma anı bir pula. Meger yelesi ḳuyruġı siyāh (14) ola ve belinden ḳuyruġına varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol (15) vaḳt hünerlü olur **ve al at yügrük ve bilād-ı ḥārrede çoḳ**

[6b]

(1) hünerlüdür. Lākin ṣovuġa ve açlıġa ve ṣusuzlıġa ve çamura (2) ve ṭaşa dayanmaz nāzenīn mizācdur ve **esbüñ maḳbūlı** (3) **kümeyt** olup hīç sekili olmayup faḳad alnında altun (4) ḳadar ġurresi ola. Ve eger sekili olursa binek ṭarafında (5) ve ḳıç ayaġında ola ve atuñ alnında çiftesi iki olup (6) biri biri üzerinde olursa fīr-i meftūḥ dirler. Ve öñ (7)

ayaġınuñ üzengi ṭoḳunaçaḳ yerinde buruşuḳ tüyleri (8) olursa aña şaʿr-ı maḫlūḳ dirler. Ve baldırlarında daḫı gözellik (9) nişānı olursa aña şa'r-ı meftūl dirler. Ve sekil olan (10) yerinde gendü tüyinüñ renginde benekleri olursa aña it (11) alası dirler. Ve aġzınuñ yanında ya'nī çeñesinde buru- (12) şaḳ tüyi olursa **aña leṭāme dirler**. Bu nişānların (13) cümlesi eyü degüldür uġursuz 'add iderler. **Ammā boynunda** (14) buruşuḳ tüyleri olsa ol nişāna cenāḥu'l- fers (15) dirler. Ġayet eyü 'add iderler ve yügrük olur dirler.

[7a]

(1) ve binek ṭarafında öñ ayaġı ile iki ḳıçları sekil olursa (2) aña muṭlaḳu'l-yemīn dirler. Ġāyet uġurludur **ve cabraz sekil** (3) olan atuñ ehveni oldur ki öñi binecek ṭarafından (4) ḳıçı ḳamçı ṭarafından sekil ola ve sekilüñ iç yanında siyāh (5) beñleri olursa ṣaçına żarar gelür. Eger ṭaşrasında (6) olursa ġayre żarar gelür eger ardında olursa ardınca (7) ḳoġan düşmene żarar olup atı tekerlenür dirler. **Ammā dört** (8) **ayaġı** sekil at dört mınḳara degmez ḥuṣūṣā ki ṭırnaḳları (9) daḫı aḳ ve yumşaḳ ola andan hīç yoldaşlıḳ gelmez dirler. (10) Ve atuñ ana ḳarnında ḳalan çig maḥalli aḳ olur tīzçek (11) yara olup yarası gec eyü olur dimişler. **Ve cemīʿ atların** (12) '**alāsı ve gözeli** seylavī cinsidür. Ba'dehu Küheylān (13) ve Ṭarbaġī ve Kebīşe ve Ḫavarī ve Maḥmūdī ve Ma„nek ve Ebyāra (14) ve Ḥarīfaḳ ve Gerk(?) ve Diklāvī ve Ṣa'īd ve Baġdādiñ ve Başra- (15) nuñ ve Laḥṣanuñ ve Türkmenüñ ve Ġazzenüñ ve Şamuñ ve Berberüñ

[7b]

(1) ve Ḳumanuñ ve Mışıruñ vesā'ir meşhūr olan maḥallerin ve yügrük (2) atları olur ammā cümlesinüñ seyyidi seylāvīdür. **Ḥażret-i** (3) **İsmā'īl aleyhi'ş-şelātü ve'sselāmdan ilā hazihi'l Emān ṭavāʾif-i** (4) 'Arab aşlā yād soy ḳarışdurmayup ḥıfẓ u şıyānet (5) iderlerdi. Ḥatta ferclerin kilidlerler idi. Ġayrī cins (6) ayḳır aşmasın diyü. **Atların tedbīr ve ḥaḳların idelim. İbtidā** (7) **aḫūrı ġāyet** pāk ve temiz ve ḳurı ola ve yuların iki (8) cānibinden bend idüp köstek ve pāyentsiz ḳomayalar. (9) Ve altına ḳurı fışḳı döşeyüp ḳaşanıcaḳ altını pāk [ideler]. (10) Ve uzun günlerde yemini gün var iken vireler. Ve nışfu'l- (11) ley[l]de şu virmek ḥayvānı pek semürdür ḳaba ḳuşluḳda (12) bir şu vireler bir daḫı ba'del-'aṣr vireler ve kāh yelesini ve ḳuyruġını (13) ve ayaḳlarını sıcaḳ şu ile ġusl idüp günde iki defʿa (14) eyüce tımār ideler. Ve üç gün yatmayup binüp gezdüreler ki (15) ayaḳları açıla ve yatan ata bir kīle şi'ri beş yem idüp

[8a]

(1) beş gicede vireler. **Ammā yola** giden ata beş altı vaḳiyye arpa (2) eger ekl iderse vireler. Eger taḥammüli var ise ṣuluḳ (3) daḫı vireler ve ata binerken üzengüye başup aġırlığın (4) virmeyeler. Hemān der-‘aḳab üstüne rākib olalar (5) ve ṣiḳleti üzengiye vireler. **Zīrā üzengileri boş** ḳoyup (6) ṣiḳleti egere virmek atı ża‘īf ider. **Ve derlemiş atuñ egerin (**7) tīz almayalar **ve duḫāndan ve yaġmurdan** atı pek ṣaḳınalar. Ve yor- (8) ġun ata tīzçek yem ve ṣu virmeye ve atuñ bileklerinüñ (9) çamurını eyüce ġusl eyleyüp yaşını alalar bıçılġan (10) olmaya. **Ve besülü ata üç dizginden ziyāde etmeyeler bundan-soñra** (11**) ma‘lū[m] ola ki** ṭayuñ ol iki dişi aşaġıdan ve iki dişi (12) yoḳarudan çıḳar ol dişlere ibtidā sebāt ve senāyā dirler. (13) **Ve anların daḫı yanında** dört diş daḫı biter anlara **vāsıṭāt** (14) dirler. Bunlar yanında çıḳan dört dişe rubā‘ıyyāt dirler. (15) Tamām öñi on iki diş olur. İçerüki dişler ile cemī‘

[8b]

(1) ḳırḳ iki diş olur. **At üç yaşında girdükde dişleri ṣarı** (2) olur. Ḳulun dişinüñ ḳapaġı açar ve azūsın yarar. Dördünde (3) senāyāsı düşer yirine yine biter. Beşinde ḳulun dişinüñ (4) dibi ḳalın olur. **Altısında bir mıḳdār bir yanı gidülür** ve daḫı (5) yedisinde içlerinde ḳaraca çuḳurcıḳlar olur. Ve iki (6) **çeñesi ortasında yumrıca bezcegiz ḥāṣıl olur**. (7) Bundan ṣoñra büyümekden ḳalur. Sekizinde ol çuḳur (8) daḫı ‘amīḳ olur. Ṭokuzunda silinmege başlar. Onında ziyāde (9) silünür ve burnı içinde bir delik peydā olur. **Eger at buldıġı** (10) timür ve aġacı kemürmege mu‘tādī ise ol vaḳt yaşı daḫı (11) dişlerinden ma‘lūm olmaz. Çeñesinden ma‘lūm olur, **genc olan** (12) **ḥayvānuñ çeñe kemükleri ḳalın olur. Ama yaşlanduḳça incelür.** (13) Ḥattā bıçaḳ yüzi gibi ince keskin olur ve göz çuḳurlanur (14) ve ḳūşunı açar **ve atuñ on yaşından yoḳarısı taḫmīnen ve ferāset** (15) **ile bulınur cezme mecāl olmaz ve atuñ ‘ömri insān ‘ömrinüñ nışfı**

[9a]

(1) ḳadardır. Ammā ba‘żı **atlar ḳırḳ elli yaşına ḳadar yaşar. Ba‘żı insān** (2) **yüz yaşına ḳadar yaşadıġı gibi.** Bundan ṣoñra atların maraż (3) ve ‘ilācını beyān idelim. At ṣaḳaġısı olsa bu ‘illet (4) iki nev‘dür. Birine ṣaḳaġı ve birine ṣu ṣaḳaġısı dirler. (5) **Ṣaḳaġınuñ ‘alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin** (6) **gibi** ḳanlar aḳar ve başın aşaġı eger ve burnını dīvāra sürer (7) ve burnınuñ ḳanatları gerilür ve ṭurdıġı maḥalde ḫırlar. **‘İlācı** (8) budur ki yigirmi dirhem doġan sāde on dirhem zeyt yaġı (9) ve on dirhem bezir yaġı ve on dirhem keskin ‘araḳ ve bir dirhem (10) çörek otı bunları birbirine ba‘de’l-ḫalṭ ḥayvānuñ başını (11) bir yüksek yere ta‘līḳ idüp burnınuñ delüklerinden içüreler (12) mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır: Çögen ve anduz köki** eyüce

saḥḳ idüp (13) ve dülbenden geçürüp atuñ burnına üfleye. **Nev‘-i āḫır** yegirmi beş (14) dirhem ‘araḳ ve yigirmi beş dirhem doġan zeyt ve bir mıḳdār çögen (15) cümlesini bir yirde çalḳalayup atuñ burnından içüreler.

[9b]

(1) **Nev‘-i āḫır**: Yüz dirhem tereyaġı eridüp ve üç dirhem dişi (2) ḳaṣnı vaż‘ [idüp] ba‘dehu astardan süzüp ve yarım dirhem (3) çörek otı ḳarışdırup ba‘dehu ḥayvānuñ başını bir yüksek (4) maḥalle aṣup iki burnından ılıçaḳ olaraḳ dökeler. (5) Ba‘dehu ḥayvānuñ başını öñ ayaġına ḳışaca baġlayup degnek (6) ile ardından uralar ḥareket itdükçe terāküm iden maddeler (7) aḳar. Eger külliyen def‘ olmaz ise bir mıḳdār ṭavuḳ tersi ve bir (8) mıḳdār mā’ī bezi āteşe ḳoyup ḥayvānuñ başını aşaġı (9) baġlayup başına bir münāsib şey örtüp burnına tütsi (10) ide. Külliyen def‘ olur. **Nev‘-i āḫır**: Boġazı altına sünger ile (11) ṣovuḳ ṣuyı ṣıḳça ṣıḳça ururaḳ ṣaḳaġı def‘ olur. (12) **Nev‘-i āḫır**: Elli dirhem şır[l]uġan yaġını ısıdup burnından içerü (13) dökeler. **Nev‘-i āḫır**: Kafūrī zaġferān ile saḥḳ idüp (14) aḫşam namāzı vaḳtında maṣura ile burnına üfüreler. Ba‘dehu (15) üzerine benefşe yaġı ṭamladalar. **Eger ‘illet ḳuvvetlü olup def‘**

[10a]

(1) olmazsa çörek otı zencebil ile ve oġlan aşı ḳara ḳaṣnī (2)„ūdü’l-ḳahr her birinden ikişer dirhem zaġferān bir dirhem bu ecza- (3) ları ikiyüz dir[hem] ḫamr ile üç bölüginden bir bölügi ḳalınça ḳaynadup (4) ve bir dirhem nafṭ-ı ẓam idüp ṣoñra üç bölük idüp her (5) gün bir bölügini ılıçaḳ burnına döküp bir zamān başı (6) yoḳaru ṭutalar. **Ammā nev‘-i dīger** ṣu ṣaḳası dirler. Sebebi (7) dürlü dürlü ṣovuḳda ḳalmaḳdan olur. ‘Alāmeti oldur ki (8) ṣarı ṣarı ṣu aḳar, tīz tīz tiksirir ve ba‘żen olur ki (9) ġalīẓa daḫı aḳar ve burnını ayaġına sürer. ‘İlācı budur ki (10) beş dirhem ḥalvācı çögeni ve beş dirhem limon yapraġı ve beş (11) dirhem daḫı ḳunduziye bunları ba’de’s-saḥḳ burnına (12) üfleyeler mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır: Ṣarımsaġı aḳ ṣoġan ile saḥḳ** (13) ve ḫamr ile ḳaynadup ṣoñra sürüp ṣoñra susam yaġı ve zeyt (14) yaġını birbirine ḳarışdırup ve meẕkūr ḫamrı daḫı ḫalṭ (15) eyledükde ṣoñra tekrār ḳaynadup tā ḥamr gid[e] yaġ ḳala ba‘dehu iki

[10b]

(1) dirhem nafṭ ẓam eyleyüp birkaç gün burnına dökeler eger (2) def‘ olmazsa bir beziri tābede ṣu ile ḳaynadup ve ṭōbra- (3) sını bu ḳaynayan eczāda ışladup başına ṭobra ile ta‘līḳ (4) ide ne-ḳadar ‘illet var ise def‘ olur ve söker iki (5) ‘illete bundan eyü ‘ilāc olmaz. **Ma‘lūm ola-ki ḥayvānuñ burnında** (6) **bevāsir olsa ‘alāmeti budur ki iriñlüce ṣarı ṣu aḳar**. (7) ‘İlācı budur ki nişādura ḳılye zengār ḳara zırnīḫ ba[l]uṭ83 (8)

güli her birinden bir dirhem saḫḳ idüp ve merhem gibi yoġrup (9) ḥayvānuñ burnınuñ derūnına naẓar olına bevāṣiri ḳanḳı (10) maḥalde ise üzerine merhem-i meẕkūrdan parmağıyla süre. (11) Eger görünmez ise bir aġaca penpe ṣarup anuñla dört (12) ṭarafına günde bir def‘a süre üç gün böylece süre. (13) Ṣoñra tereyaġı süreler. Ba‘dehu bu merhemi daḫı günde iki (14) def‘a eski penpe ile ṭılā ideler. Merhem budur zift çam (15) saḳızı biraz nafṭ bunlar ḳaynadup merhem gibi ideler.

[11a]

(1) **Ḥayvānuñ burnı üstünde temregü olsa bu bir marażdur ki** (2) çıḳar yayulur. Boz rengi olur ḥayvānuñ gözine yaḳın (3) varur. Eger „ilāc olmazsa nāṣır olur ol vaḳtda (4) ‘ilāc kār etmez olup çıḳaralar. ‘İlā[cı] budur ki (5) **‘arāḳı, ṣabūnı ve ṭuz ve ṣu ile ġāyet çoḳ ġusl ideler** ki (6) rengi taḥvīl idince ḳara zırnıḫ ve ḳılye ve ṣarı zırnıḫ (7) firengi nişāduru paluṭ güli kirec bu eczāları ṣabūn (8) ṣu ile yoġurup ṭılā ideler ve üzerine yapraḳ (9) ḳoyup bağlayalar. **Lākin gözini ḥıfẓ ideler ki ‘ilāc gözine** (10) **gitmeye**. Bir gün bir gice ṭura ve ba’dehu gül yaġı ve ḳoyun (11) ḳuyruġı yaġ ile ṭılā ideler. Ya‘nī ṭılā ‘ilācı süre (12) dimekdür. **Ve atuñ gözine ṭuman gelse** beyāż kelb (13) terisini be-taḥfīf ve saḫḳ idüp ince dülbenden geçürüp (14) bir delik maṣura ile günde bir def‘a ṣabāḥleyin gözine (15) üfleyeler. Böylece yedi gün ‘amel ideler. Eger bu ‘ilāc ile

[11b]

(1) def‘ olmazsa üç dirhem ṭoġan terisi ve üç dirhem (2) insān necisi ve üç dirhem toz şekeri bunları ba‘de’s-saḫḳ (3) bir ince dülbenden geçürüp on gün ‘ale’ṣ-ṣabāḥ ḳalem ile (4) ḥayvānuñ gözine üfleyeler. **Yāḫūd ṣabāḥ deñiz suyı** (5) püskürseler. Eger tāze ise def‘ olur. **Ve eger ḥayvānuñ** (6) **gözine aḳ gelse** yarım dirhem fülfül yarım dirhem ṣāh-tere (7) bunları saḫḳ idüp ve deñiz köpügi ve adam necisi bunları (8) daḫı yaḳup saḫḳ eyledükden ṣoñra müsteḫū(?) evvel ile maḫlūṭ (9) idüp bir ḳamış ile ḥayvānuñ gözine üfüreler mücerrebdür. (10) **At içün tūtiyā terkībidür. Eflāk ṭuzınuñ özini saḫḳ** (11) eyleyüp ve diş budaḳ aġacından parmaḳ ḳalınlığından (12) ṭokuz deynek kesüp ve burḳu ile delüp saḫḳ olmış (13) melhemi ṭoḳuzına ṣıḳıca ṭoldurup birer birer āteşde (14) iḥrāḳ eyledükden-ṣoñra yine muḥkem saḫḳ idüp ḥıfẓ (15) ideler. Ḥīn-i iḳtiżāda ḥayvānuñ gözine üfleyeler mücerrebdür.

[12a]

(1) **Atuñ gözine ḳan gelse yāḫūd ṭuman gelse** ibtidā gözine (2) ṣu püsküreler. Ba‘dehu ḳardaş ḳanını ince saḫḳ idüp (3) ḳalem ile gözine üfleyeler. Beş on gün böylece ideler def‘ olur. (4) mücerrebdür. **Atuñ gözine aġac doḳunup yaşarsa** ‘ilācı

(5) budur ki ṣoġanı bezir ile ḳaynadup havānda saḥḳ idüp (6) ṭuz ve kimyon ḳatup issice gözine vaż‘ eyleyüp (7) bağlayalar. Eger ḳan ṭolarsa gözine açmayup ḳapağını ḳaldırup (8) ṣovuḳ ṣu bir ḳaç def‘a uralar. **Atuñ gözine bir nesne** (9) **ṭoḳunup ḳan çıḳup aḳ düşse** yarım dirhem arpa (10) unını ḥamīr idüp içine bir dirhem ḳara fülfül ḳoyup (11) furunda bişürüp ba‘dehu saḥḳ idüp üç gün maṣur (12) ile gözine üfüreler nāfi‘dür. **Atuñ gözinde kīsi olsa** (13) **sebebi dürlü ṣu virmek ve ṣovuḳda ḳomaḳdan olur.** (14) ‘İlācı budur ki on dirhem ḳızılçıḳ çekirdegi on dirhem (15) daḫı insān başınuñ ḳazındısı ve on dirhem ḳaz

[12b]

(1) necisi ve on dirhem ḳırlanḳıc necisi ve on dirhem deñiz köpügi (2) yüz dirhem zāc-ı ḳabarlis bu eczāları muḥkem ba‘de’s-saḥḳ (3) ve elekden geçürüp ba‘dehu parmaġını ışladup ol eczāya (4) baturup gözi aġrıyan ve gözündeki olan ḥayvānuñ (5) gözinüñ buñarına başa. Bi-izni’llāhi gözleri açılur. Bu (6) ẕikr olınan eczāyı bir ḳamış içine ḳoyup ḥayvānuñ gözine (7) üfüreler ḥalāṣ olur. **Atuñ dişi aġrısa sebebi budur ki** (8) yemini eyüce taṯhīr etmeden virirler. İçinde ṭaş ḳalur (9) ḥayvān ekl iderken dişine doḳunur aġrıdur ‘alāmeti (10) budur ki yemin kāhil yer ve ḳulaḳların bıraġur ve gözlerinden (11) yaş gelür ve başını aşaġı ṭutar. ‘İlācı [bu]dur ki it (12) üzümi ve „ūdü’l -ḳahr ve zencebīl ve büber ve aḳ ḫardāl bunları (13) ba‘de’s-saḥḳ bal şerpetiyle ḳaynadup ḥayvānuñ aġzını (14) açup bir aġca bez ṣarup bu eczāları ışladup (15) aşaġı ve yoḳarı ḥayvānuñ dişlerine süreler def‘ olur.

[13a]

(1) **Atuñ boġazında ḫunnāḳ olsa bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ başından** (2) boġazına iner. Degme at ḥalāṣ olmaz helāk olu[r]. Meger (3) ol ḥayvānıñ hünerlü bahādır ola ‘alāmeti oldur ki boġazı (4) şişer ve ṣolur ve ḳatı ḳatı adem gibi egülür ve ḳorḳusı (5) üç güne ḳadardur. ‘İlācı budur ki evvel emirde iki (6) ḳolundan ḳan alup lākin çoḳ aḳıtmayalar boynına tereyaġı (7) süreler ve mercimek ve boy toḫmı ṭuraḳ otı meyān köki (8) ḫaṭmī toḫmı bunları ḳaynadup ṣuyını alup bu ṣuyuñ (9) içinde ḫiyārşenbe ezüp bādem yaġı ve birḳaç yumurṭa (10) ṣarısı daḫı ḳoyup çalḳayalar. Ilıcaḳ eyleyüp ḥayvānuñ (11) başını yoḳarı ḳaldırup boġazına dökeler iki def‘a (12) böylece ideler ve eger emīn olmazsa bu ‘ilācı daḫı ide. (13) Ḳızıl üzüm çekirdegi çıḳmış ola ve inçīr ve ‘unnāb (14) bunları dögülmiş arpa ile ḳaynadup bādem yāḥūd ṣusam (15) yaġı ḳatup ve biraz daḫı şeker iżāfe idüp ılıcaḳ eyleyüp

[13b]

(1) ḥayvāna içireler. Ve birḳaç def‘a daḫı lādenī ruġan-ı zeyt ile erüdüp ısıcaḳ iken boynına (2) tılā ideler. Yonca ve ḥāṣıl vireler tā ḳuvvet bulınca (3) ḳadar ṣuyını daḫı pek ṣovuḳ virmeyeler. **Atuñ boġazı** (4) **altında şiş olsa raḥīḳī ma‘cūn süreler def‘ olmazsa** (5) ḥāviyār süreler. Eger ziyāde şiş olursa ‘asel ile (6) nişāstayı maḫlūṭ idüp süreler mücerrebdür. **Atuñ** (7) **boġazı ḫırlasa elli dirhem bezir yaġı bir ḳabda el ṭayancaḳ ḳadar** (8) ısıdup ḥayvānuñ başını yüksek maḥale aṣup meẕkūr (9) yaġı burnınuñ iki delüklerinden içüreler mücerrebdür. **Atuñ** (10) **boynunda ṭoluca olsa sebebi dürlü ṣovuḳda** (11) bıraḳmadandur. ‘Alāmeti budur ki ḳurı aġac gibi egilmez. Bunuñ (12) ‘ilācı evvel emirde ḳolından ve boynınuñ iki cānibinden (13) ḳan alalar eger açılmazsa oġlan aşını ḳaynadup (14) içine dögülmüş ṣarımsaḳ ḳoyup ve biraz ḳara nafṭ (15) iżāfe idüp ılıcaḳ boynuna birḳaç kerre ṭılā ideler.

[14a]

(1) Eger yine def‘ olmazsa añ başalar ḳaz ayaġı ṭamġa olur. (2) Ertesi gün acı yaġ ile yerini yaġlayalar ve yemin daḫı (3) ışladup vireler def‘ olur. **Nev‘-i āḫır doluca olsa** (4) **on dirhem ṣoġan toḫmı yüz dirhem eski şarāb elli** (5) dirhem keskin sirke on dirhem gögercin tersi gögerçin (6) [ter]siyle ṣoġan toḫmını muḥkem saḥḳ eyleyüp sirke ile (7) şarāba ḥalṭ eyledükden-ṣoñra [ṣoñra] içüreler ve yemine (8) bir mıḳdār ışlanmış buġday ḳarışduralar yāḥūd yemini (9) cüz’i bişürüp vireler mücerrebdür. **Atuñ boynuna oḳ ya ḳılıç** (10) **rāst gelüp ṭamar ḳaṭ‘ olup ḳanı durmasa ilācı** (11) **budur ki** biraz ‘anzarūt ve maṣṭakī ve çam sakızı zāc-ı (12) ḳabarlis ve ḳızıl boya bunları saḥḳ idüp ḥāżır ola (13) evvelā yarayı ‘araḳ ile yıḳayup ba‘dehu mezkū[r] eczāları (14) yaranuñ içine ṭoldırup bir eski penpenüñ üzerine (15) yumurṭa ṣarısı ṭılā eyleyüp üzerine vaż‘ daḫı

[14b]

(1) üstüne bir parça düzce ṭaş ḳoyup destār ile (2) baġlayalar on beş gün ṭura. Ba‘dehu açup üzerine ḳaṭrān (3) ṭılā ideler. Eger bu eczālardan ḥaẕ olınmaz ise (4) ol vaḳt bir ḳalınca yaṣdıḳ ḳoyalar. Muḥkem baġlayup (5) açmayalar. Eger açarsa ılıcaḳ ṣu ile yıḳayup ışlana (6) ba‘dehu aça şifā bulur. **Atuñ gögsinde su‘lesi** (7) **olsa ya‘nī ur olsa ceviz gibi olu[r] gitdikçe büyür.** (8) ‘İlācı budur ki bir ince kendir ile dibinden muḥkem baġlayup (9) ba‘dehu derince yaralar ve yarılan yere eflāk ṭuzı (10) ṭoldırup bir gün ve bir gice ṭura ba‘dehu açup (11) günlük ḳapuġı ve çam ḳapuġı ve ardınc saḳızı ve maṣṭaki (12) bunları saḥḳ idüp ol yarıġıñ üzerine (13) ekeler. Yāḥūd bu merhemi vaż‘ eyleyeler. Mürdesenk (14) on dirhem sülügen on beş dirhem bunları elli dirhem (15) doġan zeyt ile ḳaynadup tā merhem aḳ nafṭ bunları

[15a]

(1) havānda saḫḳ eyleyüp meẕkūr merhem ile maḥlūṭ (2) eyleyüp eski penpe ile ṭıla eyleyeler. Eger keserken (3) ḳan çıḳup çoḳ çıḳarsa ḳızıl boya ḳoyup muḥkem (4) baġlayalar ve eger ṭamar kesülürse timür ile çam saḳızı (5) ile dāġlayalar. **Atuñ gögsinde yengeç gibi bir ‘illet olur.** (6) **‘Alāmeti budur ki şalġam gibi olup ve ḳatı olur ḥareket etmez** (7) Dizinde ya ḳıç ayaġınuñ iç ṭarafında olursa çıḳarma-(8) sı muḥāṭıralu[dur]. Zīrā ṭamarları muṭṭaşıldur. ‘İlācı (9) budur ki anı ḥācvāri yarup dāġ daḫı āteşde daḫı (10) ḥāżır olup der-‘aḳab çam saḳızı ile dağlayalar. (11) Zīrā ḥayvānuñ ḳan çoḳ cereyān ider ve içine ḳaynar ḳaṭrān (12) ṭoldıralar. Üzerine eski penpe vaż‘ ve muḥkemce (13) baġlaya ve üç günden-ṣoñra açup içine silüp (14)

‘anzerūt ve günlük ve çam saḳızı ve maṣṭaki (15) ve āteş görmemiş bal ile bunları maḥlūṭ eyleyüp vaż‘

[15b]

(1) eyleyeler. **Ḥayvānuñ boġazına sülük yapışsa ‘ilacı** (2) **budur ki** bir avuç ṭuzı boġazına dökeler ḫalāṣ (3) olur. **Eger ṭuz ile def‘ olmazsa yarım dirhem mıḳdārı** (4) **enfīyye üfleyeler,** def‘ olur. **Ḥayvān ġāyet öksürige uġrasa** (5) sebebi budur ki terlü ṣovuḳ ṣu virmekden yāḫūd (6) yemi içinde ṭavuḳ necisi yāḫūd tüyi olur „ilācı (7) budur ki yüz dirhem keskin şarāb ve yüz dirhem adem bevli (8) ve elli dirhem nişāste cümlesini maḫlūṭ eyledükde (9) ḥayvānuñ aġzından içerü dökeler. **Yāḫūd yer ṣomunı** (10) **kökini** saḫḳ idüp ṣu ile ḥayvāna içireler öksürigi (11) ḳaṭ‘ idüp ve ḳarnında olan ḳurtları ḳırar **yāḫūd** (12) **bir mıḳdār ḳoyun otı yedürseler nāfi‘dür.** Yāḫūd tāze (13) kenevir otını ḥayvāna yedürseler ḳarnında olan ḳurtları (14) def‘ ider. **Atuñ öksürigine çentiyan kökini ṣu ile** (15**) ḳaynadup ḥayvāna içüreler nāfi‘dür.** Dīger: Öksürük

[16a]

(1) içün bir „aded yılan ḳaftanı üç parça idüp (2) her gün ṣudan ṣoñra bir parçasını bir taḳrīb yedüreler (3) nāfi‘dür. **Dīger: Öksürük içün bir vaḳiyye boy toḫmı yüz** (4) **dirhem lüle kükürdi** elli dirhem ḳarabüber yüz dirhem (5) zırnıḫ cümlesini saḫḳ idüp arpa virildükde daḫı (6) üzerine ṣu püskürüp ḳırḳar dirhem mıḳdār birḳaç (7) yedüreler. Şedīd öksürüge nāfi‘dür. **Dīger: Altun otı** (8) bir mıḳdār yedirmek öksürüge nāfi‘dür. **Ḥayvānda yara olup** (9) **sinek rāḥat virmese ḳabaḳ yapraġınuñ ṣuyunı** (10) **ḥayvāna süreler. Ol maḥallesinüñ <üstine> ḳonmaz müçerrebdür**. (11) Dīger: Öksürük içün bir [va]ḳiyye keskin sirke içünde üç (12) ‘aded yumurṭa vaż‘ idüp yigirmi dört sā‘at (13) dura. Ba‘dehu ḥayvānuñ başını bir yüksek maḥalle aṣup (14)

aġzını açup ol yumurṭalar şikest olmaḳsızın (15) yuṭdıralar böyle üç def‘a ideler. Cümlesi ṭoḳuz

[16b]

(1) yumurṭa olur müçerrebdür. **Dīger**: A‘lā girid ṣabūnı zeyt (2) yaġı ile iki yumurṭa ṣarısı ikişer dirhem daḫı eski (3) ṣarāb ve bir dirhem zaġferān cümlesini şerbet idüp (4) içüre böylece üç ya dört def‘a ideler mücerrebdür. (5) **Dīger**: Üç dirhem zırnıḫ ve üç dirhem göz ṭaşı ma‘ān saḥḳ (6) eyleyüp arpanuñ üzerine eküp yedüreler. **Dīger: Beş altı gice** (7) sā‘at üç buçuḳ ya dörtte iken ikişer parelik (8) raḥīḳi ma„çunı yedü[re]ler86 eger def‘ olmazsa ketireyi ışladup (9) balıḳ nefesi ve et yaġı ve üçini maḫlūṭ eyleyüp içüre (10) müçerrebdür. **Ḥayvānuñ sançu[sı] olsa ‘alāmeti oldur ki yatur.** (11) Yuvarlanur ve ḳarnı şiş ve beñzi ḳaşḳatı olur ḳaşanmaz (12) ve burnınuñ iki delükleri ḳanatları ḳalḳar. ‘İlācı budur ki (13) tiryāḳi ṣarāb ile ezüp içine zeyt yaġı ḳoyup (14) ılıcaḳ idüp ḥayvānuñ başını yoḳaru ḳaldırup burnına (15) dökeler ve ḳalınça çul ile sarup bineler ẕiyādece

[17a]

(1) yürideler ḳıza derleye. Ḳarnını iki adam aġaç ile muḥkem (2) ṣıḳalayalar. Eger terlemez ise zeyt yaġı ya bezir yaġı ile yāḥūd (3) ṣabūn süre. Daḫı olur ise ṣufrasına el (4) ṣoḳup eliyle bulınan tersi çıḳaralar ve hem ṣabūnı (5) ṣufrasına ṣāf gibi ṣoḳalar. **Dīger: Ḥayvānda sançu** (6) **‘arıż olursa** bir mıḳdār papatya [bir] mıḳdār-ı kifāye ṣu (7) ile ḳaynadup ba‘dehu süzüp bir mıḳdār zeyt yaġı ve bir (8) ḳabża Eflāk ṭuzı ḳarışdırup insāna tenḳıye (9) ider gibi şırınḳa ile tenḳıye iderler. Ḳanḳı nev‘ sançu (10) olsa def‘ ider. **Dīger**: Bir dirhem mıḳdārı afyon üç (11) fincān ḳahve şerbetiyle eridüp mu„tedil olduḳda (12) başını bir yüksek maḥalle aṣup burnınuñ iki delügünden (13) içüreler nāfi„ dür. **Dīger: Çögeni saḥḳ idüp ṣuyını** (14) ṣıḳalar içine adem bevli ve eflāk ṭuzınuñ özünden (15) ḳatup ılıçaḳ burnından dökeler. Fi’l-ḥal ḳaşana yāḥūd ẕekerinüñ ucuna bit ṣalıvire. Fi’l-ḥāl ḳaşana.

[17b]

(1) Ve eger ditredigi geçmezse eski ṣaman şarābıyla ḳaynadup (2) ḥayvānuñ ḳarnı altına uralar yörüdeler ḫalāṣ olur. (3) **Dīger: İki dirhem zaġferān üç dirhem cevzi bevvā iki dirhem** (4) andız beş dirhem egir on dirhem kimyon dört dirhem (5) büber bunlar[ı] dögüp burnına üfüreler ve ḥayvānı ḳatı ḳatı (6) yörüdeler ki ta terleye fi’l-ḥāl ḳaşana. Ve yemini yaş idüp (7) vireler ve suyını daḫı az virüp ṣovuḳ virmeyeler (8) **Dīger: Andız köki zernebat onar dirhem servi ḳozalaġınuñ** (9) toḫmı otuz dirhem maṣṭaki on dirhem […] bu eczāları (10) ba‘de’s-saḥḳ ve elekden geçürüp bir ḳaşıḳ

ṭolusı burun (11) ṭasına ḳoyup üzerine bevl ḳoyup ḳarışdıra. Ba‘dehu (12) ḥayvāna içüreler def‘ olur. **Dīger: Bir avuç bārūt** (13) **burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl idüp ḥayvāna** (14) içüreler def‘ olur. **Dīger: Sanculanup** ḳaşanmasa on dirhem (15)şap ba‘de’s-saḥḳ ḫamūr içine ḳoyup yutdura müçerrebdür.

[18a]

(1) **Dīger: Bir mıḳdār üzerlik toḫmı ḳaynadup süzüp ḥayvānuñ** (2) aġzından ve burnından içüreler, **at ḳaşanmasa def‘-içün** (3) ayaḳlarınuñ ṭırnaġına yazalar ve öñ ṣol ayaġınuñ (4) ṭırnaġına **Seyhun**, ḳıç ṣol ayaġınuñ ṭırnaġına (5) **Ceyhun**, öñ ṣaġ ṭırnaġına Fırat, ḳıç ṣaġ ṭırnaġına (6) **Nil** yaza. Ba‘dehu bevl ider ve bevl eyledükden ṣoñra (7) ṭırnaḳlarını ġusl ideler. **Ḥayvānda ṣıraca olsa ḳula-** (8) **ġınuñ** eñsesinüñ dibindeki ṭamarların iki ṭarafını igne (9) ile ibrişim geçüreler. Ol ṭamarlar ḳuruduḳda ve ḳuru- (10) duḳça ṣıraca def‘ olur ve ḳurur müçerrebdür. **Nev‘-i Dīger:** (11) Tepesinden barṭaġ daḫı alnından tā ortasına daḫı (12) bardaġ ve ṣaçlarınuñ diblerine urup ve üst (13) dodaġınuñ iç yüzini açup neşter ile ḳan alalar ve daḫı (14) dilinüñ altından daḫı bıçaḳ ile ḳan alalar. Alduḳdan ṣoñra (15) dāġlāyalar ve ḳollarınuñ üzerinden ḥaçāmat ideler. **Dīger**:

[18b]

(1) Ṣıracası ḳanḳı ṭarafda ise ol-ṭarafuñ ṭırnaġını (2) pek yıḳayup üzerine ḳalemi vaż‘ eyledigi gibi yā Allāh diyüp de (3) bir ḳalemde ḥurūfātuñ gözleri açıḳ olaraḳ **Ṭaḳancal** (4) **ismini** taḥrīr ide müçerrebd[ür]. Eger iki ṭarafında var ise keẕālik (5) iki ṭarafınuñ ṭırnaġına taḥrīr ide. Eger dört ṭırnaġında (6) ve dört ṭarafında var ise keẕālik dört ṭırnaġına (7) tasṭīr ideler mücerrebdür. Bi-izni’llāhi te‘āla def‘ olur. **Dīger**: (8) Bu āyeti kerīmeyi yazup cum„a güni ḳablu ṭulū‘i’ṣ-ṣems bir (9) **āyet’ül-kürsi ve üç iḫlāṣ-ı şerīf ḳırā‘et olınup rūḥ-ı** (10) Resūlallāh ṣallallāhū aleyhi vesellem efendimüze iḥdā eyleyüp (11) nusḫayı boġazına aṣalar ve ol gün on iki fakīr birer pāre (12) ṣadaḳa vir müçerrebdür. **او تركتموها قائمةً على اصولها فباذن الله** (13) **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ما قطعتم من لينةٍ يا شافى يا شافى** (14) **ولا حول ولا قوة الا با لله العلى العظيم وبه نستعين يا شافى** (15) **وليخزي الفاسقين**

Dīger: Yer köstebegini āteş küreginde ḳavurup

[19a]

(1) kömür gibi olduḳda saḥḳ idüp bir taḳrīb ḥayvāna yedüreler (2) üç def‘a yedirseler bir şeyi ḳalmaz eger atda olup ṣıraca (3) def‘ inden ṣoñra yerinde şiş ḳalur ise vaḳtında daḫı (4) ḳışraġa çekile bir şeyi şiş ḳalmaz. **Dīger**: Ḥayvānda ṣıraca (5) olsa bunı yazalar ḥayvānuñ yelesine aṣalar müçerrebdür. (6) **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ نشا و نشف نشاف نشف نشاف** (7) **فا صا بها اعطا فاخترقت يا دافع يا رافع يا معين** Ḥayvānda (8) żayıf nefes olsa yüz dirhem

çam saḳızı bir tençir[e]ye (9) ḳoyup eridüp yüz dirhem arpa daḫı eyleyüp ḳavurup (10) ḥayvānuñ üç gün aç ṭutup ol ḳavrulmış yüz dirhem (11) arpayı yedüreler eger bu ‘ilācnı idüp def‘ olmazsa (12) atı yıḳayup ayaḳlarını bağlayup iki dāne kertenkelenüñ (13) ḳuyruḳlarını kesüp diri diri atuñ burnına ṣalıvireler (14) mücerrebdür. **Dīger**: Ṭavuġı boġup tüyi ile tençireye ḳoyup (15) tençirenüñ nıṣfına ḳadar ṣu ile ṭoldırup üç fincān

[19b]

(1) ṣu ḳalınca ḳadar ḳaynadup ba‘dehu üç ṣabāh ḥayvānuñ (2) burnına birer fincān dökeler müçerrebdür. **Ḥayvān ṣoluġan olsa** (3) sebebi budur ki ḳatı segirtmekden ṭalaġına yel ṭolar. ‘İlācı (4) budur ki bir dirhem zaġferān yüz dirhem keskin sirke (5) ve iki ḳalıp alā Girit ṣabūnı bunları sirke içinde maḥv-ı vaḥal idüp ḥayvānuñ burnından içüreler. (6) Bu ‘ilācı ṣıracalı ḥayvāna eyüdür eger ṣıracası (7) ṣaġında ise ṣol burnına ṣolunda ise ṣaġ (8) burnına aḳıdup müçerrepdür. **Dīger: Bir vaḳiyye ḳurşını irendeden** (9) **geçürüp** daḳīḳ ile ḫamūr idüp ḥayvāna yedüreler ve üç (10) yumurṭayı bir vaḳiyye sirke içine bıraġupta yumurṭa- (11) ların ḳabuġı ṣoyulıncaya ḳadar ṭura. Ba‘dehu bir dānesini (12) burnı delügünden içüre ve birini daḫı aġzından bal‘a (13) itdireler mücerrebdür. **Dīger: Köpek ṭalaḳı daḳīḳ incīr kimyon** (14**) bunları ḳaynadup süzeler on dirhem çam saḳızı saḥḳ** (15) idüp meẕkūr ṣuya ḳoyalar ve elli dirhem ṣığırın iç

[20a]

(1) yaġını eridüp on dirhem bezir yaġı ḳatalar. Bunları ḥayvānuñ (2) burnına dökeler ve yemin ışladup vireler ve ṣuyını ṣovuḳ (3) virmeyeler ve sıçaḳ ṭutalar maḫlūṭ yonca ve ḥāṣıl vireler (4) bir āsān daḫı ‘ilāc budur ki inek südiyle zagferānı (5) maḥv idüp ılıçaḳ burnına dökeler ṣoludıġuñ ḳaṭ‘ ider. (6) **Dīger: Elli dirhem sināmeki elli dirhem maṣṭaki elli dirhem günlük** (7) elli dirhem ḳurşun irendeleyüp meẕkūr eczāları ba‘dehu (8) saḥḳ idüp ṭop gibi ma„cūn olına ve ḥayvāna ekl itdireler. (9) Ve beş dirhem kāfūr ile burnına ve aġzına buḫūrlayalar ve ṣu (10) virildigi vaḳt ılıçaḳ vireler ve yigirmi dirhem nişasta ḫamūr (11) içinde yāḫūd etmek ile yedüreler. Ve altına fışḳı döşe- (12) yeler bu minvāl üzere on gün mıḳdār ‘amel ideler. (13) **Atuñ sidigi ṭutılsa ḳaşanmazsa serçe tersini** (14) saḥḳ idüp ve ruġan-ı zeyt ile ḫalt eyleyüp içüreler. (15) Eger def‘ olmazsa eflāk ṭuzını serçe tersiyle saḥḳ idüp

[20b]

(1) ve dülbenden geçüre, ruġan-ı zeyt ile ḫalt idüp ve atuñ (2) kuyruġundan yedi ḳıl büküp meẕkūr eczāları bulayup (3) atuñ ẕekerinüñ delügünden yörüdeler. **Ḥayvān ḳan ḳaşansa** (4) sebebi budur ki saḳīl yük yükledirler yāḫūd çoḳ ḳoşdurır- (5) lar. Yāḫūd

yüksek maḥalden ṣıçra[durlar]. Ol vaḳt beli açılur. (6) Ol ḳan belinden gelüp ‘ilācı evvel emirde iki ḳıçınuñ (7) iç yanından ḳan alalar lākin ḳanı çoḳ aḳıtmayalar. Kök (8) süsen köki ve zaġferān ve dimür dikeni ve ḳara çalınuñ (9) toḫmı bu eczāları ṣarāb [ile] ḳaynadup süzeler. İçine (10) bir dirhem ḫāliṣ tiryāḳ ezüp ḳoyalar ḥayvānuñ burnına (11) dökeler. Eger def‘ olmaz ise bu terkibi ideler. İt üzümi, (12) zencebil, büber, cevz-i bevvā, dār-ı fülfül, aḳ ḫardal beşer dirhem (13) alınup saḥḳ olına ve bir [va]ḳiyye zift yüz dirhem çam sa- (14)ḳızı ve elli dirhem çelikdār(?) bunları eridüp meẕkūr (15) masḥūḳ eczālar ile maḫlūṭ eyleyüp bir ḳalın bez yaḳı gibi

[21a]

(1) ṭılā idüp sıçaḳ sıçaḳ beline yaḳı ide. Yedi gün (2) dura eger bunlar ile def‘ olmazsa iki üç yerinden (3) dāġlayalar. **Atuñ ayaġına mādde olsa aña nefḫa dirler. Ol bir mādde-** (4) **-dür ki ḥayvānuñ başından nüzūl** ider. ‘Alāmeti budur ki (5) kolu şiş ve ḳalın olup ve ayaḳların ḥareket itdire- (6) mez. ‘İlācı budur ki iki ḳıçından ḳan olup ba‘dehu (7) ḫaṭmī yapraġın ısırġan otı kepek ṣarımsaḳ ṣapı (8) bunları keskin sirke ile ḳaynadup tā sirke maḥv (9) olınca ba‘dehu sıçaḳ sıçaḳ bu otları ayaġına gözel (10) ṣaralar. Bir gün bir gice ṭura. Eger def‘ olmaz ise (11) bu ‘ilācı daḫı ideler. Ḳaṣnī ve oġlan aşı daḫı (12) ṣarımsaḳ ile bunları ṣarāb ile ḳaynadalar. Ba‘dehu (13) bezir ve eflāk ṭuzı iżāfe idüp tekrār ḳaynadalar (14) tā ṣarāb maḥv olınca ḳadar ġalīẓ sıçaḳ iken ayaġına (15) ṭılā ide. Birḳaç def‘a ṭılā ideler. **Dīger: Peynir ṭulumuñ**

[21b]

(1) **ya bezir ṭulumını ṣarāb ile ḥaşlayup sıçaḳ iken ayaġına** (2) ṣarup bir giçe ṭura ertesi gün bineler. Eger def‘ (3) ol[mazsa] [ol] mādde bir yere cemī‘ ṭolar ise neşter ile deşüp (4) üzerine yumurṭa ṣarısıyla nişāsta maḫlūṭ (5) olaraḳ ṭılā ve muḥkem baġlayup altı yedi gün ṭura. (6) Eger bir ḳarar ṭurursa üzerine bir ḳaç daġ uralar (7) ve işledeler ve ol mādde def‘ ola. **Ḥayvānuñ ayaġınuñ sinirleri** (8) **gerilüp ḳatı olsa ‘alāmeti budur** ki yörüyemez çepeler. (9) Bu ‘illet bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ boynından inen sinirleri (10) ṭutar. ‘İlācı budur ki eflāk ṭuzı süd nişāsta (11) ḳaynadup sıçaḳ iken ayaḳlarına ṭılā ide. Ṣarāb ṭulumı ile (12) muḥkem ṣaralar. Üç-gün ṭura def‘ olur. Eger (13) açılmazsa ḥayvānuñ dizinüñ üst ṭarafından ḳan alalar. (14) Lākin o maḥalde bir ince vardır. Anı bilüp ḳanı ol ṭamardan (15) alalar. Ba‘dehu bir avuç arpa unı ve ṣarmısaḳ ve ṭuz

[22a]

(1) ve ḥaṭmī toḫmı ve günlük bunları saḥḳ eyleyüp (2) beş yumurṭa ṣarısıyla ḫalṭ ve merhem gibi eyleyüp (3) birbire ṭılā ile ol-ṭamar üzerine baġlayup tā bir hafta (4) ṭura.

Ba‘dehu ṣuya çeküp bir zemān ṭura şifā (5) bulur. **Ḥayvānuñ ayaġına ṣu inse sebebi budur ki terlü** (6) ṣu virmekden ya terlü bağlamaḳdan olur. ‘Alāmeti (7) oldur ki ayaġınuñ aşıḳları şiş ve yumrı olur, (8) yürümez. Ba‘żen yüriyiçek olur ki açılur ṭurıçaḳ (9) ṭutulur. ‘İlācı budur ki ḳızıl boya saḫḳ idüp (10) bal ile ḥalṭ idüp bir cilde üzerine yaḳı gibi (11) eyleyüp ḥayvānuñ ayaġınuñ ṣu olan mahale bağlayalar. **Dīger**: (12) **Buġdāy kepegi ile sirke ile ḳaynadup ve eflāk ṭuzı** (13) daḫı ḳoyup bir beze ṭılā eyleyüp ḥayvānuñ aşıḳına bağlayup (14) bir gice ṭura yāḫūd ādem necisi uralar. Yāḫūd (15) ṣarmısaḳ ṣapını ṭuz ve büber ile ḳaynadup

[22b]

(1) uralar. Yāḫūd aḳ ḫardal ṣarmısaḳ ile saḫḳ eyleyüp (2) adem bevline ḫalt ve arpa unı daḫı ḳarışdırup saḫḳ (3) eyleyüp uralar. Eger bunlar ile def‘ olmaz ise bir ḳaç (4) yerden dāġlayup işleye. **Atuñ ayaġında baġa çıḳsa** (5) **atı yıḳayup ṭoḳuz yumurṭayı** ṣuda bişürüp ısıçaḳ (6) ısıçaḳ ayaġını yaḳalar. **Nev‘-i āḫır**: Ḳara ḳurbaġası (7) yarup üstine uralar, def‘ olur müçerrebdür. **Dizine** (8) **yaġ inse** bir ṣu ḳurbaġasını diri diri ḳarnını (9) yarup ol yaġ inen maḥale bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at (10) ṭura ba‘dehu üzerinden alup ol maḥalli ḥacāmat (11) ve ġusl eyleye dāġlayalar müçerrebdür. **Ḳıç ayaġında ḳara ḳuş** (12) **çıḳsa** bir peştevi, barut ve paçavra ile ḳurı şıḳı ṭoldırup (13) ḳara ḳuşuñ üstüne şıḳalar. Eger yine def‘ olmazsa (14) ḳara ḳuş çıḳan maḥalli tırāş eyleyüp yigirmi dirhem gömeç balı (15) on dirhem ḫardal birbirine ḥalṭ idüp ol maḥalle

[23a]

(1) bağlayalar. Yigir[mi] dört sā‘at ṭura. Ba‘dehu ‘ilāc-ı meẕkūrı (2) çıḳarup ‘aseli ḳaynadup dāġlayalar müçerrebdür. **Nev‘-i āḫır**: (3) ‘Arbacı ḳaṭrān, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı bunları (4) ḳaynadup sıçaḳ sıçaḳ ḥayvānuñ ḳara ḳuşuna süreler (5) müçerrebdür. **Ayaġına ṣu inse üç def‘a aḳçiger ṣarup** (6) yigirmi dört sā‘at ṭura. Ba‘dehu pirinç lapasını daḫı (7) üç def‘a sıçak sıçak ṣarup ba‘dehu şiş (8) olan maḥalli ḥacāmat eyleyüp ‘arbacı ḳaṭrān, ‘ūdü’l-ḳahr, (9) Eflak ṭuzı bunlar bir yerde ḳaynadup sıçaḳ (10) sıçaḳ süreler. Yigirmi dört sā‘at ṭura. Ba‘dehu (11) bir def‘a daḫı süreler. Bu minvāl üzere üç gün (12) de bir süreler. Şiş def‘ olınca dek mücerrebdür. **Dizine** (13**) kemik inse bir ḳoyun başını her ṭaḳımıyla saḫḳ eyleyüp kemik** (14) inen maḥalle bağlayalar. Ḳırḳ sekiz sā‘at ṭurduḳda (15) ṣoñra üzerinden alup bir parça taḫta ḳurşunı

[23b]

(1) bağlayalar mücerrebdür. **Nev‘-i dīger: Furundan yeñi iḫrāc olmış sıçaḳ etmegi** (2) üzerine bağlayalar muttaṣıl kemüküñ üzerinden eksik (3) etmeyeler def‘ olur. Eger kemük çıḳarması ḥaylī müddet olmış (4) ise ol vaḳtda iki dirhem sıçan otı ve iki

dirhem sülümen (5) ve iki dirhem nişādur bunları ṣuyla ḥal idüp ve merhem (6) gibi idüp bir bez üzerine ḳoyup üstine yapışdıralar üç (7) gün ṭura. Bi-izni'llāhi kemükden eser ḳalmaya. **Atuñ ayaġına kemik** (8) **gelse yāḥūd evvelden olsa ḫamīri çeviz ḳadar idüp** (9) ocaġa gömüp bişüreler ba'dehu çıḳarup iki şaḳḳ (10) eyleyüp kemigin üzerine baġlayalar bu minvāl üzere yedi (11) def'a baġlayalar ḫamirin çermi kemügin çerminden ziyāde olmaya (12) mücerrebdür. **Nev'-i dīger: Üzerini tırāş eyleyüp ba'dehu çig ḫamir** (13) bir ḫalḳa yapup kemügin üzerine vaż' ve ortasına (14) daḳīḳ ḳoyup baġlayalar mücerrebdür. **Ayaġına bıçılġan olsa** (15) çevizi āteşde yaḳup kömirini saḥḳ eyleyüp bir mıḳdār

[24a]

(1) 'asel ve bir mıḳdār ardıc ḳatranı ile ḥalṭ eyleyüp evvelā (2) bıçılgānı ġusl eyleyüp ṭılā ideler mücerrebdür. **Nev'-i āḫır:** (3) **Binüp derledeler. Ba'dehu 'ıraḳī ile ṣabūnı ile ġusl eyleyüp** (4) çevizi yaḳup ve bişmiş şāb ve zencār ve ṭuz ve āteş (5) görmiş 'asel ile meẕkūr eczāları saḥḳ olduḳdan-ṣoñra (6) ḥalṭ idüp ṭılā eyleyüp geregi gibi ovalar. Günde iki (7) def'a böyle ideler yāḥūd şem' ve zift ve bezir üçüni (8) eridüp nafṭ ile ḥalṭ eyleyüp ṭılā ideler. (9) Yaḫud ḫınzīr yaġıyla bir ḳaç kere ovalar. Eyüsi (10) her gün ṣabūn ile ġusl eylemekdür. **Dīger: Bıcılġan** (11) **olsa** pāk ṣabūn-ıla yıḳayup gözelce ḳurulayup (12) kepekli undan bir bez üstüne çoḳça ḳoyup baġlayalar. (13) Aḫşam ve ṣabāh bir ḳaç def'a ideler. Cümle 'ilāc- (14) lardan asān ve eser bıraḳmaya mücerrebdür. **Dīger: Bıcılġan** (15) olan ayaġını ṣabūn ile ġusl idüp geregi gibi

[24b]

(1) ḳurulayup ba'dehu ḥinnā ve bir mıḳdār limon ṣuyı gözelce (2) ḳarışdırup çamur gibi olduḳda bez üstüne yayup (3) baġlayalar. Yigirmi dört sā'atden-ṣoñra tekrār ġusl (4) idüp bu minvāl üzere 'amel olına. Üç def'ada (5) def' olur. Bir dirhem daḫı mesḥūḳ göz ṭaşı daḫı (6) vaż' olına te'sīr ziyāde olur. **Uyuza ve bıcılġan** (7) **ve ṭuzlı balġam içün ve ḳolları ṭutılan ḥayvāna** (8) ardıc ḳaṭrān bir vaḳiyye ve yüz dirhem göz ṭaşı ve yüz (9) dirhem çif kükürdi ve yüz dirhem ruġan-ı zeyt meẕkūr (10) eczāları eyüce ḳaynadup süreler ve ḳolları daḫı (11) ṭutılan ḥayvāna sürecegi vaḳt iki vaḳiyye tere- (12) yaġı ve kifāyet mıḳdārı ḥavi-i çiva meẕkūr eczā- (13) lar ile me'ā[n] ḳaynadup ḥayvānuñ ḳollarına ṭılā ideler (14) mücerrebdür. **Ḳolları ṭutılan ḥayvāna 'ilāc-ı āḫır**: İki (15) mühlerinden yarımşar ḳaçan mıḳdārı ḳan alup

[25a]

(1) ba'dehu bir ḳalup ṣabūn ve sirke ve ruġan-ı zeyt ve bir mıḳdār (2) mesḥuḳ mürdesenk cümlesini ḥalṭ idüp yaġ (3) gibi olıncaya dek ḳarışdırup ba'dehu ḥayvānuñ

(4) iki ḳollarına muḥkem ṭılā ideler, mücerrebdür. **Ḥayvānuñ ḳolında** (5) **def‘a şiş ẓāhir olsa** altun mürdesengi mışır bezir yaġı (6) ile maḥl[u]ṭ eyleyüp ḥayvānuñ temrelerine ṭılā ideler mücerrebdür. (7) **Ḥayvānuñ önleri bozılsa** yarım [va]ḳiyye ‘ırāḳ derūnine (8) iki ḳalup ṣabūn vaż‘ eyleyüp geregi gibi ḥal idüp (9) ṣabūn içinde tel tel ola. Ba‘dehu ḥayvānuñ iki ḳollarına (10) ova ova sürüp üç-gün kaşaġı urmayup ba‘dehu (11) sıçaḳ ṣu ile bir def‘a ova ova süreler, mücerrebdür. (12) **Atuñ ayaġında yumrular ẓuhūr eylese** ellik ile ovalar, (13) mücerrebdür. **Ḳolları ṭutulsa** dört beş gün aḫşam (14) ve ṣabāh ṣabūn ve sıçaḳ ṣu ile ġusl idüp (15) ba‘dehu on dirhem rāziyāne toḫmı, on dirhem zencebil,

[25b]

(1) on dirhem egir bu eczāları ba‘de’s-saḥḳ elekden geçürüp (2) ve ḳoyun derisini zeyt yaġı ile yaġlayup meẕkūr eczāları (3) üzerine eküp ḥayvānuñ omuzı başından bilegine (4) dek ṣara. Beş günden-ṣoñra cözüp ġusl eyleyüp (5) acı yaġ ile yaġlayalar mücerrebdür. **Bir at ṭırnaġını düşürür** (6) **olsa ‘alāmeti oldur ki** ṭırnaġınuñ ucuna baṣar (7) ol-vaḳtda ṭırnaġınuñ tüyi dibini çepçevre (8) dāġlayup ve ṭuzı ḳuyruḳ yaġıyla ḫalṭ eyleyüp (9) dā’imā ṭırnaġını yaġlayalar olur. **Ḥayvānuñ dizinde ve ḳıç ayaġında** (10) daḫı şiş olsa öküzüñ ḳırmızı (11) etinden üzerine baġlayalar. Bir ḳaç gün ṭura. Bir (12) ḳaç def‘a böylece idüp ba‘dehu paçanuñ ṣuyı (13) ile ġusl eyleyeler def‘ olur. **Ḥayvān mayāṣıl olsa** (14) diz ḳapaḳları çarpuḳ olur ökçelerini dāġlayalar (15) def‘ olur. **Mayāṣıl def‘ olmaz mümkin degildir demişler.**

[26a]

(1) Ḥayvānuñ ṭırnaġında şaḳaḳ olsa ya‘ni yarılsa (2) ‘ilācı budur ki ḳuru incīri bir gün bir gice süd (3) ile ışladup ġayet yumşaḳ ola. Ba‘dehu zırnıḫ ve kireç (4) ve bora ve zencārları saḥḳ eyleyüp meẕkūr ‘ilācı (5) birbiri üzerine ṭılā ve şaḳāḳ üzerinde uralar. (6) **Ḥa[y]vān arpalasa yāḥūd çoḳ buġday ekl eylese** (7) ‘alāmeti budur ki sinirleri ṭutılur ve yörüyemez. (8) ‘İlācı budur ki ibtidā ṣovuḳ ṣuya çeküp (9) ba‘dehu iki öñ ayaġından ḳan alup ve ruġan-ı sade (10) ve beziri sıçaḳ iken ayaḳlarına ṭılā ideler ve yemini (11) ve ṣuyını az ve geç vireler, def‘ olur. **Dīger: Arpalasa** (12) dili altından bir ḳan alalar. Eger şiddetlü olur ise (13) alnından daḫı bir ḳan alalar ġaflet olınmaya mücerrebdür. (14) **Nev‘-i Dīger**: Arpalasa yarım ḳıyye ṣoġanı saḥḳ idüp (15) ṣuyını alup yarım ḳıyye keskin sirke ile ḫalṭ

[26b]

(1) idüp ḥayvānuñ burnından içüreler, müçerrebdür. (2) **Nev‘-i āḫır**: İki buçuḳ dirhem nişāduru ince saḥḳ eyleyüp (3) ḥayvānuñ burnınuñ iki delügüne üfleyeler mücerrebdür.

(4) **Nev‘-i āḫır**: Bu daḫı mücerrebdür. Bir ibrīḳ sıçaḳ ṣu içine (5) avuç avuç inçe mesḥ[u]ḳ Eflāk ṭuzını ḳoyup (6) ziyādesiyle çalḳayup ḥayvānuñ dübüründen içüre- (7) ler. **Nev‘-i dīger**: Öñ ayaḳlarını baġlayup şah ṭamarından (8) ḳan alup ve dilünüñ ortasından bıçaḳ ṣoḳup (9) öte ṭarafından çıḳa def‘ olu[r]. **Ḥayvānuñ ḥayāları** (10) **şişse** yalamış ṭuzı ṣığır yaġıyla me‘ān ṭılā (11) ideler ve iki ḳıçından ḳan ala. Eger ḳızıl ve sıçaḳ olur (12) ise kil ve kepek sirke ile ışladup ṭuz (13) ve yumurṭa aġı ile maḥlūṭ eyleyüp bir beze ṭılā idüp (14) ibtidā gül yaġıyla yaġlayup ba‘dehu meẕkūr mu‘ālece- (15) yi vaż‘ eyleyeler. Eger def‘ olmaz ise lāden

[27a]

(1) ve ṣarı bezir ile ḳaynadup sıçaḳ iken ṭılā ide- (2) ler. **Uyuz olsa** kükürd elli dirhem ve yigirmi beş dirhem (3) göz ṭaşı ve yüz dirhem keskin sirke ile maḫlūṭ (4) idüp yigirmi dört sā‘at ayazda ṭura. (5) Ba‘dehu ḥayvānı keskin tımār eyleyüp süreler, mücerrebdür. (6) **Nev‘-i āḫır: Yigirmi** dāne ḥabbü’sselaṭīn yüz dirhem (7) ḫınzīr yaġıyla ḳaynadup ḥayvāna süreler. Yedi (8) sā‘at ḳadar ṭur[a]. Ba‘dehu ġusl eyleyüp ṭorba (9) yoġurdı ile mesḥūḳ ṣarmısāḳı ḥalṭ idüp (10) süre mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır:** Ḥayvānda şedīd ḥarāret (11) olsa beş pārelik lüle kükürdi, beş pārelik (12) ‘abdüs’s-selaṭīn, beş pārelik göz ṭaşı bu ecz[ā]ları (13) ince saḥḳ idüp elli dirhem ardıc ḳaṭranı ve iki (14) fincan zeyt yaġı cümlesini bir yere ḳarışdırup ḥayvānı (15) tımār idüp süreler. Yigirmi dört sā‘atde

[27b]

(1) kemāliyle söner ise ṣıçaḳ ṣu ve ṣabūn ile ġusl (2) ideler şişer ve ṣaru ṣular aḳar ve cildi yeñiden (3) gelür ne-ḳadar şedīd ḥarāret olsa def‘ olur. **Dīger**: (4) **Ḥarāret** olan ḥayvānı tımārdan-ṣoñra sardalya balıġı (5) ṣuyundan muḥkem sürüp iki günden-ṣoñra ṣabūn (6) ve ısıçaḳ ṣu ile ġusl ideler. Def‘ olmaz ise (7) bir daḫı süreler nāfi‘dür. Ḥarāret olan ḥayvānuñ (8) arḳasına beş on dāne sülük yapışdursalar (9) nāfi‘dür**. Nev-i dīger: Bir mıḳdār adem bevli ve bir mıḳdār duḫān** (10) yapraġı ve bir mıḳdār oçak ḳurumu ve bir mıḳdār Eflak (11) ṭuzı bunları cümlesini me‘ān ḳaynadup ve ḥayvānı (12) eyüce ḳaşaġılayup bir gice ile süreler müçerrebdür. (13) **Ḥayvānda ḳuru giçik olsa ve hem yelesi ve ḳuyruġu giçikden** (14) dökülse ‘ilācı budur ki ḳurum ve şab ve ṭuz (15) ve ḳara nafṭ ve zırnīḫ; bu eczāları eyüce dögüp

[28a]

(1) ḳara çamur ile ḫalt eyleyüp vücūdına ṭılā ide. (2) Başını muḥkem baġlayalar, gendini ḳaşımaya ve daḫı ḳıçınuñ (3) iç yanından ḳan alalar. **Yaḥūd peyġamber ağacınuñ iki vaḳiyye** (4) **ḫurdalarını ḳaynadup** ṣuyını otuz gün bu minvāl (5) üzere

vireler. Yāḫūd zamḳından yigirmi dirhem (6) arpaya ḳarışdırup yedü[r]eler ve zekerine beş on def‘a (7) ṣoḳalar. **Nev‘-i dīger: On altı dirhem kükürt çiçegi ve bir dirhem** (8) nişādur ve sekiz dirhem ardıc ḳatrānı kifāyet mıḳdārı (9) etmegi ḫamūr idüp bu eczālar ile yoġurup ba‘dehu (10) ḳırḳ gün yedüreler. Ġāyet nāfi‘dür, eger yedirmekde (11) ṣu‘ūbet olur ise yarım ḳutı arpa yarmasına (12) kükürt çiçegini nişādur ḳarışdırup yedirdükde (13) ṣoñra ḳaṭrānı burnından dökeler. **Ḥayvānuñ omuzı** (14) **başında kelef** olsa ‘alāmeti budur ki kel baş (15) gibi olur avıç içi kadar olur ve ufaḳ ufaḳ

[28b]

(1) kepek gibi nesne dökülür. ‘İlācı budur ki ol (2) maḥalle ot ḳoyup ḳıllarını giderüp ve kepeklerini ḳazuya- (3)lar ve zencār ve aḳ it necisi sirke ile ḳaynadup (4) ba‘dehu acı sade yagıyla maḫlūṭ eyleyüp ṣoñra (5) ol maḥalli keskin sirke ile ġusl eyleyüp ‘ilāc-ı (6) meẕkūrı ṭılā ideler. **Ḥayvānuñ omızı yaġır** (7) **olsa sebebi derli iken egerin almaḳdan** omuzı (8) ḳalḳar. ‘İlācı budur ki bir parça keçeye tebevvül (9) eyleyüp üzerine milḥ-ı Eflak eküp yaġır üzerine (10) vaż‘ [ide] ve egerin ura. Bir gün bir gice ṭura. Eger def‘ (11) olmazsa kepegi ṭuz ile ḳaynadup vaż‘ ideler. (12) **Nev-i āḫır: Eski penpe uralar.** Andan-ṣoñra şab ile mażı (13) saḥḳ idüp uralar mücerrebdür. **Cidaġu olsa bir** (14) buçuḳ dirhem ḳalem-i cengār ve bir buçuḳ dirhem şab ve elli (15) dirhem revāḳ-ı bal eczāları ba‘de’s-saḥḳ bal ile

[29a]

(1) ḥāl idüp bir kāġıd üzerine vaż‘ [ide] ol yaranuñ (2) üzerine ḳoyalar. Ba‘dehu ḳurutmaġa ġanem boynuzı (3) ve eski çarıġı yaḳup ekeler mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır**: Budur (4) ḥayvānuñ arḳasında ba‘żı maḥallerinde ḳılları bir (5) taḳrīb giderüp ol maḥallere üçer sülük bir iki (6) def‘a yapışdıra, nāfi‘dür ve def‘ olmışını bilmiyorum. (7) **Teyelti ḳazıması-çün evvela şāh ṭamarından** bir ḳan alup (8) ve dodaġını yaralar. Ba‘dehu yüz dirhem gömeç balı (9) ḳaynadup her ne maḥalde ḳazıması var ise (10) süreler müçerrebdür. **Eger ḥayvānda sigil olsa ‘Arabīde** (11) aña tālīl tesmiye iderler. ‘İlācı budur ki bādıncān (12) saḥḳ idüp merhem gibi ola bunuñla çoḳ ovalar. (13) Birḳaç gün tā ki düşüv[ir]e. Eger eski ise [at] ḳuyruġı (14) ḳılıyla muḥkem baġlayalar, kesülür düşer. Eger yine düşmez (15) ise bundan asān ‘ilāc yoḳdur. İki çekirdek

[29b]

(1) sıçan otı bal ile ḥalṭ idüp ve penpe ile (2) üzerine uralar. Üç-günde düşer ve düşdükde (3) ṣoñr[a] yerine gül yaġı ile ṭılā ideler müçerrebdür. (4) **Ḥayvānuñ vücūdunda ḳatı şiş olsa evvela ḥaçāmat** (5) idüp göz ṭaşı ile şapı muḥkem saḥḳ eyleyüp (6) terementi ile merhem idüp süre şiş indükde (7) ṣoñra sade terementi sürüp

üzerine tiftik (8) vaż‘ eyleyeler müçerrebdür. **Ḳızıl ḳurd olsa ḳuyruġı** (9) dibinden boġup ḥāc vāri ḥaçāmat idüp bir (10) eñser tepesini āteşde ḳızdırup ḥayvānuñ göbegini (11) suhūletle dāġlayalar. Ba‘dehu beline on beş ḳoġa (12) ṣovuḳ ṣu döküp belini geregi gibi ovalar müçerrebdür. (13) **Yine olursa bu ḳızıl ḳurd ‘illet def‘i pek müşkildür**. (14) Ḳurtılan nādir eger def‘ olmazsa iki günlük ise (15) bir siyāh ṭavuḳ hīç beñi olmasun diri diri

[30a]

(1) bıça[ḳ] [ile] dübüründen ṣoḳup gögsüne varınca yarup ol (2) maḥalle bağlayalar. Yigirmi dört sā‘at ṭura yāḥūd (3) ibtidā ṭavuḳı başından kesüp ‘aḳabinde yarılsa (4) ne olur. **Nev‘-i āḫır: Pirinç lapasını şarāb ile ḳaynadup** (5) bulamaç gibi olup bir giçe üstüne ḳoyup ol maḥalle (6) bağlayalar ki yigirmi dört sā‘at ṭura müçerrebdür. (7) **Nev‘-i dīger: bete[ça]lsa ṣıça[ḳ]** ṣu ve ṣabūn ile ovaraḳ (8) yıḳayup ba‘dehu neşter ile ḳabarmış maḥalli deşüp (9) ṣuyını aḳıdup ol maḥalle keçinüñ iç yaġı ile ḳara (10) üzümi ḳarışdırup ol maḥalle uralar müçerrebdür. **Bete(?)** (11) **çalsa on dirhem zencebil ve on dirhem** eger ve yigirmi (12) dirhem rāziyāne toḫmı eyüce saḥḳ eyledükden-ṣoñra (13) bal ṣīrasınuñ içine ḳarışdırup betenüñ(?) (14) üzerine bağlayalar müçerrebdür. **Nev‘-i dīger**: Ol bu ayaġını (15) büküp ip ile bağlayup bir adım çeküp ve bir adım daḫı

[30b]

(1) ardından sürüp sür‘at-ıla gezdüreler eyü olur. (2) **Abrāşi olsa engerek yılanınuñ ödini alup ṣoñra** (3) bir ṭavuḳ tügi ile her neresinde var ise (4) ṭılā ideler ve on günde üçer dirhem nişādur (5) yedireler. **Nev‘-i āḫır: Otuz dāne** boḳ böcegi saḥḳ (6) ve bir mıḳdār arpa ḫamurı ile ḥalṭ eyleyüp ḥayvāna (7) bel‘ itdireler. **Ṭar[ī]ḳ-i dīger: At fışḳısını kömür yaḳar gibi** (8) āteşde iḫrāḳ idüp ḳarar da ba‘dehu abraşi (9) ol fışḳı ile yaḳa ġayet müçerrebdür. **Dīger-i āḫır: Yedi** (10) dāne kirpi ödi alup ba‘dehu günde bir dānesini (11) ḫamīr içine ḳoyup ḥayvāna yedüreler. Bu minvāl (12) üzere yedi gün yedireler müçerrebdür. Ne-ḳadar eski (13) olsa def‘ olur. **Dīger**: Ḥayvānı geregi gibi terledüp (14) abraş olan maḥallerine ḫınzīr yaġını geregi gibi (15) ṭılā ideler. Üç def‘a da eser ḳalmaz müçerrebdür.

[31a]

(1) **Ḥayvān tersleyemez ise** on dāne fare tersi (2) cem‘ idüp beşer dānesini maḥv idüp içüreler (3) ḳabżını söker tersleye sancuya ve şişe daḫı (4) nāfi‘dür. **Nev‘-i āḫır**: Çörek otı ile rāziyāneyi saḥḳ (5) ve ṣu ile şerbet gibi idüp içüreler müçerrebdür. **Ḥayvān** (6) **yem yemese susam kökini ba‘de’t-tecfīf saḥḳ idüp** (7) arpasına ḳoyup on gün

yedüreler müçerrebdür. (8) **Ḥayvānuñ ba‘żı maḥallinde tüy bitmese** ḫurma çekirdegini (9) ba‘de’s-saḥḳ ruġan-ı zeyt ile melhem gibi eyleyüp (10) tüy bitmeyen maḥallere ṭılā ideler müçerrebdür. At (11) ṣalınçaḳ zaḥmetine uġrasa ‘alāmeti budur ki (12) ṣağına ve ṣoluna baḳmaz başın öñüne eger. ‘İlācı (13) oldur ki iki vaḳiyye begmez, elli dirhem sinameki, elli (14) dirhem mażı, otuz dirhem andız köki bunları daḫı (15) sıçaḳ ṣu ile şerbet idüp yap yap içüreler.

[31b]

(1) Ba‘dehu atuñ kākülinüñ dibine bardaġ ve bardaġ daḫı üst (2) dodaġınuñ üstüne uralar mücerrebdür. **Ḥayvānuñ** (3) **ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa** ‘alāmeti budur ki (4) ol ḳıllar ḳalın ve kütlik olur ḳaçan çekseler aḳ yumru (5) olur. Ḥayvān dibini dīvāra ve ne maḥalle rāst gelse (6) sürer, ḥayvānı ḫarāb ider ve ża‘īf ider. ‘İlācı (7) budur ki ol ḳılları ḳoparup ṣarı ṣabur (8) ṭuz ve ṣıġır ödiyle ḥalṭ idüp yerine ṭılā ide- (9) ler yāḥūd kireç ṣuyı süreler. **Ḥayvān terslerken ṣufra-**(10) **sı yarılup ḳan çıḳsa** tūt aġacınuñ ḳabuġı (11) ve servi ḳozalaġı mażı ve mersin yapraġı bunları (12) şarāb ile ḳaynadup süzüp içine bezir ḳoyup (13) tekrār ḳaynadalar ki ġalīẓ ola ba‘dehu derūnune ṣabr-ı (14) suḳaṭri iżāfe eyleyüp bir iki def‘a süreler. (15) **Ḥayvānuñ gövdesinde bāṣūr olsa ‘alāmeti oldur ki**

[32a]

(1) çıpan gibi olup çıkar ve deşilür. Bir iki sene (2) eşeler, ṣarı ṣular aḳar eyü olmaz. ‘İlācı budur ki (3) avşak aşı sirke ile ışladup havānda daḳ olına. (4) Ḳoyu olınca ba‘dehu yarım **dirhem şıçan otı ḫalṭ** (5) **idüp tekrār saḥḳ eyleyüp** eski penpeden fitil idüp (6) eczā‘i meẕkūrı bulayup ol çerāḥat çıḳan (7) delüge ṣoḳalar. Bir gün ṭura, ba‘dehu fitili çıḳa-(8)rup üzerine yumurṭa ṣarısı ṭılā ideler. (9) Tā ol ‘illet düşüp def‘ olınca eski penpe ṭu- (10) ṭuldıralar. İki üç gün ol cerāḥati temiz ide. (11) Ba‘dehu bu merhemi uralar. Avşak çadarı, mūm daḫı (12) maṣṭaki ile eridüp içine zift ve çam saḳızı (13) iżāfe eyleyüp tamām cümlesi eridükde azar azar (14) mıḳdār-ı kifāye rūġan-ı zeyt ḳoyup ḳarışdırup (15) ba‘dehu bereye ṭılā olına. Eger cerāḥat çoḳ ise

[32b]

(1) muḳaddem penpe vaż‘ olındıġı vaḳt eski penpe ile kendir (2) iki def‘a vaż‘ ideler. Bir dürlü daḫı ustura ile (3) ḥācvāri derisini kesüp lākin etini kesmeyeler daḫı (4) derisini ṣoyup bu‘day daḳ ve saḥḳ eyleyüp (5) ol üzerine ḳoyalar. **Ḥayvāna bıçaḳ veya ḳılınç rāst** (6) **gelüp bağırsuġı ṭaşra çıḳsa** naẕar idüp eger (7) bağırsuġı ṣağ ise ḥayvānı yaturup rūġan-ı zeyt (8) ile şarābı ḳaynadup ısıçaḳ iken çıḳan bağırsuġı (9) ġusl ideler ki şāyed havālanmış ola. Lākin ṭırnaḳ (10) degirmeye içine ḳoyup yarığı

igne ibrişim ile (11) diküp ve aşaġı ṭarafından bir mıḳdār açıḳ maḥal (12) ḳoyalar ki cerāḥat işleye. Ol cerāḥatüñ üzerine (13) maḥmūde ile maṣṭaki ekeler daḫı üzerine (14) yumurṭa ṣarısını vaż‘ eyleye beş gün ṭura (15) ba‘dehu açup yaġ süreler eger yara küçük

[33a]

(1) olup bağırṣuḳ girmide ‘usret olursa ol vaḳt (2) yarayı bıçaḳ ile biraz açup bağırṣuġı içine (3) vaż‘ ve bir minvāl ‘amel olına. **Ḥayvān ṣo[vu]ḳlasa** (4) **‘alāmeti budur ki** ditrer ve tüyleri bir bir olur daḫı (5) yemin kehil yer ve ḳulaḳların bıraġup ve dişlerin (6) birbirine urar. ‘İlācı budur ki üç dirhem ḫarīḳ, (7) iki dirhem nişādur, on dirhem arpa unı, on beş (8) dirhem büber, yigirmi dirhem şeker, elli dirhem ṣıġır yaġı (9) bunları birbirine ḥalṭ ve cüz ḳadar yuvarlaḳlar idüp (10) günde üçüni ḥayvāna yutdıralar ama **Buḳrāṭ ḥekīmden** (11) **menḳūldur ki sıçaḳ veya ṣovuḳ** geçmiş ḥayvāna bundan (12) eyü a‘lā ‘ilāc olmaz. Tereyaġı, pirinç unı, arpa (13) unı, süd ve şeker ḥalṭ ve ḥayvānuñ boġazına döke- (14) ler ve her gün sıçaḳ ṣu ile vücūdunı ġusl eyleyeler (15) ve sıçak ṭutalar ve ḥuḳne daḫı ideler. Ṣūreti

[33b]

(1) budur yüz elli dirhem sisam yaġı ve elli dirhem (2) ṣıġır yaġı ılıçaḳ idüp ḥuḳne ideler. **Ḥayvānı** (3) **ḳuduz dalasa ‘alāmeti budur ki gözleri ḳızarur,** (4) dili ṣarḳar, ṣalyaları aḳar, başını aşaġı (5) ṭutar. Bir şey yemez ve ṣu içmez ser-ḫōş gibi (6) ṣallanur ve sürçer düşer ursañ ḳaçmaz, (7) çekilmez. Bir ‘alāmeti daḫı budur ki ışırdığı (8) maḥalli bir çeviz içi [ile] ovalar. Ba‘dehu etmege ḳarışdırup (9) ṭavuḳa vireler. Eger ṭavuḳ ekl idüp mürd olur- (10) sa ḳuduzdur. Ekl idüp mürd olmazsa (11) ḳuduz degildür. ‘İlācı budur ki ol emirde (12) ışırdığı yeri der-‘aḳab beş altı yerinden dikçe (13) çizerler ve şişe çeke ṣarmısaḳı ve ṣoġanı ve oġlan (14) aşnı ve ṭuzı ṣarābla daḳ ve sıçaḳ eyleyüp merhem (15) gibi ola ol maḥalle ṭılā ideler ve tiryāḳī ṣarṣb ile

[34a]

(1) maḥv ve ṭavuḳ necisi ve ṣıġır südiyle ḥalṭ idüp (2) ḥayvānuñ burnından içüreler. Eger ayaḳlarında olur (3) ise yaranuñ üst ṭarafından kiriş ya bir ip (4) ile muḥkem bağlayalar ki zehri yoḳaru sirāyet etmeye. (5) Zīrā ḥayvānuñ derisi müçeffdür. **Nev-i āḫır ṭavuḳuñ** (6) dübürüñü ol maḥa[l]le biraz ṭutalar. Ṭavuḳ helāk (7) olursa ḫalāṣ olur ve yaraya bu mu‘āleceyi (8) ṭılā ideler. Ṭavşan mayısı, ṣarāb, çörek (9) otı, ṣarmısaḳ saḥḳ eyleyüp ṭuzu ṣıġır yaġıyla (10) ḥalṭ idüp bir iki def‘a ṭılā ideler. Ḳırḳ gün (11) aḫurda gözedeler. **Ḥayvān ishāle uġrasa** (12) iki dirhem afyonu bıçaḳ ile ḥurdalayup

ekmege (13) yāḥūd ḫamīr derūnine ḳoyup yedüreler, defʿ olur (14) ve bir ḥayvān durġun ve yorġun olsa ẕikr (15) olınan afyonı bir minvāl yedüreler. Durġunluġı

[34b]

(1) ve yorġunluġı gider. **Bir ḥayvānuñ eşkini olmazsa** (2) ḳarañlu giçede binüp gezdireler giçe binüp gezdir- (3) mege muʿtād iderlerse ol ḥayvān ziyāde eşkin (4) olur, ṭılsımı budur. **Bir ḥayvān ḫārīn olsa** (5) ʿilācı budur ki evvela yemini kesüp nıṣf-ı (6) yem virüp uyḳusuz ḳoyalar. Baʿdehu yem yedigi (7) zamānda bir avuç esrārı ḫamır içine ḳoyup (8) yedüreler. ol vaḳtda ḥayvān ḫārīnlıḳdan (9) ḥalāṣ [olur]. **Bir ḥayvān żaʿīf olup et tutmasa** (10) yanġın olsa yigirmi dirhem zencebil saḥḳ eyleyüp (11) ḫamīr içinde yedüreler. Baʿdehu elli dirhem ḥınā ve yüz (12) dirhem ḥulbeyi şerbet idüp içüre. Böyleçe (13) on gün bu şerbeti yapup içüreler ḥādise-(14) sinüñ ḳabuġını ġusl ideler ve yāḥūd iki ḳulaḳlarınuñ (15) içini yaş bez ile silüp ve yelesini ve ḳuyruġını

[35a]

(1) dört beş günde bir defʿa ġusl eyleyüp ve ṭır- (2) naḳlarını yaġlayalar. Ve arpasınuñ nıṣfını yarma (3) idüp yedüreler ve yeminden ṣoñra ṣuda içüre- (4) ler. Bu ṣūretde ḥayvān ḳuvvetlenü[r] ve ṭavlanur. **Nevʿ-i** (5) **āḫır**: Bir ḥayvān semirmeyüp zebūn olsa ve et (6) ṭutmasa her gün yemine yüzer dirhem (7) ṭuz ḳoya[lar]. Eger yemezse ḳaşıḳ ile ṭuzı (8) boġazına dökeler ve ṣu ile ḥulbe yemine (9) ḳarışdıralar ve haftada bir defʿa bir vaḳiyye (10) ḥınayı ṣu ile içüreler ve günde iki defʿa (11) eyüce timār ideler ve iki defʿa daḫı (12) bir oġlaḳ ṭançarada ṭabḫ idüp ṣuyını ol (13) ḥayvāna içüreler. Ġāyet semirdür ve et ṭutar, (14) müçerrebdür. **Dīger-i āḫır:** Ḳuyruḳ yaġı ve ġuruş ḳadar (15) kibrid ve kifāyet mıḳdārı ardınc ḳaṭranı ile

[35b]

(1) ḥalt eyleyüp cümle ʿużvuna eyüce sürüp (2) iki sāʿat mıḳdārı güneşde baġlayalar. Baʿdehu (3) aḫūra çeküp yigirmi dört sāʿat ṭurduḳda (4) ṣoñra ġusl eyleyüp tekrār ḳuyruḳ yaġına bir mıḳdār (5) ruġan-ı zeyt ḳoyup kāffe-i aʿżāsına gözelce (6) sürüp üçgün ṣırtını açmayup dördinci-gün (7) ġusl eyleyeler, yanıḳlıġı gider. Dīger ḥayvān düşüp (8) ʿilleti ne olduġı maʿlūm olmasa egrelti otını (9) kökinden bir mıḳdār ḥayvānuñ dili altına vażʿ olınsa (10) ol sāʿat ayaġ üzere ḳalḳar, ḳaşanur. (11) Ol ʿārıż olan ne ise defʿ ider. (12) **Ḳabaḳ yapraġınuñ ṣuyını ḥayvāna sürseler ol maḥalle sinek ḳonmaz.**

[36a]

(1) ḥayvān almaḳ murād eden kimesne diḳḳat idecek maḥallerine ziyāde (2) diḳḳat lāzımdır. Evvelā alnında çiftesi birbiri üzerinde (3) olur ise fir-i meftūḥ ta‘bīr olınur meş’ūm nişanıdır. Eger (4) yan yana olur ise şerīkin ta‘bīr olınur bey‘ ü şirāya māni‘dür (5) ya‘ni żararlı nişān degüldür. Eger yataġında bir maḥallinde buruşuḳ (6) tüyi ya‘ni çifte gibi buruş[uk] tüy olur ise leṭāme ta‘bīr (7) olınan nişāndur ki ġāyet fenādur. Ṣaġ öñ ayaġı ve ṣol ḳıç ayaġı (8) sekil olur ise çapraz ta‘bīr olınur. ‘Aksi daḫı çaprazdur (9) bundan fenā nişān olmaz. Ḳoltuḳları ittiṣālında çifte gibi buruşuḳ (10) tüy olur ise aña daḫı ḳoltuḳ leṭāmesi ta‘bīr olınur, Maḳbūl (11) degildür. Ḳıç ayaḳları aşıḳları üzerinde ḳuyruḳ yanlarına varınca (12) ba‘żı maḥallinde buruşuḳ tüyleri olur ise aña yuşet nişānı (13) dirler. Ne żararı var ve ne fā‘ide var ṭopuḳlarına ve aşaklarına (14) diḳḳat olına. Cüz’ice şiş ‘alāmeti ẓāhir ise ṣoñra fenā (15) olur. Ṭırnaḳlarına diḳḳat lāzımdur gevrek olur ḳaṭmer olur na‘l

[36b]

(1) ṭutmaz. Ba‘żı ḥayvān ṣoluġan olur. Afyon yāḫūd yeşil ot (2) yedirürler. Bir iki gün bellü olmaz ṣoñra ẓuhūr ider. Eger şüphe (3) olınur ise yemine bir mıḳdār gül iżāfe olınur ise ertesi (4) gün ‘illet meydāna çıḳar. Ḳıç ayaḳlarınuñ kösdek (5) maḥallinde mayaṣıl olur ise almayalar. Zīrā ‘ilāc ḳabūl etmez. (6) Tegelti ḳızġını, tıḳnefes bunlar bir vechle ‘ilāc ḳabūl etmez. (7) Bir ḥayvān lāġar olup tüyleri bozuḳ olur ise almayalar, (8) yanıḳdur, ṭolınmaz. İki ḳula arasına diḳḳat olına Zīrā depe kemigi (9) yoġunsa aṣlā başlıḳ ṭutmaz. Öñ ayaġınuñ arası açıḳ (10) olmaḳ lāzımdur ve ḳıç ayaḳları arası hazā keza açıḳ olmalı (11) ve omuzı yüksekçe olup ḳul[a] atları lāzımdur. Ḳolon (12) yaṭaġı düzce olup ṭar olmamalı saġrısı çatla[ḳ] olmasun ve ḳuyruḳ yaṭaġı geñiş olmalı. Sincāp ḥayvān-ı meşʾumdur ḥazer (13) lāzımdur. Sekil ayaġında kendi ṭonından benekleri (14) olursa żarar etmez. Āḫar ṭondan olursa it (15) alası ta‘bīr iderler. Pek żararlı şey‘ degildür. Yel yudan

[37a]

(1) ḥayvān yemlikde bellü olur. Ḥulāṣa-yı naẓar ola, ḥamḳān (2) dimişler alınaçaḳ olduḳda bir gice aḫurda te’ḫīr (3) idüp bir iki def‘a naẓar olınmadıḳça olmaz. Bed ḫūy (4) olan ḥayvān tecrübesiz mümkin degildür bilinmez. (5) İki gice te‘ḫīr mümkin ise yemini ve ṣuyını vesā‘ir ḥareketi diḳḳatle ma‘lūm olur.

4.5.3. C Nüshası

[1b]

(1) **Hāẕā Kitābu Bayṭarnāme**

(2) Bismi’llāḥi’r-raḥmāni’r-raḥīm

(3) Elḥamdülillāhi Rabbü’l-‘ālemīn eṣṣallātü ve’sselāmü (4) ‘alā ve Rasūlinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecma‘īn. **Ammā ba‘dü** (5) bu ‘abd-i ḥakīr evān-ı ṣabāvet ve ‘unvān-ı şebābetimden (6) berü vüzerā-yı ‘ıẕām efendimiz hażretleriniñ daire-i devletlerine (7) otuz sene ḳadar Rum ili ve Anaṭolıda geşt (8) ü güẕār ve rükūb u nüzūle heveskār olduġumuzdan (9) esbleriñ nīk ü bedini ve nişānlarınıñ farḳ ve temyīzini (10) ve ‘ārız olan ‘illetleriñ def‘i ḫuṣūṣunda ne (11) tedbīr olunan mu‘ālecātuñ mücerrabātı bir risāle

[2a]

(1) tertībini taṣvīb ve yādigār-ı kütübḫāne-i ‘ālim olmaḳ tensīb (2) birle işbu risāle taḥrīr ve tertīb ḳılındı. (3) **Ma‘lūm ola ki** atdan gözel ve ḳuvvetlü ve göregen (4) ve eşkin ve yügrük hīç bir ḥayvān yoḳdur. Zīrā (5) her ne ḳadar ḳuvvetlü ḥayvān olsa at anı gögsi ile yıḳar (6) ve sevd içinde aḳ ḳılı gice ile görür ve seçer (7) ve gendüsinden yere düşen bir tüyüñ ṣadāsını (8) işidüp sezer ve ġāyet yügrük olan (9) ḥayvānāt - ki ceylān ve ṭavşan ve yabān ḳoyunı ve öküzi (10) ve deve ḳuşıdur- bu cümlesine at üstünde (11) olan eŝḳāl ālāt ile ardından yetişüp geçer. (12) **İskender-i Ẕū’l-ḳarneyn** ẓulumāta sefer murād eyledükde (13) Aristeṭālīs ḥekīmi da‘vet idüp bu sefer-i (14) ba‘īd ü şedīde muḥtemel atlardan intiḫāb etmege emr (15) idüp ḥekīm daḫı atların cemī‘ elvānından

[2b]

(1) cem‘ ve bir vaḳtda ṣu ve yem virüp bir āḫūrda (2) baġladılar üç günden ṣoñra naẓar eylediler ki (3) al at ża‘īf olmış, düşmüş, mevte ḳarīb (4) olmış, anı iḫrāc eylediler, dördüncü gün yine (5) naẓar eylediler ki ḳula at ża‘īf olmış anı daḫı (6) iḫrāc eylediler, beşinci gün naẓar eylediler ki ḳır (7) at ża‘īf olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler, (8) altıncı gün naẓar eylediler ki çil at ża‘īf (9) olmış, anı daḫı iḫrāc eylediler, yedinci gün (10) naẓar eylediler ki siyāh at ża‘īf olmış, (11) anı daḫı iḫrāc eylediler sekizinci gün naẓar eylediler (12) ki timürḳır ża‘īf olmış ṭokuzıncı gün (13) naẓar eylediler ki ṭorı at ża‘īf olmış, onuncı (14) gün naẓar eylediler ki ḥurmā-yı ṭorı ża‘īf (15) olmayup ayaġ üzere ṭurur bildiler ki ḫurmā-ı

[3a]

(1) ṭorı açlıġa ve ṣusuzlıġa cümleden ziyāde ṭayanur (2) imiş ve ẓulmetde görmelerini daḫı tecrübe içün bir (3) ġāyet ḳaranlıḳ gicede öñlerine bir ḳıl çekdiler (4) evvelā siyāh at gördi ba‘dehu ḫurmā-yi ṭorı (5) gördi. Bu ikisinden yüz yigirmi biñ at (6) tedārīk

idüp ẓulumāta gitdiler ve yine geldiler. (7) Bu daḫı ma‘lūm ola ki **Rasūlü Ekrem** ṣallallāhü te‘ālā‘ (8) aleyhi ve sellem efendimüz ḥażretleri esblerini her birini (9) bir isim ile tesmiye buyurmışlar idi. Ve sünnet-i müteyemmindür ki (10) her kimesne ki esb besler ise bir isimle tesmiye (11) ide ve sünnet-i seniyye-i Aḥmediyyeden biri daḫı budur ki (12) esbe rākib olur iken isti‘āze ve besmele ile (13) bine. Ba‘de’r-rükūb üç-kerre **أعوذ بكلمات الله** (14) **التامات كلّها من شرّ ما خلق بسم الله الّذي** (15) **لا يضرّ مع اسمه شيء في ألارض ولا في السّماء**

[3b]

(1) **لمنقلبون** (3) **وما كنّا له مقرنين وانّا الى ربّنا** (2) **هوالسّميع العليم سبحان الّذي سخّر لنا** Bi-izni’llāhi teālā cemī’ żararlardan maṣūn (4) ve maḥfūẓ olur. Enes bin Mālik raḍī-āllāhu ‘anhdan (5) mervīdür ki **Rasūlü Ekrem** ṣallāllāhü ‘aleyhi ve sellem (6) efendimüz buyurmışdır ki **البركة فى نواصى الْخيل** (7) bu ḥadīṯ-i şerīfi Buḫārī ve Müslim raḥime-humā’llah rivāyet (8) itmişlerdir ve Ebū Dāvud raḥmetü’llāhi naḳlinde ‘Utbe bin (9) ‘Abdullāh es-Selemīden vārid olmışdur ki eyitdi: (10) Rasūlü Ekrem ṣallāllāhu ‘aleyhi ve sellem efendimüz atların (11) yelesin ve perçemin ve ḳuyruġın ḳırḳmaḳdan nehy buyurmışdur, (12) ḳırḳmaḳ cā‘iz degüldür ve Ebū Dāvud ve Nesāī Ebī Veheb (13) raḍīyallāhu ‘anhdan rivāyet itmişlerdir ki **Rasūlü Ekrem** (14) ṣallāllāhu teālā ‘aleyhi ve sellem buyurmışdır ki بكل ya‘nī **كميّتٍ غرّمحجّل او اشقر غرّ او ادهم غرّ محجّل** (15) **عليكم**

[4a]

(1) siz mülāzemet eyleñ ayrılmañ ḫurmā’i ṭorı atdan ki alnında (2) ġurresi ve ayaġında sekili ola, ya al atdan ya siyāh (3) atdan ki alnında ġurresi ve ayaġında sekili ola ve Ebū (4) Ḳatāde raḍiyāllāhu ‘anhü ṣallāllāhu ‘aleyhi ve selem efendimüzden (5) rivāyet eylemişdür ki: **ثمّ الافرح المحجّل طلق اليمنى فان لم يكن ادهم فكميت** (6) **خيرالخيل الادهم الافرح الارثمّ** (7) **على هذه الشبه** ya‘nī atların ḫayırlısu siyāh atdur (8) ki alnında ve burnında ve üst dodaġında azaçuk (9) aḳ ola ve ayaḳları sekil ola ammā öñ ayaġınuñ (10) ṣaġı sekil olmaya eger bu ẕikr olınan ṣıfat üzere (11) siyāh at bulınmaz ise bu ṣıfatda kümeyt ola diyü buyurdı (12) kümeyt didükleri şol atdur ki yelesi ve ḳuyruġı (13) siyāh vesā’ir maḥalli ḳızıl olur ve ‘inde’l-ba‘ż (14) sevād ile ḥumret arasında bir levndür. Bu diyārlarda (15) ḫurmā-yı ṭorı didikleri ṭondur. İmām Rāzī

[4b]

(1) rivāyetinde Ebū Ḳatāde raḥmetullāh eyitdi: Bir kimse Rasūl-i (2) Ekrem ṣallāllāhi ‘aleyhi ve sellem efendimüze gelüp at almaḳ (3) isterim yā Rasūlāllāh ne şekil at alayım didi. Buyurdılar ki (4) **اشتر ارهم ارثم محجّلً طلق اليمني ومن الكميت على هذه الشبه** (5) ma‘nā-yı şerīfī: ṣatun al şol atı ki (6) siyāh olup burnınuñ üsti aḳ ola ve ayaġı (7) sekil

ola saġ cānibinde sekil olmaya yāḥūd bu ṣıfatda (8) kümeyt al dimekdür ve atlarıñ yükrügi al atdur ki bu (9) ḥadīŝ-i şerīf ile ŝābitdür. Ḳāle Rasūlullāh ṣallāllāhu (10) ‘aleyh ve sellem **ثمّ ارسلت لكن اسبقها الا شقر** (11) **لو جمعت حيول العرب في صعيد** Nāfi’ ibni (12) Cübeyr raḍiyāllāhu ‘anhü rivāyet etmişdür ki Rasūlü (13) Ekrem ṣallāllāhu ‘aleyhi ve selem buyurdılar ki **الخيل اخوا و اهمّ** (14) **اليمن في** ya‘nī ḫayır ve bereket atlarda (15) her at ḳara ve yeşile beñzeye andadur. Ya‘nī ḳatı siyāh

[5a]

(1) olmayup bir mıḳdār gökrek ola dimekdür ve Ebū Hureyre (2) raḍiya allāhu ‘anhüden mervīdür ki: Rasūlü Ekrem ṣallāllāhi (3) te‘ālā ‘aleyhi ve sellem efendimüz atda şikāl oldugını (4) sevmezler idi. Şikāl aña dirler ki atuñ öñ (5) ayaġınuñ ṣaġı ve ḳıç ayaġınuñ ṣolı sekil (6) ola sekil diyü atuñ bilekleri aḳ olmaḳdur ve ba‘żıları (7) ẕikr eylediler ki Ḥażret-i İmām Ḥüseyin raḍiyallāhu (8) ‘anhü ḥażretleri şehīd olduḳları vaḳt böyle bir (9) at üzerinde idi didiler. **Eyü at oldur ki** (10) anda on iki teşbīh bulına. Üç yeri gözel (11) nisāya ve üç yeri deveye ve üç yeri ṣu ṣıġırına (12) ve üç yeri ḳaṭıra şebīh ola. Ammā üç (13) maḥalli ki nisāya beñzeye oldur ki ibtidā gözellikde (14) ikinci, ṣaçı mülāyim ve ince ve uzun ola

[5b]

(1) üçünci, yancıḳları ‘avrat yancıġı gibi çoḳ (2) ola ve ammā deveye şebīh olan maḥalli evvelki boynı (3) uzun ola ikinci kirpikleri uzun ola zīrā (4) deve kirpükli at olmaz, alma gözlü olur. Üçinci siñirleri (5) ḳalın ve dik ola ṣu ṣıġırına şebīh olan (6) maḥalli biri oldur ki bilekleri ḳalın ve ḳısa ola (7) öküz bilegi gibi ikinci ḳarnı altı yaṣṣı ola. Üçünci (8) ḳuyruḳ yatağı geñiş ola. Ḳaṭıra şebīh olan (9) maḥalli biri oldur ki ḳulaḳları uzun ola, ikinci (10) ḳuyruġı gibi ḳamçı ḳuyruḳlu ola. Üçünci, ṭırnaġı (11) bilekde ola ve uzunluḳda degül zīrā atuñ ṭırnaġı (12) turb gibi degirmi gerekdir. **İmdi** bu vech üzere (13) atlar a‘lāsı oldur ki gözel yüzlü ve ḳulaḳları (14) ḳamış yabraġı gibi olup iki ḳulaġı arası (15) vāsi‘ ola. Vāfiḳ dişli yumrı alınlı

[6a]

(1) ve ḳurı başlı uzun boyunlı ve ince ṣaçlu ve ḳıṣa (2) belli ve küçük bögürli ve omzı yüksek ve yaṣṣı ve çoḳ (3) gögüslü ve ḳuyruḳ yatağı geñiş ola ve buṭları arası (4) ve kirpükleri ve aşıḳları aşağısı siyāh ola ve tīz (5) göregen ola ve yörürken iki ḳulaġı ile iki cānibe (6) işāret ider gibi gendüyi terāzūlayup ṣaḳına ṣaḳına (7) yörüye. Öñüne bir ḫandek ya ṣu gelürse ṣıçraya ve (8) öñi ḳıçından ve ḳıçı öñinden yüksek olmayup ikisi (9) berāber ola ve iki ayaḳları geñiş basup öñleri (10) ve ḳıçları dolaşuḳ olmaya daḫı almacuḳları yumrı (11) olmaya eger almacuġınuñ biri eksük olursa ġāyet (12) hünerlü

olur ḳıç uyluḳları yancığı ve iç yanınuñ (13) daḫı etleri çoḳ ola ve yırtmaçlı ola. Ya‘nī (14) aġzınuñ yırtmaçları daḫı yüksek ola. Ḳışa (15) yırtmaçlı at hünersüz ve dik başlı olur

[6b]

(1) ve ṣuya gelecek ṣaġ ayaġın evvel başa. Eger ṣol (2) ayaġını evvel basarsa ṣolaḳdur ve belinüñ ḳolan (3) yeri ince ola ve ḳısraḳ gördükde kişneye. Eger (4) kişnemez ise dilsüzdür ve boynu ve omızı (5) düz olup eyerligi alçaḳ olmaya ve aşıḳları (6) yumrı olmaya ve ḳıç ayaġın öñ ayaġından (7) ilerü başa ḳaşanıcaḳ iki öñ ayaġını egmeye çoḳ (8) ṣalmaya ve ḳatı ürkek olup ḳıçın ḳıçın gitmeye. Ṣol (9) eyegüsinüñ biri eksük olan at ġāyet (10) hünerlü ve yügrük olur. Eger bir atuñ boynında (11) müdevver buruşuḳ nişānı ḳulaġına yaḳın olursa (12) eşkin olmaz. Ammā ne ḳadar ḳulaġından ba‘īd olursa (13) ol ḳadar eşkin olur bu ẕikr olınan nişānların (14) cümlesi bir atda cemī‘ olmaḳ nādirdür. Cümlesinden (15) ehemm ve elzem olan şikāl ve fīr-i meftūḥ ve ṣa‘r-ı

[7a]

(1) maḫlūḳ ve ṣa‘r-ı meftūl olmayup eşkin yügrük (2) olmasıdur. Yügrük atuñ ḳıç siñirleri ḳalın ve dik (3) olur ve bel eti çoḳ olur. **Ḫurmā-yı ṭorı** at ki (4) yelesi ve ḳuyruġı ince ve uzun ola hünerlü olur. (5) Cümle atların sulṭānı ṭorısıdur dimişlerdür ve ḫuṣūṣan (6) seylāvi ola ḫurmā-yi ṭorıdan ṣoñra açıḳ ṭorı at (7) a‘lādur. Ba‘dehu **timür ḳır** ki yelesi ve ḳuyruġı (8) ve aşıḳlarından aşaġısı siyāh ola ve hem ṭaḳım yaruşur (9) ve ṣovuġa ṭayanur ve hünerlü olur. **Yaġız at** keskin (10) ve eşkin ve yügrük olur. **Çil at ki** yelesi ve ḳuyruġı (11) siyāh ve uzun olursa ve ṭırnaġı siyāh olursa (12) hünerlü olur. **Ḳır at ki** yelesi ḳuyruġı siyāh olursa (13) hünerlü olur. **Ḳula at** ḥaḳḳında dimişler at kim ḳula (14) alma anı bir pula. Meger yelesi ve ḳuyruġı siyāh ola ve (15) belinden ḳuyruġına varınca bir siyāh ḫaṭ ola ol vaḳt

[7b]

(1) hünerlü olur. **Al at** yügrük olur ve bilād-ı ḥārrede (2) çoḳ hünerlü olur lākin ṣovuġa açlıġa ve ṣusuz- (3) -lıġa ve çamura ve ṭaşa ṭayanmaz nārin mizācdur ve (4) esbüñ maḳbūlı kümeyt olup hīç sekili olmayup faḳaṭ (5) alnında altun ḳadar ġurresi ola. Ve eger sekili olursa (6) binek ṭarafında ve ḳıç ayaġında ola ve atuñ alnında (7) çiftesi iki olup biri biri üzerinde olursa (8) aña fīr-i meftūḥ dirler. Ve öñ ayaġınıñ üzengi ṭoḳunaçaḳ (9) yerinde nişanı olursa aña ṣa‘r-ı maḫlūḳ dirler. (10) Ve baldır yerinde daḫı gözellik nişānı olursa aña ṣa‘r-ı (11) meftūl dirler. Bu nişānların cümlesi eyü degüldür, uġursuz (12) ‘add iderler. Ammā boynunda nişanı olursa ol nişāna (13)

cenāḥu'l-fers dirler. Ġayet eyü 'add iderler ve yügrük (14) olur dirler. Ve binek ṭarafınuñ öñ ayaġı ile iki (15) ḳıçları sekil olursa aña muṭlaḳu'l-yemīn dirler. Ġāyet
[8a]
(1) uġurlu ṭutarlar. Ve çabrazı az sekil olan atuñ ehveni (2) oldur ki öñi binecek ṭarafından ve ḳıçı ṭarafından (3) sekil ola ve sekilüñ iç yanında siyāh beñleri (4) olursa ṣāḥibine żarar gelür. Eger ṭaşrasında (5) olursa ġayre żarar gelür, eger ardında olursa (6) ardınca ḳoġan düşmene żarar olup atı tekerlenür (7) dirler. Ve dört ayaġı sekil at dört mınḳara degmez (8) ḥuṣūṣan ṭırnaḳları daḫı aḳ ve yumşaḳ ola, (9) andan hīç yoldaşlıḳ gelmez dirler. Ve atuñ ana ḳarnında (10) çig ḳalan maḥalli aḳ olur, tīzçek yara olup (11) yarası gec eyü olur dimişler. **Ve cemī' atların** (12) a'lāsı ve gözeli seylavī cinsidür. Ba'dehu (13) Küheylān ve Ṭarbaġī ve Kebīşe ve Ḫavarī ve Maḥmūdī (14) ve Ma'nek ve Ebyāde ve Ḥarīḳan ve Gerk(?) ve Vükelāvī ve Ṣa'īd (15) ve Baġdādın ve Baṣranuñ ve Laḥṣanuñ ve Türkmenüñ
[8b]
(1) ve Ġazzenüñ ve Şamuñ ve Berberüñ ve Ḳumanuñ ve Mıṣıruñ (2) vesā'ir meşhūr olan ba'zı maḥalleriñ eyü ve yügrük atları (3) olur ammā cümlesinüñ seyyidi seylāvīdür. Ḥażret-i (4) İsmā'īl aleyhi's-ṣalātü ve's-selāmdan ilā (5) hazihi'l Emān ṭavā'if-i 'Arab aṣlā yād soy ḳarışdurmayup (6) ḥıfẓ u ṣıyānet iderlerdi. Ḥattā ferclerini kilidlerler, ġayrī (7) aygır aşmasun diyü. (8) A**tların tedbīr ve ḥaḳların beyān idelim.** (9) İbtidā aḫūrı ġāyet pāk ve temiz ve ḳurı ola ve yuların (10) iki cānibinden bend idüp köstek ve pāyendsiz (11) ḳomayalar. Ve altına ḳurı fışḳı döşeyüp ḳaşanıcaḳ (12) altını pāk ideler. Ve uzun günlerde yemini gün var iken (13) vireler. Bir daḫı ba'del-'aṣr vireler ve kāhi yelesini ve ḳuyruġını (14) ve ayaḳların sıcaḳ ṣu ile ġusl idüp günde iki def'a (15) eyüce tımār oluna. Ve üç gün yatmayup binüp gezdüreler
[9a]
(1) ki ayaḳları açıla ve yatan ata bir kīle şi'ri beş yem idüp (2) beş gice vireler. Ammā yola giden ata beş altı vaḳiyye arpa (3) eger ekl iderse vireler. Eger taḥammüli var ise ṣuluḳ (4) daḫı vireler ve ata binerken üzengüye başup ağırlıġın (5) virmeyeler. Hemān der-'aḳab üstüne rākib olalar ve îṣḳleti (6) üzengiye vireler. Zīrā üzengileri boş ḳoyup şiḳleti (7) egere virmek atı ża'īf ider. Ve derlemiş atuñ egerin (8) tiz almayalar ve duḫāndan ve yaġmurdan atı pek ṣaḳınalar. (9) Ve yorġun ata tīzçek yem ve ṣu virmeyeler ve atuñ (10) bileklerinüñ çamurını eyüce ġusl eyleyüp yaşını (11) alalar bıçılġan olmaya. Ve beslü atı üç dizginden (12) ziyāde etmeye. **Ma'lūm ola ki** ṭayuñ ol

iki dişi (13) aşağıdan ve iki dişi yoḳarudan çıḳar ol (14) dişlere ibtidā tebātve senāyā dirler. Ve anların yanında daḫı (15) dört diş biter, anlara vāsıṭāt dirler. Bunlaruñ

[9b]

(1) yanında çıḳan dört dişe rubā‘ıyyāt dirler. Tamām (2) öñi on iki diş olur, içerüki dişler (3) ile cem‘ ḳırḳ iki diş olur. **At** üç yaşına girdükde (4) dişleri ṣarı olur. Ḳulun dişinüñ ḳapağın (5) açar ve azūsın yarar. Dördünde ŝenāyāsı düşer yirine (6) yine biter. Beşinde ḳulun dişinüñ dibi ḳalın olur. (7) Altısında bir mıḳdār bir yanı gidülür, yedisinde içlerinde (8) ḳaraca çuḳurcuḳlar olur. Ve iki çeñesi orta- (9) -sında yumrıca bezcegiz ḥāṣıl olur. Bundan ṣoñra (10) büyümekden ḳalur. Sekizinde ol çuḳur daḫı ‘amīḳ (11) olur. Ṭokuzunda silinmege başlar. Onında ziyāde silünür (12) ve burnı içinde bir delik peydā olur. Eger at buldıġı (13) timür aġacı kemürmege mu‘tādī ise ol vaḳt yaşı (14) dişlerinden ma’lūm olamaz. Çeñesinden ma‘lūm olur. (15) Genc ḥayvānuñ çeñe kemükleri ḳalın olur, yaşlanduḳça

[10a]

(1) incelür. Ḥattā bıçaḳ yüzi gibi keskin olur ve gözi (2) çuḳurlanur ve ḳūşunı açar ve atuñ on yaşından yoḳarısı (3) taḥmīnen ve ferāsetle ile bulınur. Cezme mecāl olmaz ve atuñ (4) ‘ömri insānıñ ‘ömrinüñ nışfı ḳadardır. Ba‘żı at ḳırḳ (5) ve elli yaşına ḳadar yaşar. Baʿżı insānıñ yüz yaşına (6) ḳadar yaşadıġı gibi. **Bundan ṣoñra atların maraż ‘ilācını** (7) **beyān idelim.** At ṣaḳaġı olsa bu ‘illet iki nev‘dür. (8) Birine ṣaḳaġı ve birine ṣu ṣaḳaġısı dirler. Ṣaḳaġınuñ (9) ‘alāmeti budur ki burnınuñ iki delügünden irin gibi (10) ḳanla aḳar başın aşaġı ṭutar ve burnını dīvāra (11) sürer ve burnınuñ ḳanadları gerilür ve ṭurdıġı maḥalde (12) ḫırlar. ‘İlācı budur ki yigirmi dirhem ruġan sāde ve on (13) dirhem ruġan-ı zeyt ve on dirhem bezir yaġı ve on dirhem (14) keskin ‘araḳ ve bir dirhem çörek otı bunları birbirine (15) ba‘de’l-ḫalṭ ḥayvānuñ başını bir yüksek maḫalle aşup

[10b]

(1) burnınuñ delüklerinden içüreler. **Nev‘-i dīger**: Çögen ve anduz (2) köki eyüce saḥḳ ve dülbenden geçürüp atuñ burnına üfüreler. (3) **Nev‘-i dīger:** yegirmi beş dirhem ‘araḳ ve yigirmi beş dirhem (4) ruġan-ı zeyt ve bir miḳdār çögen cümlesini bir yirde çalḳalayup (5) atuñ burnından içüreler. **Nev‘-i dīger:** Kafūrī zaġferān ile (6) saḥḳ idüp aḫşam namāzı vaḳtında maşura ile burnına (7) üfüreler ve üzerine benefşe yaġı ṭamladalar. **Śaḳaġı** (8) ve manḳafaya şalġam toḫumı bir buçuḳ dirhem, aḳ zencefil bir buçuḳ dirhem, (9) ḳunduziyye üç dirhem, çögen köki üç dirhem, toz şekeri (10) beş dirhem bunları b‘de’s-saḥḳ cümlesini birbirine ḫalṭ (11) eyleyüp ḳamışla burnınuñ iki

deliklerine üfüreler eger (12) ‘illet ḳuvvetlü olup def‘ olmazsa çörek otı zencebil (12) ve oġlan aşı ḳara ḳaṣnī ‘ūdü’l-ḳahr her birinden (13) ikişer dirhem ve bir dirhem ṣafran bu eczaları iki yüz dirhem (15) şarāb ile üç bölüginden bir bölügi ḳalınca degin ḳaynadup

[11a]

(1) ve bir dirhem daḫı nafṭ-ı ẓam idüp üç bölük ideler, her gün (2) bir bölügini ılıçaḳ burnına döküp bir zamān başı yoḳaru (3) ṭutalar. **Ammā nev‘-i dīger ki** ṣu ṣaḳası dirler. Sebebi (4) dürlü dürlüdür, ṣovuḳda ḳalmaḳdan olur. ‘Alāmeti oldur ki (5) ṣarı ṣarı ṣu aḳar, tīz tīz tiksirir ve ba‘żen olur ki ġalīẓa (6) daḫı aḳar ve burnını ayaġına sürer. ‘İlācı budur ki beş (7) dirhem ḥalvācı çögeni ve beş dirhem limon yapraġı ve beş dirhem (8) daḫı ḳunduziyye bunları ba‘de’s-saḥḳ burnına üfleyeler mücerrebdür. (9) **Nev‘-i āḫir**: Ṣarımsaġı aḳ ṣoġan ile saḥḳ ve ḫamr (10) ile ḳaynatduḳdan ṣoñra süzüp sisam yaġını ve zeyt (11) yaġını birbirine ḳarışdırup ve meẕkūr ḫamrı daḫı ḫalṭ (12) eyledükden soñra tekrār ḳaynadalar tā ḥamr gidüp yaġ ḳala ba‘dehu (13) iki dirhem nafṭ yaġı ẓam eyleyüp birkaç gün burnına (14) dökeler eger def‘ olmazsa beziri tavada (15) ṣu ile ḳaynadup ve ṭobrasını bu ḳaynayan eczāda

[11b]

(1) ışladup başına ṭobra ile ta‘līḳ ideler ne ḳadar ‘illet (2) var ise söker bu iki ‘illete bundan a‘lā ‘ilāc olmaz. (3) **Burnında bevāṣir olsa** ‘alāmeti budur ki iriñlüce ṣarı (4) ṣu aḳar. ‘İlācı budur ki nişādura ḳılye zengār ḳara zırnīḫ baluṭ güli (5) her birinden saḥḳ ve merhem gibi yoġrup ḥayvānuñ burnınuñ derūnına (6) naẓar olına bevāṣiri ne maḥalde ise üzerine merhem-i meẕkūrdan (7) parmaġıyla ṭılā ide. Eger görünmez ise bir aġaca penpe ṣarup (8) anuñla dört ṭarafına günde bir def‘a ṭılā ideler. Merhem budur (9) zift çam saḳızı bezir nafṭ bunları ḳaynadup merhem gibi (10) ideler. **Ḥayvānuñ burnı üstünde temregü** bu bir marażdur ki (11) çıḳar yayulur. Boz renk olur ḥayvānuñ gözine yaḳın varur. (12) Eger ‘ilāc olunmazsa nāṣır olur ol vaḳtda ‘ilāc kār etmez (13) meger oyup çıḳaralar. ‘İlācı budur ki evvelā ‘arāḳı ṣabūn(14) ve ṭuz ve ṣu ile ġāyet çoḳ ġusl ideler ki rengi taḥvīl (15) idince ba‘dehu ḳara zırnıḫ ve ṣarı zırnıḫ ve ḳılye firengi nişādur

[12a]

(1) paluṭ güli kirec bu eczāları ṣabūn ṣuyıla yoġurup ṭılā (2) ideler ve üzerine yapraḳ ḳoyup bağlayalar. Lākin gözini ḥıfẓ (3) ideler ‘ilāc gözine gitmeye. Bir gün bir gice ṭura ba‘dehu gül (4) yaġı ve ḳoyun ḳuyruġı yaġı ile ṭılā ideler. **Atuñ gözine** (5) **ṭuman gelse** beyāż kelb terisini taḥfīf ve saḥḳ eyleyüp (6) ince dülbenden geçürüp bir ḳalem

ile günde bir def‘a ṣabāḥleyin (7) gözine üfleyeler. Böylece yedi gün ‘amel ideler. Eger bu ‘ilāc (8) ile def‘ olmazsa üç dirhem ṭoġan tersi ve üç dirhem adam (9) necisi ve üç dirhem ṭoz şekeri bunları ba‘de’s-saḥḳ bir ince (10) dülbenden geçürüp on gün ‘ale’ṣ-ṣabāḥ ḳalem ile ḥayvānuñ (11) gözine üfleyeler, mücerrebdür. **Gözine aḳ gelse** yarım dirhem (12) fülfül ve yarım dirhem şāh-tere bunları saḥḳ eyledükden (13) ṣoñra mesḥuḳ-ı evvel ile maḫlūṭ idüp bir ḳamış (14) ile ḥayvānuñ gözine üfüreler mücerrebdür. **At içün tūtiyā**

[12b]

(1) **terkībidür.** Eflāk ṭuzınuñ özini saḥḳ eyleyüp ve diş (2) budaḳ aġacından parmaḳ ḳalınlıġında ṭokuz degnek ḳaṭ‘ (3) ve burġı ile delüp meẕkür saḥḳ olmış ṭuzı (4) ṭoḳuzına daḫi ṣıḳıca ṭoldurup birer birer āteşde (5) iḥrāḳ eyledükden ṣoñra yine muḥkem saḥḳ eyleyüp ḥıfẓ (6) ideler. Ḥīn-i iḳtiżāda ḥayvānuñ gözine üfleyeler, (7) mücerrebdür. **Ḥayvānuñ gözine ḳan gelse veyāḥūd ṭuman gelse** (8) ibtidā gözine ṣu püskürüp ba‘dehu ḳardaş ḳanını (9) ince saḥḳ idüp ḳalem ile beş on gün böylece ideler, (10) def’ olur. Mücerrebdür. **Atuñ gözine aġaç doḳunup** (11) **yaşarsa** ‘ilācı budur ki ṣoġanı bezir ile ḳaynadup (12) havānda saḥḳ idüp ṭuz ve kimyon ḳatup issice (13) gözine vaż‘ eyleyüp baġlayalar. Eger ḳan ṭolarsa (14) gözini açmayup ḳapaġını ḳaldırup ṣovuḳ ṣu bir ḳaç (15) def‘a uralar. **Atuñ gözine bir nesne ṭoḳunup ḳan**

[13a]

(1) **çıḳup aḳ gelse** yarım dirhem arpa unını ḥamīr idüp (2) içine bir dirhem bir dirhem ḳara fülfül ḳoyup furunda bişüreler (3) ba‘dehu saḥḳ eyleyüp üç gün maṣura ile gözine üfüreler (4) nāfi‘dür. **Atuñ gözinde kīsi olsa** sebebi dürlü dürlü (5) ṣu virmek ve ṣovuḳda ḳomaḳdan olur, ‘ilācı (6) budur ki on dirhem ḳızılcıḳ çekirdegi on dirhem (7) daḫı insānuñ başınuñ ḳazındısı ve on dirhem (8) ḳaz necisi ve on dirhem ḳırlanḳıç necisi ve on dirhem (9) deñiz köpügi yüz dirhem zāc-ı ḳabarlis bu eczāları muḥkem (10) saḥḳ ve elekden geçürüp ba‘dehu parmaġını ışladup (11) ol eczāya baturup gözi aġrıyan ve gözündeki (12) ḥayvānuñ gözinüñ buñarına başa. Bi-izni’llāhi gözleri (13) açılur. Ve bu ẕikr olınan eczāyı bir ḳamış içine (14) ḳoyup ḥayvānuñ gözine üfüreler ḥalāṣ olur. (15) **Atuñ dişi aġrısa** sebebi budur ki yemini eyüce

[13b]

(1) taṯhīr etmeden virirler. İçinde ṭaş olur ḥayvān (2) ekl iderken dişine doḳunur aġrıdur, ‘alāmeti budur ki (3) yemin kāh ḳulaḳların bıraġur ve gözlerinden yaş gelür (4) ve başını aşaġı ṭutar. ‘İlācı budur ki it üzümi (5) ve ‘ūdü’l-ḳarḥ ve zencebīl ve büber ve aḳ ḫardāl bunları (6) ba‘de’s-saḥḳ bal şerbetiyle ḳaynadup ḥayvānuñ aġzını (7) açup bir

aġaca bez ṣarup bu eczāları ışladup (8) aşaġı ve yoḳarı ḥayvānuñ dişlerine süreler, def‘ (9) olur. **Atuñ boġazında ḫunnāḳ olsa** bu bir ‘illetdür ki (10) ḥayvānuñ başından boġazına iner. Degme at ḥalāṣ (11) olmaz helāk olur. Meger ḥayvān hünerlü bahādır (12) ola ‘alāmeti budur ki boġazı şişer ve ṣoluya (13) ve ḳatı ḳatı ādem gibi inler ve ḳorḳusı üç gündürdür. (14) ‘İlācı budur ki evvel emirde iki ḳolundan ḳan (15) alup lākin çoḳ aḳıtmayalar, boynına tereyaġı süreler

[14a]

(1) ve mercimek ve boy toḫmı ve ṭuraḳ otı ve meyān köki (2) ḫaṭmī toḫmı bunları ḳaynadup ṣuyını alup bu ṣuyuñ (3) içinde ḫiyārşenbe ezüp bādem yaġı ve birḳaç (4) yumurṭa ṣarısı daḫı ḳoyup çalḳayalar. Ilıcaḳ (5) eyleyüp ḥayvānuñ başını yoḳarı ḳaldırup (6) boġazına dökeler, iki def‘a böylece ideler (7) eger emīn olmazsa bu ‘ilācı daḫı ideler. (8) Ḳızıl üzüm çekirdegi çıḳmış ola ve incīr (9) ve ‘unnāb bunları dögülmiş arpa ile ḳaynadup (10) bādem yāḥūd sisam yaġı ḳatup ve biraz daḫı (11) şeker iżāfe idüp eyleyüp ḥayvāna içireler. (12) Ve birḳaç def‘a daḫı lādenī ruġan-ı zeyt ile erüdüp (13) ısıcaḳ iken boynına tılā ideler. Yonca ve ḥāṣıl (14) vireler tā ḥayvān ḳuvvet bulınca, ṣuyını daḫı pek ṣovuḳ (15) virmeyeler. **Atuñ boġazı altında şiş olsa**

[14b]

(1) raḥīkī ma‘cūn süreler, def‘ olmazsa ḥāviyār (2) süreler. Eger ziyāde şiş olursa asel ile (3) nişāstayı maḫlūṭ idüp süreler mücerrebdür. (4) **Atuñ boġazı ḫırlansa** elli dirhem bezir yaġı bir ḳabda (5) el ṭayanacaḳ ḳadar ılıdup ḥayvānuñ bir yüksek maḥalle (6) başını aṣup meẕkūr yaġı burnınuñ iki delüklerinden (7) içüreler mücerrebdür. **Ḥayvānuñ boynunda ṭoluca olsa** (8) sebebi dürlü ṣovuḳda bıraḳmaḳdur. ‘Alāmeti budur ki (9) ḳurı aġac gibi egilmez.‘İlācı evvel emirde ḳolından (10) ve boynınuñ iki cānibinden ḳan alalar, eger açılmazsa (11) oġlan aşını ḳaynadup içine dögülmüş ṣarımsaḳ (12) ḳoyup ve biraz ḳara nafṭ daḫı iżāfe idüp (13) ılıcaḳ boynuna birḳaç kerre ṭılā ideler. Eger yine def‘ (14) olmazsa añ başalar ḳaz ayaġı ṭamġa olur. (15) Ertesi gün acı yaġ ile yerini yaġlayalar ve yemin

[15a]

(1) ışladup vireler. **Nev‘-i āḫır** dolıca olsa on dirhem (2) ṣoġan toḫmıyla otuz dirhem eşki şarāb elli dirhem (3) keskin sirke on dirhem gögercin tersi ṣoġan (4) toḫmıyla muḥkem saḥḳ eyleyüp sirke ile şarābı ḥalṭ (5) eyledükden ṣoñra içüreler ve yemine bir mıḳdār ışlanmış (6) buġday ḳarışduralar yāḥūd yemini cüz’ī bişürüp (7) vireler, mücerrebdür. **Atuñ boynuna oḳ ve ḳılıç rāst** (8) **gelüp ṭamar ḳaṭ‘ olup ḳanı durmasa** ilācı (9) budur ki biraz ‘anzarūt ve maṣṭakī ve çam sakızı (10) zāc-ı ḳabarlis

ve ḳızıl boya bunları saḥḳ eyleyüp (11) ḥāżır ola evvelā yarayı ‘araḳ ile yıḳayup (12) ba‘dehu meẕkūr eczāları yaranuñ içine ṭoldırup (13) bir eski penpenüñ üzerine yumurṭa ṣarısı ṭılā (14) eyleyüp üzerine vaż‘ ve daḫı üstüne bir parça (15) düzce ṭaş ḳoyup destār ile bağlayalar on

[15b]

(1) beş gün ṭura. Ba‘dehu açup üzerine ḳaṭrān ṭılā (2) eyleyeler. Eger bu eczālardan ḫaẕ olınmazsa ol vaḳt (3) bir ḳalınca yaṣdıḳ ḳoyalar. Muḥkem bağlayup açmayalar (4) eger açarsa ılıcaḳ ṣu ile yıḳayup ışlana ba‘dehu (5) açalar şifā bulur. **Atuñ gögsine su‘le olsa** (6) Türkçe ur dirler ceviz gibi olur gitdikçe büyür. ‘İlācı (7) budur ki bir ince kendir ile dibinden bağlayup ba‘dehu (8) derince yaralar ve yarıġına eflāk ṭuzı ṭoldırup (9) bir gün bir gice ṭura ba‘dehu açup günlük ḳapuġı (10) ve çam ḳapuġı ve ardıç saḳızı ve maṣṭaki bunları (11) saḥḳ eyleyüp ol yarıġıñ üzerine ekeler. (12) Yāḥūd bu merhemi vaż‘ eyleyeler. On dirhem mürdesenk (13) on beş dirhem sülügen bunları elli dirhem ruġan-ı (14) zeyt ile ḳaynadup tā merhem ḳıvamına gelince (15) ḳarışduralar, ba‘dehu otuz dirhem günlük,

[16a]

(1) otuz dirhem zift ve bir dirhem aḳ naḫūd bunları havānda (2) saḥḳ eyleyüp meẕkūr merhem ile maḥlūṭ eyleyüp (3) eski penpe ile ṭıla eyleyeler. Eger keserken ḳan çoḳ (4) çıḳarsa ḳızıl boya ḳoyup muḥkem bağlayalar (5) ve eger ṭamar kesülürse timür ile çam saḳızı ile (6) dāğlayalar. **Atuñ gögsinde yengeç gibi bir ‘illet olur.** (7) ‘Alāmeti oldur ki şalġam gibi olup ve ḳatı olur ḥareket (8) etmez. Eger dizinde ya ḳıç ayaġınuñ iç ṭarafında olur (9) ise çıḳarması muḥāṭıraludur. Zīrā ṭamarları (10) muṭṭaṣıldur. ‘İlācı budur ki atı ḥācvāri yaturup (11) dāġ daḫı āteşde ḥāżır olup der-‘aḳab çam (12) saḳızı ile dağlayalar. Zīrā ḥayvānuñ ḳanı çoḳ (13) cereyān ider ve içine ḳaynar ḳaṭrān ṭoldıralar. Üzerine (14) eski penpe vaż‘ ve muḥkem bağlayalar üç günden (15) ṣoñra açup içini silüp ‘anzerūt

[16b]

(1) ve günlük ve çam saḳızı ve maṣṭaki ve āteş görmemiş (2) bal ile bunları maḥlūṭ eyleyüp vaż‘ eyleyeler. (3) **Atuñ boġazına** sülük yapışsa bir avuç ṭuzı (4) boġazına dökeler ḫalāṣ olur. **Ḥayvān ġāyetile** (5) **öksürige uġrasa** sebebi budur ki derlü ṣovuḳ (6) ṣu virmekden yāḥūd yemi içinde ṭavuḳ necisi (7) yāḥūd tüyi olur. ‘İlācı budur ki yüz dirhem keskin (8) şarāb ve yüz dirhem ādem bevli ve elli dirhem nişāste (9) cümlesini ḫalṭ eyledükden soñra ḥayvānuñ aġzından (10) içerü dökeler. **Dīger: Öksürük içün** bir vaḳiyye (11) keskin sirke içine üç ‘aded yumurṭa vaż‘ (12) idüp

yigirmi dört sā‘at dura. Ba‘dehu (13) ḥayvānuñ başını bir yüksek maḥalle aşup aġzını (14) açup yumurṭalar şikest olmaḳsızın yuṭdıralar (15) böyle üç def‘a ideler. Cümlesi ṭoḳuz yumurda

[17a]

(1) olur mücerrebdür. **Dīger: Öksürük içün bu ‘ilāc mücerrebdür**. (2) Bir kelb ḳafasınuñ kemügini iḫraḳ idüp ba‘dehü saḥḳ (3) eyleyüp ṣoñra üç tane aṭ kestanesi daḫı (4) saḥk ve beş pārelik daḫı mesḥūḳ zırnıḥ cümlesini (5) kafa ile ḫalt eyleyüp atun yemüne iki dirhem miḳdārı (6) serpüp yedüreler böylece üç dört def‘a eyledükde (7) def‘ olur, mücerrebdür. **Dīger**: Beş altı gice sā‘at (8) üç buçuḳ ya dörtte iken ikişer parelik raḥīḳi (9) ma‘cunı yedüreler eger def‘ olmazsa ketireyi ışladup (10) ve balıḳ nefesi ve et yaġı ve üçini maḫlūṭ idüp (11) içüreler mücerrebdür. **Palamud mine** aġacınıñ ḳabuġından (12) iki el ḳadar ḳaṭ‘ eyleyüp naḫuṭ gibi daḫı ḳabaca (13) saḥk idüp yeminüñ üzerine koyup ḥayvāna yedüreler. (14) Böylece birḳaç def‘a yedüreler, öksürügi def‘ olur (15) ve ṣoluġına daḫı nāfi‘dür. **Ḥayvānuñ sançusı olsa**

[17b]

(1) ‘alāmeti budur ki yatur, yuvarlanur ve ḳarnı şiş (2) ve beñzi ḳaṣḳatı olur, ḳaşanamaz ve burnınuñ iki (3) ḳanatları ḳalḳar. ‘İlācı budur ki tiryāḳi ṣarāb (4) ile ezüp içine zeyt yaġı ḳoyup ılıcaḳ idüp (5) ḥayvānuñ başını yoḳaru ḳaldırup burnına (6) dökeler ve ḳalınça ile sarup bineler ẕiyādece (7) yürideler ḳıza derleye. Ḳarnını iki adam aġaç ile (8) muḥkem ṣıḳalar. Eger terslemez ise zeyt yaġı ya bezir yaġı (9) yāhūd ṣabūn süreler. Daḫı olursa ṣufrasına (10) el ṣoḳup eliyle bulınan tersi çıḳaralar ve hem (11) ṣabūnı ṣufrasına ṣāf gibi ṣoḳalar. **Dīger:** (12) Çögeni saḥḳ eyleyüp ṣuyını ṣıḳalar içine ādem bevli (13) ve eflāk ṭuzınuñ özünden daḫı ḳatup ılıçaḳ (14) burnından dökeler. Fi’l-ḥāl ḳaşana yāḥūd ẕekerinüñ (15) ucuna bit ṣalıvireler. Fi’l-ḥāl ḳaşana.Ve eger ditredigi

[18a]

(1) geçmezse eski ṣamanı ṣarāb ile ḳaynadup ḥayvānuñ (2) ḳarnı altına uralar yörüdeler, ḫalās olur. **Dīger:** (3) İki dirhem zaġferān üç dirhem cevz-i bevvā iki dirhem (4) andız beş dirhem egir on dirhem kimyon dört dirhem (5) bir miḳdār büber bunları dögüp burnına üfüreler ve ḥayvānı (6) ḳatı ḳatı yörüdeler ki tā derleye fi’l-ḥāl ḳaşana. Ve yemini yaş (7) idüp vireler ve suyını daḫı az virüp ṣovuḳ virmeyeler. (8) **Dīger**: andız köki zernebāt onar dirhem servi ḳozalaġınuñ (9) toḫmı otuz dirhem maṣṭaki on dirhem bu eczāları saḥḳ (10) idüp elekden geçürdükden soñra ve elekden geçürüp bir ḳaşıḳ ṭolusı burun (11) ṭasına ḳoyup üzerine bevl ḳoyup ḳarışdırup (12) ḥayvāna içüreler def‘ olur. **Dīger**: Bir avuç bārut (13) burun ṭasına ḳoyup üzerine bevl idüp

ḥayvāna (14) içüreler, def‘ olur. **Dīger**: Sanculanup ḳaşanmazsa on (15) dirhem şapı ba‘de’s-saḥḳ ḫamūr içine ḳoyup yutduralar mücerrebdür.

[18b]

(1) **At ḳaşanmazsa** def‘ içün ayaḳlarınuñ ṭırnaġına yazalar (2) öñ ṣol ayaġınuñ ṭırnaġına Seyhun, ḳıç ṣol ayaġınuñ (3) ṭırnaġına Ceyhun, öñ ṣaġ ṭırnaġına Fırat, ḳıç saġ (4) ṭırnaġına Nil yazalar, bevl ide ve bevl eyledükden ṣoñra (5) ṭırnaḳlarını ġusl ideler. **Ḥayvān şıraca olsa** (6) ḥayvānuñ ḳulaġınuñ eñsesinüñ dibindeki ṭamarların (7) iki ṭarafını igne ile ibrişim geçüreler. Ol ṭamarlar ḳuruduḳça (8) şıraca daḫı ḳurur. **Nev‘-i Dīger:** Tepesinden bir daġ (9) ve bir daġ daḫı alnınuñ ortasına ve bir daġ daḫı şaçlarınuñ (10) diblerine urup ve üst dodaġınuñ iç yüzini (11) açup neşter ile ḳan ala ve dilinüñ altından daḫı (12) bıçaḳ ile ḳan alduḳdan ṣoñra dāġlāyalar ve ḳollarınuñ (13) üzerinden ḥacāmat ideler. **Dīger**: Şıracası (14) ḳanḳı ṭarafında ise ol-ṭarafuñ ṭırnaġını pek yıḳayup (15) üzerine ḳalemi vaż‘ eyledigi gibi yā Allāh diyüp bir ḳalemde

[19a]

(1) ḥurūfātuñ gözleri açıḳ olaraḳ **Ṭaḳancal** ismini (2) taḥrīr ideler, mücerrebdür. Eger iki ṭarafında var ise keẕalik (3) iki ṭarafınuñ ṭırnaġına taḥrīr ideler. Eger dört ṭarafında olursa (4) keẕalik dört ṭırnaġına tesṭīr ideler. Bi-izni’llāh (5) def‘olur. **Dīger**: Bu āyeti kerīmeyi yazup cum‘a güni (6) ḳablu ṭulū‘i’ş-şems bir āyet’ül-kürsi ve üç iḫlāṣ-ı (7) şerīf ḳırā‘et olınup rūḥ-ı Resūlallāh ṣallallāhū (8) aleyhi vesellem efendimüz ḥażretlerine iḥdā eyleyüp (9) nusḫayı boġazına aṣalar ve ol gün on iki (10) fakīre ṣadaḳa vireler, mücerrebdür. (11) بسم الله الرّحمن الرّحيم ما قطعتم من لينةٍ اوتركتموها قائمةً على اصولها (12) ولاحول ولاقوّة إلابالله العلىّ العظيم وبه نستعين(13) فباذن لله وليخزي الفاسقين ولاحول (14) Yā ṣāfī, yā ṣāfī, yā ṣāfī. **Żayıf nefes olsa** (15) yüz dirhem çam saḳızı bir tencireye ḳoyup eridüp

[19b]

(1) yüz dirhem arpa daḫı vaż‘ eyleyüp ḳavurup (2) ḥayvānı aç dutup ol ḳavrulmış yüz dirhem arpayı (3) yedüreler eger bu ‘ilācla def‘ olmazsa atı yıḳup (4) ayaḳlarını baġlayup iki dāne diri kertenkelenüñ ḳuyruḳların (5) kesüp diri diri atuñ burnına ṣalıvireler mücerrebdür. (6) **Dīger:** Bir ṭavuġı boġup tüyi ile tencireye ḳoyup (7) tençirenüñ nıṣfına ḳadar ṣu ṭoldırup üç fincān (8) ṣu ḳalıncaya ḳadar ḳaynadup ba‘dehu ḥayvānuñ burnına (9) üç ṣabāh birer fincān dökeler mücerrebdür. **Ḥayvān ṣoluġan** (10) **olsa** sebebi budur ki ḳatı segirtmekden ṭalaġına yel ṭolar. (11) ‘İlācı budur ki bir dirhem zaġferān yüz dirhem keskin (12) sirke ve iki ḳalıp a‘lā Girit ṣabūnı bunları (13) sirke

içinde maḥv u ḥāl idüp ḥayvānuñ burnından içüreler. (14) Bu ‘ilāç ṣıracalu ḥayvāna daḫı eyüdür eger ṣıracası (15) ṣaġında ise ṣol burnına ṣolunda ise ṣaġ burnına

[20a]

(1) aḳıdalar nāfi‘dür mücerrebdür. **Nev‘-i āḫir:** Bir vaḳiyye ḳurşını (2) irende idüp daḳīḳ ile ḥamūr idüp ḥayvāna yedüreler (3) ve üç yumurṭayı bir vaḳiyye sirke içine bıraġup (4) tā yumurṭaların ḳabuġı ṣoyulıncaya ḳadar dura. Ba‘dehu (5) bir dānesini burnı delügünden içüreler ve birini daḫı (6) aġzından bal‘a itdireler mücerrebdür. **Dīger**: Kepek, ṭalaḳ, (7) daḳīḳ, incīr, kimyon bunları ḳaynadup süzeler on (8) dirhem çam saḳızı saḥḳ idüp meẕkūr ṣuya ḳoyalar (9) ve elli dirhem ṣıġırın iç yaġını eridüp on dirhem (10) bezir ḳatalar. Bunları ḥayvānuñ burnına dökeler ve yemin (11) ışladup vireler ve ṣuyını ṣovuḳ virmeyeler ve sıcaḳ (12) ṭutalar maḫlūṭ yonca ve ḥāṣıl vireler. **Bir āsān** (13) **‘ilāc daḫı budur ki** inek südiyle zagferānı maḥv idüp (14) ılıcaḳ burnına dökeler ṣoludıġuñ ḳaṭ‘ ider. **Dīger**: (15) Elli dirhem sināmeki, elli dirhem maṣṭaki, elli dirhem günlük,

[20b]

(1) elli dirhem, ḳurşun irendesi meẕkūr eczāları ba‘de’s (2) -saḥḳ ṭop gibi ma‘cūn oluna ḥayvāna ekl etdüreler (3) ve beş dirhem kāfūr ile burnını ve aġzını buḫūrlayalar (4) ve ṣu virildigi vaḳit ılıçaḳ vireler ve yigirmi dirhem nişasta (5) ḫamūr içine yāḫūd etmek ile yedüreler ve altına fışḳı (6) döşeyeler bu minvāl üzere on gün mıḳdārı (7) ‘amel ideler. **Ḥayvānuñ bevli ṭonsa ḳaşanamaz ise** (8) serçe tersini saḥḳ ve ruġan-ı zeyt ile ḫalt eyleyüp içüreler. (9) Eger def‘ olmazsa eflāk ṭuzını serçe tersiyle saḥḳ (10) idüp ve dülbendden geçürüp ruġan-ı zeyt ile ḥalt (11) idüp atuñ kuyruġundan yedi ḳıl büküp meẕkūr (12) eczāları bulayup atuñ ẕekerinüñ delügünden yörüdeler. (13) **Ḥayvān ḳan ḳaşansa** sebebi budur ki ṣaḳīl yük (14) yükledirler yāḫūd çoḳ ḳoşdurırlar. Yā yüksek (15) maḥalden ṣıçrar. Ol vaḳt beli açılur. Ol ḳan belinden

[21a]

(1) gelür ‘ilācı evvel emirde iki ḳıçınuñ iç yanından ḳan (2) alalar lākin ḳanı çoḳ aḳıtmayalar. Gök süsen köki ve zaġferān (3) ve timür dikeni ve ḳara çalınuñ toḫmı bu eczāları ṣarābla (4) ḳaynadup süzeler. İçine bir dirhem ḫāliṣ tiryāḳ (5) ezüp ḳoyalar ḥayvānuñ burnına dökeler, eger def‘ olmaz (6) ise bu terkibi ideler. İt üzümi, zencebil, büber, (7) cevz-i bevvā, dār-ı fülfül, aḳ ḫardal beş dirhem olup (8) saḥḳ olına ve bir vaḳiyye zift yüz dirhem çam saḳızı (9) ve elli dirhem çelik-dār(?) bunları eridüp meẕkūr saḥḳ (10) olan eczālar ile maḫlūṭ eyleyüp bir ḳalın beze yaḳı gibi (11) ṭılā idüp sıçaḳ sıçaḳ beline yaḳı ideler. Yedi gün (12) dura eger bunlar ile def‘olmazsa iki üç

yerinden (13) dāġlayalar. **Atuñ ayaġına mādde olsa** aña nefḫa dirler. (14) Ol bir māddedür ki ḥayvānuñ başından nüzūl ider. (15) ‘Alāmeti budur ki kolu şiş ve ḳalın olup ayaḳların

[21b]

(1) ḥareket itdiremez. ‘İlācı budur ki iki ḳıçından (2) ḳan olup ba‘dehu ḫaṭmī yapraġın ışırġan otı kepek (3) ṣarımsaḳ ṣapı bunları keskin sirke ile ḳaynadup(4) tā sirke maḥv olınca ba‘dehu sıcaḳ sıcaḳ bu otları (5) ayaġına ṣaralar. Bir gün bir gice ṭura. Eger def‘olmaz ise (6) bu ‘ilācı daḫı ideler. Ḳaṣnī ve oġlan aşı ṣarımsaḳ (7) bunları ṣarāb ile ḳaynadup ba‘dehu bezir ve eflāk (8) ṭuzı iżāfe idüp tekrār ḳaynadalar tā ṣarāb maḥv (9) olınca ġalīẓ sıçaḳ iken ayaġına ṭılā ideler. Birḳaç def‘a (10) ṭılā olına. **Dīger**: Peynir ṭulumını yā bezir ṭulumını (11) ṣarāb ile ḥaşlayup sıcaḳ iken ayaġına ṣarup (12) bir gice ṭura ertesi gün bineler. Eger ol mādde bir yere (13) cem‘ ṭolar ise neşter ile deşüp üzerine yumurṭa (14) ṣarısıyla nişāsta maḫlūṭ olarak ṭılā ve muḥkem (15) baġlayup altı yedi gün ṭura. Eger bir ḳararda ṭurur ise

[22a]

(1) ṭopıġı üzerinde bir ḳaç daġ uralar ve işledeler ki (2) ol mādde def‘ ola. **Ḥayvānuñ ayaġınuñ sinirleri** (3) **gerilüp ḳatı olsa** ‘alāmeti budur ki yörüyemez (4) çabalar. Bu bir ‘illetdür ki ḥayvānuñ boynından iner siñirlerin (5) ṭutar. ‘İlācı budur ki eflāk ṭuzı süd nişāsta (6) ḳaynadup sıcaḳ iken ayaḳlarına ṭılā idüp ṣarāb ṭulumı ile (7) muḥkem ṣaralar. Üç gün ṭura def‘ olur. Eger açılmazsa (8) ḥayvānuñ dizinüñ üst ṭarafından ḳan alalar. Lākin (9) o maḥalde bir ince ṭamar vardır. Anı bilüp ol ṭamardan (10) alalar. Ba‘dehu bir avuç arpa unı ve ṣarmısaḳ ve ṭuz (11) ḥaṭmī toḫmı ve günlük bunları saḫḳ eyleyüp beş yumurṭa (12) ṣarısıyla ḫalṭ ve merhem gibi eyleyüp birbire ṭılā eyleyüp (13) ol ṭamar üzerine baġlayup tā bir hafta ṭura. Ba‘dehu ṣuya (14) çeküp bir zemān şifā bulur. **Ḥayvānuñ ayaġına ṣu inse** (15) sebebi budur ki derlü ṣu virmekden veya derlü baġlamaḳdan

[22b]

(1) olur. ‘Alāmeti oldur ki ayaġınuñ aşıḳları şiş (2) ve yumrı olur, yürimez. Ba‘żen yüriyiçek açılur (3) ṭurıçaḳ ṭutulur. ‘İlācı budur ki ḳızıl boya saḫḳ (4) eyleyüp bal ile ḥalṭ idüp bir bez üzerine (5) yaḳı gibi eyleyüp ḥayvānuñ ayaġınuñ ṣu olan (6) maḥalline baġlayalar. **Dīger**: Kepegi sirkede ḳaynadup (7) eflāk ṭuzı daḫı ḳoyup bir beze ṭılā eyleyüp (8) ḥayvānuñ aşıḳına baġlayup bir gice ṭura yāḥūd adam (9) necisi uralar. Yāḥūd ṣarmısaḳ ṣapını ṭuz ve büber (10) ile ḳaynadup uralar. Yāḥūd aḳ ḫardal ṣarmısaḳ (11) saḫḳ eyleyüp adam bevline ḫalt ve arpa unı daḫı (12) ḳarışdırup saḫḳ eyleyüp

uralar. Eger bunlar (13) ile def‘ olmaz ise bir ḳaç yerinden dāġlayup (14) işleye. **Atuñ ayaġında baġa çıḳsa** atı yıḳup ṭuz (15) yumurṭayı ṣuda bişürüp sıçaḳ sıçaḳ ayaġını yaḳalar.

[23a]

(1) **Nev‘-i dīger:** Ḳara ṣu ḳurbaġasını diri yarup üstine (2) uralar, def‘olur mücerrebdür. **Atuñ dizine yaġ inse** (3) bir ṣu ḳurbaġasını diri diri ḳarnını yarup (4) ol yaġ inen maḥalle baġlayalar. Yigirmi dört sā‘at (5) ṭura ba‘dehu üzerinden alup ol maḥalli ḥacāmat (6) ve ġusl ile dāġlayalar mücerrebdür. **Atuñ ḳıç ayaġında** (7) **ḳara ḳuş çıḳsa** peştevi yalıñız barut veyāḥūd (8) paçura ile ḳurı ṣıḳı doldırup ḳara ḳuşuñ (9) üzerine ṣıḳalar. Eger yine def‘ olmazsa ḳara ḳuş (10) çıḳan maḥalli tırāş eyleyüp yigirmi dirhem gömeç balı (11) on dirhem ḫardal birbirine ḫalṭ eyleyüp ol maḥalle baġlayalar. (12) Yigirmi dört sā‘at dura. Ba‘dehu ‘ilāc-ı meẕkūri (13) çıḳarup ‘aseli ḳaynadup dāġlayalar mücerrebdür. (14) **Nev‘-i āḫır**: ‘Arabacı ḳaṭrānı, ‘ūdü’l-ḳahr, Eflak ṭuzı (15) bunları ḳaynadup sıçaḳ sıçaḳ ḥayvānuñ ḳara ḳuşına

[23b]

(1) süreler mücerrebdür. **Ayaġına şu inse** üç def‘a (2) aḳçiger ṣarup yigirmi dört sā‘at ṭura. Ba‘dehu (3) pirinç lapasını daḫı üç def‘a ṣıçaḳ ṣıçaḳ ṣarup ba‘dehu (4) şiş olan maḥalli ḥacāmat eyleyüp ‘arabacı ḳaṭrān, (5) ‘ūdü‘‘l-ḳahr, Eflak ṭuzı bunları bir yerde ḳaynadup (6) ṣıçaḳ ṣıçaḳ süreler. Yigirmi dört sā‘at ṭura. Ba‘dehu (7) bir def‘a daḫı süreler. Bu minvāl üzerine üç günde (8) bir süreler şiş def‘ olıncaya dek, mücerrebdür. **Dizine** (9) **kemik inse** bir ḳoyun kellesini her ṭaḳımıyla saḫḳ eyleyüp (10) kemik inen maḥalle baġlayalar. Ḳırḳ sekiz sā‘at ṭurduḳdan (11) ṣoñra üzerinden alup bir parça taḥta ḳurşunı (12) baġlayalar mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır**: Siyāh kiraz turbını (13) külli āteşde ayva ṭabḫ ider gibi bişürüp ba‘dehu āteşden (14) çıḳarup bir bez üzerine ḳoyup el ile yāḫud (15) bir şey’ ile başup ṭurpı eze beziñ üzerine

[24a]

(1) merhem gibi ṣoyup sıcaḳ sıcaḳ kemük inen maḥalle ṣaralar, (2) böylece günde üç def‘a iki üç gün ‘amel ideler, (3) kemük def‘ olur, mücerrebdür. **Dīger**: Furundan yeñi çıḳmış (4) sıcaḳ etmegi üzerine baġlayalar, muttaṣıl kemügüñ üzerinden (5) eksik etmeyeler def‘ olur. Eger kemik çıḳarması (6) ḫaylī müddet olmış ise ol vaḳtda iki dirhem (7) sıçan otı ve iki dirhem sülümen ve iki dirhem nişādur (8) bunları ṣuyla ḥal ve merhem gibi idüp bir bez üzerine (9) ḳoyup üstine yapışdıralar üç gün ṭura. Bi-izni’llāhi (10) kemükden eṣer ḳalmaya. **Ayaġına kemik gelse** yāḫūd (11) evvelden olsa ḫamuri ceviz ḳadar idüp ocaġa (12) gömüp bişüreler ba‘dehu çıḳarup iki şaḳḳ idüp (13)

kemügin üzerine bağlayalar bu minvāl üzere yedi gün (14) yedi def‘a bağlayalar ḫamuruñ çermi kemügin çerminden (15) ziyāde olmaya mücerrebdür. **Nev‘-i dīger**: Üzerini tırāş eyleyüp

[24b]

(1) ba‘dehu çig ḫamīrden bir ḫalḳa yapup kemigin üzerine vaż‘ (2) ve ortasına daḳīḳ ḳoyup bağlayalar mücerrebdür. **Ayaġında bıçılġan** (3) **olsa** cevizi āteşde yaḳup kömirini saḥḳ eyleyüp bir mıḳdār (4) ‘asel ve bir mıḳdār ardıc ḳatranı ile ḫalṭ eyleyüp evvelā (5) bıçılgānı ġusl eyleyüp ṭılā ideler mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır**: (6) Binüp derledeler. Ba‘dehu ‘ıraḳī ṣabūn ile ġusl eyleyüp (7) cevizi yaḳup ve bişmiş şāb ve zencār ve ṭuz ve āteş (8) görmemiş ‘asel ile meẕkūr eczāları saḥḳ olduḳdan-ṣoñra (9) ḫalṭ idüp ṭılā eyleyüp geregi gibi ovalar. Günde iki def‘a (10) böylece ideler yāḫūd şem‘ zift ve bezir üçüni eridüp (11) nafṭ ile ḫalṭ eyleyüp ṭılā ideler. Yaḫud ḫınzīr yaġıyla (12) bir ḳaç kere oġalar. Eyüsi her gün ṣabūn ile ġusl (13) itmekdür. **Uyuz ve bıcılġan ve ṭuzlu balġam içün ve ḳolları** (14) **dutılan ḫayvāna** ardıc ḳaṭrānı bir vaḳiyye ve yüz dirhem (15) göz ṭaşı ve yüz dirhem çif? kükürdi ve yüz dirhem ruġan-ı zeyt

[25a]

(1) meẕkūr eczāları eyüce ḳaynadup süreler ve ḳolları (2) daḫı ṭutılan ḫayvāna sürecegi vaḳt iki vaḳiyye tereyaġı ve kifāyet (3) mıḳdārı ḫavā cīvayı meẕkūr eczālar ile me‘ān ḳaynadup (4) ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. **Ḳolları ṭutılan ata ‘ilāc-ı** (5) **āḫır**: İki mührelerinden yarımşar ḳaçan mıḳdārı ḳan (6) alup ba‘dehu bir ḳalup ṣabūn ve sirke ve ruġan-ı zeyt (7) ve bir mıḳdār meshuḳ mürdesenk cümlesini (8) ḫalṭ idüp yaġ gibi olıncaya dek ḳarışdırup ba‘dehu ḫayvānuñ (9) iki ḳollarına muḥkem ṭılā ideler, mücerrebdür. **Ḫayvānuñ ḳolında def‘aten** (10) **şiş ẓāhir olsa** altun mürdesengi mışır bezir yaġı ile (11) maḥluṭ eyleyüp ḫayvānuñ ḳollarına ṭılā ideler mücerrebdür. **Ḫayvānuñ** (12) **öñleri bozılsa** yarım vaḳiyye ‘ırāḳ derūnine iki ḳalup (13) ṣabūn vaz‘ eyleyüp geregi gibi çalḳayup ṣabūn içinde (14) tel tel ola. Ba‘dehu ḫayvānuñ iki ḳollarına ova ova süreler (15) ve üç gün kaşaġı urmayup ba‘dehu sıcaḳ ṣu ile bir def‘a

[25b]

(1) daḫı ova ova süreler, mücerrebdür. **Atuñ ayaġında yumrular** (2) **ẓuhūr eylese** ellik ile ovalar, mücerrebdür. **Ḳolları** (3) **ṭutulsa** dört beş gün aḫşam ve ṣabāh ṣabūn ve sıcaḳ (4) ṣu ile ġusl idüp ba‘dehu on dirhem rāziyāne toḫmı, on dirhem (5) zencebil, on dirhem egir bu eczāları ba‘de’s-saḥḳ elekden (6) geçürüp ve ḳoyun derisini zeyt yaġı ile yaġlayup meẕkūr (7) eczāları üzerine eküp ḫayvānuñ omuzı başından bilegine dek

(8) ṣara. Beş günden-ṣoñra çözüp ġusl eyleyeler ve acı yaġ (9) ile yaġlayalar mücerrebdür. **Bir at ṭırnaġını düşürür olsa** ʻalāmeti (10) oldur ki ṭırnaġınuñ ucuna başar ol-vaḳtda ṭırnaġınuñ tüyi (11) dibini çepçevre dāġlayup ve ṭuzı ḳuyruḳ yaġıyla ḫalṭ (12) idüp dāʼimā ṭırnaġı yaġlayalar eyü olur. **Ḥayvānuñ dizinde** (13) **ve ḳıç ayaġında daḫı şiş olsa** öküzüñ ḳırmıẕı etinden (14) üzerine baġlayalar. Bir ḳaç gün ṭura. Bir ḳaç defʻa böylece (15) idüp baʻdehu paçanuñ ṣuyı ile ġusl eyleyeler defʻ olur.

[26a]

(1) Ḥayvān mayāṣıl olsa diz ḳapaḳları çarpuḳ olur ökçeleri (2) ṭaġlayalar defʻ olur. **Ḥayvānuñ ṭırnaġında şaḳaḳ olsa** (3) yaʻni yarılsa ʻilācı budur ki ḳuru incīri bir gün bir gice (4) süd ile ışladup ġayet yumşaḳ ola. Baʻdehu zırnıḫ ve kireç (5) ve bora ve zencār bunları saḫḳ eyleyüp meẕkūr inciri ḫalṭ (6) eyleyüp sıcaḳ ṣu ve ṣabun ile ġusl eyleyüp meẕkūr (7) ʻilācı birbiri üzerine ṭılā ve şaḳāḳ üzerine uralar. **Ḥayvān** (8) **arpalasa yāḫūd çoḳ buġday ekl eylese** ʻalāmeti budur ki (9) siñirleri ṭutılur ve yörüyemez. ʻİlācı budur ki ibtidā ṣovuḳ (10) ṣuya çeküp baʻdehu iki öñ ayaġından ḳan alup ve ruġan-ı (11) sāde ve beziri ṣıcaḳ iken ayaḳlarına ṭılā ideler ve yemini (12) ve ṣuyını az ve geç vireler, defʻ olur. **Nevʻ-i Dīger: Arpalasa** (13) yarım ḳıyye ṣoġanı saḫḳ eyleyüp ṣuyını alup yarım ḳıyye keskin (14) sirke ile ḫalṭ eyleyüp ḥayvānuñ burnından içüreler, mücerrebdür. (15) **Dīger**: İki buçuḳ dirhem nişāduru ince saḫḳ eyleyüp ḥayvānuñ

[26b]

(1) burnınuñ iki delügüne üfleyeler mücerrebdür. **Nevʻ-i dīger**: Bu daḫı mücerrebdür. (2) Bir ibrīḳ sıçaḳ ṣu içine avuç avuç ince mesḥuḳ Eflāk ṭuzı (3) ḳoyup ziyādesiyle çalḳayup ḥayvāna dübüründen içüreler. (4) **Nevʻ-i dīger**: Öñ ayaḳlarını baġlayup şah ṭamarından ḳan alup (5) ve dilünüñ ortasından bıçaḳ ṣoḳup öte ṭarafından (6) çıḳa defʻ ola. **Ḥayvānuñ ḥayāları şişse** yalamuş (7) ṭuzı ṣıġır yaġıyla meʻān ṭılā ideler ve iki ḳıçından ḳan (8) alalar. Eger ḳızıl ve sıcaḳ olursa kil ve kepek sirke ile (9) ışladup ve yumurṭa aġı ile maḥlūṭ eyleyüp bir beze ṭılā idüp (10) ibtidā gül yaġıyla yaġlayup baʻdehu meẕkūr eczāları vażʻ eyleyeler. (11) Eger defʻ olmazsa lāden ve ṣarı bezir ile ḳaynadup (12) sıcaḳ iken ṭılā eyleyeler. Uyuz içün yarım terkīb civa, (13) üç dirhem saman, üç dirhem ruġan-ı zeyt, iki dirhem ? ibtidā civa tükürük (14) ile eyüce öldirüp samanı içine ḳoyup ḳarışdıralar baʻdehü (15) ruġan-ı zeyt ile cümlesini ḫalt idüp atuñ gözinden māʻadā

[27a]

(1) uyuz olan maḥalline süreler. **Uyuz olsa** elli dirhem kükürd (2) yigirmi beş dirhem göz ṭaşı ve yüz dirhem keskin sirke ile ḫalṭ (3) idüp yigirmi sa‘āt ayazda ṭura, ba‘dehu ḥayvānı keskin (4) tīmār eyleyüp süreler, mücerrebdür. **Nev‘-i āḫır:** Yigirmi dāne ḥabbü’s-selaṭīn (5) yüz dirhem ḫınzīr yaġıyla ḳaynadup ḥayvāna süreler. Yedi gün (6) ḳadar ṭura. Ba‘dehu ġusl eyleyüp ṭorba yoġurdı ile mesḥūḳ (7) sarmısāḳ ḥalṭ eyleyüp süreler, mücerrebdür. **Nev-i dīger**: Bir mıḳdār adam (8) bevli ve bir mıḳdār duḫān yapraġı ve bir mıḳdār ocak ḳurumu (9) ve bir mıḳdār Eflak ṭuzı bunlarıñ cümlesini me‘ān ḳaynadup (10) ve ḥayvānı eyüce ḳaşaġılayup bir gice ile süreler mücerrebdür. (11) **Ḥayvān ḳuru giçik olsa ve hem yelesi ve ḳuyruġı giçikden dökülse** (12) ‘ilācı budur ki ḳurum ve şab ve ṭuz ve ḳara nafṭ ve zırnīḫ bu eczāları (13) eyüce dögüp ḳara çamur ile ḫalt eyleyüp vücūdına ṭılā (14) eyleyüp başını muḥkem baġlayalar ki gendini ḳaşımaya ve daḫı ḳıçınuñ (15) iç yanından ḳan alalar. **Ḥayvānuñ omuzı başında kelef olsa**

[27b]

(1) alāmeti budur ki kel baş gibi olup avıç içi kadar olur (2) ve ufaḳ ufaḳ kepek gibi nesne dökülür. ‘İlācı budur ki ol (3) maḥalle hamam ot ḳoyup ḳıllarını giderüp ve kepeklerini ḳazıyalar, zencār (4) ve aḳ it necisi sirke ile ḳaynadup ba‘dehu acı sāde yaġıyla (5) maḫlūṭ eyleyüp ṣoñra ol maḥalli keskin sirke ile ġusl eyleyüp (6) ‘ilāc-ı meẕkūrı ṭılā ideler. **Ḥayvānuñ omuzı yaġır olsa** (7) sebebi derli iken egerin almaḳdan omuzı ḳalḳar ve ‘ilācı (8) budur ki bir parça keçeye tebevvül idüp üzerine milḥ-ı Eflak (9) eküp yaġır üzerine vaż‘ ve egerin uralar. Bir gün bir gice (10) ṭura. Eger def‘ olmazsa kepegi ṭuz ile ḳaynadup vaż‘ ideler. (11) **Nev-i āḫır:** Eski penpeye uralar. Andan-ṣoñra şab ile mažıyı (12) saḥḳ eyleyüp uralar mücerrebdür. **Cidaġu olsa** bir buçuḳ dirhem ḳalem-i (13) cengārı ve bir buçuḳ dirhem şab ve altı dirhem revāḳ-ı balı eczāları (14) ba‘de’s-saḥḳ bal ile ḥāl idüp bir kāġıd üzerine vaż‘ ol (15) yaranuñ üzerine ḳoyalar. Ba‘dehu ḳurutmaġa ġanem boynuzı

[28a]

(1) ve eski çarığı yaḳup yaraya ekeler. **Teyelti ḳazıması-çün** (2) evvela şāh ṭamarından bir ḳan alup ve dodaġını yaralar. Ba‘dehu (3) yüz dirhem gömeç balı ḳaynadup her ne maḥalde ḳazıması var ise (4) süreler mücerrebdür. **Ḥayvānda sigil olsa** ‘Arabīde aña tālīl (5) dirler. ‘İlācı budur ki bādıncān saḥḳ idüp merhem gibi ola bunuñla (6) çoḳ ovalar. Birḳaç güne tā ki düşüvire. Eger eski ise ḳuyruġı ḳılıyla muḥkem (7) baġlayalar, kesülür düşer. Eger yine düşmez ise bundan asān (8) ‘ilāc olmaz. İki çekirdek sıçan otı bal ile ḫalṭ ve penpe (9) ile üzerine uralar. Üç günde düşer ve

düşdükden ṣoñra (10) yerine gül yaġı ile ṭılā ideler. Ḥayvānuñ vücūdunda ḳatı şiş (11) olsa evvelā ḥacāmat idüp göz ṭaşı ile şap muḥkem (12) saḥḳ olunup terementi ile melhem idüp süreler şiş (13) indükde ṣoñra sāde terementi sürüp üzerine tiftik vaż‘ (14) eyleyeler mücerrebdür. **Ḳızıl ḳurd olsa** ḳuyruġı dibinden (15) boġup ḥācvāri ḥacāmat idüp bir eñserin depesini

[28b]

(1) āteşde ḳızdırup ḥayvānuñ göbegini suhūletle dāġlayalar. (2) Ba‘dehu beline on beş ḳoġa ṣovuḳ ṣu döküp belini geregi gibi (3) ovalar. **Teyelerse** eger iki günlük ise bir siyāh ṭavuḳ (4) hīç beñi olmasun diri diri bıçaġı dübüründen ṣoḳup (5) gögsüne varınca yarup ol maḥalle baġlayalar. Yigirmi dört (6) sā‘at ṭura. **Nev‘-i dīger:** Pirinç lapasını şarāb ile ḳaynadup (7) bulamaç gibi olup bir giçe üstüne ḳoyup ol maḥalle baġlayalar (8) yigirmi dört sā‘at ṭura, **Nev‘-i dīger: Teye(?) çalsa** on dirhem (9) zencebil ve on dirhem egir ve yigirmi dirhem rāziyāne toḫmı bunları (10) eyüce saḥḳ eyledükden ṣoñra bal çırasınuñ içine ḳarışdırup (11) teyenüñ(?) üzerine baġlayalar mücerrebdür. **Nev‘-i dīger:** Ol bir ayaġını (12) büküp ip ile baġlayup bir adım çeküp ve bir adım daḫı (13) ardından sürüp sür‘at-ıla gezdüreler eyü olur. **Abrāş** (14) **olsa** engerek yılanınuñ ödini alup bir ṭavuḳ tüyi ile (15) her neresinde var ise ṭılā oluna ve on günde üçer dirhem

[29a]

(1) nişādur yedireler. Nev‘-i āḫır: Otuz dāne boḳ böcegini saḥḳ (2) ve bir mıḳdār arpa ḫamurı ile ḥalṭ eyleyüp ḥayvāna bel‘ itdireler. (3) **Ṭarīḳ-i āḫir**: At fuşḳısını kömür yaḳar gib āteşde iḥrāḳ idüp (4) ḳızarda ba‘dehu abraşi ol fuşḳı ile yaḳa. **Ḥayvān tersleyemezse** (5) on dāne fare tersi cem‘ idüp beşer dānesini maḥv idüp (6) içüreler ḳabżını söker tersleye sancuya ve şişe nāfi‘dür. (7) **Nev‘-i āḫır:** Çörek otı ile rāziyāneyi saḥḳ ve ṣu ile şerbet (8) gibi idüp içüreler mücerrebdür. **Ḥayvān yem yemese** susam kökini (9) ba‘de’t-tecfīf saḥḳ idüp arpasına ḳoyup on gün yedüreler (10) mücerrebdür. **Ḥayvānuñ ba‘żı maḥallinde tüy bitmese** ḫurma çekirdegini (11) ba‘de’s-saḥḳ ruġan-ı zeyt ile merhem gibi eyleyüp tüy bitmeyen maḥallere (12) ṭılā ideler, mücerrebdür. **At ṣancı zaḥmetine uġrasa** ‘alāmeti (13) budur ki ṣağına ve ṣoluna baḳmaz başın öñüne eger. ‘İlācı oldur ki (14) iki vaḳiyye bekmez elli dirhem sinameki elli dirhem mażı otuz dirhem (15) andız köki bunları sıcaḳ ṣu ile şerbet idüp yap yap

[29b]

(1) içüreler. Ba‘dehu alnınuñ kākülinüñ dibine bir daġ ve bir daġ daḫı (2) üst dudağınuñ üstüne uralar, defi‘ olur. **Ḥayvānuñ** (3) **ḳuyruġı dibinde ḫınzır ḳılı çıḳsa** ‘alāmeti budur ki ol ḳıllar (4) ḳalın ve kütlik olur ḳaçan çekseler aḳ yumru olur. Ḥayvān (5) dibin dīvāra ve ne maḥalle rāst gelse sürüp, ḥayvānı ḫarāb (6) ider veża‘īf ider. ‘İlācı budur ki ol ḳılları ḳoparup (7) ṣarı ṣabur ṭuz ve ṣıġır ödiyle ḥalṭ idüp yerine ṭılā ideler (8) yāḥūd kireç ṣuyı süreler. **Ḥayvān terslerken şufrası** (9) **yarılup ḳan çıḳsa** tūt aġacınuñ ḳabuġı ve servi ḳozalaġı (10) mażı ve mersin yapraġı bunları ṣarāb ile ḳaynadup süzüp (11) içine bezir ḳoyup tekrār ḳaynadalar ki ġalīẓ ola ba‘dehu derūnune (12) ṣabr iżāfe eyleyüp bir iki def‘a süreler. **Ḥayvānuñ gövdesinde** (13) **nāṣūr olsa** ‘alāmeti oldur ki çıban gibi olup çıkar (14) deşilür. Bir iki sene eşeler, ṣarı ṣular aḳar eyü olmaz. ‘İlācı (15) budur ki avşak aşını sirke ile havānda daḳ olına. Ḳoyu olınca

[30a]

(1) ba‘dehu yarım dirhem ṣıçan otı ḫalṭ idüp tekrār saḥḳ eyleyüp (2) eski penpeden fitil idüp eczā-i meẕkūre bulayup ol (3) cerāḥat çıḳan delige ṣoḳalar. Bir gün ṭura, ba‘dehu fitili çıḳarup (4) üzerine yumurṭa ṣarısı ṭılā ideler. Tā ol ‘illet düşüp (5) def‘ olınca eski penpe ṭoldıralar. İki üç gün ol cerāḥati (6) temiz ide. Ba‘dehu bu merhemi uralar. Çadar-ı avşaġı, mūm maṣṭaki (7) ile eridüp içine zift ve çam saḳızı iżāfe eyleyüp tamām (8) cümlesi eridükde azar azar mıḳdār-ı kifāye rūġan-ı zeyt ḳoyup ḳarışdırup (9) ba‘dehu yaraya ṭılā oluna. Eger cerāḥat çoḳ ise muḳaddem penpe (10) vaż‘ olındığı vaḳt eski penpe ile iki def‘a vaż‘ (11) ideler. Bir dürlü daḫı ustura ile ḥācvāri derisini kesüp (12) lākin etini kesmeyeler derisini ṣoyup buġday daḳ ve saḥḳ eyleyüp (13) ol atuñ üzerine ḳoyalar. **Ḥayvāna bıçaḳ veya ḳılınç rāst gelüp** (14) **bağırsuġı ṭaşra çıḳsa** naẕar idüp eger bağırsuġı ṣağ ise (15) ḥayvānı yaturup rūġan-ı zeyt ile ṣarābı ḳaynadup sıcaḳ iken

[30b]

(1) çıḳan bağırsuġı ġusl ideler ki şāyed havālanmış ola. Lākin ṭırnaḳ (2) degirmeye içine ḳoyup yarığı igne ve ibrişim ile diküp (3) ve aşaġı ṭarafından bir mıḳdār açıḳ maḥal ḳoyalar ki cerāḥat işleye. (4) Ol cerāḥatüñ üzerine maḥmūde ile maṣṭaki ekeler daḫı üzerine (5) yumurṭa ṣarısını vaż‘ eyleyüp beş gün ṭura ba‘dehu açup (6) yaġ süreler eger yara küçük olup bağırṣaḳ girmide ‘usret (7) olursa ol vaḳt yarayı bıçaḳ ile biraz açup bağırṣaġı (8) içine vaż‘ ve bu minvāl ‘amel ideler. **Ḥayvān ṣovuḳlasa** ‘alāmeti (9) budur ki ditrer ve tüyleri bir bir olur ve yemin kehil yer ve ḳulaḳların (10) bıraġur ve dişlerin birbirine urar. ‘İlācı budur ki üç dirhem (11) ḫarīḳ, iki dirhem

nişādur, on dirhem arpa unı on beş dirhem büber, (12) yigirmi dirhem şeker elli dirhem ṣıġır yaġı bunları birbirine ḥalṭ birle (13) ceviz ḳadar yuvarlaḳlar idüp günde üçüni ḥayvāna yutdıralar (14) ammā Buḳrāṭ ḥekīmden menḳūldur ki ṣıcaḳ ve ṣovuḳ geçmiş ḥayvāna (15) bundan eyü ʻilāc olmaz. Tereyaġı, pirinç unı, arpa unı, süd ve şeker ile
[31a]
(1) ḥalṭ ve ḥayvānuñ boġazına dökeler ve her gün ṣıcaḳ ṣu ile (2) vücūdunı ġusl eyleyeler sıcaḳ ṭutalar ve ḥuḳne daḫı (3) ideler. Ṣūreti budur yüz elli dirhem sisam yaġı ve elli (4) dirhem ṣıġır yaġı ılıcaḳ idüp ḥuḳne ideler. **Ḥayvānı ḳuduz** (5) **dalasa** ʻalāmeti budur ki gözleri ḳızarur, dili ṣarḳar, ṣalyası (6) aḳar, başını aşaġı ṭutar. Bir şey yemez ve ṣu içmez ser-ḫōş (7) gibi ṣallanur ve sürçer düşer ursañ ḳaçmaz, çekilmez. Bir ʻalāmeti (8) daḫı budur ki ısırdıġı maḥalli bir çeviz içi ile ovalar. Baʻdehu (9) etmege ḳarışdırup ṭavuḳa vireler. Eger ṭavuḳ ekl idüp (10) mürd olursa ḳuduzdur, eger yemez ise daḫı ḳuduzdur, ekl (11) idüp mürd olmazsa ḳuduz degüldür. ʻİlācı budur ki evvel emirde (12) ısırdıġı yeri der-ʻaḳab beş altı yerden derince çizerler (13) ve şişe çekeler ṣarmısaġı ve ṣoġanı ve oġlan aşı (14) ve ṭuzı ṣarābla daḳ ve sıçaḳ idüp merhem gibi ola ol (15) maḥalle ṭılā ideler ve tiryāḳī ṣarabı ile maḥv ve ṭavuḳ necisi
[31b]
(1) ṣıġır südiyle ḥalṭ idüp ḥayvānuñ burnından içüreler. Eger (2) ayaḳlarında olur ise yaranuñ üst ṭarafından kiriş ya bir ip (3) ile muḥkem bağlayalar ki zehri yoḳaru sirāyet etmeye. Zīrā ḥayvānuñ (4) derisi müceffdür. **Nev-i āḫır** ṭavuḳuñ dübürüñü ol maḥalle biraz ṭutalar. (5) Ṭavuḳ helāk olursa ḫalāṣ olur ve yaraya bu muʻāleceyi (6) ṭılā ideler. Ṭavşan mayası, şarab, çörek otı, (7) ṣarmısaḳ saḥḳ eyleyüp ṭuz ve ṣıġır yaġıyla ḥalṭ idüp (8) bir iki defʻa ṭılā ideler. Ḳırḳ gün aḫurda gözedeler. (9) **Ḥayvān ishāle uġrasa** iki dirhem afyonu bıçaḳ ile (10) ḫurdalayup ekmege yā ḫamīr derūnine ḳoyup yedireler, defʻ (11) olur. Bir ḥayvān durġun ve yorġun olsa ẕikr olınan afyonı (12) bu minvāl-i muḥarrer yedürseler durġunluġı ve yorġunluġı gider. (13) **Bir ḥayvānuñ eşkini olmazsa** ḳaranlıḳ gicede binüp gezdireler, (14) gice binüp gezdireler, muʻtād iderlerse ol ḥayvān ziyāde (15) eşkin olur, ṭılsımı budur. **Bir ḥayvān ḫārīn olsa**ʻilācı
[32a]
(1) budur ki evvela yemini kesüp nıṣf-ı yem virüp uyḳusuz ḳoyalar. (2) Baʻdehu yem yedigi zamānda bir avuç esrārı ḫamır içine ḳoyup (3) yedüreler. Ol vaḳitde ḥayvān ḫārīnlıḳda ḥalāṣ olur. **Bir ḥayvān** (4) **żaʻīf olup et tutmasa yanġın olsa** yigirmi dirhem zencebil (5) saḥḳ eyleyüp ḫamīr içinde yedüreler. Baʻdehu elli dirhem ḥınā (6) ve yüz dirhem ḥulbeyi şerbet idüp içüreler. Böylece on gün (7) bu şerbeti yapup

içüreler baʿdehu ḥādiṯenüñ ḳabuġını ġusl (8) ideler ve iki ḳulaḳların içini yaş bez ile silüp ve yelesini (9) ve ḳuyruġını dört beş günde bir defʿa ġusl eyleyüp ve ṭırnaḳlarını (10) yaġlayalar. Ve arpasınuñ nışfını yarım idüp yedüreler ve yemden (11) ṣoñra ṣu daḫı içüreler. Bu ṣūretde ḥayvān ḳuvvetlenür ve ṭavlanur. (12) **Nevʿ-i āḫır:** Bir ḥayvān semirmeyüp zebūn olsa ve et ṭutmasa (13) her gün yemine yüzer dirhem ṭuz ḳoyalar. Eger yemezse ḳaşıḳ ile ṭuzı (14) boġazına dökeler ve ṣu ile ḥulbeyi ışladup ṣuyını içürüp (15) ve ḥulbeyi yemine ḳarışdırup vireler ve haftada bir defʿa

[32b]

(1) bir vaḳiyye ḥınāyı ṣu ile içüreler ve günde iki defʿa eyüce (2) timār ideler ve iki defʿa daḫı bir oġlaḳ (3) ṭancarada ṭabḫ idüp ṣuyını ol ḥayvāna (4) içüreler ġāyetle semirir ve et (5) ṭutar, mücerrebdür.

5. BÖLÜM V: SONUÇ

Yapılan çalışmada, Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde AETIB-39 olarak kayıtlı, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi Kısmında 1502 numarayla kayıtlı ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Yazma Bağışlar Kısmında 7337 numarayla kayıtlı, mütercimi ve müstensihi bilinmeyen üç adet baytarnâmenin eleştirel metni hazırlanarak dil ve edebiyat eğitimi açısından incelenmiştir. Bu tenkitli metin çalışmasında, üç nüsha, eleştirel ve dil bilimsel bir yaklaşımla ele alınarak nüsha farkları ortaya çıkarılmış, mütercim elinden çıkmış asıl nüshaya ulaşılmaya çalışılmıştır.

Aristo'ya atfedilen anonimleşmiş üç yazma baytarnâmenin eleştirel metni oluşturulmuş ve müstensihten müstensihe değişen yazım, kelime ve ifade farkları ile isim ve fiil çekimi farkları ortaya konmuştur. İncelediğimiz üç metnin içerik olarak birbirinden çok farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde görülen bazı eklerin sadece düz ünlü, bazı eklerin sadece yuvarlak ünlüyle yazılması kuralı üç baytarnâme yazmasında düzenli olmadığı; söz başı t- / d- kullanımının üç nüshada da düzensiz olduğu ve t ~ d nöbetleşmesinin söz konusu olduğu; ṣ / s ünsüzlerinin yazımında ikili bir imla biçiminin bulunduğu; g > v dudaksılaşmasının üç nüsha için de düzensiz olduğu; yükleme hâli ekinin bazen eksiz kullanıldığı; fiillerin genellikle emir-istek kipiyle çekimlendiği; nüshalar arası Arapça, Farsça ve Türkçe kökenli kelime kullanımlarında bilinçli bir farklılaşmanın görülmediği tespit edilmiştir.

Tenkitli metin çalışmalarında bu tür yönteme başvurulmadığı hâlde biz üç yazma nüshanın çeviriyazılı metinlerini çalışmamızda almayı uygun gördük. Böylece üç nüshayı karşılaştırma imkânı sunduk. Çalıştığımız metnin yazım, dil özellikleri ile dizini daha önce Prof. Dr. Mesun Şen danışmanlığında Nur Melik Peker tarafından hazırlandığı için bu tezde dil özellikleri ve dizine girilmemiş, tenkitli metne odaklanılmıştır.

Tenkitli metni hazırlanan üç baytarnâmenin dört farklı müstensih tarafından yazıldığı tespit edilmiştir. B ve C nüshaları nesih yazıyla yazılmış, baştan sona tek bir müstensih elinden çıkmıştır. A nüshası ise rika yazıyla ve iki farklı müstensih tarafından yazılmıştır. A nüshasının son on beş sayfası (24b-31b) ikinci bir müstensih tarafından tamamlanmıştır.

Bu eleştirel metin çalışmasında, Türkçenin bilim dili olarak öğretici metinlerde nasıl kullanıldığı Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde incelenmiştir. Bu tür metinler, Türkçenin öğretici ve açıklayıcı üslupla kullanım alanlarını tarihsel bir perspektiften

artzamanlı olarak çok etkili bir biçimde yansıtmaktadır. Bu nedenle bu tür öğretici metinler Türk dili ve edebiyatı eğitimi çalışmalarında ihmal edilmemelidir. Yine bu tür metinler, Türkçe terim üretme çalışmalarına büyük katkı sağlayabilir.

Ortaöğretimde Türk dili ve edebiyatı dersleri, 2016 yılından itibaren "metin merkezli" bir anlayışla hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'na göre işlenmektedir. Bu programdaki şiir, roman, öykü, tiyatro gibi sanatsal metinlerin yanında deneme, biyografi, makale, tarih, haber yazıları gibi bilgilendirici metinlere yönelik kazanımlara da yer verilmiştir. Atların özelliklerini, at hastalıkları ve bu hastalıkların tedavi yöntemlerini açıklayan baytarnâmeler de öğretici metinlerdendir. Eleştirel metni hazırlanan üç adet baytarnâmenin gerek üslup gerekse içerik özellikleri bakımından Türkçenin hem çeviri metinlerdeki kıvraklığını hem de bilgilendirici metinlerde görülen açıklayıcı anlatım özelliklerini artzamanlı olarak göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Çalışmaya konu olan baytarnâme, bilgilendirici metinlerde görülen açıklayıcı anlatımla kaleme alınmıştır. Açıklayıcı anlatımlarda başvurulan tanımlama, örnekleme, tanık gösterme, benzetme, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulmuştur. *Baytarnâme*'nin, açıklayıcı anlatım ve düşünceyi geliştirme yolları bakımından zengin örnekler içerdiği tespit edilmiştir.

Baytarnâme'de kullanılan dil, alıcıyı harekete geçirme ve göndergesel işlevlerde kullanılmıştır. Öğretici ve bilgilendirici bir metin olduğu için açık, anlaşılır bir üslup kullanılmıştır. Metinde emir-istek kiplerinin ve zarf-fiillerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bu tezde, *Baytarnâme* adlı eserin öğretici metin örneği olması, açıklayıcı anlatıma ilişkin özellikleri bünyesinde barındırması, çeviri metinlerinde açık, anlaşılır, sade bir üslubun tercih edilmesi bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca bilimsel metinlerin yoğun olarak Arapçayla kaleme alındığı bir dönemde Türkçeyle de bilimsel metinlerin oluşturulabildiği, Türk diliyle bilimsel ve eğitici eserlerin yazılabildiği saptanmıştır. Bu bağlamda baytarnâmeler, Türk dili ve edebiyatı eğitimi için ders kitaplarında örnek metinler olarak yer alabilir, karşılaştırmalı dil incelemelerine konu olabilir.

KAYNAKÇA

Akar, A. (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*. Muğla

Aslan, N. (2015). *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme (İnceleme - Metin -Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsi, İstanbul.

Ateş, A. (1942). Metin Tenkidi Hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, *7*, 253-257.

Ayverdi, İ. (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Banzaroğlu, İ. (2014). *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme (İnceleme-Metin-Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Batu, S. (1938). *Türk Atları ve At Yetiştirme Bilgisi*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü.

Çifci, M. (2015). *Dil Öğretimi.* İ. Çetin içinde, *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri* (s. 125-172). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bekman, M. (1940). *Veteriner Tarihi*. Ankara: Ankara Basım ve Cildevi.

Çınar, A. A. (1993). *Türklerde At ve Atçılık-Türklerde At ve Ondokuzuncu Yüzyıla Ait Bir Baytarnamede At Kültürü (Yazılı ve Basılı Kaynaklarla Karşılaştırma).* Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.

Develioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara: Aydın Yayınları.

Erden, M. (2011). *Eğitim Bilimlerine Giriş.*Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Muharrem, E. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.

Gerçek, Ş. (2017). Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Dilbilgisi Öğretiminde Dilbilimsel Yaklaşımlardan Yararlanma. *II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu* (s. 657-665). içinde Ankara.

Geyikoğlu, N. (2010). *Hacı Ali bin Hacı Muhammed Aksarayi"nin Kitabu Baytarname Tercümesi (İnceleme - Metin - Dizin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gökçek, F. (2014). *Konya Mevlana ve İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Belgradlı Ken'an Efendi'nin Baytarnâmesi (Tenkitli Metin, Dizin ve Tematik Sözlük Çalışması).*

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Güzel, A. (2006). Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem, Teknik ve Örnek Uygulamalar. *Milli Eğitim Dergisi*, 34 (169).

Hell, Josepf. "Baytar", *İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. İstanbul, 1956, 431.

İncekara, A. (2022). *Ali Bin Ömer Arabi'nin Baytarnâme (vr. 45b-90a) Adlı Eserinin Dil ve Edebiyat Eğitimi Yönünden Çalışılması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kayaalp, İ. (1998). *İletişim ve Dil*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kırbıyık, K. (1992). TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt 5) (s. 278).

Kortantamer, T. (1993). Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları. *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, S*, *7*, 337-365.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Küçük, E. (2014). *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler: Kitabu Baytarnâme II (İnceleme - Metin - Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Küçükkaya, B. (2016). *Veterinerlik Fakültesinde Bulunan Ve Aristo"ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnameler: Kitabu Baytarname III (İnceleme - Metin – Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Malçok, E. (2015). *Aristo"ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler Kitābu Baytar-Nāme (İnceleme-Metin-Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özek, A. (2016). *Kadızâde Baytarnâmesi (Giriş, İnceleme, Metin, Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Özkan, M. (2009). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Peker, N. M. (2019). *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâme (İnceleme, Metin Ve Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Polat, S. (2008). Çok Anlamlı, Çok Boyutlu ve Disiplinlerarası Bir Kavram: Metin Tenkidi Kavramı. *Hadis Tetkikleri Dergisi*, *6* (1), 7-28.

Şahin, H. (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Şen, M. (1987). *Kitabu Baytar-name: Tenkidli Metin* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şen, M. (1995). Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atcılık. Emine Gürsoy-Naskali (Ed.), *Baytarnameler* (1. Baskı) içinde (s. 177-192). İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü.

Taş, A. (2022). *Ali Bin Ömer Arabi'nin Baytarnâme (vr. 75b-120a) Adlı Eserinin Dil ve Edebiyat Eğitimi Yönünden Çalışılması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tatcı M., & Gökçeli, S. (2017). *Estetik Bir Zevk Kazandırma Aracı Olarak Edebiyat Eğitimi.* II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri, (s. 421-448). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tulum, M. (1983). Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler. *Türk Dünyası Araştırmaları*, *27*, 1-8.

Tulum, M. (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul: Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme* (Vol. 5). Deniz Kitabevi.

Türk Dil Kurumu. (1965). *Tarama Sözlüğü I- VII*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TTK Basımevi.

Ulaş, S. (2020). *Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimiyle İlgili Çalışmaların Analizi: Bir Metasentez Çalışması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Türk Dil Kurumu. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Yeşilova, L. (2009). *Mehmet bin İskender Edirnevī"nin Kitābu Baytarnāme Tercümesi (İnceleme- Metin - Dizin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1: A Nüshası Tıpkıbasımı

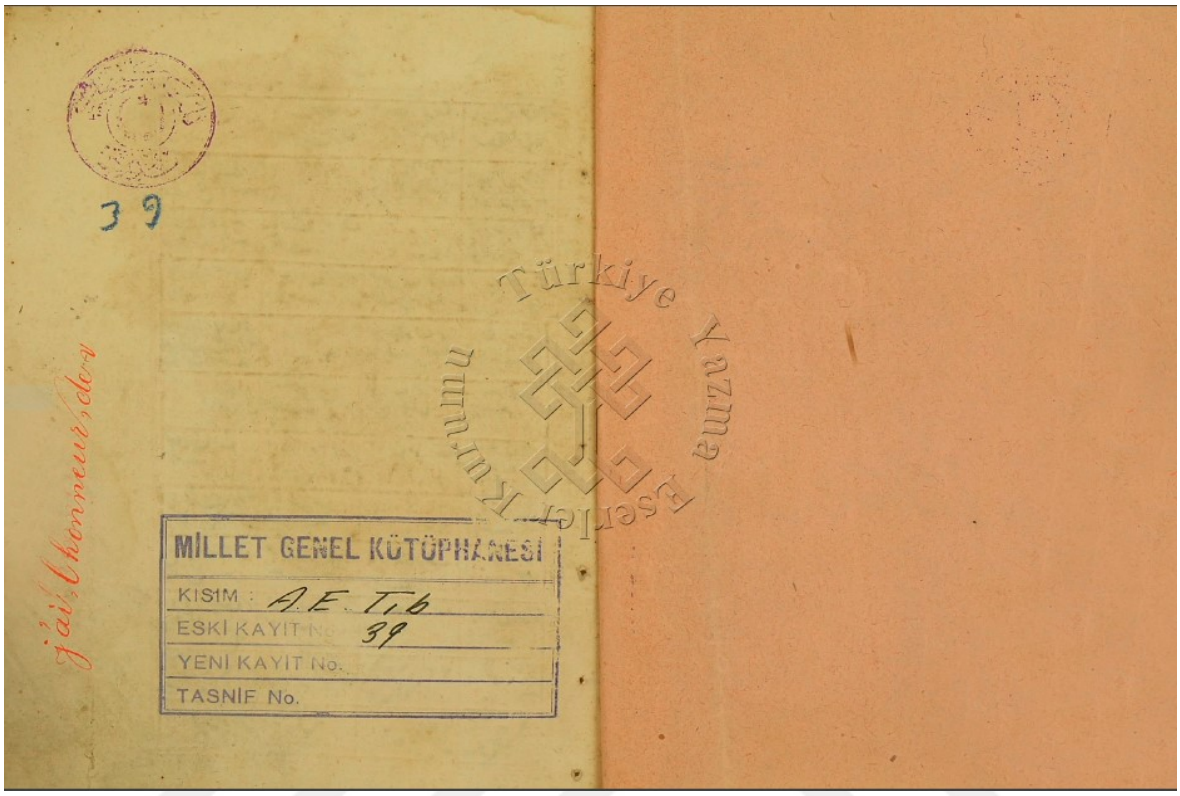
39
MİLLET GENEL KÜTÜPHANESİ
KISIM : A.E. Tıb
ESKİ KAYIT No. 39
YENİ KAYIT No.
TASNİF No.
Türkiye Yazma Eserler Kurumu

هذا كتاب

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين الصلوة والسلام على رسولنا محمد
واله وصحبه اجمعين اما بعد بو عبد فقير آتى صباح وغفران
شبانه تمدن برو وزدای عضام اخیر حفظ تمدن دارد
ودقیقه اونوزنه قدردوم وانا طاهرین کشت کاردو
ونزوده هوسکاداون نوض اسبدی بندن ویدی نعلینه
فوق تمیزی وعارض اولدی عندن وفی حوضوض غیر اوانی
معالجه وفی مجربانی برو سادر تربیا یدوب ویادکار
کتبخانه عالم اوغتسیب برد واشبو رساله تحریر وترتیب
قندی معلوم اولدکه آندن کوزدن وفوتو وکودکیه
واشکبه ویوکرلی هیچ برحیوان یوقدر براهر
نفقدر قوتلو حیوان اولسه آن کوسپا بیقار
ذن کوتلو بحر آن فیل کیجه یا کورد وکدز وسمندر

بسم الله

هو

بسم الله

بین دوشن برد وکنک صدای یشیدر وسمز وغایت
یوکری اولدی حیوانات کدجه لرین وحشات ویتانی فوقنی
واوکدزی دوون قوشیدر بوجمله سی آت اولدی اتفاق
آدم ابله آوندن بتشوب کحی ایسکندر ذوالقرنین
حضرتلری ظلمانه سفری واقع اولدقده آب حیات ایچمکی دعوت
ایدوب بو سفر بعید وسدر مخیف اجتناب ایمکه مراد ایدوب
حکیم دحی آندن جمیع الوانلرندن جمع وبرو قدن صوویرم و
بن صوجی یراخوردوه یاغمور یلر اهلکوندن صکره نظر ایدر
الآن ضعیف وحشی دوشمن موته قریب وحشی آنی افراغ
ایدیلن بشنجی کون نه نظر ایدیلر که جیع آت ضعیف وحشی
اینی افراغ ایدیلر آلتنجی کون نه نظر ایدیلر که قیرآت
ضعیف وحشی انی دخی افراغ ایدیلر یدنجی کون نه نظر
ایدیلن سیاه آت ضعیف وحشی سکزنجی کون نظر ایدیلر

تمیز وقیر ضعیف وحشی طقوزنجی کون نظر ایدیلر طوری
آت ضعیف وحشی اونجی کون نظر ایدیلر که خرمانی طوری
ضعیف ویوب آیاو اوزده طورور بدیلر که خرمانی طوری
اهیفه وصوسز لغه جمله دن زیاده طبانوشی وظلمه
کورو فتری ایچون تجربه یه دائر برغایت قوی کولونه کیجه وه
اوکنرینه برقیل هکدیلر اوزر سیاه آت کدری بوغه خرمانی
دوه وی آت کوردی بوکیسندن یوزیکری بلک آت ندن
ایدوب ظلمانه کندیلن وینه کمدیلر بودحی معلوم اولدکه
رسولاکرم صلی الله تعالی علیه وسلم اسبدی هر بینی
براسیله تسمیه بیورمشلر ایدی وینمندرکیم هرکیمکه
اصیب بسوسه براسیله تسمیه ایده وحشی سنیه نه
تعدیه دیه بری دحی تسمیه ترکیله اولدوکن استعاذه و
تسمیه ایده نه بعد الرکوب اوحکمه اعوذ بکلمات

الله

الله التامات کلها من شر ما خلق بسم الله
الذی لا یضر مع اسمه شیء فی الارض ولا فی السماء
وهو السمیع العلیم سبحان الذی سخر لنا هذا وما
کنا له مقرنین وانا الی ربنا لمنقلبون یاذن الله
جمیع ضرر دن محفوظ اولور انس ابن مالک
رضی الله عنه مرویدرکه البرکة فی نواصی الخیل
بوحدیث شریفی بخاری ومسلم رحمة الله علیه روایت
ایدرلرکه وابوداود رحمة الله علیه نقدن عتبه ابن
عبد الله السلمی دن وارد اولمشدرکه ایدی رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم الله تعالی دن یرسیلن وحی
وتقریر وغیر فرقدن انی بیورمشدر فرقه جازدکدن
وابوداود ونسائی ابی وهب رضی الله عنهما دن
روایت ایتمشدرکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه

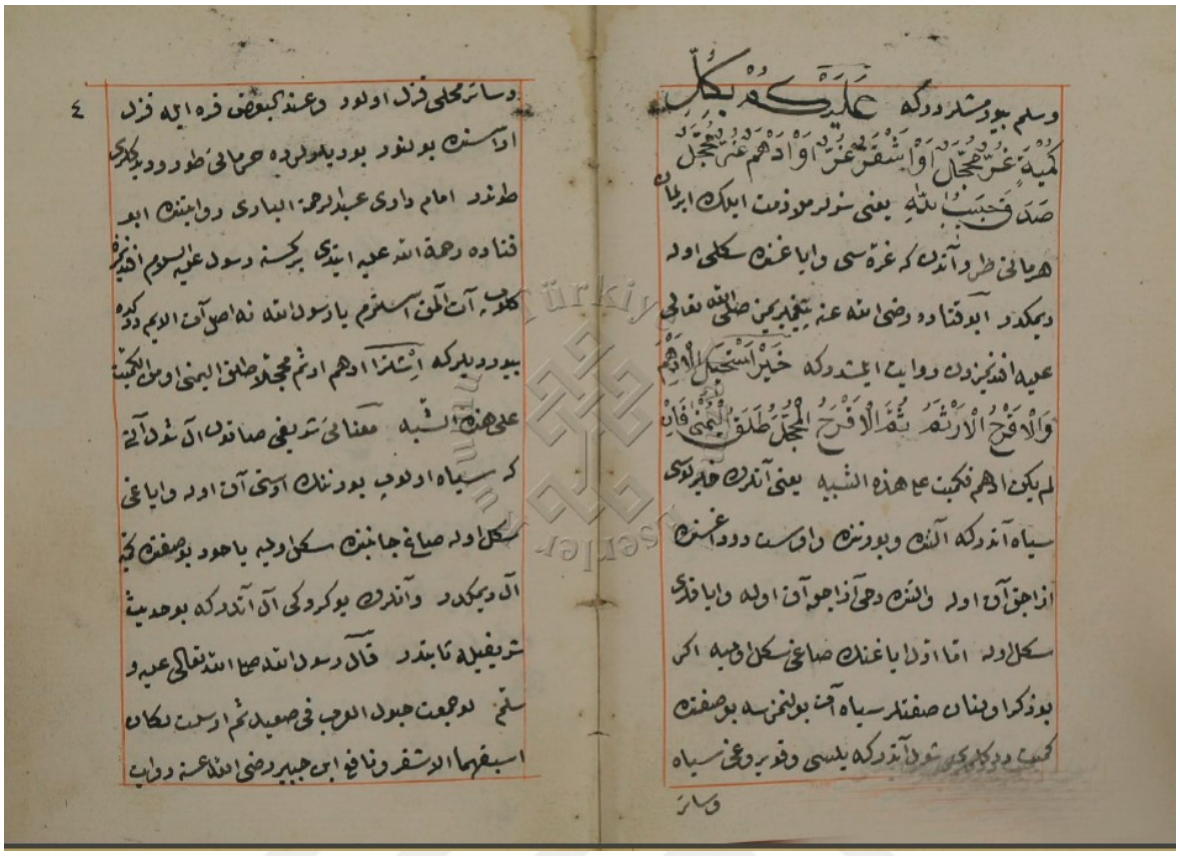

وسلم بود شد و دگه علیکم بکل
کمیة غر محجل او اشقر غر محجل او ادهم غر محجل
صدق حبیب الله یعنی سزد مر موزنت ایلک ابرلان
هر مانی طرو آندن که غره سی و اباغن سکلی اود
دیمکدر ابو قتاده رضی الله عنه یخبر بین صلی الله تعالی
علیه اندیزدن روایت ایلمشدر که خیر الخیل الادهم
والاقرح الارثم ثم الافرح المحجل طلق الیمنی فان
لم یکن ادهم فکمیت علی هذه الشیه یعنی آندن خیر اتی
سیاه آندر که آلتن و بوزنن دی و سنه دود غسن
ازاجق آی اود و آلتن دخی آزاجق آی اوله و اباغ اوزی
سکلی اود اما اول اباغنن صاغی سکلی و جه اکمل
بو ذکر اولنان صفتلر سیاه آتن بولنمسه بو صفتلر
کمیت و دکلری بولنمشدر آندر که بلسی و قوبروغی سیاه

وسار

وسائر محلی قزل اولمق و غسنه کبعض قره ایله قزل
اولسن بولنمق بو دیلمشدر حرمانی طوروب دیمکدر
طوزنده امام داوی عبد الرحمن البصاری روایتنن ابو
قتاده رحمة الله علیه ایدی برکسنه رسول علیه السلام افندیزه
کلوب آت آلمق استرم یا رسول الله نه صاحب آت الیم دیکده
بیورمشدر که اشقرا ادهم ارثم محجلا طلق الیمنی اولمق اکمل
علی هذه الشیه معنای شریفی صاحب آت اولمق آی شو آتی
که سیاه اولوب بوزنن آرسی آی اوله و اباغی
سکلی اوله صیاغ جانبنن سکلی دیمکدر یا خود بو صفتلر کیم
آی دیمکدر و آندن بو کره کی آی آندر که بو حدیث
شریفیله ثابتدر قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و
سلم لو جمعت عیوب الخیل فی صعید ثم ارسلت لکان
اسبقها الاشقر و نافع ابن جبیر رضی الله عنه روایت

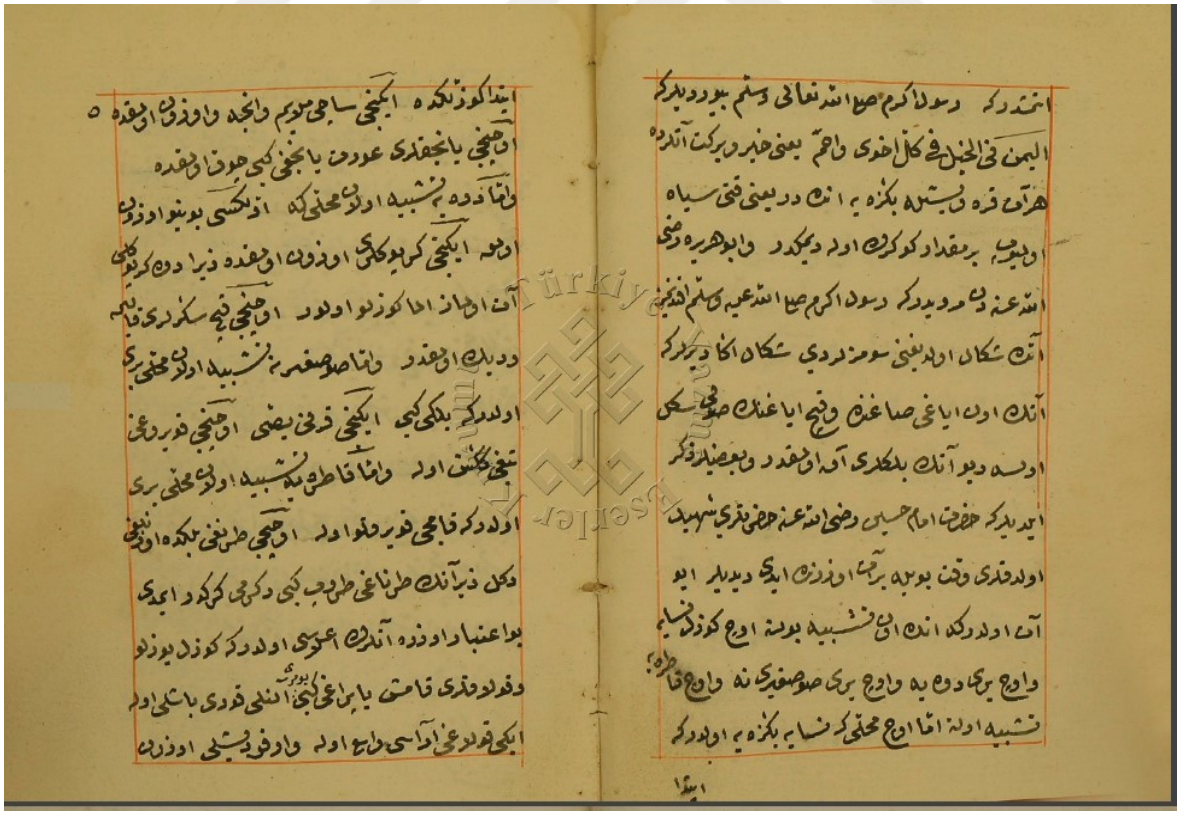

ایتمشدر که رسول اکرم صلی الله تعالی وسلم بیورمشدر که
الیمن فی الخیل فی کل اغری واجم یعنی خیر و برکت آندر
هر آی قره و بسته بکزه یعنی قره سیاه
اولمق بر مقدار کوکرن اوله دیمکدر و ابو هریره رضی
الله عنه دن مرویدر که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیزه
آت سکلی اولدیغی سوزلرندن سکلی اکا دیرلر که
آلتن اون اباغی صاغ اغن و فنج اباغنن صاغی سکلی
اوله دیو آلتن بلکه آی اولمق و بعضلر ذکر
ایدرلر که حضرت امام حسین رضی الله عنه حضرتلری شهید
اولدقدن صکره بر آتی اوزرنه ایکی دیدیلر ایو
آی اولدر که آلتن آی شبیه بوینه اوچ کوزل نسنه
واوچ یری دوه یه واوچ یری صوصغدیغی نه واوچ قاطر
شبیه اولنه اما اوچ محلی که نسنه یه بکزه یه اولدر که

ایتدا

ایتدا کوزلکده ایکنجی ساچی سویم و انجه و اوزونی اولمق
اوچنجی یانجقدی عودی یا بخنی کبی جودی اولمق
و اما قوده یه شبیه اولمق محلی که اونکسی بوینو اوزونی
اوله ایکنجی کوکوسی اوزونی اولمق و ذیرا دون کوکوسی
آت اوماز اما کوزلو اولور اوچنجی فخذی سکزی قابلیه
دیدیکلری اولمق و اما صوصغه یه شبیه اولمق محلی بری
اولدر که بلکی کبی ایکنجی قرنی بیضی اوچنجی قورونی
تنجی کلشن اولمه و اما قاطر یه شبیه اولمق محلی بری
اولدر که قاچی قورونو اولمه اوچنجی طرنغی بلکه اوزنی
دکل ذیرا آتلر طرناغی طوروب کبی دکلدر کوکه و ایدی
یو اعتبار اولمقه آندن عبری اولدر که کوزل یوزلو
و قولاقلری قاچی یا برناغی کبی آلتی قوری باشلی اولمه
ایکی قولاغی آراسی واسع اولمه و اوزونی

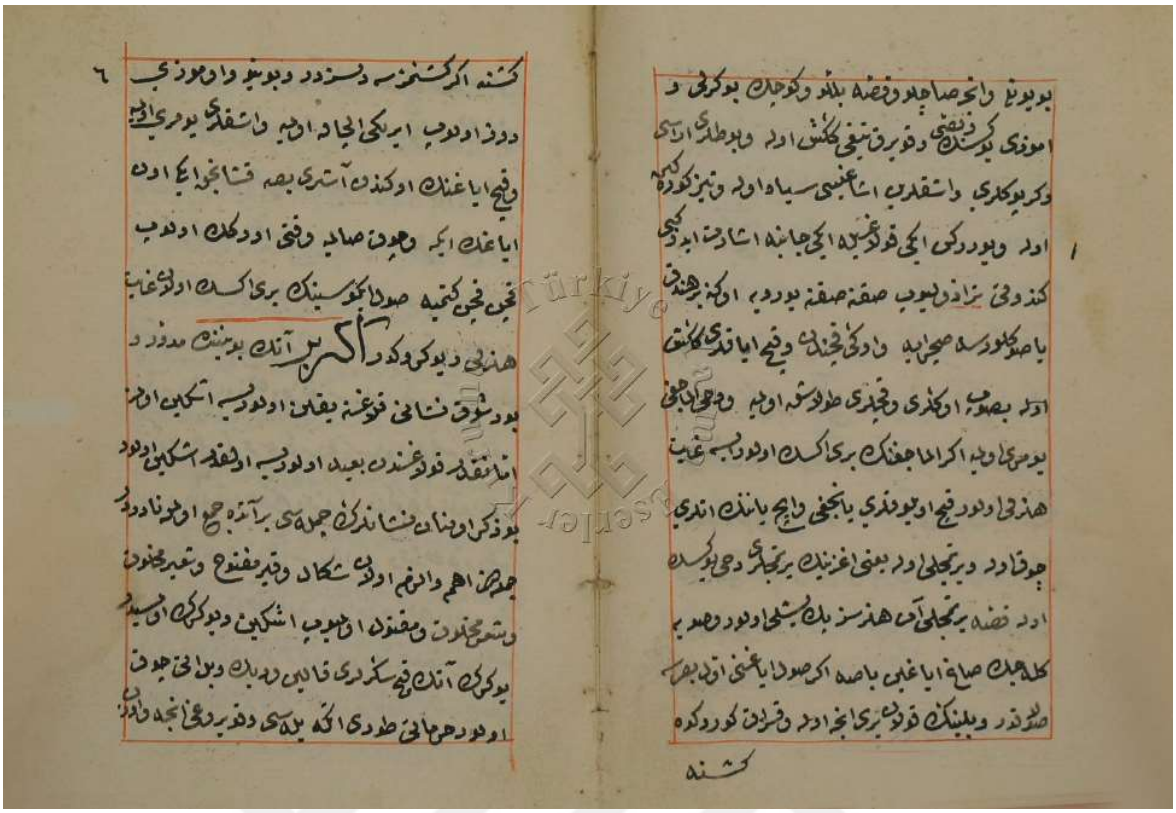

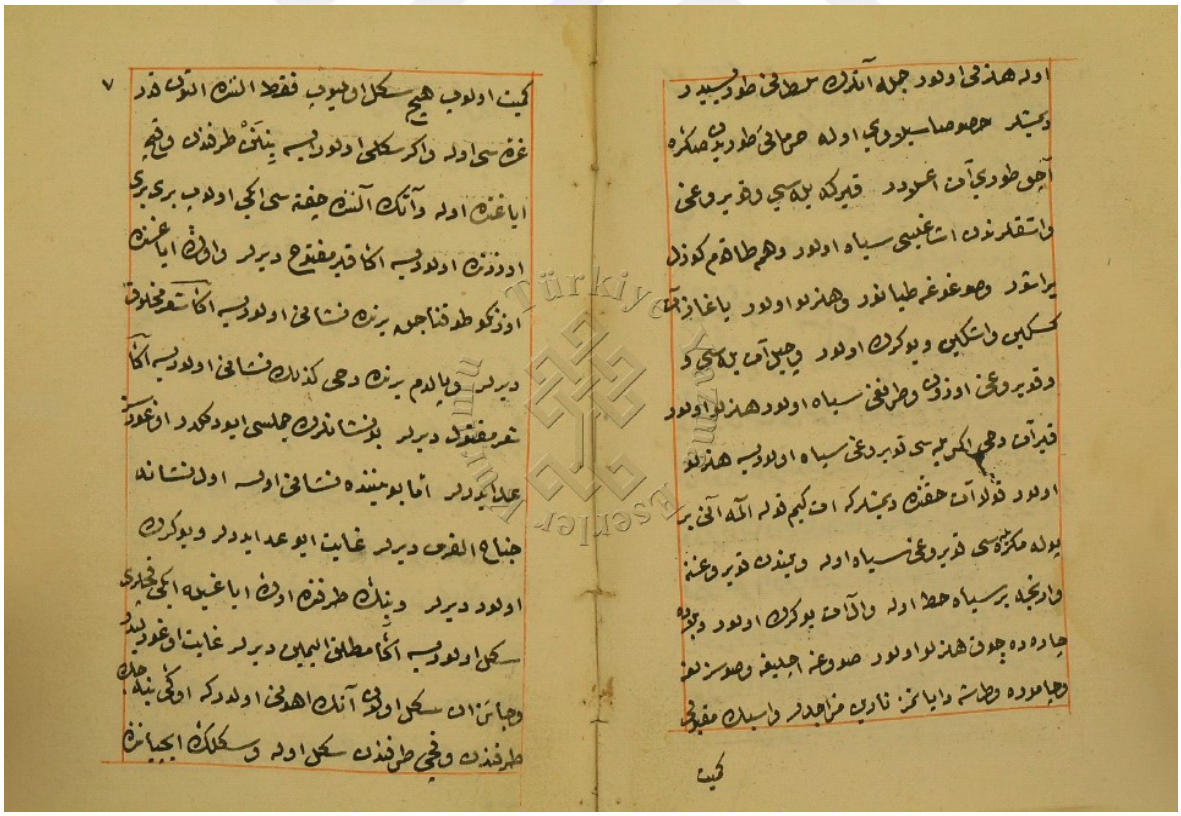

سیاه بکاری اولور سیه غیره ضرر کلور اگر آزدن
اولور سه اوزنجه قوغوه دوشمنه ضرر اولوب آتی
کدیلور دیرلر وقوف ایاغی سکل آت دوده منفعه
وکمز حصه صاریر نقدری دهی آق ویدیشی اولد اندهه
هپی بولداسنی کلمز دیرلر وآنلر آنه قرنی جیک
قوزی محنی آن اولور تیز جیک باده اولور یاره سی کج
ایو اولور دیمیلر وجمیع آندن اعوری وکوزه لی سیوری
جنسندن بعده کهیلو وصرعی وکیسته وهداری وکمدری
وعضله وباسیاره وهریضی وکردن ودکوری وصعید
وبغداری وبصره نوری وحصه نک وبدوکانک وغزه
وشامک وبریه قوشلق ومصرک وسائر مشهور اولور
بعض محذرلر ایو دیو کورلر آندری اولور اما جمله سندن
سیندری سیلاویدر حرف ۴ عین عربیه کسرم حرف طرائف

عرب الی هذا لان اصل یاد صوی قرشیده یعنی حرف
صیانت ایدر رحمتی فرجه دین کلیدلر غیری جنس
ایغیلر اسماعیلدن دیو **وآلتین** تنبیر وهفده دن
بیتا ایده لم ابتدا آخوری غایت بان وتمیز وقوری
اود ویولادین ایکی جانبدن بنا ایدوب کوسنک وبنا سن
قومه لر والسنه قوری قوشغی دوشیوب فشا نجک
آلتنی یاش ایده لر واوزنی کونلره یعنی کون وایرکن
ویره کر بردهی بعد کعص ویره لر وکاهی بیه سنی وقوری
وایاقلری ایچی صدا بلده غسل ایدوب کونده ایکی دفعه ابدوب
نیما ایده لر واوکلری بغلیوب بوب کزدره لر که آیقلری
آچیه دیانی آنه برکیره سعیریش یم ایدوب بش کیجه ده
ویرلر اما یوله کیدن آنه بش آنی وفیه ادیه اکر اکل ایدر
ویرلر اکر صولو واریسی تخمی دهی ویره لر وآنه بزکن

قوزک دیرلر قیاغلری آچیه وآزدن سیلی یاراد
دوزن تنایاسی دوشی برینه کنه بتر باشلرنده
دیرلر دیچی قالین آلندن برمقداری برایاغی کیدیلور
بسلدیکجه زده هیوقوری اولور وایکی جکه سیاه وناسلر
بوریچه برجکز حاصل اولور بوزنفسکره بیوکلدکجه قالین
کلزن اود هیوقوری دهی عینی اولور طقوزنجی سلمکه
بشلدیکجه زیاده سلنور وبوزنی ایچی بوزلک
بیدا اولور اکر آی بولدیغی تیمور واغاجی کوردکه معنادی
ایسه اول وقت یاشی دیشلرندن معلوم اولور هرکه کندی
معلوم اولور کیچ هیوانلر هرکه کوکلری قالین اولور
یاشلنه قچه انجلور حتی بجانلری یوزی کیجی کسکین اولور
وکوزی هیوقوری دقوزنجی آچیه وآنلر اولی یاشلنه
هیوقوری قاسنده وتحتینده بنوب جزیره مجالی اولز

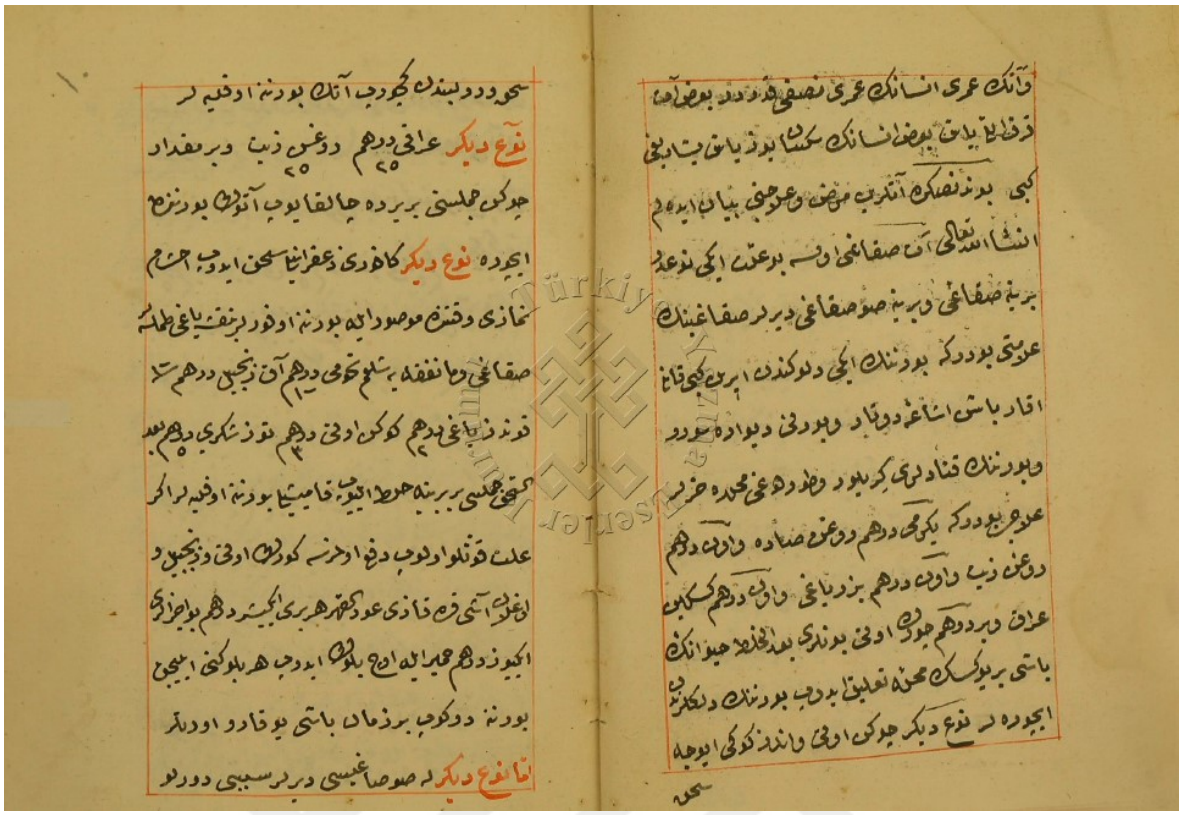

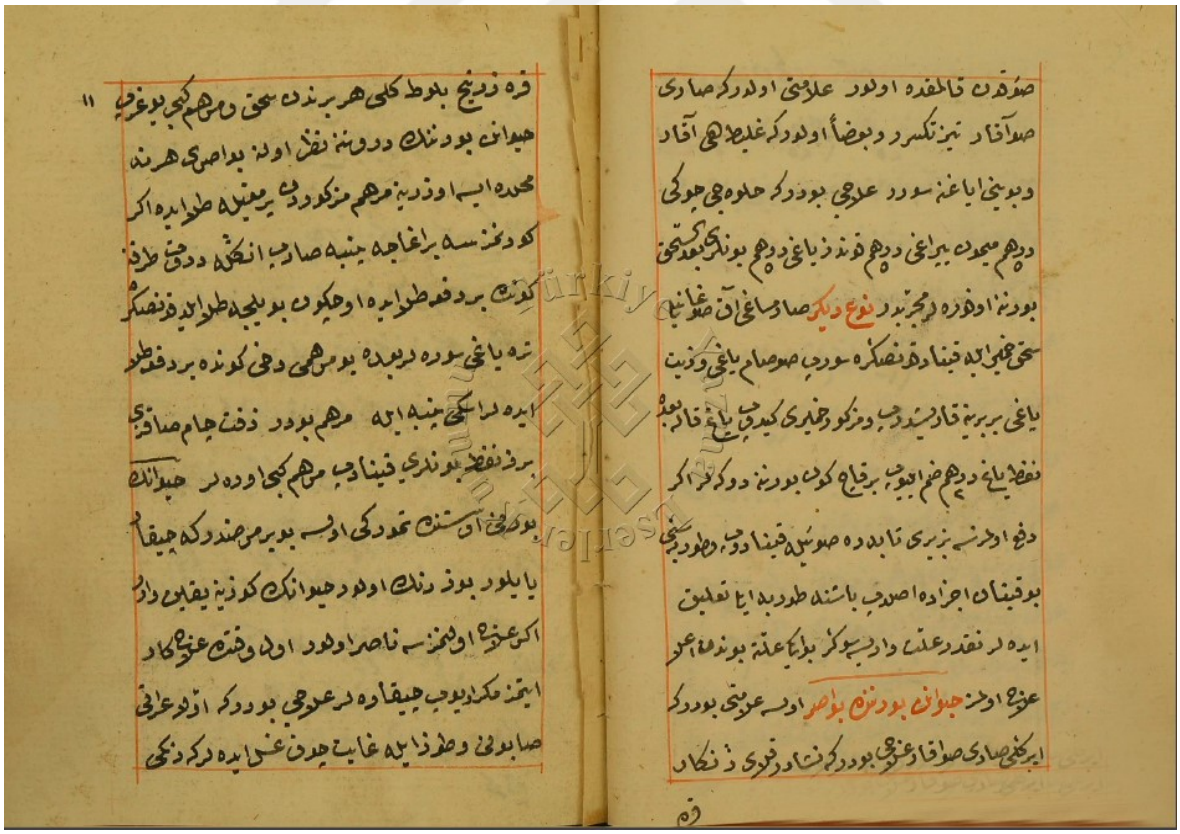

تحویل ایدنجه بعده قاره زرنیخ وصاری زرنیخ وقلیه
زنکی نشادر بلوط کلی کرج بو اجزالری صابون صوئیله
یوغروب طلا ایدرلر اوزرینه یپراق قیوب یاغلیلر لکن
کوزدنی حفظ ایده علاج کوزینه کتمیه برکون برکیجه دوره
کول یاغی وقیون قویروغی یاغیله طلا ایدرلر آنک کوزینه
دومان کلسه بیاض کلب ترسنی تخفیف وسحق ایلیوب انجه
دولبنددن کچوروب برقلم ایله کوزنه بردفعه صباحین کوزینه
اوفیه لر بویله یدی کون عمل ایدرلر اکر بو علاجیله دفع اولمزسه
دوغاترسی انسان نجسی طوز شکری بونلری بعدالسحق برانجه
دولبنددن کچوروب اون کون علی الصباح قلمیله کوزینه اوفیه لر
مجربدر کوزینه آق کلسه فلفل ساهزه بونلری سحق
ودکز کوپوکی وآدم نجسی بونلری دخی یاقوب سحق ایلدکدنصکره
مسحوق اولدایله مخلوط ایدوب برقامش ایله حیوانک
کوزینه

١٢ حیوانک کوزینه اوفوره لر مجربدر آت ایچون توتیا
ترکیبدر افلوطوزینک اوزینی سحق ایدوب ودیش بوراق
اغاجنک یرماق قالنلوغنده طقوز دکنک قطع وبورغنیله
دلوب سحق اوتش ملحی طقوزینه دخی صقیجه طولدروب
بر بر آتشنده احراق ایدکدنصکره ینه محکم سحق ایدوب
حفظ ایده حین اقتضاده حیوانک کوزینه اوفیه لر مجربدر
کوزینه قان کلسه یاخود دومان کلسه ابتدا کوزینه بوسکره لر
بعده قرداش قاننی انجه سحق ایدوب قلمیله کوزینه اوفیه
بش کون بویله اوفیه لر دفع اولور مجربدر آنک کوزینه
اغاج دوقنوب یشارسه علاجی بودرکه صوغانی بزر
ایله قیناروب حاوانده سحق ایدوب طوز وکیون
قاتوب ایشیجه کوزینه وضع ایدوب یاغلیلر اکر قان
طولرسه کوزینی آچیوب قپاغنی قالدیروب صوق صو

برقاچ دفعه اوره لر آنک کوزینه برنسنه دوقنوب
قان چیقوب آق دوشسه قره فلفل آریه اونی خمیر ایدوب
قرونده یشوره لر بعده سحق ایدوب اوچ موصوده ایله
کوزینه اوفوره نافعدر آنک کزنده سی اولسه سببی مدتی
صو ویرمک وصوقده قوسقدن انسانک باشینک
قزندیسی واون درهم قازنجسی دکز کوپوکی زاج قبرسی
وبو اجزالری محکم سحق ایدوب والکدن کچوروب بعده بزمغنی
اصلدوب اول اجزایه باتروب کوزی اغریان وکوزنده
اولان حیوانک کوزینک بکارینه بصه باذن الله تعالی
کوزلری اچیلور وبوذکر اولنان اجزالی برقامش ایچنه
قیوب حیوانک کوزینه اوفوره لر خلاص اولور آنک
دیشی اغرسه سببی بودرکه یمینی ایوجه تطهیر ایتمدین دیرلر
ایچنده طاش اولور اکل ایدرکن دیشینه دوقنور اغریدر
علامتی

١٣ علامتی بودرکه یمین کاهل برقولاقلرین براغورو
کوزلرندن یاش آقر ویاشنی اشغه دوتر علاجی بودرکه
ایت اوزوب وعود کفهر وزنجبیل وببر وآق خردل
بونلری سحق ایدوب بال شربتیله قیناروب حیوانک
اغزینی اچوب براغاجه بز صاروب بو اجزادن اصلدوب
اتغی ویوقار وحیوانک دیشلرینه سوره دفع اولور
آنک بوغازنده خناق اولسه بو برعلتدرکه حیوانک باشندن
بوغازینه اینردکه آت خلاص اولمز هلاک اولور مکر اول
حیوان هلزلو وبهادر اوله علامتی بودرکه بوغازی
شیش وصولور وقتی قتی آدم کبی اینلر قورقوسی اوچ
کونه دکدر وعلاجی بودرکه اول امرده ایکی قولندن
قان آلوب لکن چوق آقتمیه بوینه تره یاغی سوره لر
ومرجمک وبوی تخمی وطوراق اوتی ومیان کوکی وخطمی

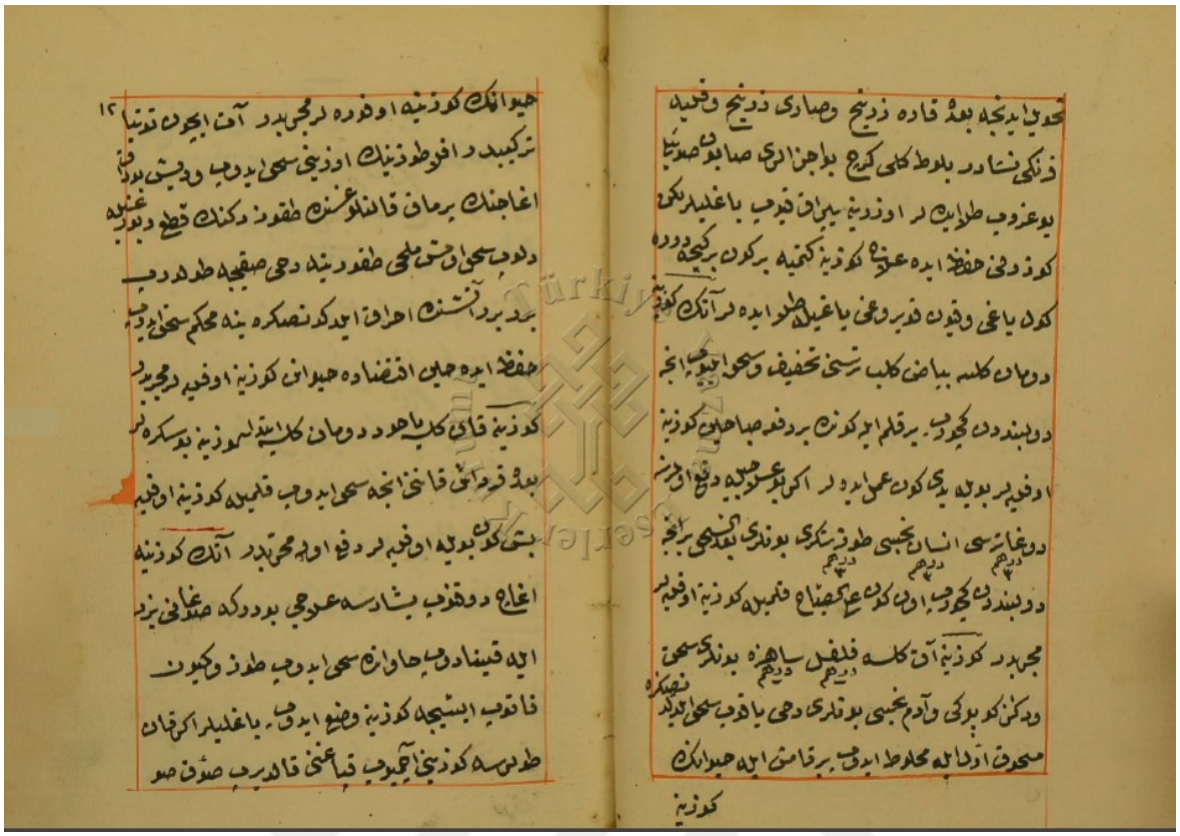

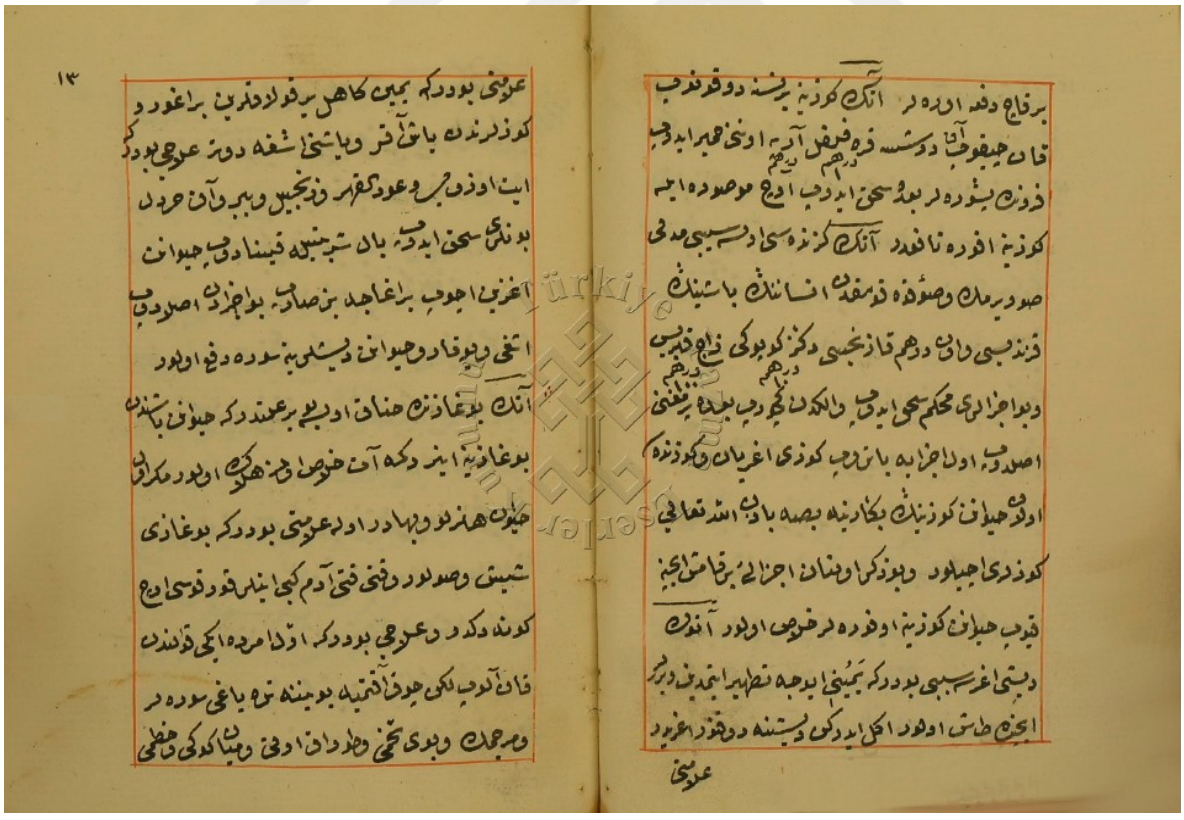

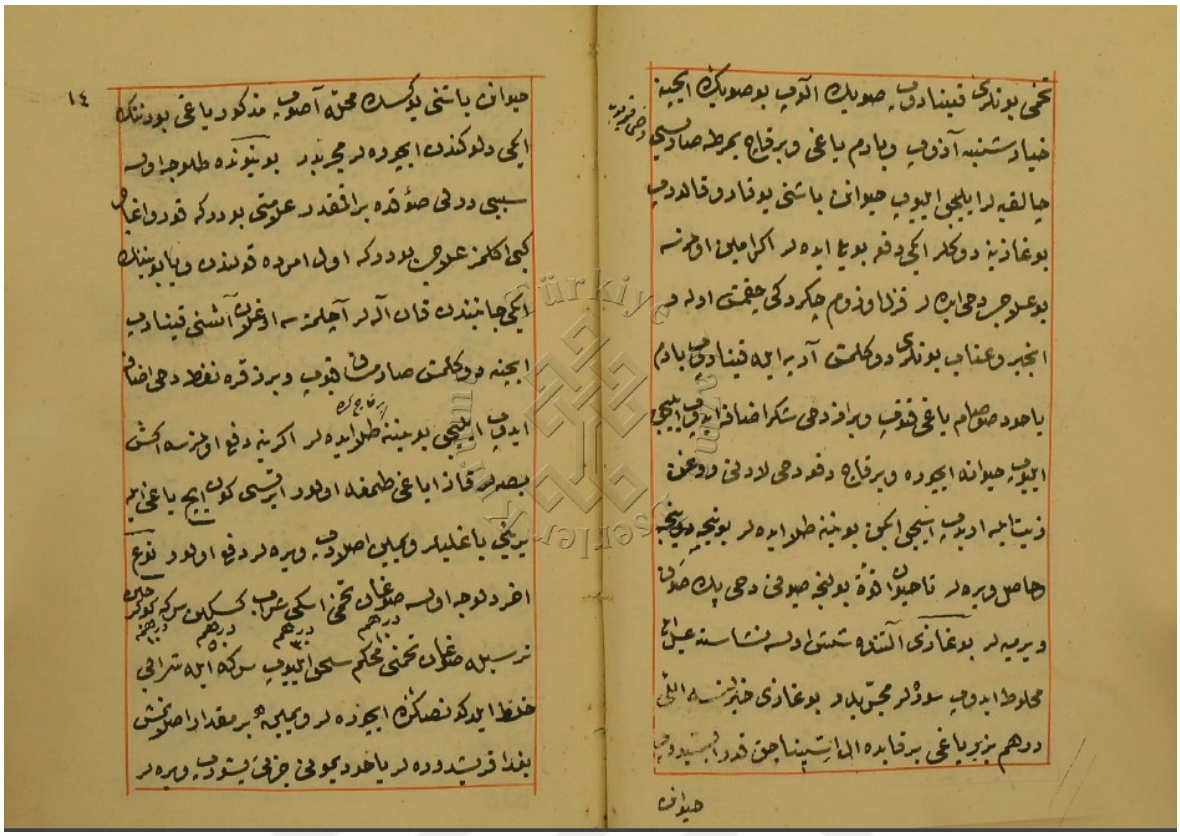

تخمی بوندک فیناوق صوبیق آلوب بوصوبیک ایچنه
خیار شنبه آذوب دیادم یاغی ویرغاج بمرطه صاری
حیالقه رایلمجی ایوب حیوانی یاشی بوغاروغاله وب
بوغازنه دوکه ایکی دفعه بویاپه ر اکرایلی اوزنه
بوعروج دوحی ایچ ر قزاوزوم چکردکی حفتی اولر
انجیر وعناب بوندکی دوکلمش آذیه ایله فیناوق یادام
یاخود صوصام یاغی قوب ویرانوزدوحی شکر اضافه ایله ایچی
ایوب حیوانه ایچوره ویرغاج دفعه دوحی لاوزنی دوغن
زیتایله اوب ایچی ایکی بوینه طوپایه ر بونجه دونجه
حاصل ویره ر ناحیه بونجه صوبنی دوحی پلی صوبنی
ویریه ر بوغازی آلتنده تشی اوسنه عیلاج
محلوطایوب سوزر مجربدر بوغازی فتر نسه الی
دوهم بزیاغی برقابه الماسینا جن قدر ایسیدوب

حیوانات

حیوان باشنی یوکسک محزه آصوب مذکور یاغی بوینکه
ایکی دلوکندن ایچوره ر مجربدر بوینوزه طلوجه اوسه
سبی دوحی صوقوره براقدقده عروجی بوردوکه قوردواغلر
کبی اکلمز عروجی بوردوکه اولر امروه قوندن ویاپوشنلر
ایکی جانبندن قان آلر آچلمز اوغرلر آشنی فیناوق
ایچنه دوکلمش صاری قوب ویرزقره نفط دوحی اضافه
ایوب ایچی بوینه طوپایه ر اکرینه دفعه اوزنه کشی
بصمز قازیاغی طمغه اولور ایرسی کوپ ایچ یاغی ایر
یرینی یاغلیدر وبیلن اصوروب ویره ر دفعه اولور نوع
افرد نوعه اوسه صوغان تخمی اسکی عرب کسکین سرکه کوکرجین
نرسبزه صوغان تخمی محکم سحق ایوب سرکه ایله شرابی
خفظ ایدرکه نصکن ایچوزه ر ویریه هر مقداراصولنجه
بغدا قوریدوره ر یاخود بیوتی جزئی یشوروب ویره ر

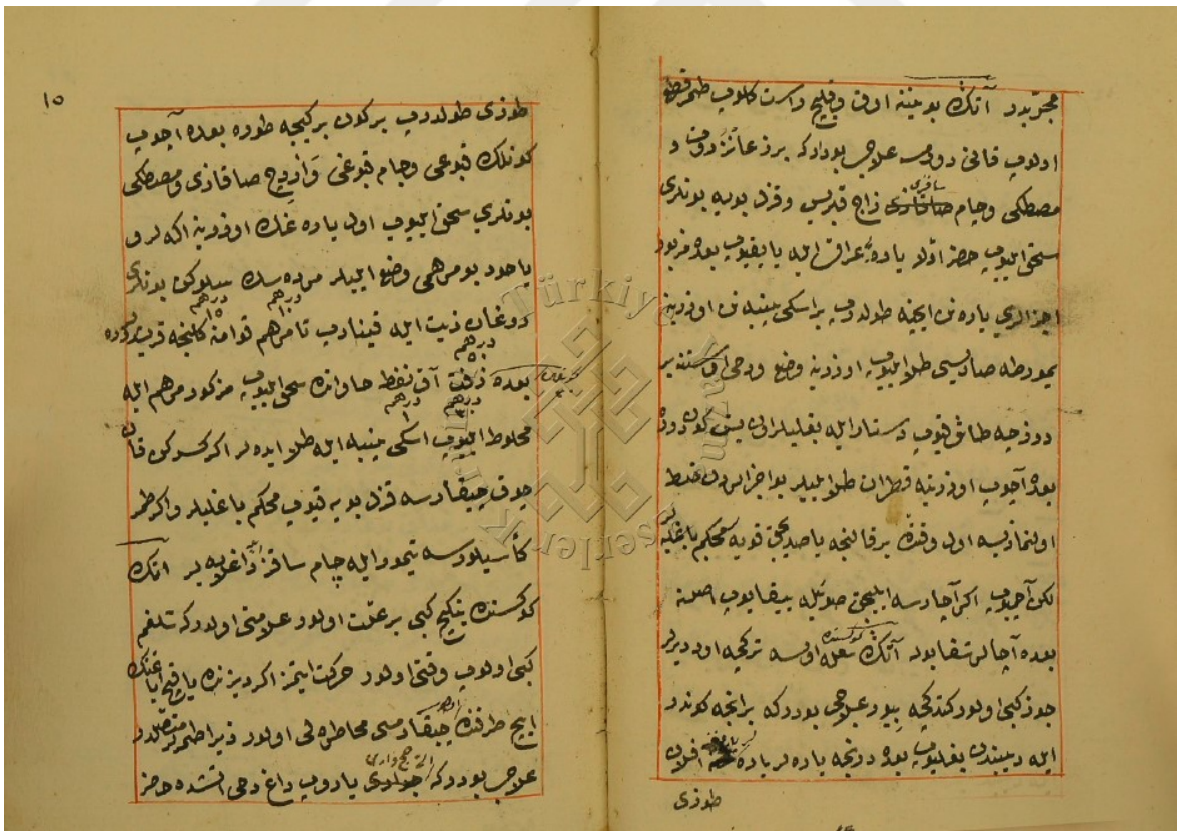

محربدر آنک بوینه اوق دفیلج دکسن کلوب طمزقوط
اولوب قانی دوشمه عروجی بولدوکه برز عفران دوشه و
مصطکی وجام خاتونی زاج قدرسی وقدر بوبه بوندکی
سحق ایوب حصه اولر یاده عراق ایله یاپقوب بوقدر نبوذ
اجزاری یاره نی ایچنه طولدروب باسکی بینه نی اوزنه
بمرطه صاریسی طوپایوب اوزنه وضع دوحی قاسنه بر
دوزجه طاق قوب دسنار ایله بغلیلر ایی کون دوشه
بوقو آچوب اوزنه قوران طوپایدیر بواجزالردن غفط
اولنماز بیه اولر وقت برقانچه یاصیحی قویه محکم یاغلیه
لکن آچیلوب اکر آچارسه ایچی حوله بیقاپوب اصنه
بوقو آچالمز قالوب آنک سوسنه اوسه ترنجه اوله دیرر
جوزکبی اولور کندنجه بیوز عروجی بوردوکه برانجه کوندر
ایله دیبندن بغلیوب بیوز دونجه یاده ر یاده نوشه فروز

طوزی

طوزی طولدروب برکون برکیجه طوده بوقو آچوب
کوتلک قبوغی وجام قبوغی وآذیچ صافاری ومصطکی
بوندکی سحق ایوب اولر یاده غلک اوزنه اکه ر
یاخود یوصمی وضع ایدر موده سک سیلوکن بوندکی
دوغان زیت ایله فیناوق تامرهم نوشادر کلنجه قیدکوده
بعده زفت آق نفط هاوان سحق ایوب مزکور مرهم ایله
محلوط ایوب اسکی بینه ایله طوپایه ر اکرکسکن فاسد
چوق چیقارسه قزدیره قیوب محکم یاغلیدر واکر طر
کاسیلوسه یمدوایله چام ساقز اوغلوبه ر آنک
کوکسن بنکچ کبی برعفت اولور عروجی اولورکه تنفس
کبی اولوب وقتی اولور حرکت ایتز اکر دیزن یاقچ یاغنک
ایچ طرفنه چیقارسی محاطره لی اولور زیرا طمزقوط
عروجی بوردوکه اجوادی یاوق داغ دوحی اشده حرز

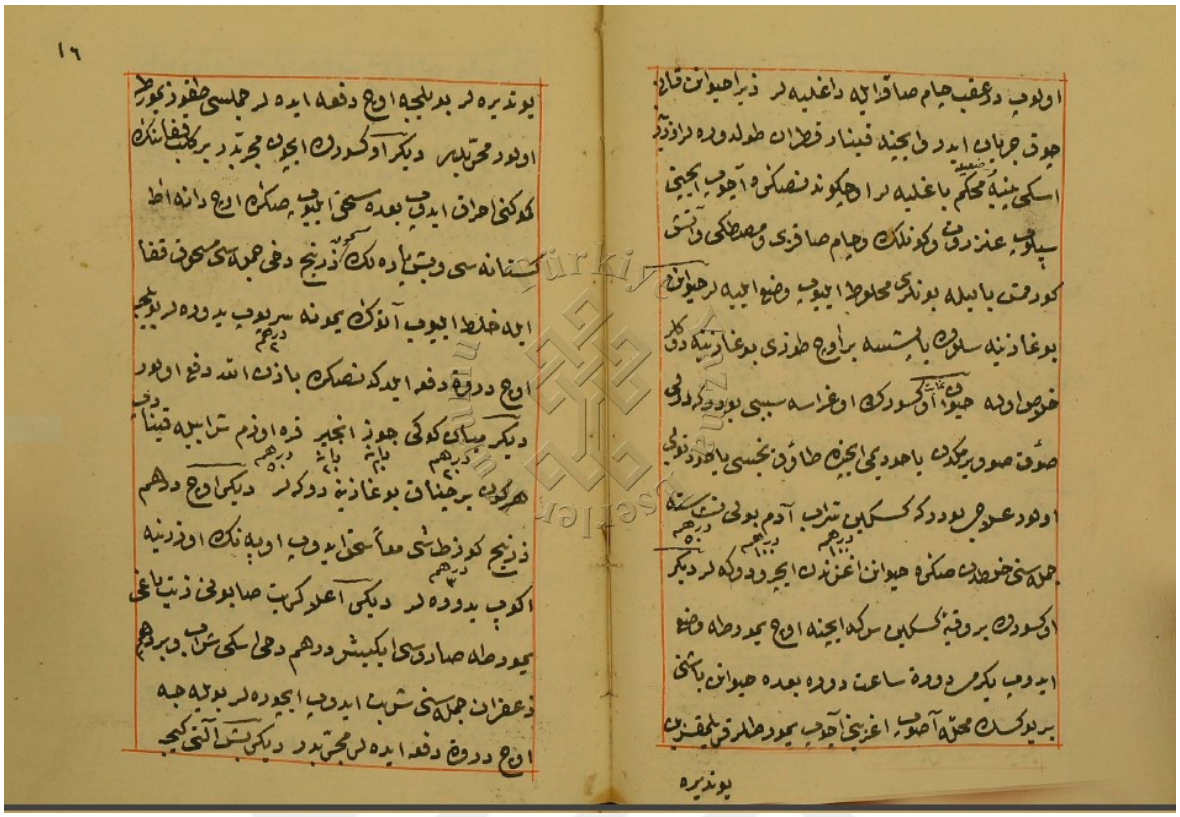

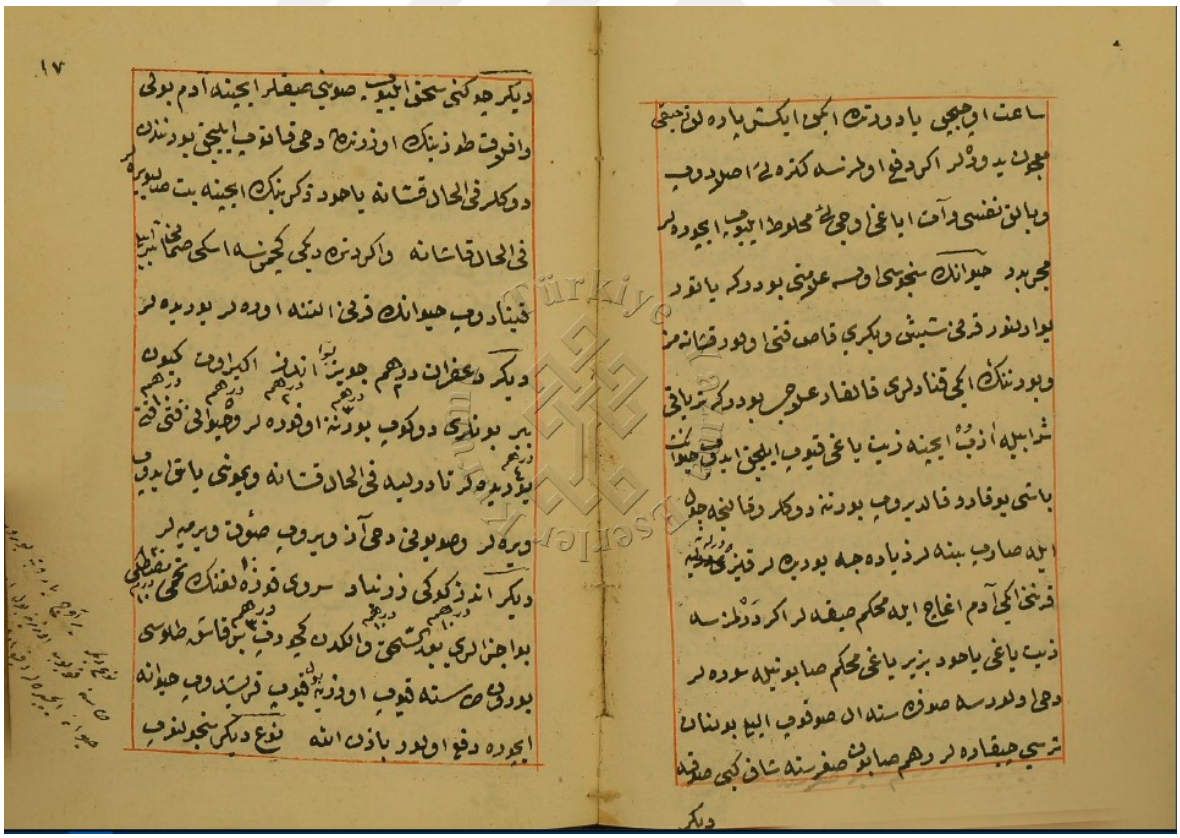

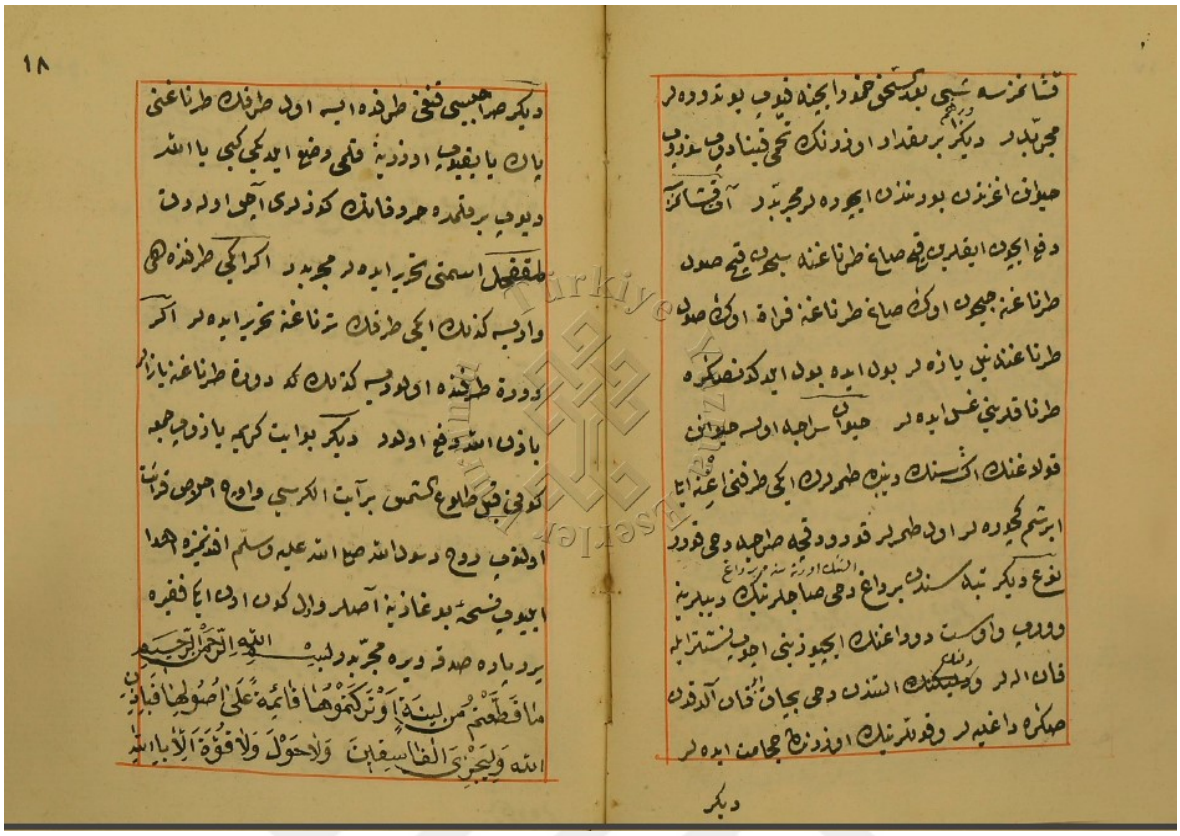

قسانغزسه شبی بلدکسی خذ دایجنه قیوب بوندوده ر
مجربدر دیکر برمقدار اوذونک تحی قبنادوب سذروب
حیوف اغزندن بودندن ایچوده ر مجربدر آنی شکر
دفع ایچون ایقدیرنجه صباح طرناغنه سبحدن قیه صعود
طرناغنه جیجون اوکی صباح طرناغنه فراة اوکی صعود
طرناغنه نی یازه ر بوداید بودایه کذنصکره
طرناقدینی غسل ایده ر حیوان سراجه اوسه حیوان
قولدغنه اکسسنک دینه طوقونه ایکی طرفنی اغنه اتا
ابرشم مجوزه ر اوطوبر قدوده وقیه صراجه دهی قودر
نوع دیکر تبه کسنک برواغ دهی صاجلرنک دیبرینه
وذوب واوکسنه دوداغنه ایچیوذینی اجوب نستدایله
فان الدر ویکنک استدن دهی بجان فان آلدقدن
صکره داغیه ر وقوتدینک اوذونج مجامن ایده ر

دیکر

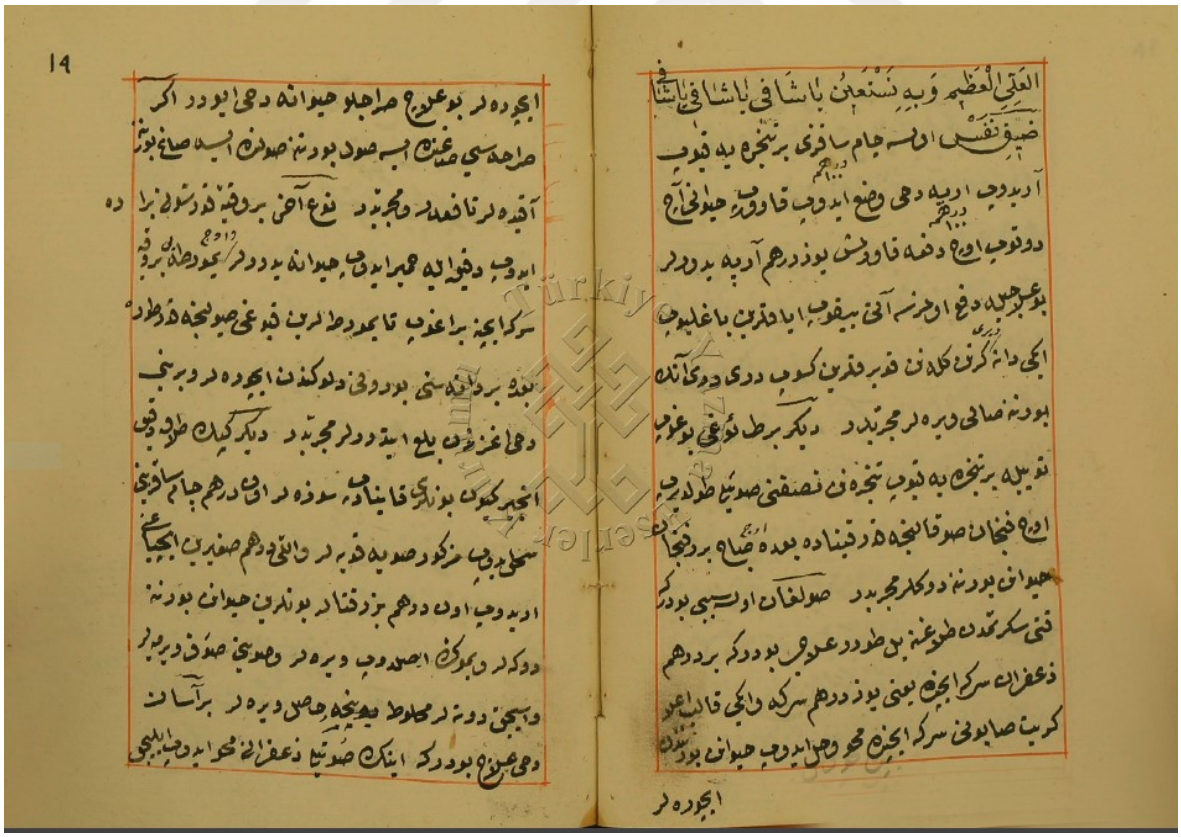

العلی العظیم وبه نستعین پاشا فی پاشا
ضیق نفس اوسه جام ساقزی برنخوده قیوب
آردیوب اوبه دهی وضع ایدوب قاوورب حیوانی آچ
دوتوب اوبه دفعه قاوورش بوزدرهم آرپه بدودر
بوغرجیه دفع اوحرز آنی بیقوب یاقدرین باغلیوب
ایکی داغ کرن کلدن قدر قدرین کسوب دوی دوی آندن
بودنه صالی ویره ر مجربدر دیکر برط توتنی بوغوب
توبیه برنخوده قیوب نخوده نصفنی صوبنه طولدرب
اوبه فنجان صوقانیخه ذرقبناده بعده صباح برقنجان
حیوان بودنه دوکه ر مجربدر صولغان اوسه بی بودکه
قنی سکرتمدن طوغنه بن طودوغوب بودکه بردرهم
ذعفران سرکه ایچنه یعنی بوزدرهم سرکه دایکی قاپاغو
کربنه صالوقنی سرکه ایچنه محو وصل ایدوب حیوان بودنه

ایجوده ر

دیکر صراجه سی قنی طرفنده ایسه اول طرفدن طرناغنی
یان یا بقیدوب اوذونه قلمی وضع ایدکجه کبی یا الله
دیوب برقنده حروفاتدن کوذدری آچوا ولدوقت
ملقفیل اسمنی تحریر ایده ر مجربدر اکر ایکی طرفنده ده
واردیسه کذلک ایکی طرفدن ترناغنه تحریر ایده ر اکر
دوده طرفنده اولدوب کذلک کدوقت طرناغنه یازار
باذن الله دفع اولور دیکر بوایت کریمه یازوب صاحبه
کوفی فی طلوع کشمس برآیت الکرسی واوه حوص قرآن
اولدوب دوه وسول الله صلی الله علیه وسلم اذنیله اجرا
ایدوب فسخه بدغازنه آصلر واول کون اوچ اچ فقره
یرو یاره صدقه ویره مجربدر بسم الله الرحمن الرحیم
ما نقطعهم من لینة او ترکتموها قائمة علی اصولها فباذن
الله ولیخزی الفاسقین ولاحول ولاقوة الا بالله

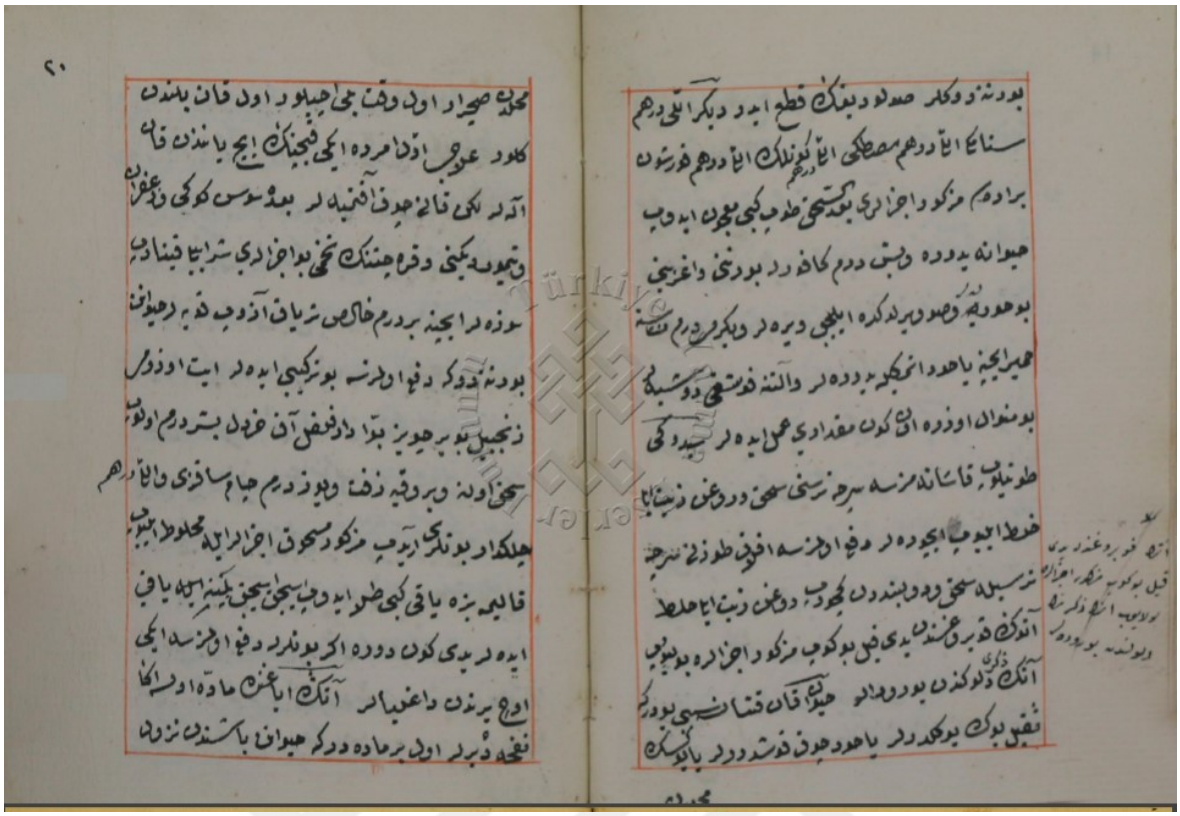

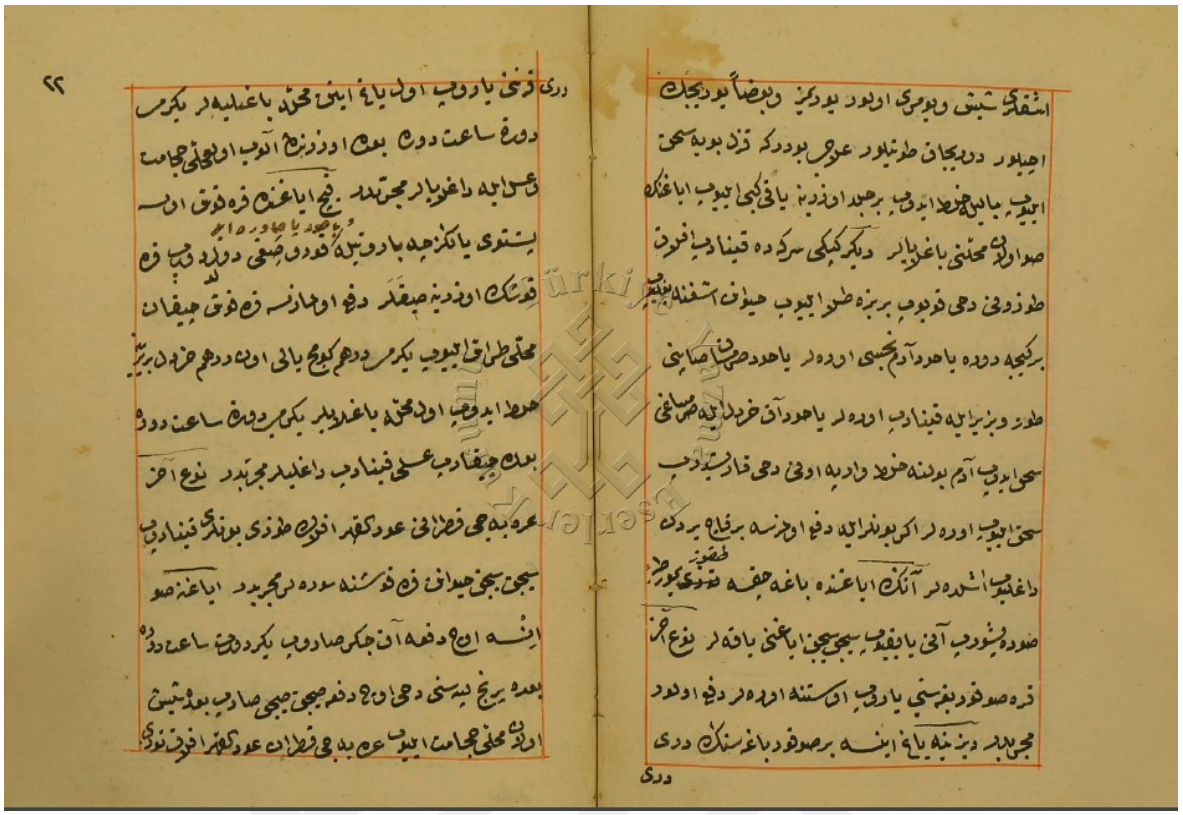

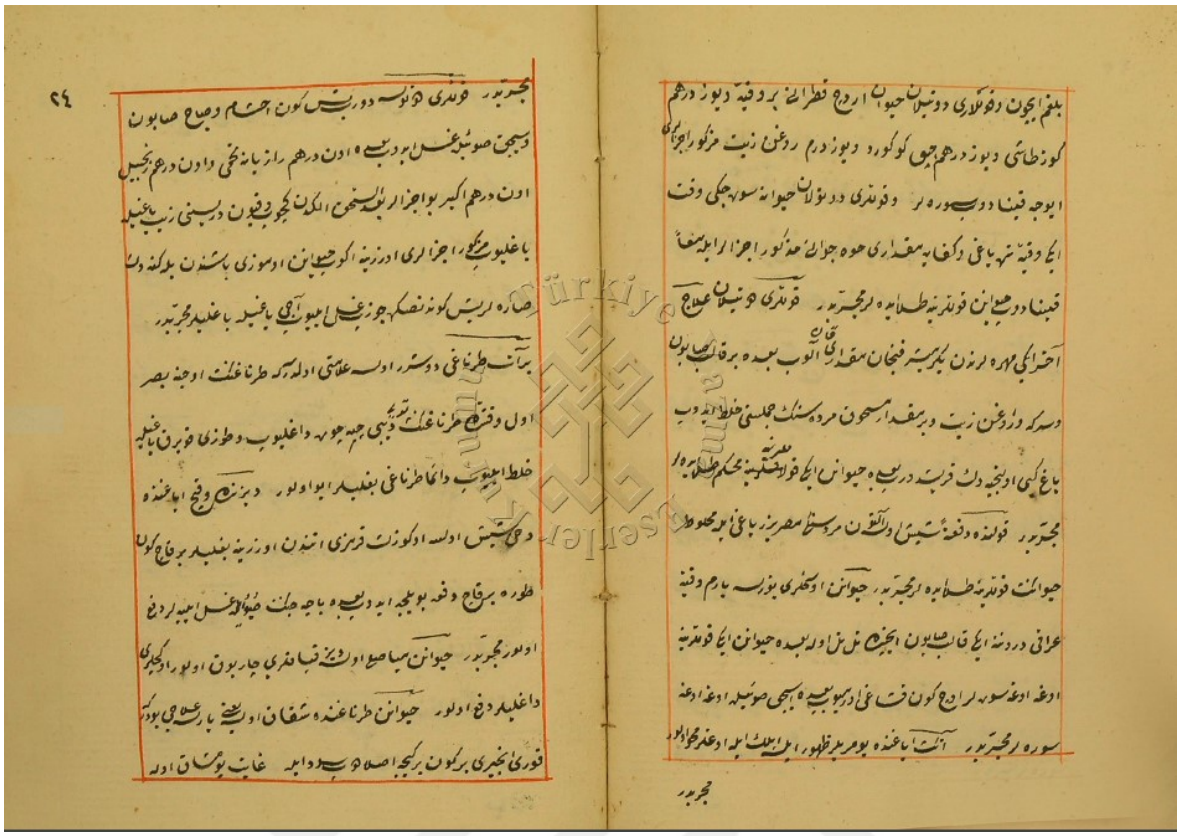

بلغم ایجون دفعلاری دونبلان حیوان ارد نظرانی بر دفعه دیبوز درهم
کوزطاسی دیبوز درهم جوی کوکورد دیبوز درم روغن زیت مزکور اجزالری
ایوجه قیناوب سوره بر دفعه دن نبلان حیوانه سوه جکی وقت
ایکی دفعه تنها باغی دکفایه مقداری هوه جزالری مذکور اجزالر ایله مغ
قیناوب دوه ایجون فوندری دونبلان علاج فوندری مجربدر
آخر ایکی مهره لرنون بکر بسته فنجان مقدار ایکی قاشق آلوب بیده بر قاشق بول
وسه کره دوروغن زیت وبر مقدار سحوق مرده سنك جلسی خلط ایده دوب
باغ کبی اوینجه دلك قریبده دریه حیوان ایکی فوندری مذکور محکم طلا ایده ر
مجربدر فوندری دفعه تحیلی دلکفون مرد ستا مصر یزباغی ایله مخلوط
حیوانك فوندری طلا ایده ر مجربدر حیوان اوکلری یوزنه بادم دفعه
عرانی دردنه ایکی قاشق بول ایجون مثلی اوله بیده حیوان ایکی فوندری
اوغه اوغه سوه لرایچ کون قدغی دریه بیده بیجی صوبنده اوغه اوغه
سوره ر مجربدر آلتنا باغنده یومر بر ظهور ایله ایلك ایده اوغه مجربدر

مجربدر فوندری دونبلانه دوربش کون حمام وصلح صابون
وبیجی صوبنده غسل ایده دریه اون درهم رازیانه تخمی وادن درهم زنجبیل
اون درهم اکبر بواجزالر ایله سحوق الکلن کچوب قیون دریسنی زیب باغنبله
باغلیوب مزکور اجزالری اوزرینه کوب حیوانن اوسوزی باشندن بلکه دلك
صاره لریش کوندنصکره جوزغل ایبوب آغی باغنبله باغنبله مجربدر
برآت طرناغی دوسترر اولسه علامتی اولدر کی طرناغلت اوجنه بصر
اول وقت طرناغلت تیزلکی جهه جوهه داغلیوب وطوزی قوزیق باغنبله
خلط ایبوب دامطرناغی بغلیه ایواولور دبزنه وفنج ایاغنده
دوغی کبش اولسه اوکوزلت قوزیسی اتندن اوزرینه بغلیه برفنج کون
طوره برفنج دفعه بوبجه ایده دریه بیجه جلت حیوانه غسل ایده ر دفع
اولور مجربدر حیوان سیاصیغ اولدقده بنی قیاقدری چاربون اولور اوکلری
داغلیه دفع اولور حیوان طرناغنده شفان اولدقده یارغلی بودکه
قوری بنجیری برکون برکچه اصلاوب دوایه غایت یومشان اوله

حیاری بستهٔ یلانش طوزی صغیر یاغنبله معاً طلا ایده ر
وایکی قجه نان الاکر فرن بیجی اولورکیل وکوبك سرکه ایله
اصلوب طوز دیمورطه آتیله مخلوط ایبوب برنجه طلا ایده ر
ایتهٔ کل یاغنبله یاغلیوب مزکور معالجه لرله وضع ایده ر اکر دفع اولمزسه
لاوه دصاری حیری بزیرایله قیناوب بیجی ایکن طلا ایده ر حیوانه
اولوز اولسه ایکی درم کوفره دیکرپش درم کوزطمنی یوزدرهم
کسکین سرکه ایله خلط ایدوب حیوانن بورنندن ایچوره ایازه
قوره بیده حیوانن کسکین بخار ایبوب سوه ر مجربدر اولوز
ایچون یارم ترکیب چیوه دیرم سمن دیرهم روغن زیت درهم
ایتهٔ زیوه نوکرك ایله ایوجه اوله دیرقیوب قریشدوره ربعده
روغن زیت ایله مجلسنی خلط ایدوب آلتنه کوزندن ماعدا
اویوز اولان یرلره سوه نوع آخر یکرمی دانه خب الصلین یوزدرم
حنزیر یاغنبله قیناوده حیوانه سوره ر بدی غسل قدره بعده

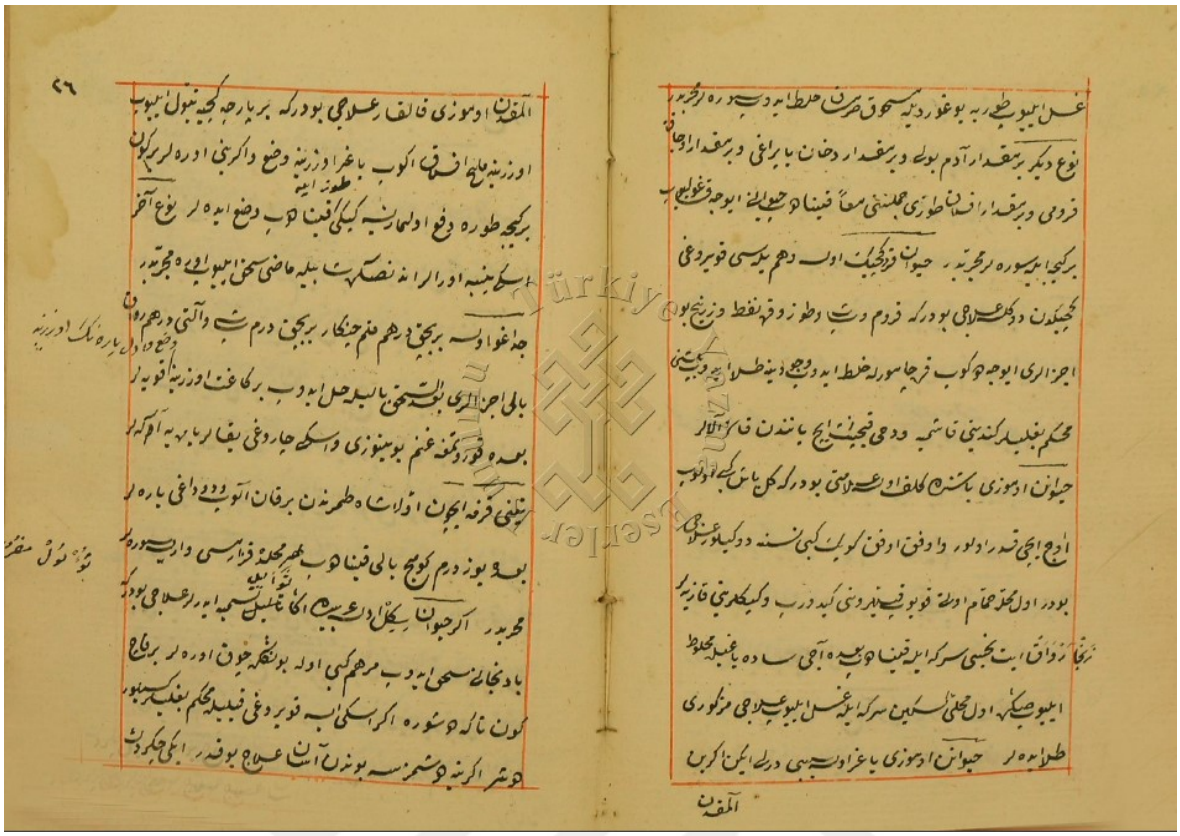

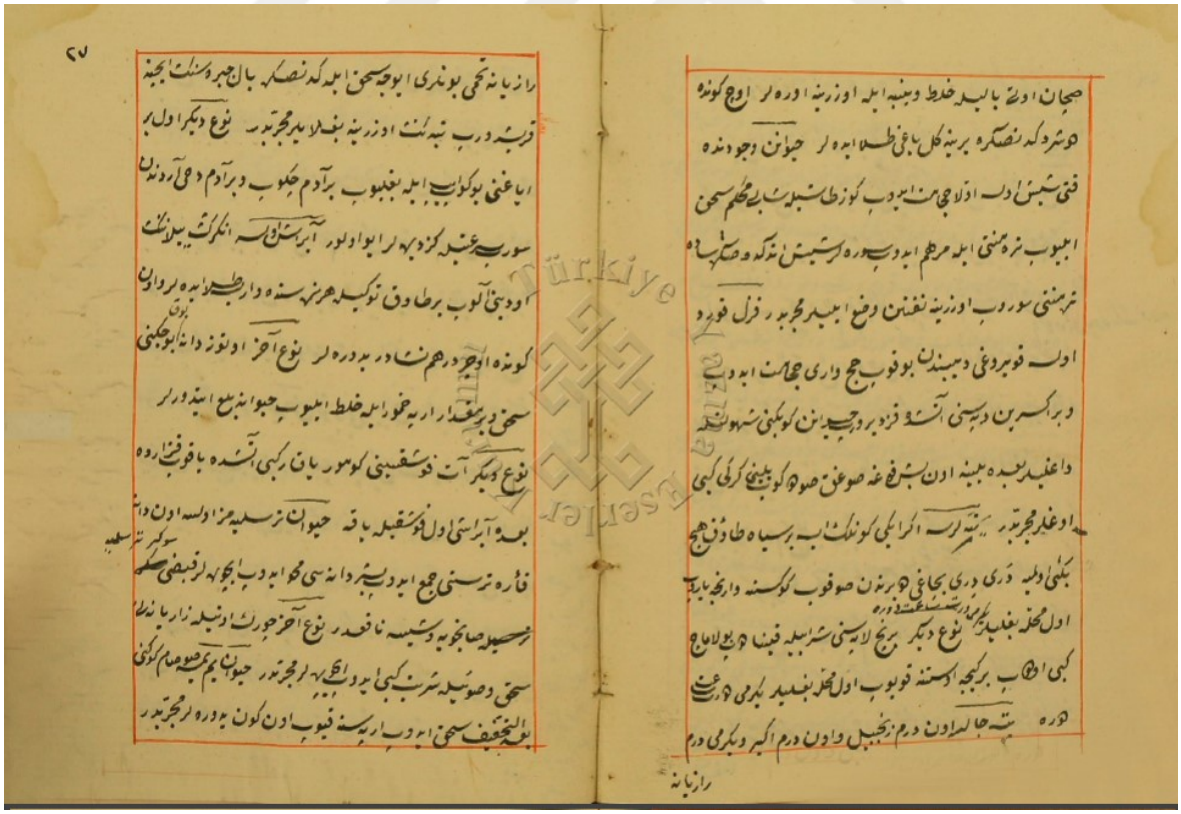

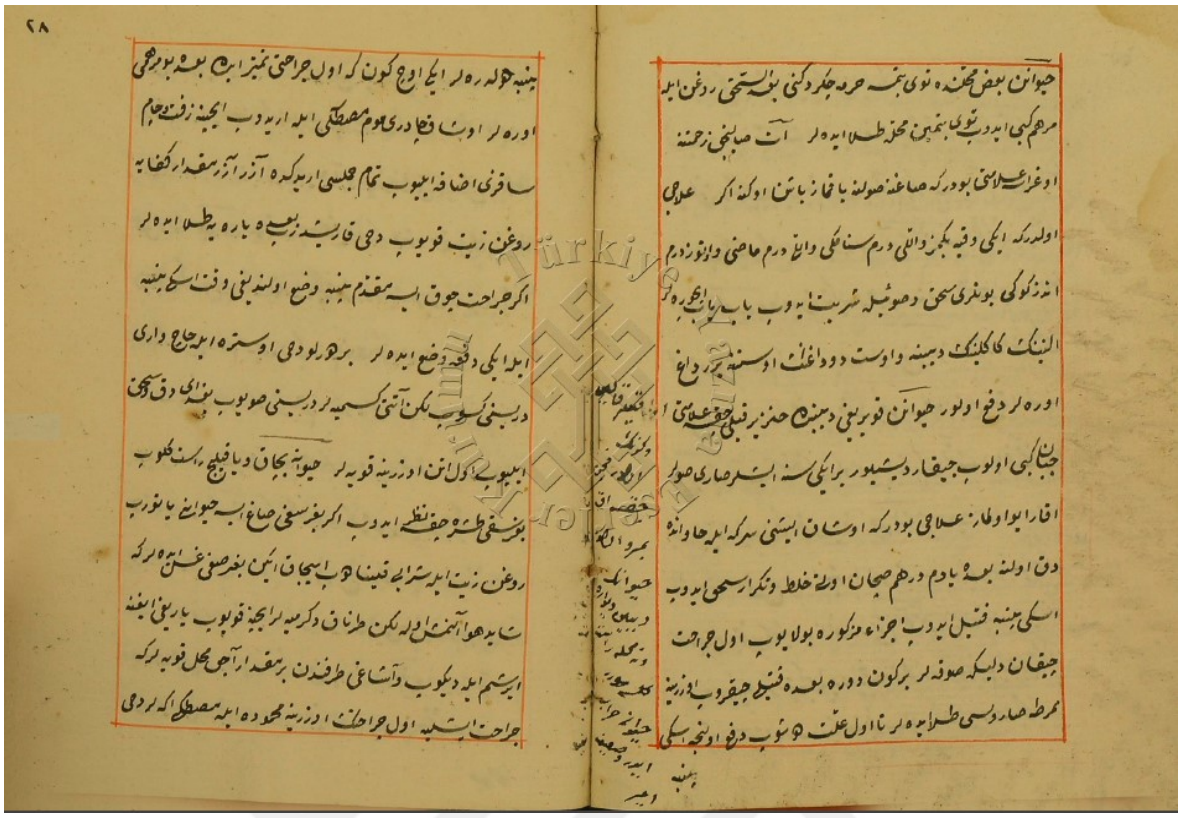

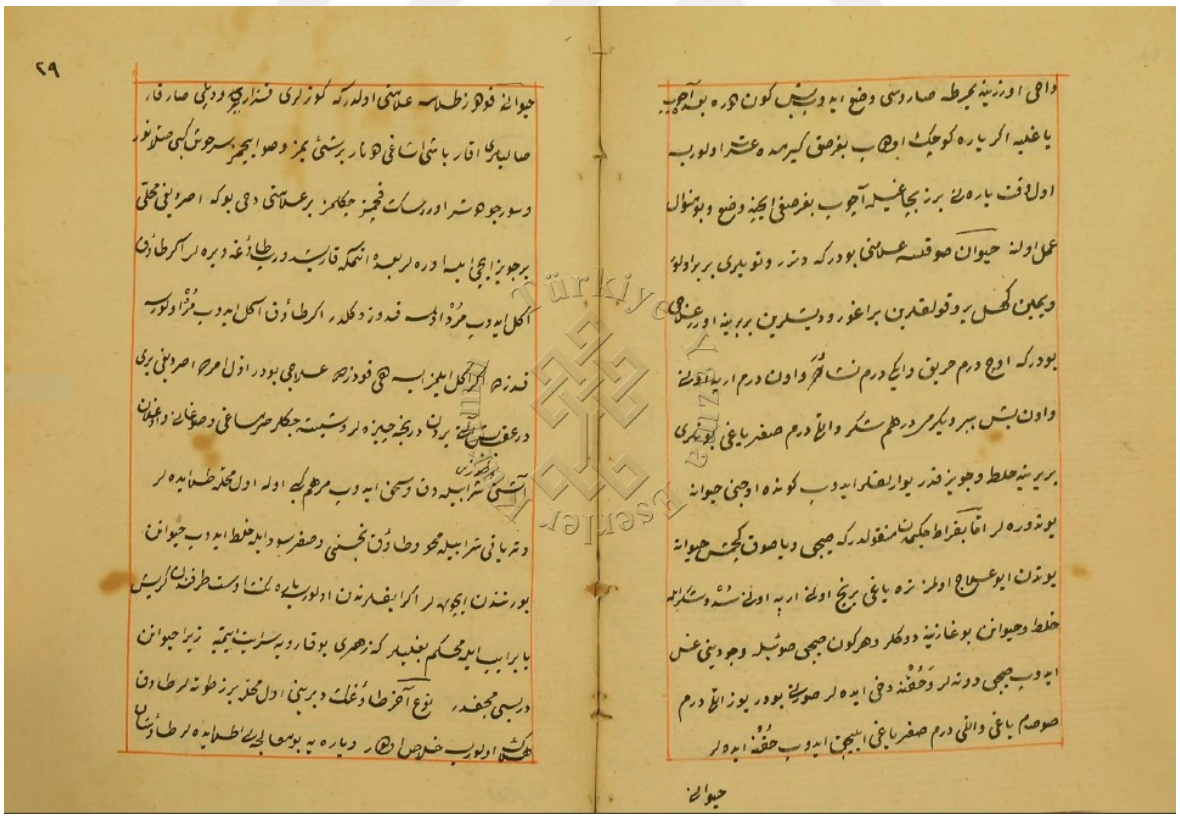

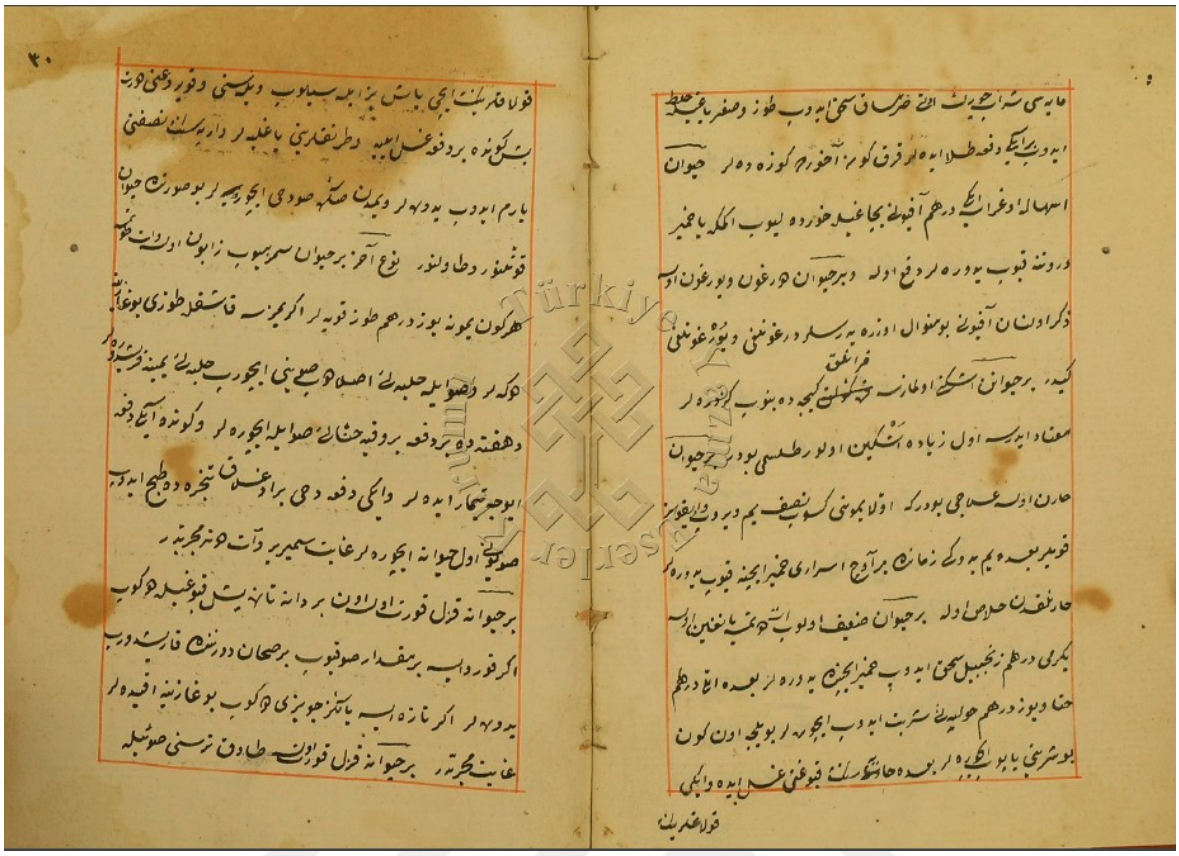

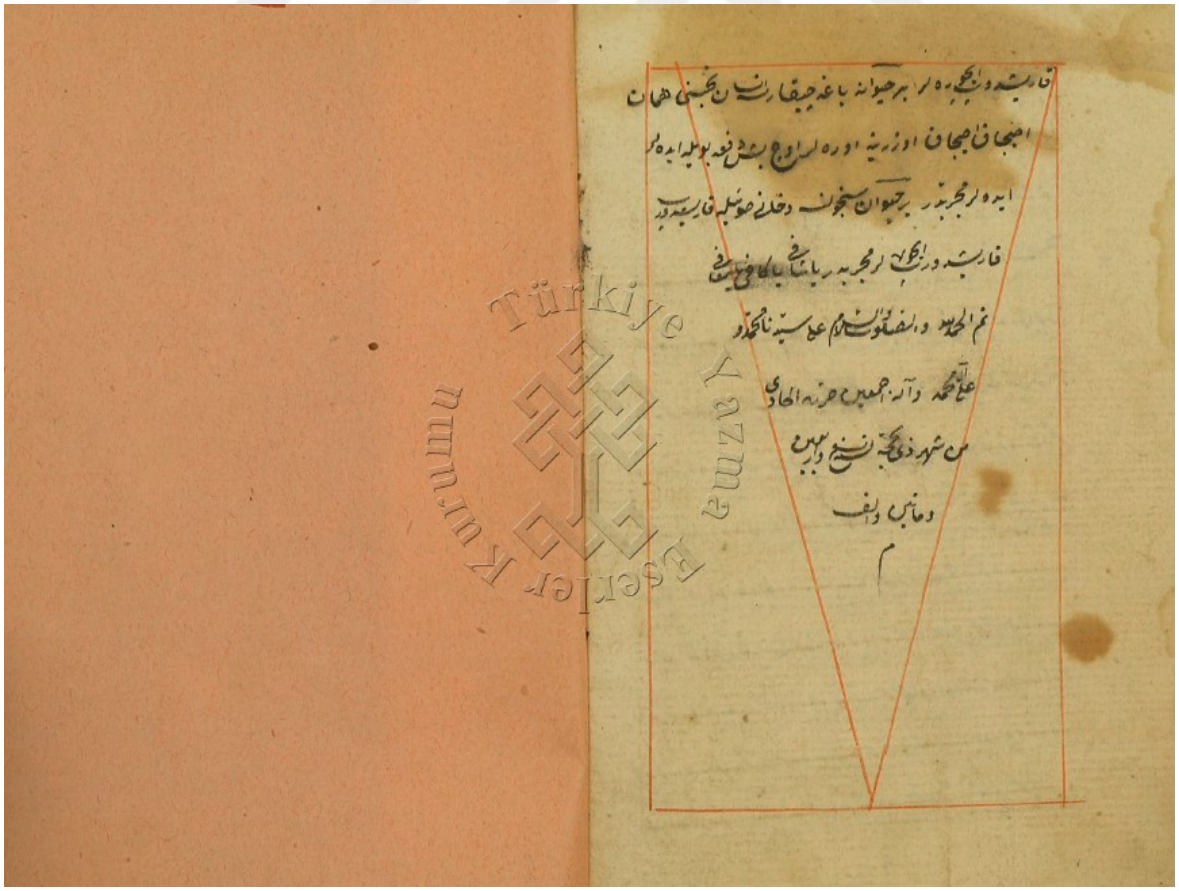

EK-2: B Nüshası Tıpkıbasımı

خیر الخیل الاذهم الاقرح الارثم ثم الاقرح المحجل طلق
الیمنی وان لم یکن اوهم فکمیت علی هذه الشیه یعنی
آتلرین خیرلوسی سیاه آندرکه النده و بورنده
واوست دوداغند ازاچق آق اوله والنده ازاچق
آق اوله وایاقلری سکل اوله اما اوك ایاغنك صاغی
سکل ولیه اکربوذکر اولسان صفتلر اوزره سیاه آت
بولنمزایسه بوصفتده کمیت اوله دیوبیوری کمیت
دیه کاری شول اندرکه یلسی وقویروغی سیاه اوله
وسائر محلی قزل اولور وعند البعض سنوار له حمرة
اداسنده برلوندر بردیارلرده خرمانی طوری دیکاری
طوندرا امام داری علیه رحمة الباری روایتنده
ابو قتاده رحمة الله ایتدی برکمسه رسول الله صلی الله
علیه وسلم افندمزه کلوب آت آلمق استرمیارسول الله
نصل آت آلایم دیدی بیورلردکه اشترارهمارشه
مجملا طلق الیمنی اومن اکمیت علی هذه الشیه معنای

شریفی

شرهنی صاتون ال شول اندرکه سیاه اولوب بورننك
اوستی آق اوله ویاانی سکل اوله صاغ جانبنده سکل
اولیه یاحود بوصفتده کمیت آل دیکدر وآتلرین
بوکرکی آل اندرکه بوحدیث شریف ایله ثابتدر قال
رسول الله صلی الله علیه وسلم لوجمعت حیوالعرب
فی صعید ثم ارسلت لکان اسبقها الاشقر ونافع
بن جبیر رضی الله عنه روایتا تمشدرکه رسول اکرم
صلی الله علیه وسلم الیمن فی الخیل فی کل حوی واحم
یعنی خیر وبرکت آتلرده هرآنکه فرو یشیله بکزه به
انده در یعنی قنی سیاه اولیوب برمقدار کوکرك اوله
دیکمدر وابوهریره رضی الله عنه دن مرویدرکه رسول الله
صلی الله علیه وسلم افندمز آنده شکال اولدیغی سومزلر
ایدی شکال اکاولرکه آنك اوك ایاغنك صاغی وفخ
ایاغنك صولی سکل دیوآتك بلکلری آق اولمقدر
وبعضیلری ذکرایلدیلرکه حضرت امام حسین رضی الله عنه

حضرتلری شهید اولدقلری وقت بورلله برآت اوزرنده
ایدی دیدیلر اَبُوآت اولدرکه انده اون ایکی تشبیه بولنه
اوج یری کوزل نسایه واوج یری دوه یه واوج یری
صوصغریه واوج یری قاطیره شبیه اولدر اما اوج محلی
که نسایه بکزه اولدرکه ابتدا کوزللکده ایکنجی صاجی ملایم
وانجه واوزون اولمقده اوچنجی یالنجلری عورت
یانخچی کبی چوق اولمق درامادوه یه شبیه اولان محلی
اولکسی بوینی اوزون اولمقده ایکنجی سی کربکلری اوزون
اولمقده زیرا کربکلی آت الماکوزلو اولور اوچنجی سی
قبح سکرلری قالن ودیك اولمقده صوصغریه شبیه
اولان محلی بری اولدرکه بلکلری قالن وقصه اولمه اوکوز
بلکلی کبی ایکنجی قرنی التی یصی اولمه اوچنجی قویروق یتغی
کلکش اولمه قاطیره شبیه اولان محلی بری اولدرکه قولقلری
اوزون اولمه ایکنجی قویروغی کبی قامچی قویروقلی اولمه
اوچنجی طرنغی بلکده اولمه واوزونلقده دکل زیرا آتك

طرنغی

طرنغی تورب کبی دکرمی اولمه اُمدی بواعتبار اوزره
آتلرین اعلاسی اولدرکه کوزل بوزلو اولمه وقولقلری
قمش یراغی کبی اولوب ایکی قولاغی اراسی واسع اولمه
وافق دیشلی اولمه وبومری آلتلی قوری باشلی اولمه
واوزون بوینلی انجه صاجلو وقصه بللی اولمه وکوچك
بوکرلی وامزی بوکسك وبصی وچوق کوکسلی اولمه
وقویروق یتغی کلکش اولمه وبوطلری اراسی وبلکلری
واشقلرین اشاغیسی سیاه اولمه ونیزکورکن اولمه
وبورکن ایکی قولاغی ایله ایکی جانبه اشارت ایدرکبی
کدوبی تراکولیوب صقلنه صقلنه یورویه اوکنه
برخندك یاصوکلدیکده صچرایوب واوکی قبخدن
وقبی اوکوندن بوکسك اولیوب ایکی برابر اولمه وایکی
ایقلری کلکش باصوب اوکلری وقبلری طولاشق
اولیه ودخی لماجنی بومری اولیه اکرلماجنك
بری اکسك اولورسه غایت هنرلو اولور وفخ

Kitabkhana-i Turk

اویلقلری یانجقلی وایچ یاننك دخی اتلری چوق اوله
ویرتمجلی اوله یعنی اغزنك یرتمجلری یوکسك اوله قصه
یرتمجلر آت هنرسز وبك باشلی اولور وصویه کیجك
صاغ ایاغن اول بصه اکر صول ایاغن اول بصرسه صو
لقدر وبلنك قولان یری انجه اوله وقسراق کوردکده کشنه
کشنه مزایسه دلسزدر وبوینو واموزی دوز اولوب
ایرلکی ایجاق اولمیه واشقلری یومری اولمیه وقیچ ایاغن
اوکندن آشری بصه قشایجق ایکی اولك ایاغن اکه
وقویروغن اکمیه وچوق صالمیه وقتی اورکك اولوب
قچن قچین کتمیه صول ایکوسنك بری اکسك اولان
آت غایت هنرلو ویوکروك اولور اما اکر بر آتك بوینده
بوروشق نشانی قولاغنه یقین اولورسه اشکین
اولمز اما نقدر قولاغندن بعید اولورسه اولقدر یك
اشکین اولور بو ذکر اولنان نشانلرین جمله سی بر آتده
جمیع اولمق نادردر جمله سندن اهم والزم اولان شکال

وفیر

وفیر مفتوح وشعر مخلوق وشعر مفتول اولمیوب اشکین
ویوکرك اولمه سیدر یوکرك آتك قیچ سکرلری قالك
ودیك وبل اتی چوق اولور خرمائی طوری آتکی یلسی
وقویروغی انجه واوزون اوله هنرلو اولور جمله آتلرین
سلطانی طوریسیدر دیمشلردر وخصوصا سیلاوی
اوله خرمائی طوریدن صکر آچق طوری آت اعلادر
بعده دنمور قیرکه یله سی وقویروغی واشقلریدن اشا
غیسی سیاه اوله وهم طاقم کوزل یارشور وصووغه
طیانور وهنرلو اولور یا غزات کسکین واشکین ویوکرك
اولور وجبل آت یله سی وقویروغی اوزون وطرنغی سیاه
اولورسه هنرلو اولور قیرات دخی اکر یلسی وقویرغی
سیاه اولورسه هنرلو اولور قوله آت حقنده دیمشلر آت
کیم اوله قوالمه انی بر پوله مکر یله سی قویروغی سیاه
اوله وبلندن قویروغنه وارنجه بر سیاه خط اوله اول
وقت هنرلو اولور وآل آت یوکروك وبلاد حاره ده چوق

هنرلودر لکن صووغه واجلغه وصوسزلغه وچاموره
وطاشه دیانمز نازه نین مزاجدر واسبك مقبولی
کمیت اولوب هیچ سکلی اولمیوب فقد النده التون
قدر غره سی اوله واکر سکلی اولورسه بنك طرفنده
وقیچ ایاغنده اوله وآتك النده چفته سی ایکی اولوب
بری بری اوزرنده اولورسه فیر مفتوح درلر واوك
ایاغنك اوزنکی طوقنه چق یرنده بروشق تویلری
اولورسه اکا شعر مخلوق درلر وبالدیرنده دخی کذلك
نشانی اولورسه اکا شعر مفتول درلر وسکل اولان
یرنده کندو تویلرنك رنکنده بنکلری اولورسه اکا ایت
آلاسی درلر واغزینك یاننده یعنی جکه سنده بوروشاق
تویی اولورسه اکا لطامه درلر بو نشانلرین
جمله سی ایو دکلدر اوغورسز عد ایدرلر اما بوینده
بوروشق تویلری اولسه اول نشانه جناح الفریر
دیرلر غایت اویو عد ایدرلر ویوکرك اولور درلر

وبنك

وبنك طرفنده اوك ایاغی ایله ایکی قچلری سکل اولورسه
اکا مطلق الیمین درلر غایت اوغورلو دور وجابر از سکل
اولان آتك اهونی اولدرکی اوکی بنه جك طرفندن
قیچی قمچی طرفندن سکل اوله وسکلك ایچ یاننده سیاه
بکلری اولورسه صاحبنه ضرر کلور اکر طشره سنده
اوکورسه غیره ضرر کلور اکر اردنده اولورسه اردنجه
قوغن دوشمنه ضرر اولوب آتی تکرلنور درلر اما دورت
ایاغی سکل آت درت منقره دکمز خصوصا کی طرنقلری
دخی آق ویومشق اوله اندن هیچ یولداشلیق کلمز درلر
وآتك آنه قرننده چیك قلان محل آق اولور تیز چك
یاره اولوب یاره سی کچ ایو اولور دیمشلر وجمیع اتلرین
اعلاسی وکوزه لی سیلاوی جنسیدر بعده کهیلان
وطربغی وکبیشه وخواری ومحمودی ومعنك وابیاره
وحریفق وکرك ودکلاوی وصعید وبغدادیك وبصره
نك ولحصه نك وترکمانك وغزه نك وشامك وبریه نك

وقومنك ومصرك وسائر مشهور اولان محللرين وبوكرك
آتلری اولور اما جمله سنك سیدی سیلاویدر حضرت
اسماعیل علیه الصلوه والسلامدن الی هذه الامان طوائف
عرب اصلا یاد صوی قارشدرمیوب حفظ وصیانت
ایدرلردی حتی فرجلرین کلیدلرلر ایدی غیری جنس
ایقر آشمه سین دیو آتلرین تدبیر وحقلرین ایده لم ابتدا
آخوری غایت پاك وتمیز وفوری اوله ویولارین ایکی
جانبدن بند ایدوب کوستك وپایبند سز قومیه لر
والتنه فوری فشقی دوشه یوب قشانجق التنی پاك
واوزون کونلرده یمنی کون واز ایکن ویره لر ونصف
اللیده صو ویرمك حیوانی پك سمردورقبه قوشلقده
برصو ویره لر بردخی بعد العصر ویره لر وکاه یلسنی وقویرغنی
وایقلرینی سیچق صو ایله غسل ایدوب کونده ایکی دفعه
ایوجه تمار ایده لر واوچ کون یاتمیوب بنوب کز دیره لرکه
آیقلری اچیله ویاتن آته برکیله شعری بش یم ایدوب

بش

بش کیجه ده ویره لر اما یوله کیدن آته بش التی وقیه اریه
اکر اکل ایدرسه ویره لر اکر تحملی وار ایسه صولق
دخی ویره لر واته بیزکن اوزنکویه باصوب اغرلغن
ویرمیه لر همان درعقب اوستونه راکب اوله لر
وثقلتی اوزنکیه ویره لر زیرا اوزنکیلری بوش قیوب
ثقلتی اکره ویرمك آتی ضعیف ایدر ودرلمش آتك اکرین
تیز المیه لر ودخاندن ویغموردن آتی پك صقنه لر ویور
غون آته تیز چك یم وصو ویرمیه وآتك بلکلرینك
چامورینی ایوجه غسل ایلیوب یاشنی آلالر بجلغن
اولمیه وبشلو آته اوچ دیزکندن زیاده اتمیه لر بوندن صکره
معلوم اولدکی طایك اول ایکی دیشی آشاغیدن وایکی دیشی
یوقارودن چقار اول دیشلره ابتدا ثبات وثنایا درلر
وآنلرین دخی یاننده دورت دیش دخی بتر آنلره واسطات
درلر بونلر یاننده چقان دورت دیشه رباعیات درلر
تمام اوکی اون ایکی دیش اولور ایچروکی دیشلر ایله جمیع

قرق ایکی دیش اولور آت اوچ یاشنه کیردکده دیشلری صاری
اولور قولون دیشنك قپاغی آچر وآذوسن یرار دوردنده
ثنایاسی دوشر برینه ینه بتر بشنده قولون دیشنك
دبی قالن اولور التیسنده برمقدار بریانی کدیلور ودخی
یدیسنده ایچلرنده قره جه چقور چقلر اولور وایکی
چکه سی اورته سنده یومریجه برجکز حاصل اولور
بوندن صکره بیومکدن قالور سکزنده اول چقور
دخی عمیق اولور طقوزنده سلنمکه باشلر اوننده زیاده
سلنور وبورنی ایچنده بردلك پیدا اولور اکر آت بولدیغی
تیمور واغجی کمورمکه معتادی ایسه اول وقت یاشی دخی
دیشلرندن معلوم اولمز چکه سندن معلوم اولور کنج اولان
حیوانك چکه کموکلری قالن اولور اما یاشلندقجه انجه لور
حتی بیچق یوزی کبی انجه کسکین اولور وکوز چقورلنور
وقوشنی آچر وآتك اون یاشندن یوقاریسی تخمینا وفراست
ایله بلنور جزمه مجال اولمز وآتك عمری انسان عمرینك نصفی

قدر در

قدر در اما بعض آت قرق اللی یاشنه قدر یاشر بعض انسان
یوز یاشنه قدر یاشه دیغی کبی بوندن صکره آتلرین مرض
وعلاجنی بیان ایده لم آت صقاغیسی اولسه بو علت
ایکی نوعدر برینه صقاغی وبرینه صو صقاغیسی درلر
صقاغینك علامتی بودرکه بورننك ایکی دلوکندن ایرین
کبی قانله آقر وباشین آشاغی اکر وبورننی دیواره سورر
وبورننك قناتلری کریلور وطوردیغی محلده خیرلر علاجی
بودرکه یکرمی درهم روغن ساده اون درهم زیت یاغی
واون درهم بر یاغی واون درهم کسکین عراق وبر درهم
چورك اوتی بونلری بربرینه بعد الخلط حیوانك باشنی
بریوکسك یره تعلیق ایدوب بورننك دلکلرندن ایچوره لر
مجربدر نوع آخر چوکن واندزکوکی ایوجه سحق ایدوب
ودلبندن کچروب آتك بورننه افلیه نوع آخر یکرمی بش
درهم عراق ویکرمی بش درهم روغن زیت وبرمقدار چوکن
جمله سنی بریرده چالقایوب آتك بورننه ایچوره لر

نوع آخر یوز درهم نره یاغی اریدوب واوج درهم دبشی
قصنی وضع بعده استادن سوزوب ویرم درهم
چورك اوق فرشدیروب بعده حیوانك باشنی بریوك
سك محله اصوب ایکی بورننده ایلجق اوله رق دوکلر
بعده حیوانك باشنی اوك ایاغنه قصه جه بغلیوب دکك
ایله ار دندن اوده لرحرکت ایتدیکچه تراکم ایدن ماده کر
آفراکر کلیا دفع اولماز ایسه برمقدار طاوق ترسی و بر
مقدار مای بزی آتشه قیوب حیوانك باشنی اشاغی
بغلیوب باشنه برمناسب شیء اوردوب بورننه توتسی
ایده کلیا دفع اولور نوع آخر بوغازی التنه سوکر ایله
صوق صوبی صچه صچه اوده رق صفاغی دفع اولور
نوع آخر اون درهم شیروغن یاغی اسیدوب بورندن ایچرو
دوکه لر نوع آخر کافوری زعفران ایله سحق ایدوب
اخشام نمازی وقتنده ماصورهٔ ایله بورننه اوفوره لر بعده
اوزرینه بنفشه یاغی طمله ده لر اکر علت قوتلو اولوب دفع

اولمزسه

اولمزسه چورك اوق زنجبیل ایله واوغلان آشی قره قصنی
عود القهر هربرندن ایکشر درهم زعفران بر درهم بواجزا
لری ایکیوز درخم ایله اوج بلوکدن بر بلوکی قلنچه قیناروب
وبر درهم نفط ظم ایدوب صکره اوج بلوك ایدوب هر
کون بر بلوکنی ایلجق بورننه دوکوب بر زمان باشی
بوقاروطوبه تراما نوع دیکر صوصفاهی دردلرسه بی
دردلو دردلو صوقده فالمقدن اولور علامتی اولدرکه
صاری صاری صوآقار تیز تیز بکسریر وبعضا اولورکه
غلیظه بنی قاره بوردنی یاغنه سور علاجی بودورکه
بش درهم حلوا جی چوکی وبش درهم ایموندیراغی وبش
درهم دنی قوندوزیه بولاری بعد التسحق بورننه
اوفلیه لرتجربه نوع آخر صاری سنی آف صوغان ایله سحق
وخمر ایله قیناروب صکره سوروب صکره سوسم یاغی وزیت
یاغنی بربرینه قارشدیروب ومذکور خمری دخی خلط
ایله بکده صکره تکرار قیناروب ناخیر کید یاغ قاله بعده ایکی

درهم نفط ضم ایلیوب برقاچ کون بورننه دوکه لر اکر
دفع اولمزسه برزی تابده صوایله قیناروب وطوبره
سنی بوقیناباین اجزاده اصلروب باشنه طوبره ایله تعلیق
ایده نقدر علت وارایسه دفع اولور وسوکر بوایکی
علته بوندن ایو علاج اولمز معلوم اولکه حیوانك بورننده
بواسرا اولسه علامتی بودرکه اکر کلوجه صاری صوآقار
علاجی بودرکه نشادره ملیه زنکار فره زرنیخ یاوطه
کلی هربرندن برر درهم سحق ایدوب ومرهم کبی یوغروب
حیوانك بورننك درونه نظر اولنه بواسری قتنی
محله ایسه اوزرینه مرهم مزکوردن برمقدار غیله سوره
اکر کورتمز ایسه تراغاجه پنبه صاروب آنکله دوردت
طرفنه کوندره برر دفعه سوره اوج کون بویله سوره
صکره تره یاغی سوره لر بعده بومرهمی دخی کوندره ایکی
دفعه اسکی پنبه ایله طلا ایده لر مرهم بودرلف جام
ساقزی برازنفط بونلر قیناروب مرهم کبی ایده لر

حیوانك

حیوانك بورننی اوستنده تمرکو اولسه بویرمرضدرکه
چقار بابلور بوزرنك اولور حیوانك کوزینه یقلین
وادراکر علاج اولمزسه ناصر اولور اولوقیده
علاج کارانمز اولوب چقاره لر علاجی بودرکه
عراقی صابونی وطوز وصوایله غایت چوق غسل ایده که
رنکی تحویل ایدنجه قره ریخ وقلیه وصاری ریخ
فرنکی نشادری بلوط کولی کرج بواجزالری صابون
صوایله یوغروب طلا ایده لر واوزرینه بیراق
قیوب بغلیه لرنکی کوزینی حفظ ایده لرکه علاج کوزینه
کتمیه برکون برکیجه طوره وبعده کل یاغی وقیور
قوبروغی یاغی ایله طلا ایده لر بعنی طلا علاجی سوره
بکدر وآتك کوزینه طومان کلسه بیاض کلب
ترسنی بتحفیف وسحق ایدوب انجه دلبندن کچروب
بردلك مصوره ایله کونده بردفعه صباح لین کوزینه
اوفلیه لر بویلجه بدی کون عمل ایده لر اکر بوعلاج ایله

دفع اولمزسه اوچ درهم طوغان ترسی واوچ درهم
انسان نجسی واوچ درهم توزشکری بونلری بعد السحق
برانجه دلبندن کچروب اون کون علی الصباح قلم ایله
حیوانك کوزینه اُفلیه لر یاخود هر صباح دکز صویی
پوسکرسه لر اکر تازه ایسه دفع اولور واکر حیوانك
کوزینه آق کلسه یارم درهم فلفل یارم درهم شاهتره
بونلری سحق ایدوب ودکز کوپکی وآدام نجسی بونلری
دخی یاقوب سحق ایلدنکدنصکره مُسْتَحْوَل ایله مخلوط
ایدوب برقامش ایله حیوانك کوزینه اوفوره لر مجربدر
آت ایچون توتیا ترکیبدر افلاك طوزینك اوزنی سحق
ایلیوب ودیش بوداق اغاجندن پرمق قالنلغندن
طقوز دَیْنَكْ کَسُوبْ وَ بُوْرْ قُوایله دلوب سحق اولمش
مَلْحَمی طقوزینه صقیجه طولدروب بَرْرْ بَرْرْ آتشده
احراق ایلدیکدنصکره ینه محکم سحق ایدوب حفظ
ایده لر حین اقتضاده حیوانك کوزینه افلیه لر مجربدر

آتك

آتك کوزینه قان کلسه یاخود طومان کلسه [illegible]
صو پوسکره لر بعده قرداش قاننی انجه سحق ایدوب
قلم ایله کوزینه افلیه لر بش اون کون بویلجه ایده لر دفع اولور
مجربدر آتك کوزینه اغاج دقنوب یشارسه علاجی
بودرکه صوغانی بزر ایله قینادوب هوانده سحق ایدوب
طوز وکمیون قتوب اسیجه کوزینه وضع ایلیوب
بغلیه لر اکر قان طولرسه کوزینی اجمیوب قپاغنی قالدیروب
صوق صو برقاچ دفعه اوره لر آتك کوزینه برنسنه
طوقنوب قان چقوب آق دوشسه یارم درهم ارپه
اوننی خمیر ایدوب ایچینه بر درهم قره فلفل قویوب
فرونده پشوب بعده سحق ایدوب اوچ کون ماصور
ایله کوزینه اوفوره لر نافعدر آتك کوزنده کیسی اولسه
سببی دودلو صو ویرمك وَصُوقْده قومقدن اولور
علاجی بودرکی اون درهم قزلچق چکردکی اون درهم
دخی انسان باشنك قزندیسی واون درهم قاز

نجسی واون درهم قرلنقج نجسی واون درهم دکز کوپکی
یوز درهم زاج قبریس بو اجزالری محکم بعد السحق
والکدن کچروب بعده پرمغنی اصلدوب اول اجزایه
باتروب کوزی اغریان وکوزنده کی اولان حیوانك
کوزینك بکارینه بصه باذن الله کوزلری آچیلور بو
ذکر اولنان اجزایی برقامش ایچنه قیوب حیوانك کوزینه
اوفوره لر خلاص اولور آتك دیشی اغریسه سببی بودرکه
یمنی ایوجه تطهیر اتمدن ویررلر ایچنده طاش قلور
حیوان اکل ایدرکن دیشینه دوقنور اغریدر علامتی
بودرکه یمین کاهل یروقولا قلرین براغور وکوزلرندن
یاش کلور وباشنی آشاغی طوتر علاجی دورکه ایت
اُوزُمی وعود القهر وزنجبیل وبوبر وآق خردال بونلری
بعد السحق بال شربه تیله قینادوب حیوانك اغرینی
آچوب براغاجه یز صاروب بو اجزالری اصلدوب
آشاغی ویوقاری حیوانك دیشلرینه سوره لر دفع اولور

آتك بوغازنده

آتك بوغازنده خناق اولسه بو برعلتدرکه حیوانك باشندن
بوغازینه ایزدکمه آت خلاص اولمز هلاك اولور مکر
اُوْلْ حَیْوَانْكِ هنرلو بهادر اوله علامتی اولدرکه بوغازی
شیشر وصولور وقتی وقتی آدم کبی اکلر وقورقوسی
اوچ کونه قدردر علاجی بودورکه اَوَّلْ امرده ایکی
قولندن قان الوب لکن چوق آقتمیه لر بوینه تره یاغی
سوره لر ومرجمك وبوی تخمی طوراق اوتی میان کوکی
خطمی تخمی بونلری قینادوب صوینی الوب بو صویك
ایچنده خیارشنبه اذوب وبادم یاغی وبرقاچ یمرطه
صاریسی دخی قیوب چلقیه لر ایلیچق ایلیوب حیوانك
باشنی یوقاری قالدیروب بوغازینه دوکه لر ایکی دفعه
بویلجه ایده لر واکر امین اولمزسه بو علاجی دخی ایده
قزیل اوزوم چکرده کی چقمش اوله وانجیر وعناب
بونلری دوکلمش ارپه ایله قینادوب بادم یاخود صوسام
یاغی قتوب وبرازدخی شکر اضافه ایدوب ایلیچق ایلیوب

لادنی دغن زیت ایله اریدوب

حیوانه ایچیره لر و برقاج دفعه دخی ایچق ایکی بوینه
طلا ایده لر بونجه وحاصل ویره لر تا قوت بولنجه
قدر صوینی دخی بك صووق ویرمیه لر آتك بوغازی
التنده شیش اولسه رحیقی معجون سوره لر دفع اولمزسه
حاویار سوره لر اکر زیاده شیش اولورسه غسل ایله
نشاسته ئی مخلوط ایدوب سوره لر مجربدر آتك
بوغازی خیرلسه اللی درهم بذر یاغی برقابده آل طیانجق قدر
ایسیدوب جو آتك باشنی بوکسك محله آصوب مذکور
یاغی بورننك ایکی دلوکلرندن ایچوره لر مجربدر آتك
بوینده طولوجه اولسه سببی دَرْلُو صووقده
براقمدن در علامتی بودرکه قوری اغاج کبی اکلمز بونك
علاجی اَوَّلْ اَمِرْده قولندن و بوینك ایکی جانبندن
قان الدلر اکر آچلمزسه اوغلان اشنی قنادوب
ایچنه دوکلمش صارمساق قیوب و براز قره نفط
اضافه ایدوب ایچق بوینه برقاج کره طلا ایده لر

اکر

اکرینه دفع اولمزسه آك بصه لر قاز آیاغی طمغه اولور
ارته سی کون آجی یاغ ایله برینی یاغلیلر و یمین دخی
اصلدوب ویره لر دفع اولور نو آخر دولوجه اولسه
اون درهم صوغن تخمی یوز درهم اسکی شراب اللی
درهم کسکین سرکه اون درهم کوکرجین ترسی کوکرجین
سیله صوغان تخمنی محکم سحق ایلیوب سرکه ایله
شرابه خلط ایلدکدنصکره صکره ایچوره لر و یمینه
برمقدار اصلانمش بغدای قارشدیره لر یاخود یمینی
جزئی بشوروب ویره لر مجربدر آتك بوینه اوق یاقلیج
راست کلوب طمر قطع اولوب قانی دورمسه علاجی
بودرکی براز عنزروت و مصطکی و جام ساقزی زاج
قبرلیس و فزل بویه بونلری سحق ایدوب حاضر اوله
اولا یاره یی عرق ایله ییقیوب بعده مذکور اجزالری
یاره نك ایچنه طولدیروب براسکی پنبه نك اوزرینه
بمورته طه صاریسی طلا ایلیوب اوزرینه وضع دخی

اوستونه بر پارچه دوزجه طاش قیوب دستار ایله
بغلیه لر اون بش کون طوره بعده آچوب اوزرینه قطران
طلا ایده لر اکر بو اجزالردن حظ اولنمز ایسه
اول وقت برقالنجه یصدیق قویه لر محکم بغلیوب
آچمیه لر اکر آچرسه ایچق صو ایله ییقیوب اصلنه
بعده آچه شفا بولور آتك کوکسنده سعله سی
اولسه یعنی اُوْرْ اولسه چویز کبی اولوکندکجه بیور
علاجی بودرکه بر انجه کندر ایله دبندن محکم بغلیوب
بعده درنجه یاره لر و یاریلان یره افلاك طوزی
طولدیروب برکون و برکیجه طوره بعده آچوب
کُونْلُكْ قپوغی و جام قپوغی وار دنج ساقزی و مصطکی
بونلری سحق ایدوب اُوْلْ یاریغك اوزرینه
اکه لر یاخود بو مرهمی وضع ایلیه لر مُرْدسنك
اون درهم سلوکن اون بش درهم بونلری اللی درهم
دوغن زیت ایله قنادوب تا مرهم آق نفط بونلری

هوانده

هوانده سحق ایلیوب مذکور مرهم ایله مخلوط
ایلیوب اسکی پنبه ایله طلا ایلیلر اکر کسرکن
قان چقوب چوق چقارسه فزل بویه قیوب محکم
بغلیه لر و اکر طمر کسلورسه تیمور ایله جام ساقزی
ایله داغلیه لر آتك کوکسنده ینکج کبی برعلت اولور
علامتی بودرکه شلغم کبی اولوب وقتی اولور حرکت اتمز
دیزنده یاقج آیاغنك ایچ طرفنده اولورسه چقارمه
سی مَخاطِرَه لُودُرْ زیرا طمرلری متصلدر علاجی
بودرکه آنی حاج واری یاروب داغ دخی آتشده دخی
حاضر اولوب در عقب جام ساقزی ایله داغلیه لر
زیرا حیوانك قان چُقْ چَرَه یَانْ ایدر و ایچنه قینار قطران
طولدیره لر اوزرینه اسکی پنبه وضع و محکمجه
بغلیه و اوچ کوندنصکره آچوب ایچنی سیلوب
عنزروت و کونلك و جام ساقزی و مصطکی
و آتش کورمیش بال ایله بونلری مخلوط ایلیوب وضع

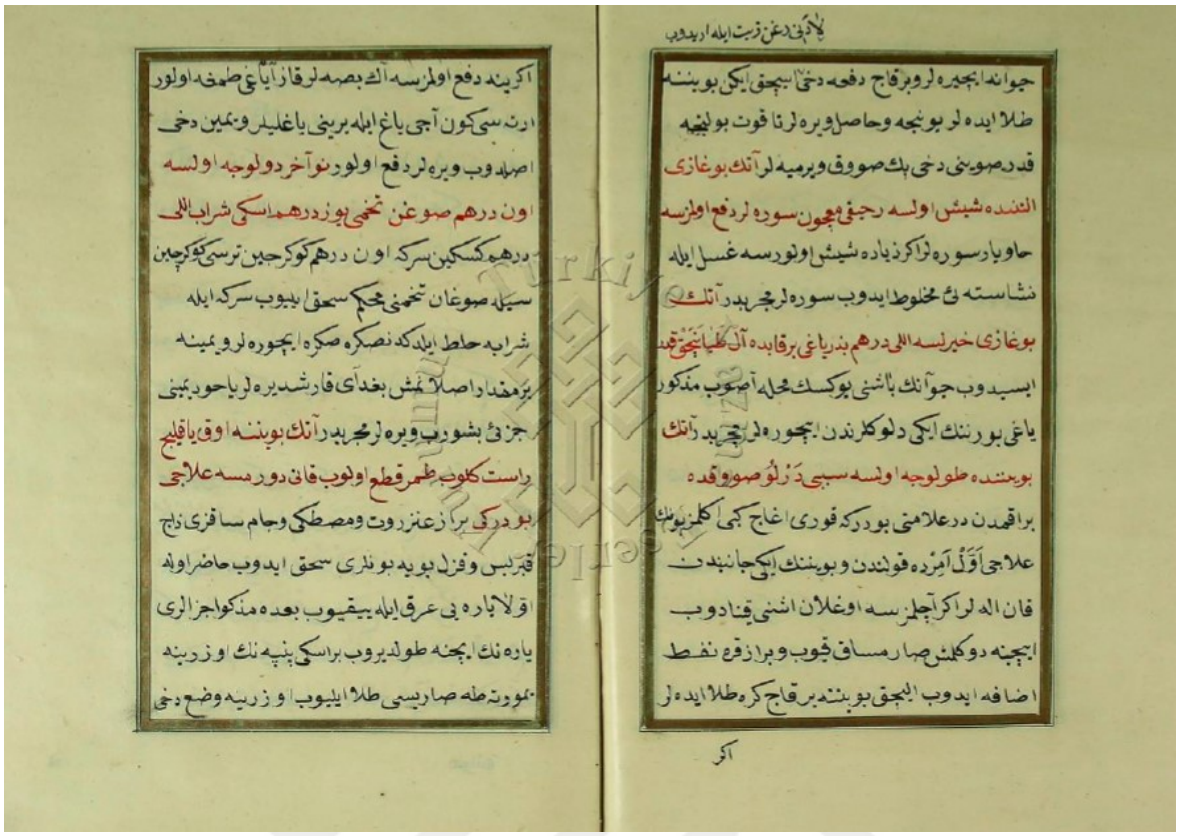

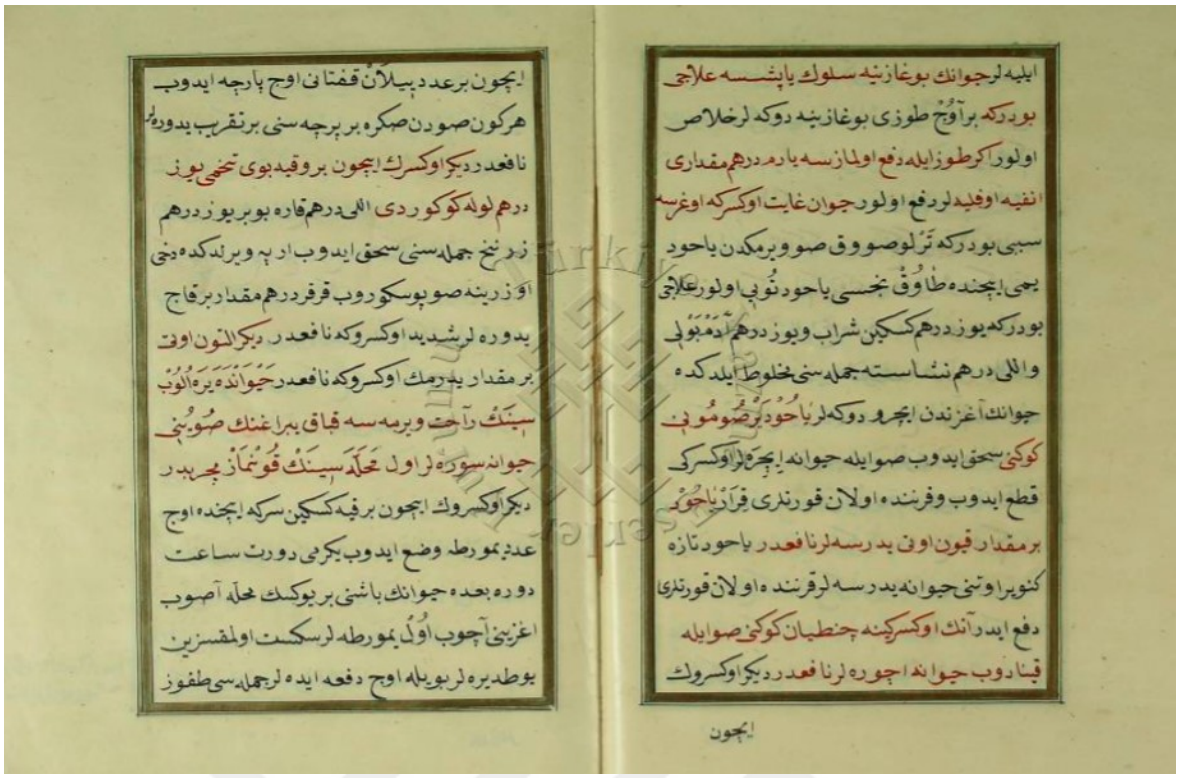

ایلیه لر حیوانك بوغازینه سلوك یاپشسه علاجی
بودرکه بر آوج طوزی بوغازینه دوکه لر خلاص
اولور اکر طوز ایله دفع اولمازسه یارم درهم مقداری
انفیه اوفلیه لر دفع اولور حیوان غایت اوکسرکه اوغرسه
سببی بودرکه ترلو صووق صو ویرمکدن یاخود
یمی ایچنده طاوق نجسی یاخود توبی اولور علاجی
بودرکه یوز درهم کسکین شراب ویوز درهم آدم بولی
واللی درهم نشاسته جمله سنی مخلوط ایلدکده
حیوانك آغزندن ایچرو دوکه لر یاخود بر صومونی
کوکنی سحق ایدوب صو ایله حیوانه ایچره لر اوکسرکی
قطع ایدوب وقرننده اولان قورتلری قرار یاخود
بر مقدار قیون اوتی یدرسه لر نافعدر یاخود تازه
کنویر اوتنی حیوانه یدرسه لر قرننده اولان قورتلری
دفع ایدر آنك اوکسرکینه چنطیان کوکنی صو ایله
قینادوب حیوانه اچوره لر نافعدر دیکر اوکسروك

ایچون

ایچون بر عدد پیلان قفتانی اوچ پارچه ایدوب
هرکون صودن صکره بر پرچه سنی بر تقریب یدوره لر
نافعدر دیکر اوکسرك ایچون بر وقیه بوی تخمی یوز
درهم لوله کوکوردی اللی درهم قاره بو بر یوز درهم
زرنیخ جمله سنی سحق ایدوب ارپه ویرلدکده دخی
اوزرینه صو پوسکوروب قرقر درهم مقدار بر قاچ
یدوره لر شدید اوکسروکه نافعدر دیکر التون اوتی
بر مقدار یدرمك اوکسروکه نافعدر حیوانده یره الوب
سینك راحت ویرمه سه قباق یبراغنك صوینی
حیوانه سوره لر اول محله سینك قونماز مجربدر
دیکر اوکسروك ایچون بر قیه کسکین سرکه ایچنده اوچ
عدد یمورطه وضع ایدوب یکرمی دورت ساعت
دوره بعده حیوانك باشنی بر یوکسك محله آصوب
اغزینی آچوب اول یمورطه لر سکست اولمقسزین
یوطدیره لر بویله اوچ دفعه ایده لر جمله سی طفوز

یمورطه اولور مجربدر دیکر اعلا کرید صابونی زیت
یاغی ایله ایکی یمورطه صاریسی ایکیشر درهم دخی اسکی
شراب وبر درهم زعفران جمله سنی شربت ایدوب
ایچوره بویلیجه اوچ یادروت دفعه ایده لر مجربدر
دیکر اوچ درهم زرنیخ واوچ درهم کوز طاشی معا سحق
ایلیوب ارپه نك اوزرینه اکوب یدوره لر دیکر بش التی کیجه
ساعت اوچ بچوق یادرت ده ایکی ایکیشر پاره لك
رحیقی معجونی بدولره اکر دفع اولمزسه کتره یی اصلدوب
بالق نفسی وآت یاغی واوچنی مخلوط ایلیوب ایچوره
مجربدر حیوانك سانچو اولسه علامتی اولدرکه یاتور
یوآرلنور وقرنی شیش وبکزی قاص قتی اولور قشانمز
وبورننك ایکی دلوکلری قنانلری قالقار علاجی بودرکه
تریاقی شراب ایله ازوب ایچنه زیت یاغی قیوب
ایلیجق ایدوب حیوانك باشنی یوقارو قالدیروب بورننه
دوکه لر وقالنچه چول ایله صاروب بنه لر زیاده جه

یوریده لر

یوریده لر قیزه درلیه قرننی ایکی آدم اغاج ایله محکم
صقلیه لر اکر ترلمز ایسه زیت یاغی یا بزر یاغی ایله یاخود
صابون سوره دخی اولور ایسه صفره سینه آل
صوقوب الیله بولنان ترسی چقارلر وهم صابونی
صفراسنه شاف کبی صوقه لر دیکر حیوانده سنچو
عارض اولورسه بر مقدار پاپاتیه مقدار کفایه صو
ایله قینادوب بعده سوزوب بر مقدار زیت یاغی وبر
قبضه افلاك طوزی قرشدیروب انسانه تنقیه
ایدر کبی شیر نفه ایله تنقیه ایدرلر قنقی نوع سانچو
اولسه دفع ایدر دیکر بر درهم مقداری آفیون اوچ
قیخان قهوه شربتیله اریدوب معتدل اولدوقده
باشنی بر یوکسك محله اصوب بورننك ایکی دلوکندن
ایچوره لر نافعدر دیکر چوکنی سحق ایدوب صوینی
صقه لر ایچنه آدم بولی وافلاك طوزی نك اوزندن
قتوب ایلیجق بورنندن دوکه لر فی الحال قاشنه

یاخود ذکرینك اوجونه بت
صالیویره فی الحال قاشنه

واکر دتره دیکی کچمزسه اسکی صمان شرابیله قینادوب
حیوانك قرنی التنه اوره لر یوروده لر خلاص اولور
دیکر ایکی درهم زعفران اوچ درهم جوز بوا ایکی درهم
اندزبش درهم اکیر اون درهم کمیون درت درهم
بوبر بونلر دکوب بورننه افوره لر وحیوانی قتی قتی
یوریده لر که نا ترلیه فی الحال قشنه ویمنی یاش ایدوب
ویره لر وصوینی دخی آز ویروب صووق ویرمیه لر
دیکر اندیز کوکی زرنبات اون درهم سروی قوره لاغنك
تخمی اوتوز درهم مصطکی اون درهم بو اجزالری
بعد السحق والکدن کچروب بر قاشق طولوسی بورون
طاسنه قیوب اوزرینه بول قیوب قارشدیره بعده
حیوانه ایچوره لر دفع اولور دیکر بر آوج باروت
بورون طاسنه قیوب اوزرینه بول ایدوب حیوانه
ایچوره لر دفع اولور دیکر سنجولنوب قشا نمسه اون درهم
شبی بعد السحق خمور ایچنه قیوب یوتدوره مجربدر

دیکر

دیکر بر مقدار اوزرلك تخمی قینادوب سوزوب حیوانك
اغزندن وبورنندن ایچوره لر ات قشا نمسه دفعیچون
آیاقلرینك طیرناغنه یازه لر اوك صول ایاغنك
طرناغنه سیچون قیچ صول آیاغینك طرناغنه
جیحون اوك صاغ طرناغنه فرات قیچ صاغ طرناغنه
بنل یازه بعده بول ایدر وبول ایلدکدن صکر طرنا
طرنقلرینی غسل ایده لر حیوانده صراجه اولسه قولا
غنك اکسه سنك دیبنده کی طمرلرین ایکی طرفنی اکنه
ایله ابریشم کچوره لر اول طمرلر قورو دوقده وقورو
دوقچه صراجه دفع اولور وقورور مجربدر نوع دیکر
تپه سندن بر طاغ دخی التندن تا اورته سنه دخی
بر داغ وصاچلرینك دیبلرینه اوروب واوست
دوداغنك ایچ یوزنی آچوب نشتر ایله قان آله لر ودخی
دیلینك التندن دخی بچاق ایله قان آله لر الدقدنصکره
داغلیه لر وقوللرینك اوزرندن حجامت ایده لر دیکر

صراجه سی قنقی طرفده ایسه اول طرفك طرناغنی
پك ییقیوب اوزرینه قلمی وضع ایلدیکی کبی یا الله دیوبده
بر قلمده حروفاتك کوزلری آچق اوله رق طقنجل
اسمنی تحریر ایده مجربدر اکر ایکی طرفنده وار ایسه کذلك
ایکی طرفنك طرناغنه تحریر ایده اکر دورت طرناغنده
ودورت طرفنده وار ایسه کذلك دروت طرناغنه
تسطیر ایده لر مجربدر باذن الله تعالی دفع اولور دیکر
بو آیت کریمه یازوب جمعه کونی قبل طلوع الشمس بر
آیت الکرسی واوچ اخلاص شریف قرائت اولنوب روح
رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمزه اهدا ایلیوب
نسخهٔ بوغازینه آصه لر واولکون اون ایکی فقیر بر پاره
صدقده ویر مجربدر بسم الله الرحمن الرحیم ما قطعتم من لینة
او ترکتموها قائمة علی اصولها فباذن الله ولیخزی الفاسقین
ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم وبه نستعین یا شافی
یا شافی یا شافی دیکر بر کوستبکی آتش کورکنده قاویروب

کمور

کمور کبی اولدقده سحق ایدوب بر تقریب حیوانه یدورلر
اوچ دفعه یدرسه لر بر شیء قالماز اکر آتده اولوب صرجه
دفعندن صکره یرنده شیش قالور ایسه وقتنده دخی
قصراغه چکیله بر شیء شیش قالمز دیکر حیوانده صرجه
اولسه بونی یازه لر حیوانك یله سنه اصلر مجربدر
بسم الله الرحمن الرحیم نشا ونشف نشاف نشف نشاف
فاصابها اعطافا خترقت یا دافع یا رافع یا معین حیوانده
ضیق نفس اولسه یوز درهم جام ساقزی بر تنجیریه
قیوب اریدوب یوز درهم اربه دخی وضع ایلیوب قاوروب
حیوانك اوچ کون آج طوتوب اول قورلمش یوز درهم
اربه بی یدوره لر اکر بو علاجی ایدوب دفع اولمزسه
انی ییقیوب ایقلرینی بغلیوب ایکی دانه کرتن کله نك
قویروقلرینی کسوب دیری دیری آتك بورننه صالی ویره لر
مجربدر دیکر طاوغی بوغوب توبی ایله تنجیره یه قیوب
تنجیره نك نصفنه قدر صو ایله طولدیروب اوچ فنجان

صوقالنجه قدر قیناد وب بعده اوچ صباح حیوانك
بورننه برر فنجان دوکه لر مجربدر حیوان صولغان اولسه
سببی بودرکه قتی سکرتمدن طلاغنه یل طولار علاجی
بودورکه بر درهم زعفران یوز درهم کسکین سرکه
ایچنده محو وحل ایدوب حیوانك بورنندن ایچوره لر
بو علاجی صیره جلی حیوانه ایودور اکر صیراجه سی
صاغنده ایسه صول بورننه صولنده ایسه صاغ
بورننه اقیدوب مجربدر دیکر بروقیه قورشنی ایرانده دن
کچوروب دقیق ایله خمور ایدوب حیوانه یدوره لر واوچ
یمورطه ئی بروقیه سرکه ایچنه براغواب تا یمورطه
لرین قبوغی صو یولنجه یه قدر طوره بعده بردانه سنی
بورنی دلوکندن ایچوره وبرینی دخی اغزندن بلغ
ایتدیره لر مجربدر دیکر کپك طلاقی دقیق انجیر کیمون
بونلری قیناد وب سوزه لر اون درهم جامسافزی سحق
ایدوب مذکور صویه قیویه لر واللی درهم صغرین ایچ

وایکی قالب اعلا
کریدصابونی بونلری
سرکه

یاغی

یاغنی اریدوب اون درهم بزر یاغی قاته لر بونلری حیوانك
بورننه دوکه لر ویمین اصلدوب ویره لر وصوینی صووق
ویرمیه لر وسیچق طوته لر مخلوط یونجه وحاصل ویره لر
برآسان دخی علاج بودورکه اینك سودیله زعفرانی
محو ایدوب ایلیجق بورننه دوکه لر صولو دیغك قطع ایدر
دیکر اللی درهم سنامکی اللی درهم مصطکی اللی درهم کونلك
اللی درهم قورشون ایرنده لیوب مذکور اجزالری بعده
سحق ایدوب طوب کبی معجون اولنه وحیوانه اکل ایتدیره لر
وبش درهم کافور ایله بورننه واغزینه بخور لیلر وصو
ویرلدیکی وقت ایلیجق ویره لر ویکرمی درهم نشاسته خمور
ایچنده یاخود اتمك ایله یدوره لر والتنه فشقی دوشه
یه لر بو منوال اوزره اون کون مقدار عمل ایده لر
آتك سیدیکی طوتلسه قشانمزسه سرچه ترسنی
سحق ایدوب ورغن زیت ایله خلط ایلیوب ایچوره لر
اکر دفع اولمزسه افلاك طوزنی سرچه ترسیله سحق ایدوب

ودبلندن کچوره ورغن زیت ایله خلط ایدوب وآتك
قویروغندن یدی قیل بوکوب مذکور اجزالری بولایوب
آتك ذکرینك دلوکندن یوروده لر حیوان قان قشانسه
سببی بودرکه ثقیل یوك یوکلدیرلر یاخود چوق قوشدیرلر
لر یاخود یوکسك محلدن صچرر اول وقت بلی اچیلور
اول قان بلندن کلوب علاجی اول امرده ایکی قچنك
ایچ یانندن قان آله لر لکن قانی چوق اقمیه لر کوك
سوسن کوکی وزعفران ودیمور دکنی وقره چلنك
تخمی بو اجزالری شراب قیناد وب سوزه لر ایچنه
بر درهم خالص تریاق ازوب قویه لر حیوانك بورننه
دوکه لر اکر دفع اولمازایسه بو ترکیبی ایده لر ایت اوزمی
زنجبیل بوبر جوز بوا دار فلفل آق خردال بشر درهم
النوب سحق اولنه وبرقیه زفت یوز درهم جامسا
فزی واللی درهم جلکدار بونلری ایریدوب مذکور
مسحوق اجزالر ایله مخلوط ایلیوب برقالن بزه یاقی کبی

طلا

طلا ایدوب سیچق سیچق بلینه یاقی ایده یدی کون
دوره اکر بونلر ایله دفع اولمزسه ایکی اوچ یرندن
داغلیه لر آتك ایاغنه ماده اولسه اکا نفخه دیرلر اول برماده
درکه حیوانك باشندن نزول ایدر علامتی بودرکه
قولوشیش وقالن اولوب وایاقلرین حرکت ایتدیره
مز علاجی بودرکه ایکی قچندن قان الوب بعده
خطمی بیراغن اصرغن اونی کپك صارمساق صبی
بونلری کسکین سرکه ایله قیناد وب تا سرکه محو
اولنجه بعده سیچق سیچق بو اوتلری ایاغنه کوزل
صاره لر برکون برکیجه طوره اکر دفع اولمزایسه
بو علاجی دخی ایده لر قصنی واوغلان اشی دخی
صارمساق ایله بونلری شراب ایله قیناده لر بعده
بزر وافلاك طوزی اضافه ایدوب تکرار قیناده لر
تا شراب محو اولنجه قدر غلیظ سیچق ایکن ایاغنه
طلا ایده برقاچ دفعه طلا ایده لر دیکر پیز طلومك

یابزر طلومنی شراب ایله حشلیوب سیچق ایکن آیاغنه
صاروب برکیجه طوره ایرته سی کون بنه لر اکر دفع
اول ماده بر یره جمیع طولار ایسه نشتر ایله دشوب
اوزرینه یمورطه صاریسیله نشاسته مخلوط
اوله رق طلا و محکم بغلیوب التی یدی کون طوره
اکر برقرار طورورسه اوزرینه برقچ داغ اوردکه
واشلده لر و اول ماده دفع اوله جوانك ایاغنك سکرلری
کریلوب قتی اولسه علامتی بودورکه بورویه مزچیلر
بوعلت برعلتدرکه جوانك بوینندن اینر سکرلری
طوتر علاجی بودورکه افلاك طوزی سود نشاسته
قیناوب سیچق ایکن ایقلرینه طلا ایده شراب طلومیله
محکم صاره لر اوچکون طوره دفع اولور اکر
اچلمزسه جوانك دیزینك اوست طرفندن قان آله لر
لکن او محلده برانجه وار دیر آنی بیلوب قانی اول طمردن
آله لر بعده براوچ ارپه اونی وصارمساق وطوز

وحطمی

وحطمی تخمی وکونلك بونلری سحق ایلیوب
بش یمورطه صاریسیله خلط وسرهم کبی ایلیوب
بربره طلا ایله اولطمر اوزرینه بغلیوب تا برهفته
طوره بعده صویه چکوب برزمان طوره شفا
بولور جوانك آیاغنه صوانسه سببی بودرکه ترلو
صو ویرمکدن یاترلو بغلمقدن اولور علامتی
اولدرکه آیاغینك آشقلری شیش ویومری اولور
یورمز بعضا یوریجك اولورکه اچیلور طوریجق
طوتولور علاجی بودرکه قزیل بویه سحق ایدوب
بال ایله خلط ایدوب برجلده اوزرینه یاقی کبی
ایلیوب جوانك ایاغنك صو اولان محله بغلیه لر دیکر
بغدای کبکی ایله سرکه ایله قیناوب وافلاك طوزی
دخی قیوب بربزه طلا ایلیوب جوانك اشقنه بغلیوب
برکیجه طوره یاخود آدم نجسی اوره لر یاخود
صارمساق صابنی طوز وبوبر ایله قیناوب

اوره لر یاخود آق خردل صارمساق ایله سحق ایلیوب
ادم بولنه خلط وارپه انی دخی قارشدیروب سحق
ایلیوب اوره لر اکر بونلر ایله دفع اولمز ایسه برقاچ
یردن داغلیوب اشلیه آتك ایاغنده بغه چقسه
آنی ییقیوب طقوز یمورطه یی صوده بشروب اسیچق
اسیچق ایاغنی ییقه لر نوع آخر قره قوربغه سنی
یاروب اوستنه اوره لر دفع اولور مجربدر دیزینه
یاغ انسه برصو قوربغه سنی دیری دیری قارننی
یاروب اول یاغ اینن محله بغلیه لر یکرمی دورت ساعت
طوره بعده اوزرندن الوب اول محلی حجامت
وغسل ایلیه داغلیه لر مجربدر قیچ ایاغنده قره قوش
چقسه برپشتوی وپاچوره ایله قوری صیقی طولدیروب
قره قوشك اوستونه صیقه لر اکر ینه دفع اولمزسه
قره قوش چقان محلی تراش ایلیوب یکرمی درهم کومج بالی
اون درهم خردال بربرینه خلط ایدوب اول محله

بغلیه لر

بغلیه لر یکر دورت ساعت طوره بعده علاج مذکوری
چقاروب عسلی قیناوب داغلیه لر مجربدر نوع آخر
عربه جی قطران عود القهر افلاك طوزی بونلری
قیناوب سیچق سیچق جوانك قره قوشنه سورلر
مجربدر آیاغنه صوانسه اوچ دفعه آق چکر صاروب
یکرمی دوت ساعت طوره بعده پرنج لبه سنی دخی
اوچ دفعه سیچق سیچق صاروب بعده شیش
اولان محلی حجامت ایلیوب عربه جی قطران عود
القهر افلاك طوزی بونلر بریرده قیناوب سیچق
سیچق سوره لر یکرمی درت ساعت طوره بعده
بردفعه دخی سوره لر بومنوال اوزره اوچ کون
ده برسوره لر شیش دفع اولنجه دك مجربدر دیزینه
کمك انسه برقیون یاشنی هرطاقیله سحق ایلیوب کمك
اینان محله بغلیه لر قرق سکز ساعت طورر قده
صکره اوزرندن الوب برپارچه تخته قورشونی

سیچق

بغلیه لر مجربدر نوع دیکر فروندن یکی اخراج اولمش اتمکی
اوزرینه بغلیه لر متصل کموکك اوزرندن اکسك
اتمیه لر دفع اولور اکر کموك چیقارمسی حیلی مدت اولمش
ایسه اولوقده ایکی درهم صیچان اوتی وایکی درهم سلمن
وایکی درهم نشادر بونلری صوایله حل ایدوب ومرهم
کبی ایدوب بربز اوزرینه قیوب اوستنه یاپشدیره لر اوچ
کون طوره باذن الله کموکدن اثر قالمیه آتك آیاغنه کمك
کلسه یاخود اولدن اولسه خمیری چوزقدر ایدوب
اوجاغه کوموب بشوره لر بعده چیقاروب ایکی شق
ایلیوب کمکین اوزرینه بغلیه لر بومنوال اوزره یدی
دفعه بغلیه لر خمیرین چرمی کمکین چرمندن زیاده اولمیه
مجربدر نوع دیکر اوزرینی تراش ایلیوب بعده چیك خمیر
برخلقه یاپوب کمکین اوزرینه وضع واورته سنه
دقیق قیوب بغلیه لر مجربدر ایاغنه بچلغان اولسه
چوزی آتشده یاقوب کمورینی سحق ایلیوب برمقدار

عسل

عسل وبرمقدار اردج قطران ایله حلط ایلیوب اولا
بچلغانی غسل ایلیوب طلا ایده لر مجربدر نوع آخر
بنوب درله دلر بعده عراقی ایله صابونی ایله غسل ایلیوب
چوزی یاقوب وبشمش شاب وزنجار وطوز وآتش
کورمش عسل ایله مذکور اجزالری سحق اولدقدنصکره
حلط ایدوب طلا ایلیوب کرکی کبی اووه لر کونده ایکی
دفعه بویله ایده لر یاخود شمع وزفت وبزیر اوچنی
اریدوب نفط ایله حلط ایلیوب طلا ایده لر
یاخود خنزیر یاغیله برقاچ کره اووه لر ایوسی
هرکون صابون ایله غسل ایلمکدر دیکر بچلغان
اولسه پاك صابونیله ییقیوب کوزلجه قورلیوب
کپکلی اوندن بربز اوستونه چوقچه قیوب بغلیه لر
اخشام وصباح برقاچ دفعه ایده لر جمله علا
جیلردن اسان واثر براقمیه مجربدر دیکر بچلغان
اولان ایاغنی صابون ایله غسل ایدوب کرکی کبی

قوریلیوب بعده حنا وبرمقدار لیمون صویی کوزلجه
قرشدیروب چامور کبی اولدقده بز اوستنه یاپوب
بغلیه لر یکرمی درت ساعت دنصکره تکرار غسل
ایدوب بومنوال اوزره عمل اولنه اوچ دفعه ده
دفع اولور بر درهم دخی مسحوق کوز طاشی دخی
وضع اولنه تأثیر زیاده اولور اویوزه وبچلغان
وطوزلی بلغم ایچون وقوللری طوتیلان حیوانه
اردج قطران بروقیه وبوز درهم کوز طاشی وبوز
درهم چیق کوکردی وبوز درهم رغن زیت مذکور
اجزالری ایوجه قینادوب سوره لر وقوللری دخی
طوتیلان حیوانه سوره جکی وقت ایکی وقیه تره
یاغی وکفایت مقدار حوی چیوه یی مذکور اجزا
لر ایله معا قینادوب حیوانك قوللرینه طلا ایده لر
مجربدر قوللری طوتیلان حیوانه علاج آخر ایکی
مهرلرندن یارمشر فنجان مقداری قان الوب

بعده

بعده بر قالب صابون وسرکه ورغن زیت وبرمقدار
مسحوق مرده سنك جمله سنی حلط ایدوب یاغ
کبی اولنجه یه دك قارشدیروب بعده حیوانك
ایکی قوللرینه محکم طلا ایده لر مجربدر حیوانك قولنده
دفعه شیش ظاهر اولسه التون مردسنکی مصر بز ریاغی
ایله مخلط ایلیوب حیوانك تمرلرینه طلا ایده لر مجربدر
حیوانك اونلری بوزلسه یارم قیه عراق دروننه
ایکی قالب صابون وضع ایلیوب کرکی کبی حل ایدوب
صابون ایچنده تل تل اوله بعده حیوانك ایکی قوللرینه
اوه اوه سوروب اوچکون قشاغی اورمیوب بعده
سیچق صوایله بر دفعه اوه اوه سوره لر مجربدر
آتك آیاغنده یومرولر ظهور ایلسه ایلك ایله اوه لر
مجربدر قوللری طوتلسه درت بش کون اخشام
وصباح صابون وسیچق صوایله غسل ایدوب
بعده اون درهم رازیانه تخمی اون درهم زنجبیل

اون درهم اکیر بو اجزالری بعد السحق الکدن کچروب
وقیون دریسینی زیت یاغی ایله یغلوب مذکور اجزالری
اوزرینه اکوب جوانك اوموزی باشندن بلکنه
دك صاره بش کون دنصکره جزوب غسل ایلیوب
آجی یاغ ایله یاغلیه لر مجربدر برآت طرناغنی دوشروب
اولسه علامتی اولدرکه طرناغنك اوجنه بصر
اولوقتده طرناغنك نوبی دیبنی چب چوره
داغلیوب وطوزی قویرق یاغیله خلط ایلیوب
دائما طرناغنی یاغلیه لر اولور جوانك دیزنده و قج آیا
غنده دخی شیش اولسه اوکوزك قیرمذی
اتندن اوزرینه بغلیه لر برقاج کون طوره بر
قاج دفعه بویلجه ادوب بعده پاچه جینك صویی
ایله غسل ایلیه لر دفع اولور جوانك میاصل اولسه
دیز قپاقلری چاربوق اولور اوکچه لرینی داغلیه لر
دفع اولور میاصل دفع اولماز ممکین دکلدر دیمشلر

جوانك

جوانك طرناغنده شقاق اولسه یعنی یارلسه
علاجی بودرکه فوری انجیری برکون برکیجه سود
ایله اصلدوب غایت یومشق اوله بعده زرنیخ وکرج
وبوره وزنجارنلری سحق ایلیوب مذکور علاجی
بربر اوزرینه طلا وشقاق اوزه رینه اوره لر
جوان ارپه لسه یاخود چوق بغدای اکل ایلسه
علامتی بودرکه سکرلری طوتیلور ویورویه مز
علاجی بودرکه ابتدا صوق صویه چکوب
بعده ایکی اوك ایاغندن قان الوب ورغن ساده
وبریزی سیچق ایکن آیقلرینه طلا ایده لر ویمنی
وصوینی آز وکج ویره لر دفع اولور دیکر ارپه لسه
دلی التندن برقان اله لر اکر شدتلو اولور ایسه
التندن دخی برقان اله لر غفلت اولنمیه مجربدر
نوع دیکر ارپه لسه یارم قیه صوغنی سحق ایدوب
صوینی الوب یارم قیه کسکین سرکه ایله خلط

ایدوب جوانك بورتندن ایچوره لر مجربدر
نوع آخر ایکی بچق درهم نشادری انجه سحق ایلیوب
جوانك بورتنك ایکی دلوکنه اوقلیه لر مجربدر
نوع اخر بو دخی مجربدر برابریق سیچق صو ایچنه
آوج آوج انجه مسحق افلاك طوزینی قیوب
زیاده سیله چلقایوب جوانك دبرندن ایچوره
لر نوع دیکر اوك ایقلرینی بغلیوب شاه طمرندن
قان الوب ودلنك اورته سندن بچاق صوقوب
اوته طرفندن چیقا دفع اولور جوانك حبالری
شیشسه یلامش طوزی صغر یاغیله معا طلا
ایده لر وایکی قچندن قان اله اکر قزیل وسیچق اولور
ایسه کیل وکپك سرکه ایله اصلدوب طوز
ویمرطه اغی اله مخلوط ایلیوب بربزه طلا ایدوب
ابتدا کل یاغیله یاغلیوب بعده مده کور معالجه
یی وضع ایلیلر اکر دفع اولماز ایسه لادن وصا

وصا

وصار صبری بزیر ایله قینادوب سیچق ایکن طلا ایده
لر اوبوز اولسه کوکرد اللی درهم ویکرمی بش درهم
کوز طاشی ویوز درهم کسکین سرکه ایله مخلوط
ایدوب یکرمی درت ساعت آیازده طوره
بعده جوانی کسکین تمار ایلیوب سوره لر مجربدر
نوع آخر یکرمی دانه حب السلاطین یوز درهم
خنزیر یاغیله قینادوب جوانه سوره لر یدی
ساعت قدر طور بعده غسل ایلیوب طوربه
یوغردی ایله مسحوق صار مسافی خلط ایدوب
سوره مجربدر نوع اخر جوانده شدید حرارت
اولسه بش پاره لك لوله کوکوردی بش پاره لك
عبد السلاطین بش پاره لك کوز طاشی بو اجزالری
انجه سحق ایدوب اللی درهم اردج قطرانی وایکی
فنجان زیت یاغی جمله سنی بربره قرشدیروب جوانی
تمار ایدوب سوره لر یکرمی دورت ساعتده

کمالیله سنرایسه صیچق صو وصابون ایله غسل
ایده لر شیشر وصار وصولر آقر وجلدی یکیدن
کلور نقدر شدید حرارت اولسه دفع اولور دیکر
حرارت اولان حیوانی تمارد نصکره سردالیه بالغی
صویندن محکم سوروب ایکی کوندنصکره صابون
واسیچق صو ایله غسل ایده لر دفع اولمازایسه
بردخی سوره لر نافعدر حرارت اولان حیوانك
ارقسنه بش اون دانه سلوك یاپشدرسلر
نافعدر نو دیکر برمقدار ادم بولی وبرمقدار دخان
یپراغی وبرمقدار اوچاق قرومو وبرمقدار افلاك
طوزی بونلری جمله سنی معاقینادوب وحیوانی
ایوجه قشاغلیوب برکیجه ایله سوره لر مجربدر
حیوانده قروکچك اولسه وهم یلسی وقویرغی کیچکدن
دوکلسه علاجی بودرکه قوروم وشاب وطوز
وقره نفط ودرنیخ بواجزالری ایوجه دکوب

قره

قره چامور ایله خلط ایلیوب وجودینه طلا ایده
باشنی محکم بغلیه لرکه کندینی قشیمایه ودخی قچنك
ایچ یانندن قان اله لر یاخود پیغمبر اغاجنك ایکی وقیه
خرده لرینی قینادوب صوینی اوتوزکون بومنوال
اوزره ویره لر یاخود زمقندن یکرمی درهم
ارپه یه قارشدیروب یدولر وذکره بش اون دفعه
صوقلر نوع دیکر اون التی درهم کوکورت چیچکی وبردرهم
نشادر وسکز درهم اردیج قطرانی کفایت مقداری
اتمکی خمور ایدوب بواجزالر ایله یغوروب بعده
قرق کون یدوره لر غایت نافعدر اکر یدرمکده
صعوبت اولور ایسه یریم قوطی ارپه یرمه سنه
کوکورت چچکنی نشادر قارشدیروب یدیردیکده
صکره قطرانی بورنندن دوکه لر حیوانك اوموزی
باشنده کلف اولسه علامتی بودرکه کل باش
کبی اولور آویچ ایچی قدر اولور وَاُفَقْ اوفق

کپك کبی نسنه دوکولور علاجی بودرکه اول
محله اوت قیوب قللرینی کیدروب وکپکلرینی قزویه
لر وزنجار وآق ایت نجسی سرکه ایله قینادوب
بعده آجی ساده یاغیله مخلوط ایلیوب صکره
اول محلی کسکین سرکه ایله غسل ایلیوب علاجی
مذکوری طلا ایده لر حیوانك اوموزی یاغر
اولسه سببی درلی ایکن اکرین المقدن اوموزی
قالقار علاجی بودرکه بر پارچه کیجه یه تبول
ایلیوب اوزرینه ملح افلاك اوکوب یاغر اوزرینه
وضع واکرین اوره برکون برکیجه طوره اکر دفع
اولمزسه کپکی طوز ایله قینادوب وضع ایده لر
نو آخر اسکی بنیه اوره لر اندنصکر شب ایله ماضی یی
سحق ایدوب اوره لر مجربدر جداغو اولسه بر
بچق درهم قلم جنکار وبر بچق درهم شب واللی
درهم رواق بال اجزالری بعد السحق بال ایله

حل

حل ایدوب برکاغد اوزرینه وضع اول یاره نك
اوزه رینه قویه لر بعده قورتمغه غم بوینوزی
واسکی چاریغی یاقوب اکه لر مجربدر نوع آخر بودر
حیوانك ارقه سنده بعض محللرینده قللری بر
تقریب کیدروب اول محللره اوچر سلوك برایکی
دفعه یاپشدیره نافعدر ودفع اولمشنی بلمیورم
تَیَلْتی قزمیچون اولاشاه طمرندن برقان الوب
ودو داغنی یاره لر بعده یوز درهم کومج بالی
قینادوب هرنه محلده قزیمه سی وار ایسه
سوره لر مجربدر اکر حیوانده سکل اولسه عربیده
اکا تالیل تسمیه ایدرلر علاجی بودرکه بادنجان
سحق ایدوب مرهم کبی اوله بونکله چوق اوه لر
برقاچ کون تاکه دوشوه اکر اسکی ایسه قویروغی
قبیله محکم بغلیه لر کسلور دوشر اکرینه دوشمز
ایسه بوندن اسان علاج یوقدر ایکی چکردك

صچان اوتی بال ایله خلط ایدوب وپنبه ایله
اوزه رینه اوره لر اوچکونده دوشر ودوشدکده
صکره یرینه کُل یاغی ایله طلا ایده لر مجربدر
حیوانك وجودنده قتی شیش اولسه اولا حجامت
ایدوب کوز طاشی ایله شبی محکم سحق ایلیوب
ترمنتی ایله مرهم ایدوب سوره شیش ایندکده
صکره ساده ترمنتی سوروب اوزرینه تفتك
وضع ایلیه لر مجربدر قزل قورد اولسه قویروغی
دیبندن بوغوب حاج واری حجامت ایدوب وبر
اکسرین تپه سنی آتشده قزدیروب حیوانك کوبکنی
سهولتله داغلیه بعده بلنه اون بش قوغه
صوق صودوکوب بلنی کرکی کبی اوه لر مجربدر
ینه اولورسه بو قزل قورد علت دفعی پك مشکلدر
قورتیلان نادر اکر دفع اولمزسه ایکی کونلك ایسه
برسیاه طاوق هج بکی اولمسون دری دری

پچا

پچا دبرندن صوقوب کوکسنه وارنجه یاروب اول
محله بغلیه لر یکرمی درت ساعت طوره یاخود
ایتدا طاوقی باشندن کسوب عقبنده یارلسه
نه اولور نوع آخر پرنج لپه سنی شراب ایله قیناوب
بولامج کبی اولوب برکیجه اوستنه قیوب اول محله
بغلیه لرکه یکرمی درت ساعت طوره مجربدر
نوع دیکر ینه لسه صچاصو وصابون ایله اووه رق
ییقایوب بعده نشتر ایله قبارمش محللی دشوب
صوینی اقدوب اول محله کچنك ایچ یاغی ایله قره
اوزمی قرشدیروب اول محله اوره لر مجربدر بته
چالسه اون درهم زنجبیل واون درهم اکر ویکرمی
درهم رازیانه تخمی ایوجه سحق ایلدکدنصکره
بال شیره سنك ایچنه قارشدیروب یته تك
اوزه رینه بغلیه لر مجربدر نوع دیکر اول بوایاغنی
بوکوب ایب ایله بغلیوب برادم چکوب وبرادم دخی

اردندن سوروب سرعتیله کزدیره لر ایو اولور
ابراشی اولسه انکرك بیلاننك اودونی اولوب صکره
برطاوق توکی ایله هرنره سنده وار ایسه
طلا ایده لر واون کوکونده اوچر درهم نشادر
بدیره لر نوع آخر اوتوز دانه بوق بوجکی سحق
وبرمقدار اربه خموری ایله خلط ایلیوب حیوانه
بلع ایتدیره لر طریق دیکر ات فشقسنی کمور یقار کبی
اتشده احراق ایدوب قرارده بعده ابره شی
اول فشقی ایله یاقه غایت مجربدر دیکر آخر بدی
دانه کرپی اودی الوب بعده کونده بردانه سنی
خمیر ایچنه قیوب حیوانه یدوره لر بومنوال
اوزره بدی کون بدیره لر مجربدر نقدر اسکی
اولسه دفع اولور دیکر حیوانی کرکی کبی ترلدوب
ابرش اولان محللرینه خنزیر یاغنی کرکی کبی
طلا ایده لر اوچ دفعه ده اثر قالماز مجربدر

حیوان

حیوان ترسلیه مزایسه اون دانه قاره ترسی
جمع ایدوب بشر دانه سنی محو ایدوب ایچوره لر
قبضنی سُکر ترسلیه صانجویه وشیشه دخی
نافعدر نوع آخر چورك اوتی ایله رازیانه یی سحق
وصو ایله شربت کبی ایدوب ایچوره لر مجربدر حیوان
یم یمه سه سوسم کوکنی بعد التجفیف سحق ایدوب
اربه سنه قیوب اون کون یدوره لر مجربدر حیوا
حیوانك بعض محللنده توی بتمسه خرما چکردکی نی
بعد السحق رغن زیت ایله ملهم کبی ایلیوب
توی بتمیان محللره طلا ایده لر مجربدر آت
صالنجق زحمتنه اوغراسه علامتی بودرکه
صاغنه وصولنه بقمز باشین اوکنه اکر علاجی
اولدرکه ایکی وقیه بکمز اللی درهم سنامکی اللی
درهم ماضی اوتوز درهم اندیز کوکی بونلری دخی
سیچق صو ایله شربت ایدوب یاب یاب ایچوره لر

بعده آتك كاكلينك دبنه برداغ وبرداغ دخی اوست
دوداغينك اوستونه اورره لر مخربدر حيوانك
قوبروغی دبنده خنزير قلی چقسه علامتی بودركه
اول قللر قالن وكوتلك اولور قچن چكسه لر اق ويمرو
اولور حيوان دبنی دبواره ونه محله راست كلسه
سورر حيوانی خراب ايدر وضعيف ايدر علاجی
بودركه اول قللری قوپروب صاری صابور
طوز وصغر اوديله خلط ايدوب يرينه طلا ايده
لر ياخود كرج صويی سوره لر حيوان نرسلركن صفرا
سی ياريلوب قان چقسه توت اغاجنك قپوغی
وسروی قوزلاغی ماضی ومرسين يپراغی بونلری
شراب ايله قينادوب سوزوب ايچنه بزير قيوب
تكرار قينادهلركه غليظ اوله بعده درونه صبر
مقطری اضافه ايليوب برايكی دفعه سوره لر
حيوانك كوده سنده باصور اولسه علامتی اولدركه

چپان

چپان كبی اولوب چيقار ودشيلور برايكی سنه
اشلر صاری صولر آقر ايو اولمز علاجی بودركه
اوشاق اشی سركه ايله اصلدوب هاونده دق اولنه
قوبو اولنجه بعده ياريم درهم صچان اونی خلط
ايدوب تكرار سحق ايليوب اسكی پنبه دن فتل ايدوب
اجزاء مذكوری بولايوب اول جراحت چيقان
دلوكه صوقه لر بركون طوره بعده فتلی چيقا
روب اوزرينه يمرطه صاريسی طلا ايده لر
تا اول علت دوشوب دفع اولنجه اسكی پنبه طو
طولديره لر ايكی اوچ كون اول جراحتی تميز ايده
بعده بو مرهمی اوره لر اوشق چادری موم دخی
مصطكی ايله اريدوب ايچنه زفت وچام ساقزی
اضافه ايليوب تمام جمله سی اريدكده آزار آزار
مقدار كفايه روغن زيت قيوب قارشديروب
بعده بره يه طلا اولنه اكر جراحت چوق ايسه

مقدم پنبه وضع اولنديغی وقت اسكی پنبه ايله كندر
ايكی دفعه وضع ايده لر بر دورلو دخی اوستره ايله
حاج واری دريسنی كسوب لكن اتنی كسميه لر دخی
دريسنی صويوب بعدای دق وسحق ايليوب
اول اوزرينه قويه لر حيوانه پچاق ويا قلنج راست
كلوب بغرصغی طشره چقسه نظر ايدوب اكر
بغرصغی صاغ ايسه حيوانی ياتروب روغن زيت
ايله شرابی قينادوب اسپچق ايكن چيقان بغرصغی
غسل ايده لركه شايد هوا لنمش اوله لكن طرنق
دكرميه ايچنه قيوب ياريغی اكنه ابريشم ايله
ديكوب واشاغی طرفندن برمقدار آچيق محل
قويه لركه جراحت اشليه اول جراحتك اوزرينه
محموده ايله مصطكی اكه لر دخی اوزرينه
يمرطه صاريسنی وضع ايليه بش كون طوره
بعده آچوب باغ سوره لر اكر ياره كوجك

اولوب

اولوب بغرصق كيرمده عسرت اولورسه اولوقت
ياره يی پچاق ايله براز آچوب بغرصغی ايچنه
وضع وبرمنوال عمل اولنه حيوان صوقلسه
علامتی بودركه دترر وتويلری بربر اولور دخی
يمين كهل يروقولاقلرين براعوب وديشلرين
بربرينه اورر علاجی بودركی اوچ درهم خربق
ايكی درهم نشادر اون درهم ارپه اونی اون بش
درهم بوبر يكرمی درهم شكر اللی درهم صغر ياغی
بونلری بربرينه خلط وجوز قدر بوارلقلر ايدوب
كونده اوچنی حيوانه يوتديره لر اما بقراط حكمدن
منقولدركی سپچق وياصوق كچمش حيوانه بوندن
ايو اعلا علاج اولمز تره ياغی پرنج اونی ارپه
اونی سود وشكر خلط وحيوانك بوغازينه دوكه
لر وهركون سپچق صو ايله وجودنی غسل ايليه لر
وسپچق طوته لر وحقنه دخی ايده لر صورتی

بودور بوز اللی درهم سیسام یاغی واللی درهم
صغر یاغی الیجق ایدوب حقنه ایده لر حیوانی
قودوز دلسه علامتی بودرکه کوزلری قزارر
دیلی صارقر صالیه لری آقار باشنی آشاغی
طوتر برشی یمز وصو ایچمز سرخوش کبی
صاللنور وسورچر دوشر اورسک قچمز
چاکیلماز بر علامتی دجی بودرکه اصردیغی
محلی برچوز ایچی اووه لر بعده اتمکه قارشدیروب
طاوقه ویره لر اکر طاوق اکل ایدوب مرد اولور
سه قودوز دور اکر اکل ایدوب مرد اولمزسه
قودوز دکلدر علاجی بودرکه اول امرده
اصردیغی یری درعقب بش التی یرندن دویکجه
چیزلر وشیشه چکه صارمسقی وصوغنی واوغلان
اشنی وطوزی شرابله دق وبیچق ایلیوب مرهم
کبی اوله اول محله طلا ایده لر وتر باقی شراب ایله

محو

محو وطاوق بخسی وصغر سودیله خلط ایدوب
حیوانک بورننندن ایچوره لر اکر ایاقلرنده اولور
ایسه یاره نک اوست طرفندن کریس یا برایب
ایله محکم بغلیه لرکه زهری یوقارو سرایت اتمیه
زیرا حیوانک دریسی مجفدر نواخر طاوقک
دبرینی اول محله براز طوته لر طاوق هلاک
اولورسه خلاص اولور ویاریه بو معالجه یی
طلا ایده لر طاوشان مایه سی شراب چورک
اوتی صارمسق سحق ایلیوب طوز وصغر یاغیله
خلط ایدوب برایکی دفعه طلا ایده لر قرق کون
آخورده کوزه ده لر حیوان اسهاله اوغرسه
ایکی درهم افیونی بیچاق ایله حرده لیوب اکمکه
یاخود خمیر درونه قیوب یدوره لر دفع اولور
وبر حیوان دورغون ویورغون اولسه ذکر
اولنان افیونی برمنوال یدوره لره درغونلغی

ویورغونلغی کیدر برحیوانک اشکنی اولمزسه
قراکلو کیجه ده بنوب کز دیره لر کیجه بنوب کزدر
مکه معتاد ایدرلرسه اول حیوان زیاده اشکین
اولور طلسمی بودر برحیوان خارین اولسه
علاجی بودرکه اولا یمنی کسوب نصف
یم ویروب واویقوسز قویه لر بعده یم بدیکی
زمان ده برآوج اسراری خمیر ایچنه قیوب
یدوره لر اول وقتده حیوان خارینلقدن
خلاص برحیوان ضعیف اولوب ات طوتمسه
یانغین اولسه یکرمی درهم زنجبیل سحق ایلیوب
خمیر ایچنده یدوره لر بعده اللی درهم حنا ویوز
درهم حولبه یی شربت ایدوب ایچوره بویلجه
اون کون بو شربتی یاپوب ایچوره لره حادثه
سنک قپوغنی غسل ایده لر ویاخود ایکی قولقلرینک
ایچنی باش بز ایله سیلوب ویلسنی وقویروغنی

دورت

دورت بش کونده بردفعه غسل ایلیوب وطر
نافلرینی یاغلیه لر واریه سنک نصفنی یارمه
ایدوب یدوره لر ویمندن صکره صوده ایچوره
لر بو صورتده حیوان قوتلنو وطاولنور نوع
آخر برحیوان سمرمیوب زبون اولسه وات
طوتمسه هرکون یمینه یوزر درهم
طوز قویه اکر یمزسه قاشق ایله طوزی
بوغازینه دوکه لر وصو ایله حلبه یی یمینه
قارشدیره لر وهفته ده بردفعه بروقیه حنا
حنایی صو ایله ایچوره لر وکونده ایکی دفعه
ایوجه تمار ایده لر وایکی دفعه دخی
براوغلق طنجره ده طبخ ایدوب صوینی اول
حیوانه ایچوره لر غایت سمر دیروات طوتر
مجربدر دیکر آخر قویروق یاغی وغروش قدر
کبریدوکفایت مقداری آردنج قطرانی ایله

حلط ایلیوب جمله عضونه ایوجه سوروب
ایکی ساعت مقداری کونشده بغلیه لر بعده
آخوره چکوب یکرمی درت ساعت طوردقده
صکر غسل ایلیوب تکرار قویروق یاغنه برمقدار
دغن زیت قویوب کافهٔ اعضاسنه کوزلجه
سوروب اوجکون صرتنی اجمیوب دوردنجکون
غسل ایلیه لر یانقلغی کیدر دیکر حیوان دوشوب
علتی نه اولدغی معلوم اولمسه اکر کتی اوتنی
کوکندن برمقدار حیوانک دلی التنه وضع اولنسه
اول ساعت ایاغ اوزره قالقار قشانور
اول عارض اولان نه ایسه دفع ایدر
فَبَاقْ بِیرَاغِنْكْ صُوینِی حَیْوَانَه سُوْر
سَلَر اُوْل مَحَلَّه سِنَكْ
قُونْمَازْ

حیوان المق مراد ایدن کمسنه دقت ایدجك محللرینه زیاده
دقت لازمدر اولا النده چفته سی بربری اوزرنده
اولور ایسه قر مفتوح تعبیر اولنور مشؤم نشانیدر اکر
یان یانه اولور ایسه شریکین تعبیر اولنور بیع شرایه مانعدر
یعنی ضرر لی نشان دکلدر اکر یتاغنده بر محلنده بروشوق
توی یعنی چفته کبی یورش توی اولور ایسه لطامه تعبیر
اولنان نشاندر که غایت فنادر صاغ اوك ایاغی وصول قج ایاغی
سکل اولور ایسه چیراز تعبیر اولنور عکسی دخی چیراز در
بوندن فنا نشان اولماز قولتقلری اتصالنده چفته کبی یورشق
توی اولور ایسه اکا دخی قولتق لطامه سی تعبیر اولنور مقبول
دکلدر قج ایاقلری آشقلری اوزرنده قویروق یانلرینه وارنجه
بعض محلنده بروشق تویلری اولور ایسه اکا یوشت نشانی
دیرلر نه ضرری وارونه فائده وار طپوقلرینه و آشقلرینه
دقت اولنه جزئی جه شیش علامتی ظاهر ایسه صکره فنا
اولور طرنقلرینه دقت لازمدر کورك اولور قطمر اولور نعل

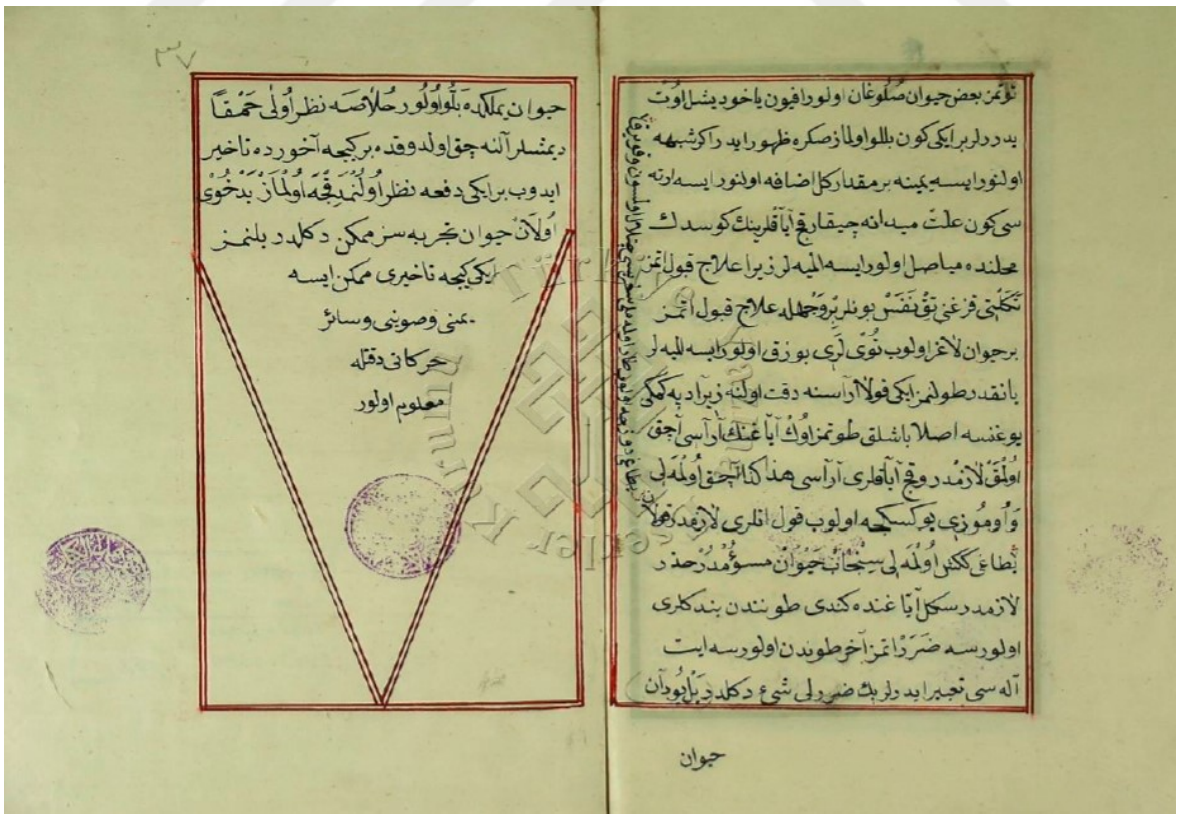

توتمز بعض حیوان صلوغان اولور افیون یاخود یشل اوت
یدردلر بر ایکی کون بللو اولماز صکره ظهور ایدر اکر شبهه
اولنور ایسه یمینه برمقدار کل اضافه اولنور ایسه ارته
سی کون علت میدانه چیقار قج ایاقلرینك کوسدك
محلنده میاصل اولور ایسه المیه لر زیرا علاج قبول اتمز
تکلتی قزغنی تق نفس بونلر بروجهله علاج قبول اتمز
برحیوان لاغر اولوب توی لری بوزق اولور ایسه المیه لر
یانقدر طولنمز ایکی قولا آراسنه دقت اولنه زیرا دیه کمکی
یوغنسه اصلا باشلق طوتمز اوك ایاغنك آراسی آچق
اولمق لازمدر وقج ایاقلری آراسی هذا کذا آچق اولمه لی
و اوموزی یوکسکجه اولوب قول انلری لازمدر قولان
بطاغی ککش اولمه لی سنجاب حیوان مسؤمدر حذر
لازمدر سکل ایاغنده کندی طوننده بندکلری
اولورسه ضرر اتمز آخر طوندن اولورسه ایت
آله سی تعبیر ایدرلر بك ضرر لی شیء دکلدر بل بودان

حیوان

حیوان یملکده بلو اولور خلاصه نظر اولی حمقا
دیمشلر آلنه چق اولدوقده بر کیجه آخورده تاخیر
ایدوب بر ایکی دفعه نظر اولنمدقجه اولماز بدخوی
اولان حیوان تجربه سز ممکن دکلدر بلنمز
ایکی کیجه تاخیری ممکن ایسه
یمنی وصوینی وسائر
حرکاتی دقتله
معلوم اولور

EK-3: C Nüshası Tıpkıbasımı

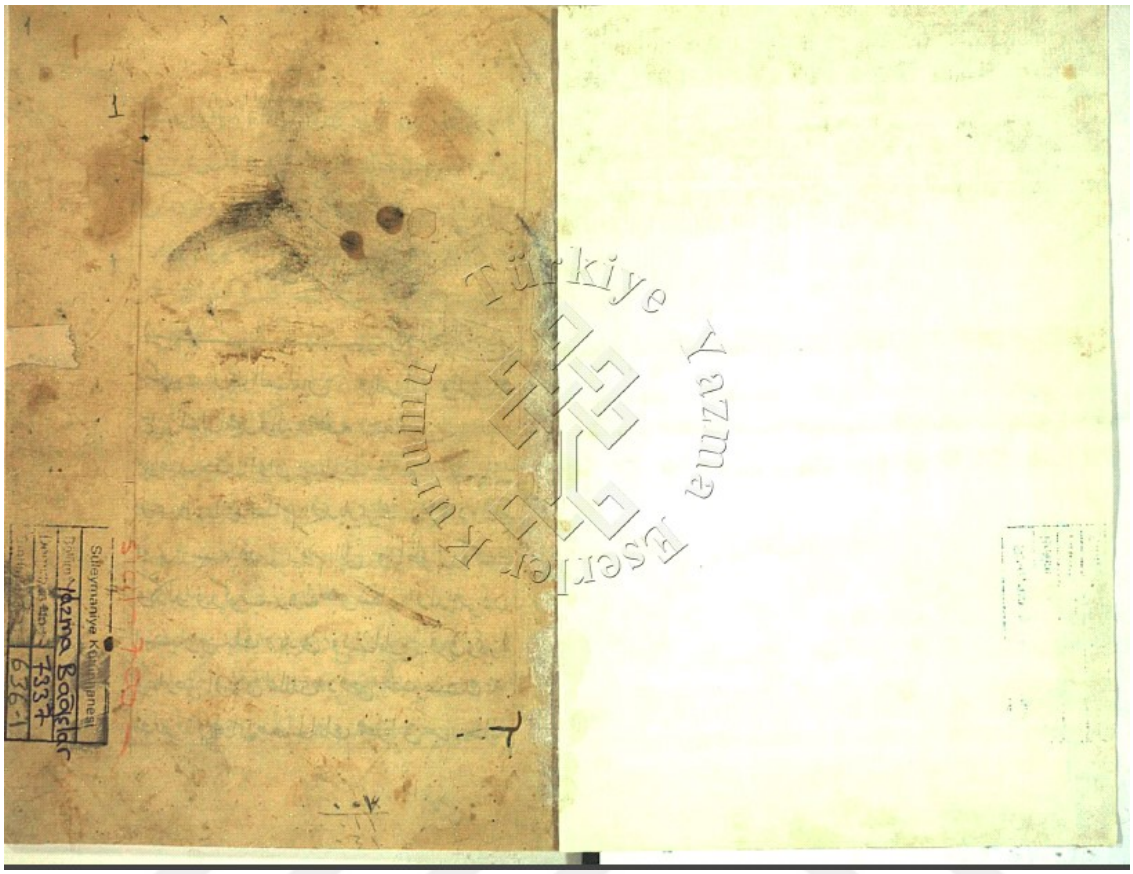
Süleymaniye Kütüphanesi
Yazma Bağışlar
6376

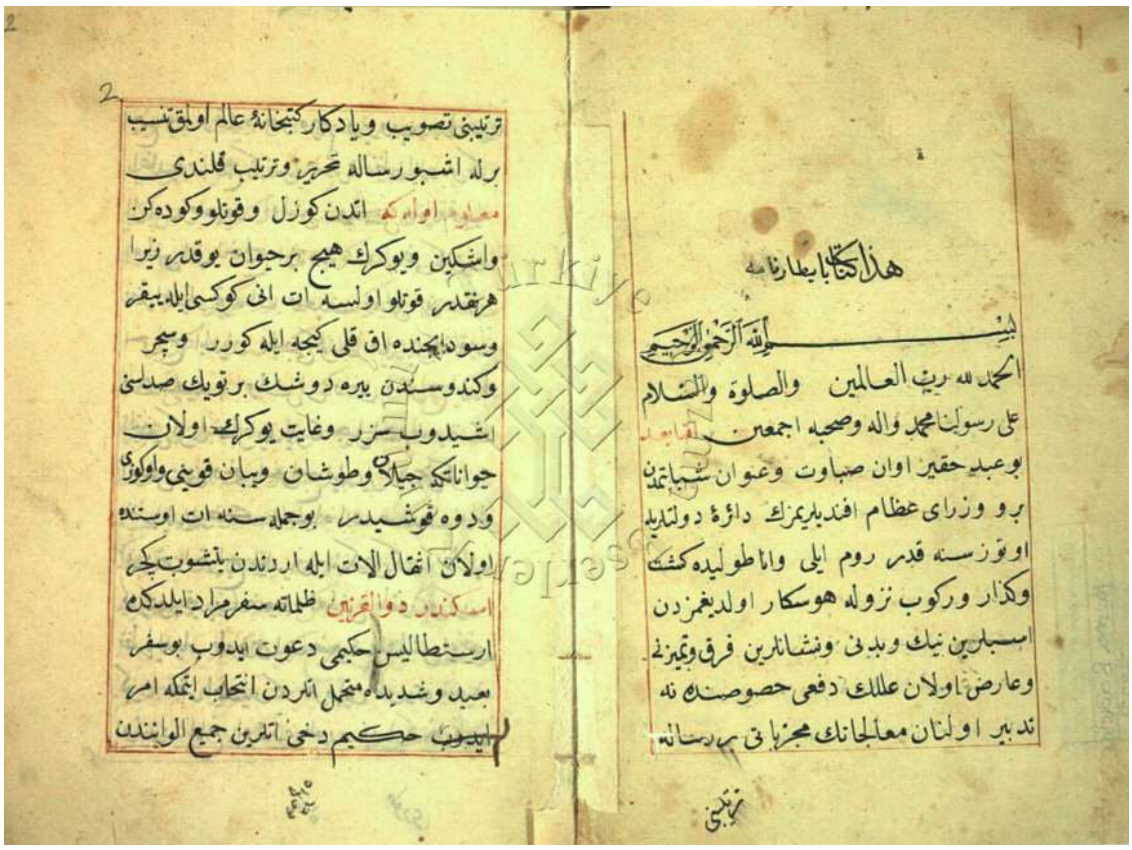

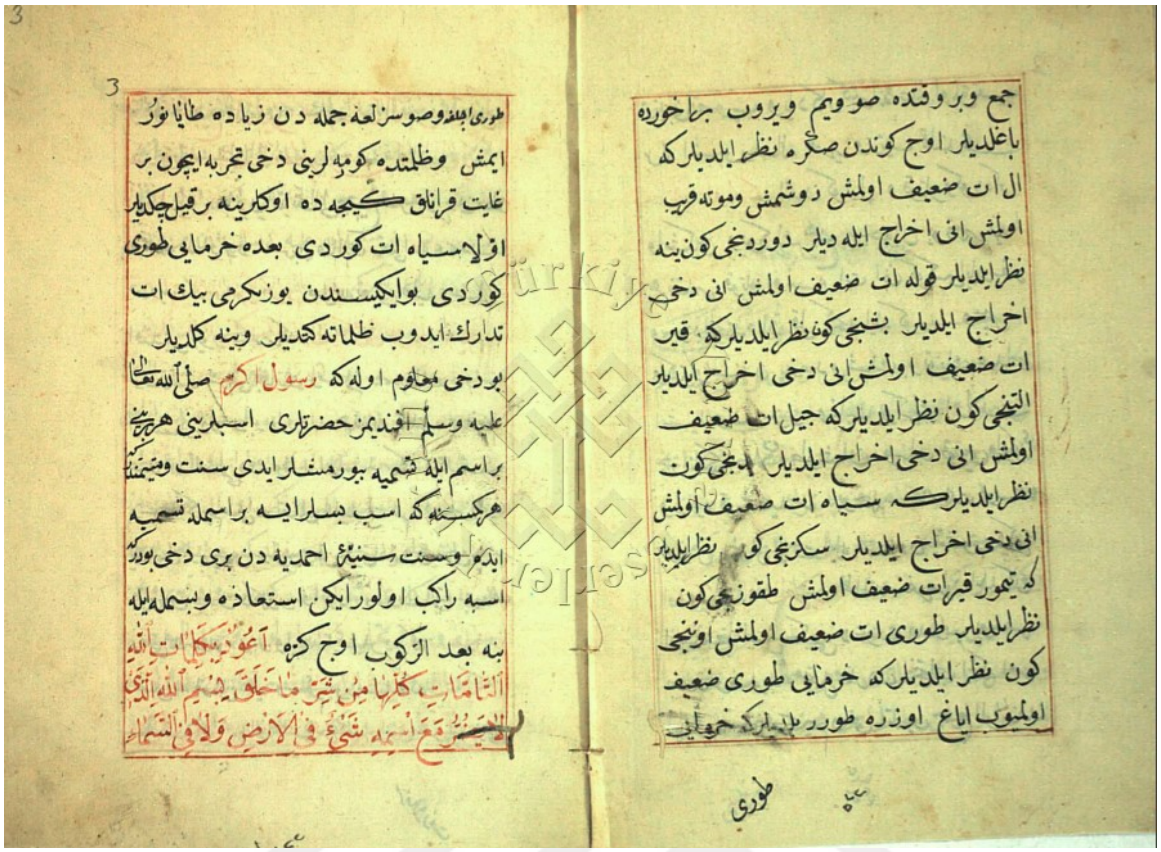

جمع وبر وفتده صو ویم ویروب براخوریه
باغلدیلر اوج کوندن صکره نظر ایلدیلر که
ال ات ضعیف اولمش دوشمش وموته قریب
اولمش انی اخراج ایله دیلر دوردنجی کون ینه
نظر ایلدیلر قوله ات ضعیف اولمش انی دخی
اخراج ایلدیلر بشنجی کون نظر ایلدیلر که قیر
ات ضعیف اولمش انی دخی اخراج ایلدیلر
التنجی کون نظر ایلدیلر که جیل ات ضعیف
اولمش انی دخی اخراج ایلدیلر یدنجی کون
نظر ایلدیلر که سیاه ات ضعیف اولمش
انی دخی اخراج ایلدیلر سکزنجی کون نظر ایلدیلر
که تیمور قیرات ضعیف اولمش طقوزنجی کون
نظر ایلدیلر طوری ات ضعیف اولمش اونجی
کون نظر ایلدیلر که خرمانی طوری ضعیف
اولمیوب ایاغ اوزره طورور دیلر که خرمانی

طوری

طوری ایله وصوسز لغه جمله دن زیاده طایانور
ایمش وظلمتده کومه لرینی دخی تجربه ایچون بر
غایت قراناق کیجه ده اوکارینه برقیل چکدیلر
اول اسیاه ات کوردی بعده خرمانی طوری
کوردی بوایکیسندن یوزکرمی بیک ات
تدارک ایدوب ظلماته کتدیلر وینه کلدیلر
بودخی معلوم اوله که رسول اکرم صلی الله تعالی
علیه وسلم افندیمز حضرتلری اسبلرینی هر برینه
براسم ایله تسمیه بیورمشلر ایدی سنت ومیتنده
هرکسنه که اسب بسلرایسه براسمله تسمیه
ایدر وسنت سنیهٔ احمدیه دن بری دخی بوردر که
اسبه راکب اولورایکن استعاذه وبسمله ایله
بنه بعد الرکوب اوج کره اَعُوذُ بِکَلِمَاتِ اللّٰهِ
التَّامَّاتِ کُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِی
لَا یَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَیْءٌ فِی الْاَرْضِ وَلَا فِی السَّمَاءِ

وَهُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ سُبْحَانَ الَّذِی سَخَّرَ لَنَا
هٰذَا وَمَا کُنَّا لَهُ مُقْرِنِینَ وَاِنَّا اِلٰی رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ باذن الله تعالی جمیع ضرر لردن مصون
ومحفوظ اولور انس بن مالک رضی الله عنه دن
مرویدرکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
افندیمز بیورمشدرکه البرکة فی نواصی الخیل
بوحدیث شریفی بخاری وسلم رحمهما الله روایت
ایتمشلردر وابو داود رحمة الله تعالی نقلنده عبد
عبد الله السلمی دن وارد اولمشدرکه ایکی
رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز اتلرین
یله سین دیرچیلین وقویروغن قرتی مقدن نری بورنده
قرتی من جائز دکلدر وابو داود ونسائی ابی وهب
رضی الله عنه دن روایت ایتمشلردرکه رسول اکرم
صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدرکه علیکم
بکل کمیت اغر محجل او اشقر اغر محجل او ادهم اغر محجل یعنی

سزملازمت ایلک ابرلک خرمانی طوری اندنکه الندن
غره سی وایاغنده کلی اوله یا ال اندن یاسیاه
اندنکه الندن غره سی وایاغنده کلی اوله وابو
قتاده رضی الله عنه صلی الله علیه وسلم افندیمزدن
روایت ایلشدرکه خیر الخیل الادهم الاقرح الارثم
ثم الاقرح المحجل طلق الیمنی فان لم یکن ادهم فکمیت
علی هذه الشیه یعنی اتلرین خیرلوسی سیاه اندن
که الندن وبورنندن واوست طودن اغنده ازاغی
اق اوله وایقدری کلی اوله اما اوک ایاغنک
صاغی کلی اولمیه اکر بوذکر اولنان صفت اوزره
سیاه ات بولنمزایسه بوصفتده کمیت اوله دیو بیورمشلر
کمیت دیدکلری شول اتدرکه یلسی وقویروغی
سیاه وسائر محللی قزل اولور وعند البعض
سواد ایله حمرت اراسنده برلوندر بودیاولرده

خرمانی طوری دیدکلری طوندر امام رازی

روایتنده ابو قتاده رحمه الله ایتدی برکسنه رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزه کلوب ات المق
استرم یا رسول الله نه شکل ات الایم دیدی بیوردیلرکه
اشترادهم او ادثم مجملا طلق الیمنی او من الکمیت علی
هذا الشبه . معنای شریفی صاتون ال شول اتیکه
سیاه اولوب بورننک اوستی اق اوله و ایاغی
سکل اوله صاغ جانبنده اولمیه یا خود بو صفتده
کمیت آل دیمکدر وانلرین یوکرکی آل آتدرکه بو
حدیث شریف ایله ثابتدر قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم لو جمعت خیول العرب فی صعید
ثم ارسلت لکان اسبقها الاشقر . ونافع ابن
جبیر رضی الله عنه روایت ایتمشدرکه رسول
اکرم صلی الله علیه وسلم بیوردیلرکه الیمن فی
الخیل اخوی واحم یعنی خیر وبرکت اتلرده
هرات قره ویشیله بکزه یه انده در یعنی قتی سیاه

اولیوب

5

اولمیوب برمقدار کوکرک اوله دیمکدر وابو هریره
رضی الله عنه دن مرویدرکه رسول اکرم صلی الله
تعالی علیه وسلم افندمز اتد شکال اولدوغنی
سومزلر ایدی شکال اکا دیرلرکه اتک اوک
ایاغنک صاغی وقیج ایاغنک صولی سکل
اوله سکل دیو اتک بلکلری اق اولمقدر وبعضیلر
ذکر ایلدیلرکه حضرت امام حسین رضی الله
عنه حضرتلری شهید اولدقلری وقت بویله بر
ات اوزرنده ایدی دیدیلر ایوآت اولدرکه
انده اون ایکی تشبیه بولنه اوج یری کوزل
نسایه واوج یری دوه یه واوج یری صوصغرینه
واوج یری قاطره شبیه اوله اما اوج
محلی که نسایه بکزه یه اولدرکه ابتدا کوزللکده
ایکنجی صاجی ملایم وانجه واوزون اوله

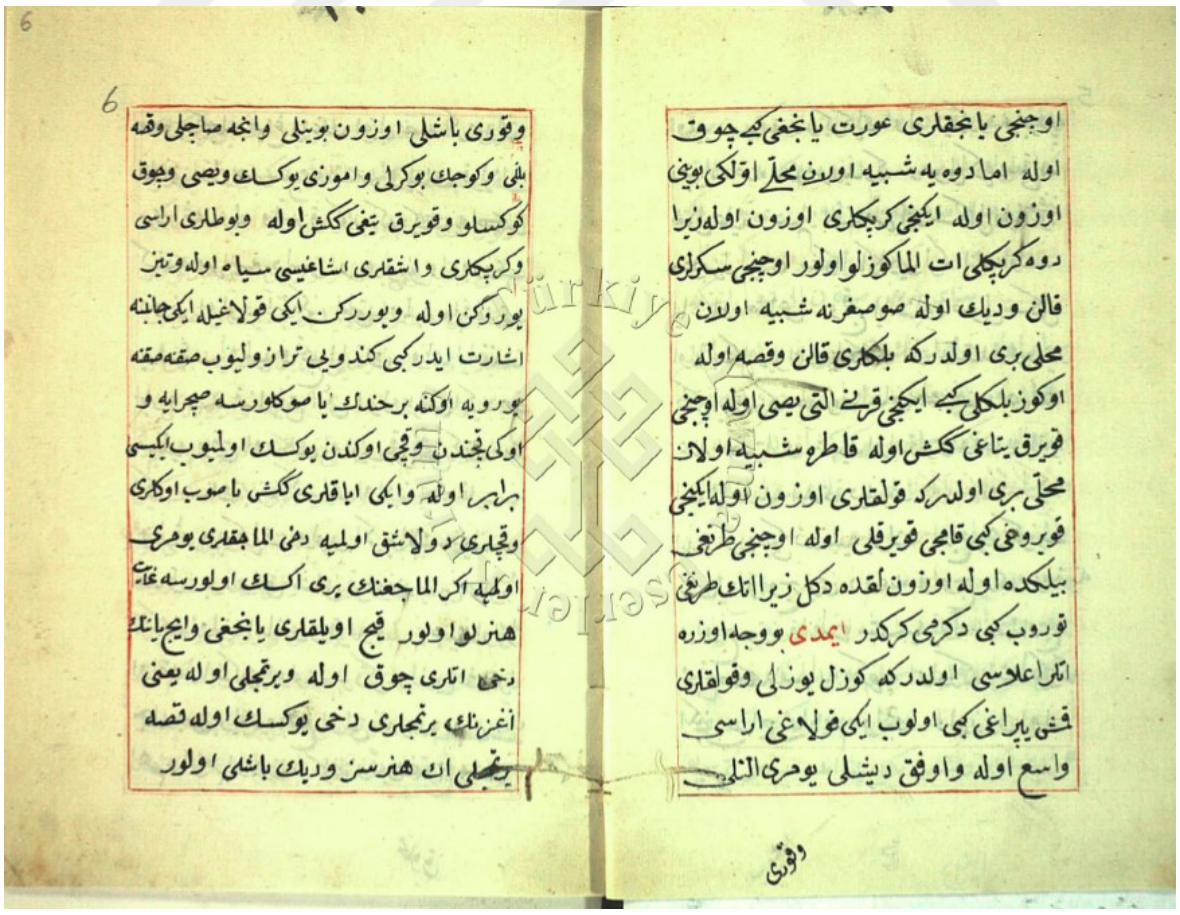

اوچنجی یانجقلری عورت یانجغی کبی چوق
اوله اما دوه یه شبیه اولان محلی اولکی بوینی
اوزون اوله ایکنجی کرپکلری اوزون اوله زیرا
دوه کرپکلی ات الماکوزلو اولور اوچنجی سکرلری
قالن ودیک اوله صوصغرنه شبیه اولان
محلی بری اولدرکه بلکلری قالن وقصه اوله
اوکوز بلکلی کبی ایکنجی قرنی التی یصی اوله اوچنجی
قویرق یتاغی ککش اوله قاطره شبیه اولان
محلی بری اولدرکه قولقلری اوزون اوله ایکنجی
قویروغی کبی قامجی قویرقلی اوله اوچنجی طرنغی
بیلکده اوله اوزون لقده دکل زیرا اتک طرنغی
توروب کبی دکرمی کرکدر ایمدی بو وجه اوزره
اتلر اعلاسی اولدرکه کوزل یوزلی وقولقلری
قمش یپراغی کبی اولوب ایکی قولاغی اراسی
واسع اوله واوفق دیشلی یومری التلی

وقوری

6

وقوری باشلی اوزون بوینلی وانجه صاچلی وقصه
بللی وکوجک بوکرلی واموزی یوکسک ویصی وچوق
کوکسلو وقویرق یتغی ککش اوله وبوطلری اراسی
وکرپکلری واشقلری اشاغیسی سیاه اوله وتیز
یوروکن اوله ویوررکن ایکی قولاغیله ایکی جانبنه
اشارت ایدر کبی کندویی ترازولیوب صقنه صقنه
یورویه اوکنه برحندک یا صوکلورسه صچرایه و
اوکی قچندن وقچی اوکندن یوکسک اولمیوب ایکیسی
برابر اوله وایکی ایاقلری ککش یا صوب اوکلری
وقچلری دولاشق اولمیه دخی الماجقلری یومری
اولمیه اکر الماجغنک یری اکسک اولورسه غایت
هنرلو اولور قیج اویلقلری یانجغی وایچ یانک
دخی اتلری چوق اوله ویرتمجلی اوله یعنی
اغزنک یرتمجلری دخی یوکسک اوله قصه
یرتمجلی ات هنرسز ودیک باشلی اولور

وصویه کلیجك صاغ اياغك اوّل بصه اكر صول
اياغنی اوّل بصرسه صولقدر وبلینك قولان
یری انجه اوله وقرق کوردکده کشنه یه اکر
کشنه مزایسه دلسزدر وبوینو واوموزی
دوز اولوب آیرلکی الچق اولمیه واشقلری
یومری اولمیه وقیچ اياغك اوك اياغندن
ایلر وبصه قشانجق ایکی اوك اياغن اکمیه چوق
صالمیه وقتی اورکك اولوب قچق قچق کتمیه صول
اکه سنك بری اکسك اولان ات غایت
هنرلو ویوکرك اولور اکر برانك بوینده
مدوّر بوروشق نشانی قولاغنه یقین اولورسه
اشکین اولمز امانقدر قولاغندن بعید اولورسه
اولقدر اشکین اولور بوذکر اولنان نشانلرین
جمله سی براتده جمع اولمق نادردر جمله سندن
اهم والزم اولان شکال وقبر مفتوح وشعر

مخلوق

7

مخلوق وشعر مفتول اولمیوب اشکین یوکرك
اولمه سیدر یوکرك اتك قیچ سکرلری قالین ودیك
اولور وبل اتی چوق اولور خرمایی طوری اتکه
یله سی وقویروغی انجه واوزون اوله هنرلو اولور
جمله اتلرین سلطانی طوریسیدر دیمشلر خصوصاً
سیلاوی اوله خرمایی طوریدن صکره اجیق طوری
ات اعلادر بعده تیمور قیر که یله سی وقویروغی
واشقلرندن اشاغیسی سیاه اوله وهم طاقم یراشور
وصووغه طیانور وهنرلو اولور یاغز ات کسکین
واشکین ویوکرك اولور چیل ات که یله سی وقویروغی
سیاه واوزون اولورسه وطرنقی سیاه اولورسه
هنرلو اولور وقیر اتکه یله سی قویروغی سیاه اولورسه
هنرلو اولور قوله ات حقنده دیمشلر ات کم قوله
المه انی بر پوله مکر یله سی وقویروغی سیاه اوله و
بلغدن قویروغنه وارنجه بر سیاه خط اوله اولوقت

هنرلو اولور آل آت یوکرك اولور وبلاد حارده
چوق هنرلو اولور لکن صووغه واچلغه وصوسز
لغه وچاموره وطاشه طیانمز نارین مزاجدر و
اسبك مقبولی کمیت اولوب هیچ سکلی اولمیوب فقط
النده التون قدر غره سی اوله واکر سکلی اولورسه
بنك طرفنده وقیچ اياغنده اوله واتك النده
جفته سی ایکی اولوب بری بری اوزرنده اولورسه
اکا قبر مفتوح دیرلر واوك اياغنك اوزنکی طوقنه جق
یرنده نشانی اولورسه اکا شعر مخلوق دیرلر
وبالدم یرنده دخی کذلك نشانی اولورسه اکا شعر
مفتول دیلر بونشانلرك جمله سی ایودکلدر اوغرسز
عد ایدرلر اما بوینده نشانی اولورسه اول نشانه
جناح الفرس دیرلر غایت ایو عد ایدرلر ویوکرك
اولور دیرلر وبنك طرفنك اوك اياغی ایله ایکی
قچلری سکل اولورسه اکا مطلق الیمن دیرلر غایت

اوغورلو

8

اوغرلو طوترلر وچاپرازی سکل اولان اتك اهونی
اولدرکه اوکی بنه جك طرفندن وقچی طرفندن
سکل اوله وسکلك ایچ یاننده سیاه بکلری
اولورسه صاحبنه ضرر کلور اکر طشره سنده
اولورسه غیره ضرر کلور اکر اردنده اولورسه
اردنجه قوغن دشمنه ضرر اولوب اتی تکرلنور
دیرلر ودرت اياغی سکل ات درت منقر دکمز
خصوصاً طرنقلری دخی اق ویوموشق اوله
اندن هیچ یولداشلق کلمز درلر واتك انه قرننده
جیك قلان محلی اق اولور تیزجك یاره اولوب
یاره سی کیج ایو اولور دیمشلر وجمیع اتلرین
اعلاسی وکوزه لی سیلاوی جنسیدر بعده
کهیلا وطریقی وکبیشه وخواری ومحمودی
ومعنك وابیاده وحریقن وکرك ووکلاوی وصعید
وبغدادن وبصرنك ولحصه نك وترکماتك

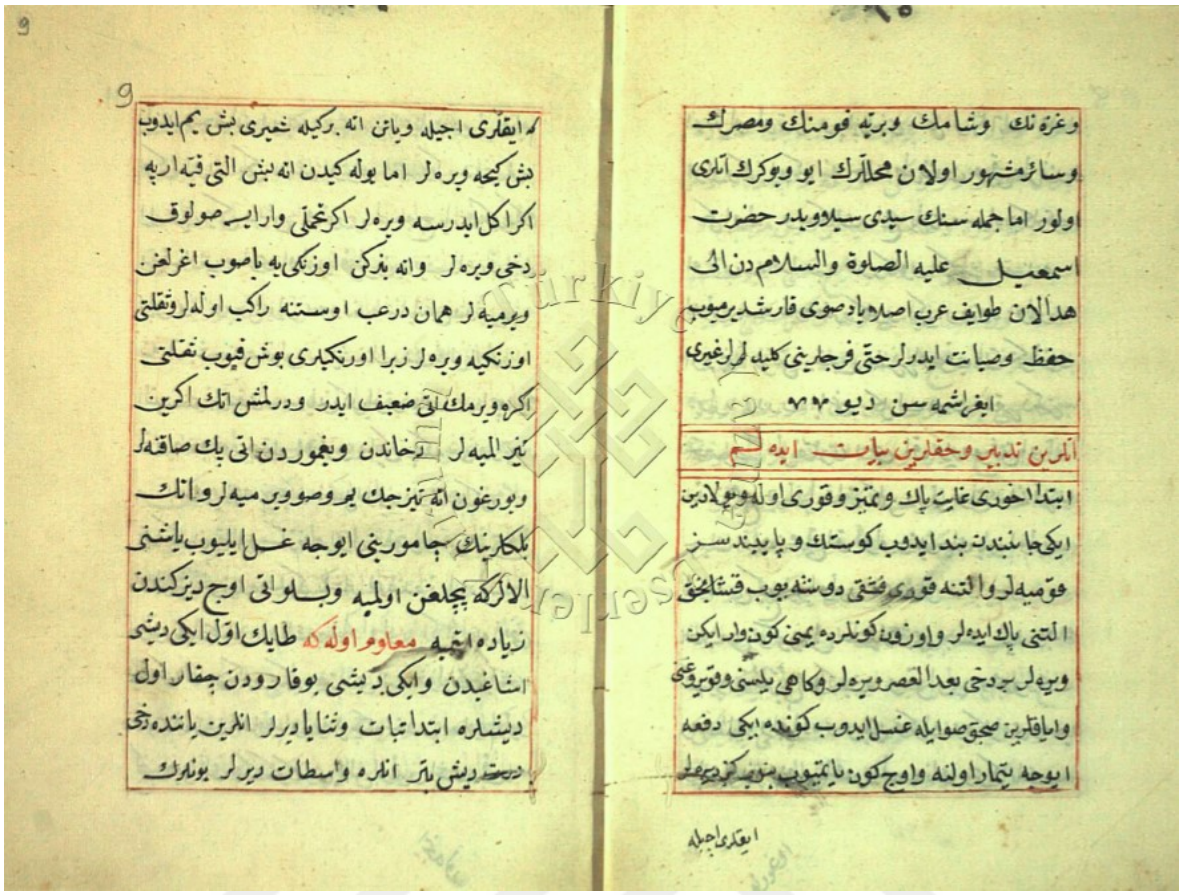

وغزه نك وشامك وبرنه قومنك ومصرك
وسائر مشهور اولان محالرك ايو ويوكرك آثاري
اولور اما جمله سنك سيدي سيدو وبدر حضرت
اسمعيل عليه الصلوة والسلام دن الى
هذا الان طوايف عرب اصلا باد صوى فارشدير صويب
حفظ وصيانت ايدرلر حتى فرجارينى كليد لرلر غيرى
ايغر اشمه سن ذيو ٧٧٧

الرين تذهيب وحفارين بيانت ايده لم

ابتدا اخورى غايت پاك وتميز وقورى اولمه ويولادين
ايكى جانبندن بند ايدوب كوستك و پايبند سز
قويميه لر واتنه قورى ضخى دوشنه يوب قشاليخى
التنى پاك ايده لر واوزرينه كونلرده يعنى كون وار ايكن
وبره لر بر دخى بعد العصر وبره لر وكاهى يلسنى وقويرغنى
واياقلرين صحق صوايله غسل ايدوب كونده ايكى دفعه
ايوجه تيمار اولنه واوج كون بانميوب صونره كزدير مه لر

ايقدى اجيله

كه ايقارى اجيله وياخن انه ركيله شميرى بش يم ايدوب
بش كيجه وبره لر اما يوله كيدن انه بش التى قيه اربه
اكراكل ايدرسه وبره لر اكر نجملى وارايسه صولوق
دخى وبره لر وانه بذركن اوزنكى يه ياصوب اغزلغن
ويرميه لر همان درعب اوسسته راكب اولدلر وتقلتى
اوزنكيه وبره لر زبرا اورنكبرى بوش فيوب تقلتى
اكره ويرمك اتى ضعيف ايدر ودرلمش اتك اكرين
نيز المبه لر دخاندن وبغمور دن اتى پاك صاقه لر
وبورغون انه تيزجك يروصوويرميه لر وانك
بلكه رنك جامورينى ايوجه غسل ايليوب ياشنى
الارکه پچلغن اولمه وبسلوانى اوج ديزكندن
زياده اتمه معلوم اولمه كه طايك اول ايكى دينى
اشاغدن وايكى دينى يوقاردون جفار اول
ديشلره ابتدا تابات وتنايادرلر انلرين باقنده دخى
دست ديش باتر انلره واسطات ديرلر يونلرك

يانده چقان درت ديشه رباعيات ديرلر تمام
اوكى اون ايكى ديشى اولور ايچروكى ديشلر
ايله قرق ايكى ديش اولور ات اوج ياشنه كيردكده
ديشلرى صارى اولور قولون ديشنك قپاغنى
اچر واز وسن يرلر دوردنده تنايا سى دوشر يرنه
ينه باتر بشنده قولون ديشنك دبى قالن اولور
التيسند برمقدار برباني كدبلور بديسنده ايچلرنده
قره جه چقور چقلر اولور وايكى چكه سى اورته
سنده يومر يجه بر چكز ماصل اولور بوندن صكره
بومكدن قالور سكزنده اول يقور دخى عميق
اولور طقوزنده سلمكه باشلر اوننده زياده سلنر
وبورنى ايجنده بر دلك پيداه اولور اكرات بوزدينى
تيمور اغاجى كمور مكه معتادى ايسه اولوقت ياشى
ديشلرندن معلوم اولمه مز چكه سندن معلوم اولور
كنج حيوانك چكه كموكلرى قالن اولور باشلنديغنه

ايخلور

بورننك دلكلرندن ايچيره لر نوع ديكر چوكن واندوز
كوكى ايوجه سحق وتلبنددن كچيروب اتك بورننه اوفوره لر
نوع ديكر يكرمى بش درهم عراق ويكرمى بش درهم
روغن زيت وبرمقدار چوكن جمله سنى بريرده چالقيوب
اتك بورنندن ايچيره لر نوع ديكر كافورى زعفران ايله
سحق ايدوب اخشام نمازى وقتنده ماصوره ايله بورننه
اوفوره لر واوزرينه بنفشه ياغى طاملده لر صقانجى
وما نقفه يه شلغم تخمى بربچق درهم اق زنجفيل بربچق درهم
قوندوزيه اوچ درهم چوكن كوكى اوچ درهم طوز شكرى
بش درهم بونلرى بعد السحق جمله سنى بربرينه خلط
ايليوب قامش ايله بورننك ايكى دلكلرينه اوفوره لر اكر
علت قوتلو اولوب دفع اولمز ايسه جورك اوتى وزنجبيل
واوغلان اشى وقره قاصنى وعود القهر هر برندن
ايكيشر درهم وبردرهم زعفران بو اجزالرى ايكيوز درهم
شراب ايله اوچ بلوكندن بربلوكى قالنجه دكين قاينادوب

وبردرهم دخى

11

وبردرهم دخى اق نقط ضم ايدوب اوچ بلوك ايده لر هر كون
بربلوكنى اليجق بورننه دوكوب برزمان باشنى يوقارى
طوته لر اما نوع ديكركه صوصقاغيسى ديرلر سببى
درلو درلودر صوقده قالمقدن اولور علامتى اولدركه
صارى صو اقار تيز تيز تكسيرر وبعضا اولوركه غليظ
دخى اقار وبورننى ياغنه سورر علاجى بودركه بش
درم حلواجى چوكنى وبش درم ليمون يپراغى وبش درم
دخى قوندوزيه بونلرى بعد السحق بورننه اوفليه لر مجربدر
نوع اخر صارمسغى اق صوغان ايله سحق وخمر
ايله قيناتدقدنصكره سوزوب سيسام ياغنى وزيت
ياغنى بربرينه قارشديروب مذكور خمرى دخى خلط
ايلدكدنصكره تكرار قيناده لر تا خمر كيدوب ياغ قله بعده
ايكى درم نقط ضم ايليوب برقاچ كون بورننه
دوكه لر اكر دفع اولمز ايسه بزيرى طوه ده
صو ايله قينادوب طوبره سنى بو قينايان اجزاده

اصلدوب باشنه طوبره ايله تعليق ايده لر نقدر علت
وار ايسه سوكر بو ايكى علته بوندن اعلا علاج اولمز
بورننده بواسر اولسه علامتى بودركه اركلوجه صارى
صو اقار علاجى بودركه نشادر قليه زنكار قره زرنيخ بلوط كلى
هر برندن سحق ومرهم كبى يوغروب حيوانك بورننك درونه
نظر اولنه بواسرى نه محلده ايسه اوزرينه مرهم مذكوردن
پارمغيله طلا ايده اكر كورنمز ايسه براغاجه پنبه صاروب
انكله درت طرفنه كونده بردفعه طلا ايده لر مرهم بودر
زفت جام ساقزى بذير نفط بونلرى قينادوب مرهم كبى
ايده لر حيوانك بورنى اوستنده تمركو بو بر مرضدركه
چيقار يايلور بوزرنك اولور حيوانك كوزينه يقين وار در
اكر علاج اولنمز ايسه ناصر اولور اولوقتده علاج كار ايتمز
مكر اويوب چيقاره لر علاجى بودركه اولا عراقى صابون
وطوز وصو ايله غايت چوق غسل ايده لركه رنكى تحويل
ايدنجه بعده قره زرنيخ وصارى زرنيخ وقليه فرنكى نشادر

بلوط كلى كرج

12

بلوط كلى كرج بو اجزالرى صابون صويله يوغروب طلا
ايده لر اوزرينه يپراق قويوب باغليه لر لكن كوزينى حفظ
ايده لر علاج كوزينه كتميه بركون وبركيجه طوره بعده كل
ياغى وقيون قويروغى ياغى ايله طلا ايده لر اتك كوزينه
طومان كلسه بياض كلب ترسنى تجفيف وسحق ايليوب
اينجه تلبنددن كچيروب برقلم ايله كونده بردفعه صباحلين
كوزينه اوفليه لر بويله يدى كون عمل ايده لر اكر بو علاج
ايله دفع اولمز ايسه اوچ درم طوغان ترسى واوچ درم ادم
نجسى واوچ درم طوز شكرى بونلرى بعد السحق بر اينجه
تلبنددن كچروب اون كون على الصباح قلم ايله حيوانك
كوزينه اوفليه لر مجربدر كوزينه اق كلسه يارم درهم
فلفل ويارم درم شاهتره بونلرى سحق ودكز
كوپكى وادم نجسى بونلرى دخى ياقوب سحق ايلدكدن
صكره مسحوق اول ايله مخلوط ايدوب برقامش
ايله حيوانك كوزينه اوفوره لر مجربدر ات ايچون

ترکیبندر افلاك توزینك اوزینی سحق ایلیوب ودیشو
بوداق اغاجندن بارمق قالنلغنده طقوز دکنك قطع
وبورغی ایله دلوب مذکور سحق اولمش طوزی
طقوزینه دخی صیقجه طولدیروب بر بر اتشده
احراق ایلدکدنصکره بنه محکم سحق ایلیو حفظ
ایده لر حین اقتضاده حیوانك کوزینه اوفلیه لر
مجربدر حیوانك کوزینه قان ویاخود طومان کلسه
ابتدا کوزینه صو پوسکروب بعده قرداش قاننی
اینجه سحق ایدوب قلم ایله بش اون کون بویلجه ایده لر
دفع اولور مجربدر اتك کوزینه اغاج طقنوب
یشارسه علاجی بودرکه صوغانی بزیر ایله قینادوب
هاونده سحق ایدوب توز وکیون قتوب استیجه
کوزینه وضع ایلیوب باغلیه لر اکر قان طولارسه
کوزینی اچیوب قیاغنی قالدیروب صوق صو برقاج
دفعه اوره لر اتك کوزینه برنسنه طوقنوب قان

چیقوب

13

چیقوب اق کلسه یارم درهم ارپه اوننی خمیر ایدوب
ایچنه بر درم قره فلفل قویوب فرونده پشوره لر
بعده سحق ایلیو اوچ کون ماصوره ایله کوزینه اقوره لر
نافعدر اتك کوزنده کبیسی اولسه سیبی درلو درلو
صو ویرمك وصوقده قومقدن اولور علاجی
بودرکه اون درم قزلچق چکردکی اون درهم
دخی انسانك باشنك قازندیسی واون درهم
قازنجسی واون درهم قرلنقج نجسی واون درم
دکز کوپکی یوز درم زاج قبریسی بو اجزالری محکم
سحق والکدن کچروب بعده پرماغنی اصلدوب
اول اجزایه باتروب کوزی اغریان وکوزنده که
حیوانك کوزینك بیکارینه بصه باذن الله کوزلری
اچیلور وبو ذکر اولنان اجزایی بر قامش ایچنه
قیوب حیوانك کوزینه اوفوره لر خلاص اولور
اتك دیشی اغریسه سیبی بودرکه یمنی ایوجه

تطهیر ایتمدن ویررلر ایچنده طاش اولور حیوان
اکل ایدرکن دیشنه دوقنور اغریدر علامتی بودرکه
یمین کاه قولاقلرین براغور وکوزلرندن یاش کلور
وباشنی اشاغی طوتر علاجی بودرکه ایت اوزومی
وعود القرح وزنجبیل وبوبر واق خردل بونلری
بعد السحق بال شربتیله قینادوب حیوانك اغزینی
اچوب براغاجه بزصاروب بو اجزالری اصلدوب
اشاغی ویوقاری حیوانك دیشلرینه سوره لر دفع
اولور اتك بوغازنده حناق اولسه بوبر علتدرکه
حیوانك باشندن بوغازینه اینر دکمه ات خلاص
اولمز هلاك اولور مکر اول حیوان هنزلو بهادر
اوله علامتی بودرکه بوغازی شبیه وصولو یه هر
وقتی قتی ادم کبی اکلر قورقوسی اوچ کوندر
علاجی بودرکه اول امرده ایکی قولندن قان
الوب لکن چوق اقتمیه لر وبوینه تره یاغی سوره لر

ومرجمك

14

ومرجمك وبوی تخمی طوراق اوتی میان کوکی
خطمی تخمی بونلری قینادوب صوینی الوب بو صویك
ایچنده خیارشنبه ازوب وبادم یاغی وبرقاج
یمرطه صاریسی دخی قیوب چلقه یه لر الیچق
ایلیوب حیوانك باشنی یوقاری قالدیروب
بوغازینه دوکه لر ایکی دفعه بویلجه ایده لر
اکر امین اولمزسه بو علاجی دخی ایده لر
قریل اوزم چکردکی چقمش اوله وانجیر
وعناب بونلری دوکلمش ارپه ایله قینادوب
بادم یاخوسیسام یاغی قتوب وبراز دخی
شکر اضافه ایدوب الیچق ایلیوب حیوانه ایچروه لر
وبرقاج دفعه دخی لادنی روغن زیت ایله اریدوب
اسیجق ایکن بوینه طلا ایده لر یونجه وحاصل
ویره لر تاقوت بولنجه صوینی دخی پك صوق
ویرمیه لر اتك بوغازی التنده شیش اولسه

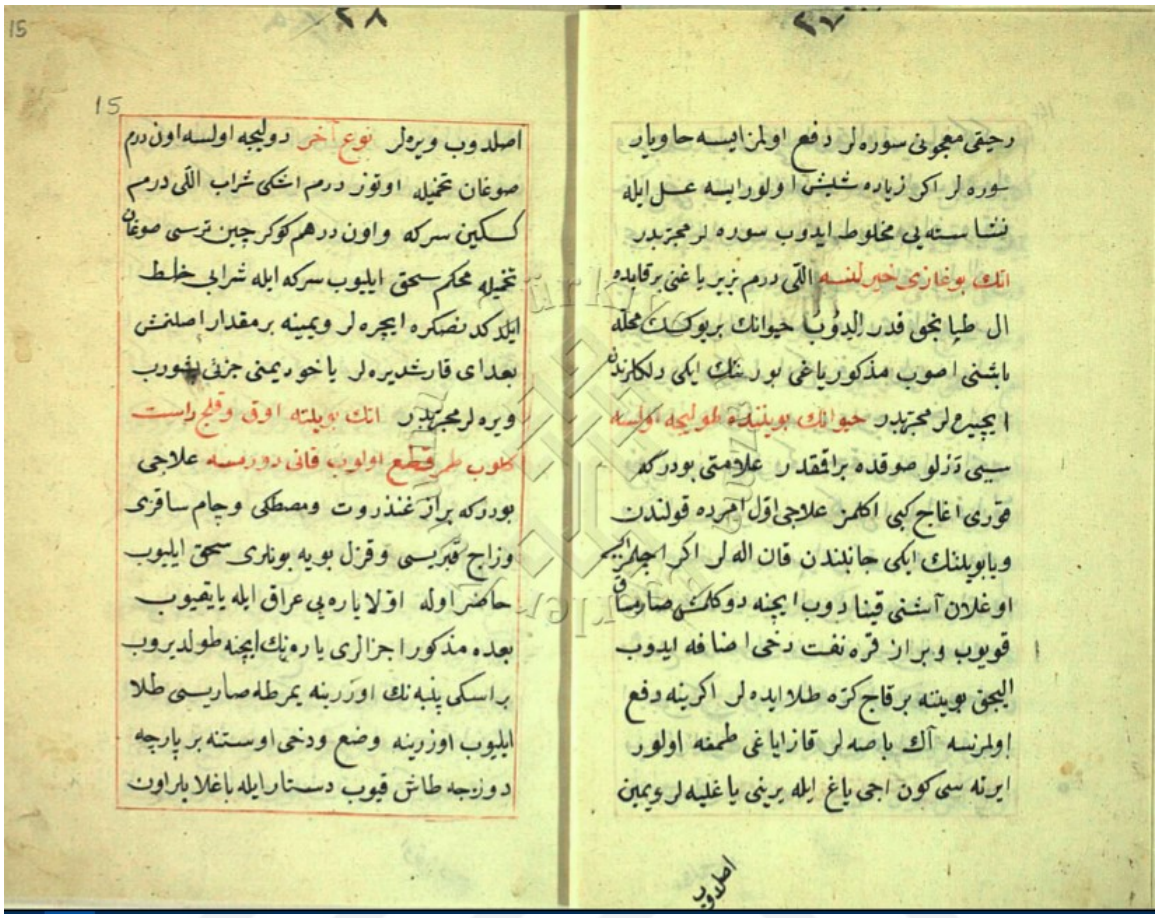

رحیقی معجونی سوره لر دفع اولمز ایسه حاویار
سوره لر اکر زیاده شیشی اولور ایسه عسل ایله
نشاسته یی مخلوط ایدوب سوره لر مجربدر
اتك بوغازی خیرلنسه اللی درم بزیر یاغنی برقابده
ال طیانجق قدر الدوب حیوانك بریوکسك محله
باشنی اصوب مذکور یاغی بورننك ایکی دلکلرندن
ایچیره لر مجربدر حیوانك بوینندە طولیجه اولسه
سیی دزلو صوقده براقمقدر علامتی بودرکه
قوری اغاج کبی اکلمز علاجی اول امرده قولندن
ویا بوینك ایکی جانبندن قان اله لر اکر اچلمز ایسه
اوغلان آشنی قینادوب ایچنه دوکلمش صارمساق
قویوب وبراز قره نفت دخی اضافه ایدوب
الیجق بوینه برقاچ کره طلا ایده لر اکرینه دفع
اولمزسه آك باصه لر قازایاغی طمغه اولور
ایرته سی کون اجی یاغ ایله یرینی یاغلیه لر ویمین

اصلدوب

15

اصلدوب ویره لر نوع آخر دولیجه اولسه اون درم
صوغان تخمیله اوتوز درم اشکی شراب اللی درم
کسکین سرکه واون درهم کوکرچین ترسی صوغان
تخمیله محکم سحق ایلیوب سرکه ایله شرابی خلط
ایلدکدنصکره ایچره لر ویمینه برمقدار اصلنمش
بعدای قارشدیره لر یاخود یمنی جزئی بشوروب
ویره لر مجربدر اتك بوینته اوق وقلج راست
کلوب طمر قطع اولوب قانی دورمسه علاجی
بودرکه براز غنذروت ومصطکی وچام ساقزی
وزاج قبریسی وقزل بویه بونلری سحق ایلیوب
حاضر اوله اولا یاره یی عراق ایله یایقیوب
بعده مذکور اجزالری یاره نك ایچنه طولدیروب
براسکی پنبه نك اوزرینه یمرطه صاریسی طلا
ایلیوب اوزرینه وضع ودخی اوستنه بر پارچه
دوزجه طاش قیوب دستار ایله باغلا بلر اون

بش کون طوره بعده اچوب اوزرینه قطران طلا
ایلیه لر اکر بو اجزالردن خلط اولنمزسه اولوقت
برقالنجه یصدیق قویه لر محکم بغلیوب اچمیه لر
اکر اچرسه الیجق صو ایله ییقیوب اصلنه بعده
اچه لر شفا بولور اتك کوکسنه شعله اولسه
ترکیجه اود دیرلر جوز کبی اولور کندکجه بیور علاجی
بودرکه برانجه کندر ایله دیزن بغلیوب بعده
درنجه یاره لر یاریغنه افلاك توزی طولدیروب
برکون برکیجه طوره بعده اچوب کونلك قبوغی
وچام قبوغی واردج ساقزی ومصطکی بونلری
سحق ایلیوب اول یاریغك اوزرینه اکه لر
یاخود بومرهمی وضع ایلیه لر اون درم مرده سنك
اون بش درم سلوکن بونلری اللی درم روغن
زیت ایله قینادوب تا مرهم قوامنه کلنجه
قاریشدیره لر بعده اوتوز درم کونلك

اوتوز درم

16

اوتوز درم زفت وبر درم اق نخود بونلری هاونده
سحق ایلیوب مذکور مرهم ایله مخلوط ایلیوب
اسکی پنبه ایله طلا ایده لر کسرکن قان چوق
جیقارسه قزل بویه قویوب محکم بغلیه لر
واکر طمر کسلورسه تیمور ایله چام ساقزی ایله
داغلیه لر اتك کوکسنده ینکج کبی برعلت اولور
علامتی اولدرکه شلغم کبی اولور وقتی اولور حرکت
ایتمز اکر دیزنده یاقیج ایاغنك ایچ طرفنده اولور
ایسه جیقارمه سی مخاطره لودر زیرا طمرلری
متصلدر علاجی بودرکه اتی حاجواری یاتروب
داغ دخی اتشده حاظر اولوب درعقب چام
ساقزی ایله داغلیه لر زیرا حیوانك قانی چوق
جریان ایدر وایچنه قینار قطران طولدیره اوزرینه
اسکی پنبه وضع ومحکم بغلیه لر اوچ کوندن
صکره اچوب ایچنی سیلوب غنذروت

وكونلك وچامر ساقزى ومصطكى وانش كورمش
يال ايله بونلرى مخلوط ايليوب وضع ايليه لر
اتك بوغازينه سلوك يا پشسه براوج طوزى
بوغازينه دوكه لر خلاص اولور حيوان غايتيله
اوكسريكه اوغره سه سببى بودركه درلو صوق
صو ويرمكدن ياخود يمى ايچنده طاووق نجسى
ياخود توبى اولور علاجى بودركه يوز درم كسكين
شراب ويوز درم ادم بولى واللى درم نشاسته
جمله سنى خلط ايلدكدن صكره حيوانك اغزندن
ايچرو دوكه لر ديكر اوكسروك ايچون بر وقيه
كسكين سركه ايچنه اوج عدد يمرطه وضع
ايدوب يكرمى دورت ساعت دوره بعده
حيوانك باشنى بر يوكسك محله اصوب اغزينى
اچوب يمرطه لر شكست اولمقسزين يوطوره لر
بويله جه اوج دفعه ايده لر جمله سى طقوز يمرده

اولور مجربدر

17

اولور مجربدر ديكر اوكسروك ايچون بو علاج مجربدر
بر كلب قفاسنك كموكنى احراق ايدوب بعده سحق
ايليوب صكره اوج دانه ات كستانه سى دخى
سحق وبش پاره لك دخى مسحوق زرنيخ جمله سنى
قفا ايله خلط ايليوب اتك يمنه ايكى درم مقدارى
سرپوب يدوره لر بويلجه اوج درت دفعه ايلدكده
دفع اولور مجربدر ديكر بش التى كيجه ساعت
اوج بچق يا درتده ايكن ايكيشر پاره لك رحيقى
معجونى يدوره لر اكر دفع اولمز ايسه كتره يى اصلدوب
وبالق نفسى وات ياغى اوچنى مخلوط ايدوب
ايچوره لر مجربدر پلامود مينه اغاجنك قبوغندن
ايكى ال قدر قطع ايليوب مخوط كبى داخى قباجه
سحق ايدوب يمينك اوزرينه قيوب حيوانه يدوره لر
بويلجه برقاچ دفعه يدوره لر اوكسروكى دفع اولور
وصولوغنه دخى نافعدر حيوانك سانجوسى اولسه

علامتى بودركه ياتور يوارلنور وقرنى شلبش
وبكرى قاص قتى اولور قشانمز وبورننك ايكى
قاتلرى قالقار علاجى بودركه ترياقى شراب
ايله ازوب ايچنه زيت ياغى قتوب اليجق ايدوب
حيوانك باشنى يوقارى قالديروب بورننه
دوكه لر وقالنجه چول ايله صاروب بنه لر زياده جه
يورلده لر قيزه درليه وقرننى ايكى ادم اغاج ايله
محكم صقه لر اكر ترسلمز ايسه زيت ياغى يا بزير ياغى
ياخود صابون سوره لر دخى اولورسه صفراسنه
ال صوقوب اليله بولنان ترسى چيقاره وهم
صابونى صفره سنه شاف كبى صوقه لر ديكر
چوكنى سحق ايليوب صوينى صقه لر ايچنه ادم بولى
وافلاك توزنك اوزندن دخى قتوب اليجق
بورنندن دوكه لر فى الحال قشنه ياخود زكرينك
ايچنه بيت صاليويره لر فى الحال قشنه واكر دتره ديكر

كچمز ايسه

18

كچمز ايسه اسكه صمانى شراب ايله قينادوب حيوانك
قرنى التنه اوره لر يوريده لر خلاص اولور ديكر
ايكى درم زعفران اوج درم جوز بوا ايكى درم
اندر بش درم اكير اون درم كميون درت درم
برمقدار بوبر بونلرى دوكوب بورننه اوفوره لر وحيوانى
قتى قتى يوريده لر كه تا درليه فى الحال قشنه ويمنى ياش
ايدوب ويره لر وصوينى دخى ازويروب صوق ويرميه لر
ديكر اندزكوكى زرنبات اون درم سروى قوزه لغنك
تخمى اوتوز درم مصطكى اون درم بواجزالرى سحق
ايدوب الكدن كچوردكدنصكره برقاشق طولوسى بورون
طاسنه قويوب واوزرينه بول قيوب قارشديروب
حيوانه ايچوره لر دفع اولور ديكر براوج باروت
بورون طاسنه قويوب اوزرينه بول ايدوب حيوانه
ايچوره لر دفع اولور ديكر سنجولنوب قشانمسه اون
درم بشىء بعد السحق خمور ايچنه قيوب يوتدوره لر مجربدر

آت قشا منسه دفعیجون ایقلرینك طرناغنه یازیلر
اوك صول ایاغنك طرناغنه سیجون قیچ صول ایاغنك
طرناغنه جیجون اوك صاغ طرناغنه فرات قیچ صاغ
طرناغنه نیل یازه لر بول ایدر وبول ایلدکدنصکره
طرنا قلرینی غسل ایده لر حیوان صراجه اولسه
حیوانك قولاغنك اکسه سینك دیبنده کی طمرلرین
ایکی طرفنی اکنه ایله ابرشیم کچوره لر اول طمرلر قورو قیجه
صراجه دخی قورور نوع دیکر تبه سندن بر داغ
وبر داغ دخی النك اورتاسنه وبر داغ دخی صاچلرینك
دیبارینه اوروب واوست دوداغنك ایچ یوزینی
اجوب فشتر ایله قان اله ودلینك التندن دخی
پچاق ایله قان الدقدنصکره داغلیه لر وقولاقلرینك
اوزرندن جامت ایده لر دیکر صراجه سی
قنغی طرفنده ایسه اول طرفك طرناغنی پاك بیقیوب
اوزرینه قلمی وضع ایلدیکی کبی یا الله دیوب برقلمده

دیکر اشتر قشه ذکر یازیلر
رفع عدد کبد قونولر

حروفاتك کوزلری اچق اولدرق لمقفنجل اسمنی
تحریر ایده لر محرّبدر اکر ایکی طرفنده وار ایسه کذلك
ایکی طرفنك طرناغنه تحریر اکردرت طرفنده اولور
کذلك دوردت طرناغنه تطیر ایده لر باذن الله
دفع اولور دیکر بوایت کریمهٔ یازوب جمعه کونی
فجر طلوع الشمس براية الکرسی واوج اخلاص
شریف قرأت اولنوب روح رسول الله صلی الله
تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینه اهدا ایلیوب
نسخهٔ بوغادینه اصه لر واول کون اون ایکی
فقیره صدقه ویره لر محرّبدر بسم الله الرحمن الرحیم
مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا
فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ وَلَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ
یاشافی یاشافی یاشافی ضیق نفس اولسه
یوز درم چام ساقزی برتنجره یه قویوب اریدوب

یوز درم ارپه دخی وضع ایلیوب قاوروب
حیوانی اج طتوب اول قورلمش یوز درم ارپه یی
یدوره لر اکر بوعلاج ایله دفع اولمزسه انی یقیوب
ایقلرینی بغلیوب ایکی دانه دیری کرتنکله نك قویرقلرین
کسوب دیری دیری اتك بورننه صالیوبره لر محرّبدر
دیکر برطاوغی یویوب قوی ایله طنجره یه قویوب
طنجره نك نصفنه قدر صو طولدیروب اوج فنجان
صوقلیجه قدر قینا دوب بعد حیوانك بورننه
اوج صباح برر فنجان دوکه لر محرّبدر حیوان صولیغان
اولسه سببی بودرکه قتی سکرتمدن طلاغنه یل طولر
علاجی بودرکه بردرم زعفران یوز درم کسکین
سرکه وایکی قالب اعلا کیرید صابونی بوناری سرکه
ایچنده محو وحل ایدوب حیوانك بورننه دن ایچیوره لر
بوعلاج سراجه لوحیوانه دخی ایودر اکر صراجه کی
صاغنده ایسه صول بورننه صولنده ایسه صاغ بورنه

اقیده لر نافع ومجربدر نوع اخر بروقیه فورشونی
براده ایدوب دقیق ایله خمور ایدوب حیوانه یدوره لر
واوج یمرطه یی بروقیه سرکه ایچنه براغوب
نایمرطه لرك قابوغی صویولنجه یه قدر دوره بعك
برداته سنی بوینی دلوکدن ایچوره لر وبینی دخی
اغزندن بلغ ایتدیره لر محرّبدر دیکر کیك طلاق
دقیق انجور کمیون بوناری قینا دوب سوزه لر اون
درم چام ساقزی سحق ایدوب مذکور صویه قویرلر
والی درم صغیرین ایچ یاغنی اریدوب اون درم
بزرقته لر کونای حیوانك بورننه دوکه لر ویمین
اصلدوب ویره لر وصویغی صوق ویرمه یه لر وسیجق
طوته لر مخاطه بوینجه وحاصل ویره لره براسان
علاج دخی بودرکه اینك سوربله زعفرانی محو ایدوب
الیجق بورننه دوکه لر صولوریغك قطع ایدر دیکر
الی درم سنامکی الی درم مصطکی الی درم کونلك

اللی درم قورشون براده سی مذکور اجزالری بعد
السحق طوب کبی معجون اولونه وحیوانه اکل ایتدیره لر
وبش درم کافور ایله بورننی واغزینی بخورلیه لر
وصو ویرلدیکی وقت الیجق ویره لر وبکرمی درم نشاسته
خمور ایچنده یاخود ایتمك ایله یدیره لر والته قشقی
دوشه یه لر بو منوال اوزره اون کون مقداری
عمل ایده لر حیوانك بولی طونسه قشانه من ایسه
سرچه ترسنی سحق ورغن زیت ایله خلط ایلیوب ایچوره لر
اکر دفع اولمز ایسه افلاك طوزینی سرچه ترسیله سحق
ایدوب دولبنتدن کچروب روغن زیت ایله خلط
ایدوب انك قویروغندن یدی قیل بوکوب مذکور
اجزالری بولایوب انك دکرینك دلوکندن یوروده لر
حیوان قان قشانسه سببی بودرکه ثقیل یوك
یوکلدیرلر یاخود چوق چوق قوشدیررلر یا یوکسك
محلدن صچرار اولوقت بلی اچیلور اول قان بلندن

کلور

21

کلور علاجی اول امرده ایکی قچنك ایچ یانندن قان
الدلر لکن چوق اقتمیه لر کوك سوسن کوکی وزعفران
وتیمور دوکنی وقره حیشك تخمی بو اجزالری شراب
ایله قینادوب سوزه لر ایچنه بر درم خالص تریاق
ازوب قویالر حیوانك بورننه دوکه لر اکر دفع اولمز
ایسه بو ترکیبی ایده لر ایت اوزومی وزنجبیل وبوبر
وجوز بوا ودار فلفل واق خردل بشر درم اولوب
سحق اولنه وبر وقیه زفت ویوز درم چام ساقزی
واللی درهم چلکدار بونلری اریدوب مذکور سحق
اولان اجزا ایله مخلوط ایلیوب قالن بزه یاقی کبی
طلا ایدوب سیجق سیجق بلنه یاقی ایده لر یدی کون
دوره اکر بونلر ایله دفع اولمز ایسه ایکی اوچ یرندن
داغلیه لر انك ایاغنده ماده اولسه اکا نفخه دیرلر
اول بر ماده درکه حیوانك یاشندن نزول ایدر
علامتی بودرکه قولوشیش وقالن اولوب ایاقلرین

حرکت ایتدیره مز علاجی بودرکه ایکی قچندن
قان الوب بعده حطمی یپراغی اصرغان اوتی کپك
صارمسق صبی بونلری کسکن سرکه ایله قینادوب
تا سرکه محو اولنجه بعده سیجق سیجق بو اوتلری
ایاغنه صاره لر برکون برکیجه طوره اکر دفع اولمز ایسه
بو علاجی دخی ایده لر قصنی واوغلان اشی صارمسق
بونلر شراب ایله قینادوب بعده بزیر وافلاك
طوزی اضافه ایدوب تکرار قینا ده لر تا شراب محو
اولنجه غلیظ وسیجق ایکن ایاغنه طلا ایده لر برقاچ دفعه
طلا اولنه دیکر بزیر طولمنی یا بیز طولمنی
شراب ایله خشلیوب سیجق ایکن ایاغنه صاروب
برکیجه طوره ایرته سی کون ینه لر اکر اول ماده بریره
جمع طولارسه نشتر ایله دشوب اوزرینه یمرطه
صاریسیله نشاشته مخلوط اوله رق طلا ومحکم
بغلیوب التی یدی کون طوره اکر برقرارده طورر ایسه

طپوغی

22

طپوغی اوزرنده برقاچ داغ اوره لر واشلده لرکه
اول ماده دفع اوله حیوانك ایاغنك سکرلری
کریلوب قانی اولسه علامتی بودرکه یوریه مز
چابالر وبو بر علتدر حیوانك بوینندن اینر سکرلرین
طوتر علاجی بودرکه افلاك طوزی سود نشاسته
قینادوب سیجق سیجق طلا ایدوب شراب طلومیله
محکم صاره لر اوچ کون طوره دفع اولور اکر اچلمزسه
حیوانك دیزینك اوست طرفندن قان الدلر لکن
او محلده بر اینجه طمر واردر انی بیلوب اول طمردن
الدلر بعده بر اوچ اریه اونی وصارمسق وطوز
خطمی تخمی وکونلك بونلری سحق ایلیوب بش یمرطه
صاریسی ایله خلط ومرهم کبی ایلیوب بر بزه طلا ایدوب
اول طمر اوزرینه بغلیوب تا بر هفته طوره بعده صویه
چکوب بر زمان شفا بولور حیوانك ایاغنه صوانسه
سببی بودرکه درلو صو ویرمکدن یا درلو بغلمقدن

اولور علامتی اولدرکه اياغنك اشقلری شيش
ويومری اولور بوريمز بعضاً بوريجك اچيلور
طوريجق طوتولور علاجی بودرکه قزل بويه‌يی سحق
ايليوب بال ايله خلط ايدوب بر بز اوزرينه
ياقی کبی ايليوب حيوانك اياغنك صو اولان
محلنه بغليه‌لر ديکر کيلی سرکه ده قينادوب
افلاك طوزی دخی قويوب بر بز طلا ايليوب
حيوانك اشقنه بغليوب برکيجه طوره ياخود ادم
بخسی اوره‌لر ياخود صارمسق صاپنی طوروبز بر
ايله قينادوب اوره‌لر ياخود اق خردل صارمسق
سحق ايليوب ادم بولنه خلط وارپه اوی دخی
قارشديروب سيجق ايليوب اوره‌لر اکر بونلر
ايله دفع اولمز ايسه برقاچ يرندن داغليوب
ايشليه اتك اياغنده بغه چقسه اتی يقوب طوز
يمرطه‌يی صوده بشروب سيجی سيجق اياغنی يقه‌لر

نوع ديکر

نوع ديکر قره قوربغه سنی ديری ياروب اوزرينه
اوره‌لر دفع اولور مجربدر اتك ديزينه ياغ اينسه
برصو قربغه سنی ديری ديری قارننی ياروب
اول ياغ اينك محله بغليه‌لر يکرمی دورت ساعت
طوره بعده اوزرندن الوب اول محلی حجامت
وغسل ايله داغليه‌لر مجربدر اتك فيج اياغنده
قره قوش چقسه پشتوغی يالکز باروت وياخود
پاچوره ايله قوری صيقی طولديروب قره قوشك
اوزرينه صيقه‌لر اکرينه دفع اولمز ايسه قره قوش
چيقان محلی تراش ايليوب يکرمی درم کومج بالی
اون درم خردل بربرينه خلط ايليوب اول محله بغليه‌لر
يکرمی درت ساعت دوره بعده علاج مذکوری
چيقاروب عسلی قينادوب داغليه‌لر مجربدر
نوع اخر عره بجی قطرانی عود القرح افلاك طوزی
بونلری قينادوب سيجق سيجق حيوانك قره قوشنه

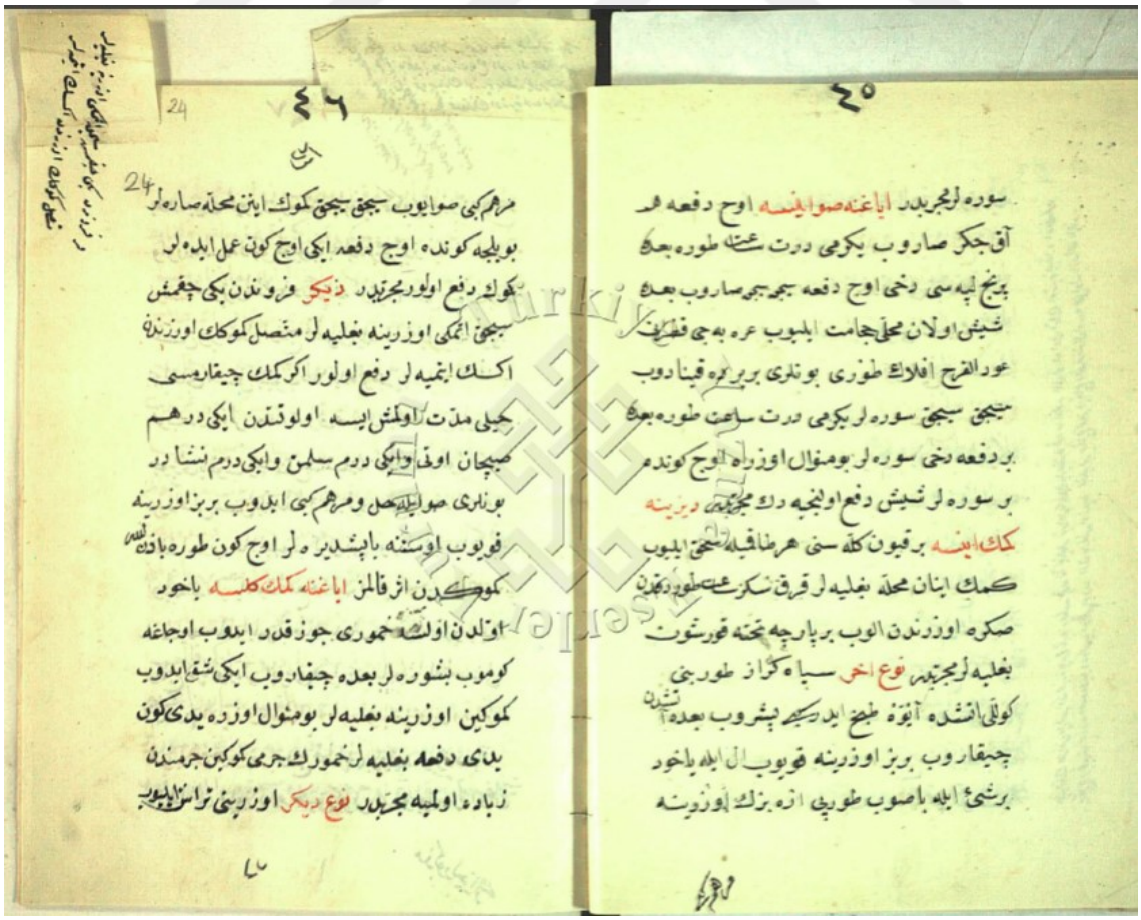

سوره‌لر مجربدر اياغنه صو اينسه اوچ دفعه هر
آق جکر صاروب يکرمی درت ساعت طوره بعده
پرنج لپه‌سی دخی اوچ دفعه سيجق سيجق صاروب بعده
شيش اولان محلی حجامت ايليوب عره بجی قطرانی
عود القرح افلاك طوزی بونلری بربرده قينادوب
سيجق سيجق سوره‌لر يکرمی درت ساعت طوره بعده
بر دفعه دخی سوره‌لر بومنوال اوزره اوچ کونده
بر سوره‌لر شيش دفع اولنجيه دك مجربدر ديزينه
کمك اينسه برقيون کله‌سنی هر طاقيله سحق ايليوب
کمك اينان محله بغليه‌لر قرق سکز ساعت طوردقدن
صکره اوزرندن الوب بر پارچه تخته قورشون
بغليه‌لر مجربدر نوع اخر سياه کراز طوربنی
کوللی اتشده آيوه طبخ ايدرکن پشروب بعده آتشدن
چيقاروب بربز اوزرينه قويوب ال ايله ياخود
برشیء ايله باصوب طوربی ازه بزك اوزرينه

مرهم کبی صوايوب سيجق سيجق کموك اينن محله صاره‌لر
بويلجه کونده اوچ دفعه ايکی اوچ کون عمل ايده‌لر
کموك دفع اولور مجربدر ديکر فروندن يکی چقمش
سيجق اتمکی اوزرينه بغليه‌لر متصل کموکك اوزرندن
اکسك ايتميه‌لر دفع اولور اکر کمك چيقارمسی
حيلی مدت اولمش ايسه اولوتدن ايکی درهم
صيچان اوتی وايکی درم سلمن وايکی درم نشادر
بونلری صو ايله حل ومرهم کبی ايدوب بربز اوزرينه
قويوب اوستنه باپشديره‌لر اوچ کون طوره باذن الله
کموکدن اثر قالمز اياغنه کمك کلسه ياخود
اولدن اولسه خموری جوز قدر ايدوب اوجاغه
کوموب بشوره‌لر بعده چيقاروب ايکی شق ايدوب
کموکين اوزرينه بغليه‌لر بومنوال اوزره يدی کون
يدی دفعه بغليه‌لر خمورك جرمی کموکين جرمندن
زياده اولميه مجربدر نوع ديکر اوزرينی تراش ايليوب

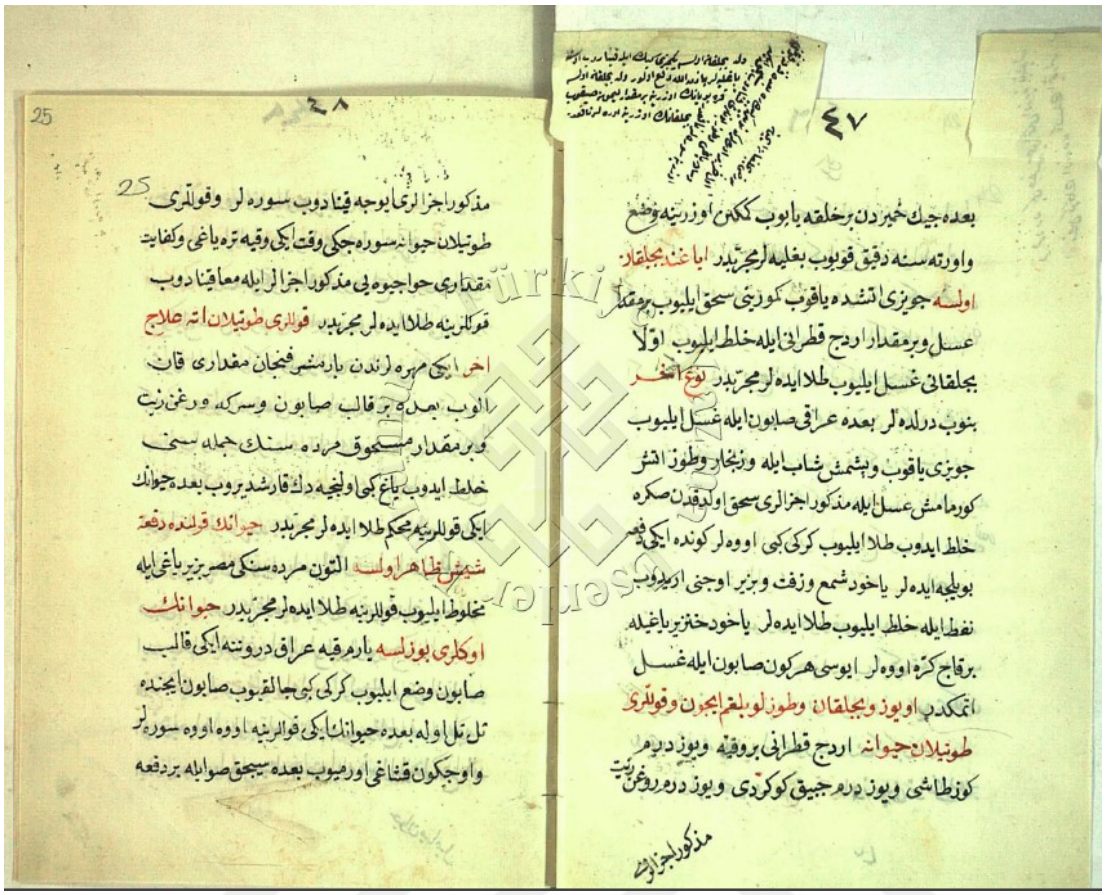

بعده جیك خمیردن برخلقه یاپوب کمکین اوزرینه وضع
واورته سنه دقیق قویوب بغلیه لر مجربدر ایاغنده بجلقان
اولسه جویزی اتشده یاقوب کمورینی سحق ایلیوب برمقدار
عسل وبرمقدار اردج قطرانی ایله خلط ایلیوب اولا
بجلقانی غسل ایلیوب طلا ایده لر مجربدر نوع اخر
بنوب درلده لر بعده عراقی صابون ایله غسل ایلیوب
جویزی یاقوب وپشمش شاب ایله وزنجار وطوز اتش
کورمامش عسل ایله مذکور اجزالری سحق اولدقدن صکره
خلط ایدوب طلا ایلیوب کرکی کبی اووه لر کونده ایکی دفعه
بویلجه ایده لر یاخود شمع وزفت وبزیر اوجنی اریدوب
نفط ایله خلط ایلیوب طلا ایده لر یاخود خنزیر یاغیله
برقاج کره اووه لر ایوسی هرکون صابون ایله غسل
اتمکدر اویوز وبجلقان وطوزلو بلغم ایچون وقوللری
طوتیلان حیوانه اردج قطرانی بروقیه ویوز درم
کوزطاشی ویوز درم جبیق کوکردی ویوز درم روغن زیت

مذکور اجزالری

25

مذکور اجزالری ایوجه قینادوب سوره لر وقوللری
طوتیلان حیوانه سوره جکی وقت ایکی وقیه تره یاغی وکفایت
مقداری حواجیوه یی مذکور اجزالر ایله معا قینادوب
قوللرینه طلا ایده لر مجربدر قوللری طوتیلان اته علاج
اخر ایکی مهره لرندن بارمشفنجان مقداری قان
الوب بعده برقالب صابون وسرکه ورغن زیت
وبرمقدار مسحوق مرده سنك جمله سنی
خلط ایدوب یاغ کبی اولنجه دك قارشدیروب بعده حیوانك
ایکی قوللرینه محکم طلا ایده لر مجربدر حیوانك قولنده دفعة
شیش ظاهر اولسه التون مرده سنکی مصر بزیر یاغی ایله
مخلوط ایلیوب قوللرینه طلا ایده لر مجربدر حیوانك
اوکلری بوزلسه یارم قیه عراق درونته ایکی قالب
صابون وضع ایلیوب کرکی کبی جالقیوب صابون ایچنده
تل تل اوله بعده حیوانك ایکی قوللرینه اووه اووه سوره لر
واوجکون قشاغی اورمیوب بعده سیجق صو ایله بردفعه

دخی اووه اووه سوره لر مجربدر اتك ایاغنده یومریلر
ظهور ایلسه ایلك ایله اووه لر محو اولور مجربدر قوللری
طوتلسه درت بش کون اخشام وصباح صابون وسیجق
صو ایله غسل ایدوب بعده اون درم رازیانه تخمی اون درم
زنجبیل اون درم اکیر بو اجزالری بعد السحق الکدن
کچیروب وقیون دریسنی زیت یاغیله یاغلیوب مذکور
اجزالری اوزرینه اکوب حیوانك اوموزی باشندن بیلکنه دك
صاره بشکوندن صکره جوزوب غسل ایلیه لر واجی یاغ
ایله یاغلیه لر مجربدر برات طرناغی دوشرر اولسه علامتی
اولدرکه طرناغك اوجنه باصر اولوقت طرناغنك نوبی
دیبنی چب جوره داغلیوب وطوزی قویرق یاغیله خلط
ایدوب دائما طرناغی یاغلیه لر ایو اولور حیوانك دیزنده
وقیچ ایاغنده دخی شیش اولسه اوکوزك قرمزی اتندن
اوزرینه یاغلیه لر برقاجکون طوره برقاج دفعه بویلجه
ایدوب بعده باجه جینك صویی ایله غسل ایلیه لر دفع اولور

حیوان میاصل

26

حیوان میاصل اولسه دیز قبقلری جاریق اولور اوکجه لری
طاغلیه لر دفع اولور حیوانك طرناغنده شقاق اولسه
یعنی یارلسه علاجی بودرکه قوری انجیری برکون برکیجه
سود ایله اصلدوب غایت یومشق اوله بعده زرنیخ وکرج
وبوره وزنجار بونلری سحق ایلیوب مذکور انجیر ایله خلط
ایلیوب شقاقی سیجق صو وصابون ایله غسل ایلیوب مذکور
علاجی بزیر اوزرینه طلا وشقاق اوزرینه اوره لر حیوان
اریه لسه یاخود جوق بغدای اکل ایلسه علامتی بودرکه
سکرلری طوتیلور یورویه مز علاجی بودرکه ابتدا صوف
صویه چکوب بعده ایکی اوك ایاغندن قان الوب وروغن
ساده وبزیری سیجق ایکن ایاقلرینه طلا ایده لر ویمنی
وصوینی از وکیج ویره لر دفع اولور نوع دیکر اریه لسه
یارم قیه صوغانی سیجق ایلیوب صوینی الوب یارم قیه کسکین
سرکه ایله خلط ایلیوب حیوانك بورنندن ایچیره لر مجربدر
دیکر ایکی بچق درم نشادیری اینجه سحق ایلیوب حیوانك

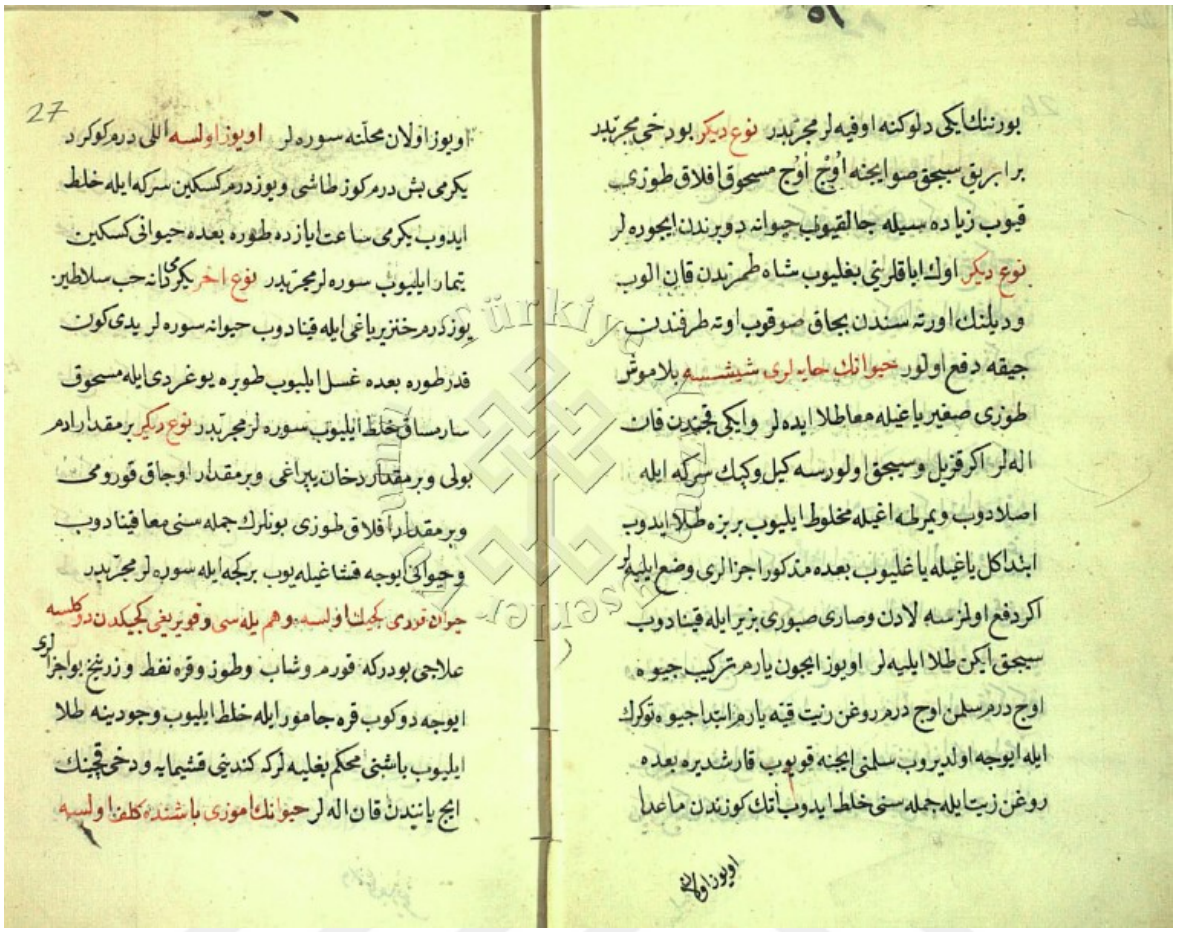

بورننك ایکی دلوکنه اوفیه لر مجربدر نوع دیکر بودخی مجربدر
برابریق سیجق صو ایچنه اوچ اوچ مسحوق افلاق طوزی
قیوب زیاده سیله جالقیوب حیوانه دوبرندن ایچوره لر
نوع دیکر اوك اباقلرینی بغلیوب شاه طمرندن قان الوب
ودیلنك اورته سندن بچاق صوقوب اوته طرفندن
جیقه دفع اولور حیوانك حایه لری شیشسه بلاموش
طوزی صغیر یاغیله معا طلا ایده لر وایکی قچندن قان
اله لر اکر قزیل وسیجق اولورسه کیل وکپك سرکه ایله
اصلادوب ویمرطه اغیله مخلوط ایلیوب بربزه طلا ایدوب
ابتدا کل یاغیله یاغلیوب بعده مذکور اجزالری وضع ایلیه لر
اکر دفع اولمزسه لادن وصاری صبوری بزیر ایله قینادوب
سیجق ایکن طلا ایلیه لر اویوز ایچون یارم ترکیب جیوه
اوچ درم سلمن اوچ درم روغن زیت قیه یارم ابتدا جیوه توکرك
ایله ایوجه اولدیروب سلمنی ایچنه قویوب قارشدیره بعده
روغن زیت ایله جمله سنی خلط ایدوب اتك کوزندن ماعدا

اویوز اولان

27

اویوز اولان محلنه سوره لر اویوز اولسه اللی درم کوکرد
یکرمی بش درم کوز طاشی ویوز درم کسکین سرکه ایله خلط
ایدوب یکرمی ساعت ایازده طوره بعده حیوانی کسکین
تیمار ایلیوب سوره لر مجربدر نوع اخر یکرمی دانه حب سلاطین
یوز درم خنزیر یاغی ایله قینادوب حیوانه سوره لر یدی کون
قدر طوره بعده غسل ایلیوب طوبره یوغردی ایله مسحوق
سارمساق خلط ایلیوب سوره لر مجربدر نوع دیکر برمقدار ادم
بولی وبرمقدار دخان یپراغی وبرمقدار اوجاق قورومی
وبرمقدار افلاق طوزی بونلرك جمله سنی معا قینادوب
وحیوانی ایوجه قشاغیله یوب برکجه ایله سوره لر مجربدر
حیوان قوردی کچیك اولسه وهم یله سی وقویریغی کچیکدن دوکلسه
علاجی بودرکه قورم وشاب وطوز وقره نفط وزرنیخ بو اجزالری
ایوجه دوکوب قره جامور ایله خلط ایلیوب وجودینه طلا
ایلیوب باشنی محکم بغلیه لرکه کندینی قشیمایه ودخی قچینك
ایچ یانندن قان اله لر حیوانك اموزی باشنده کلف اولسه

27

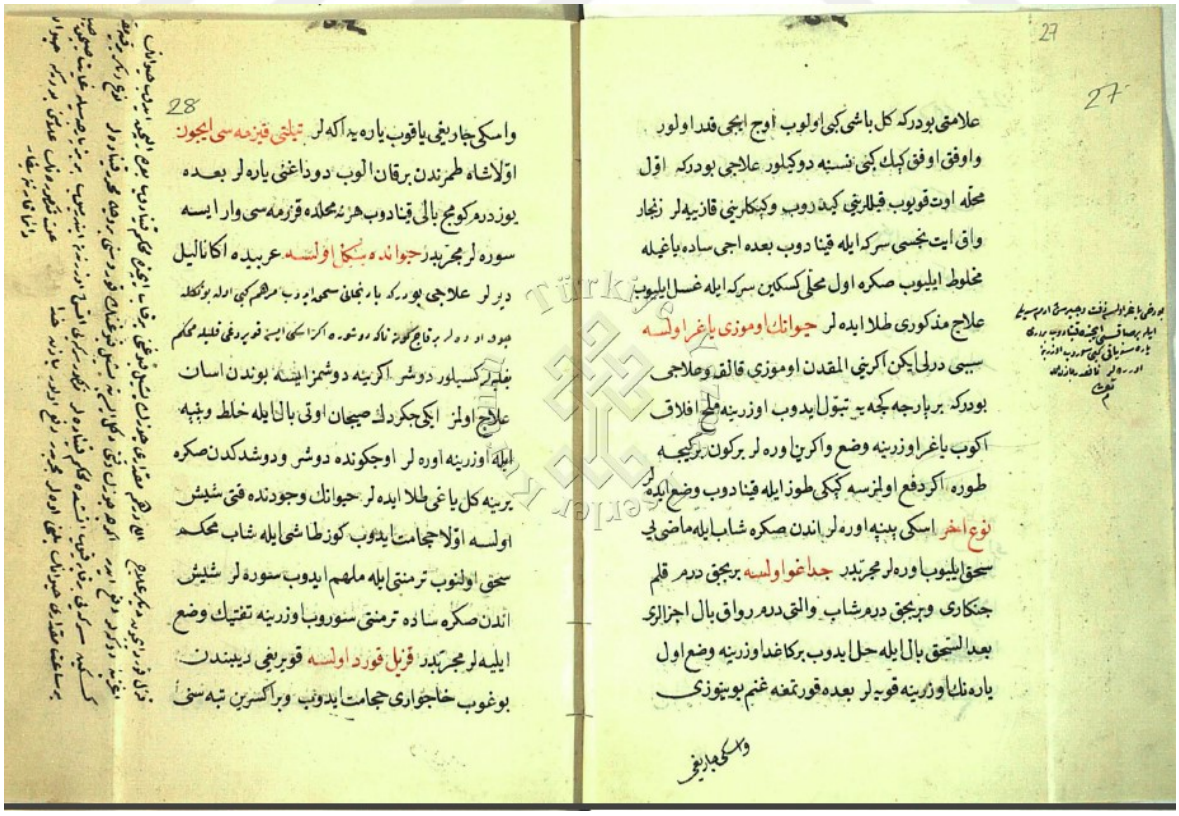

علامتی بودرکه کل باشی کبی اولوب اوچ ایچی قدر اولور
واوفق اوفق کپك کبی نسنه دوکیلور علاجی بودرکه اول
محله اوت قویوب قیللرینی کیدروب وکپکلرینی قازییه لر زنجار
واق ایت نجسی سرکه ایله قینادوب بعده اجی ساده یاغیله
مخلوط ایلیوب صکره اول محلی کسکین سرکه ایله غسل ایلیوب
علاج مذکوری طلا ایده لر حیوانك اوموزی یاغر اولسه
سببی درلی ایکن اکرینی المقدن اوموزی قالق وعلاجی
بودرکه برپارچه کچه یه تبول ایدوب اوزرینه ملح افلاق
اکوب یاغر اوزرینه وضع واکرینی اوره لر برکون برکیجه
طوره اکر دفع اولمزسه کپکی طوز ایله قینادوب وضع ایده لر
نوع اخر اسکی پینه اوره لر اندن صکره شاب ایله ماضی یی
سحق ایلیوب اوره لر مجربدر جداغو اولسه بربچق درم قلم
جنکاری وبربچق درم شاب والتی درم رواق بال اجزالری
بعد السحق بال ایله حل ایدوب برکاغد اوزرینه وضع اول
یاره نك اوزرینه قویه لر بعده قورتمغه غنم بوینوزی

واسکی جاریغی

28

واسکی جاریغی یاقوب یاره یه اکه لر تیلتی قیزمه سی ایچون
اولا شاه طمرندن برقان الوب دوداغنی یاره لر بعده
یوز درم کومج بالی قینادوب هر نه محلده قزرمه سی وار ایسه
سوره لر مجربدر حیوانده سکل اولسه عربیده اکانالیل
دیرلر علاجی بودرکه بارنجانی سحق ایدوب مرهم کبی اوله بونکله
جوق اوده لر برقاچ کون تاکه دوشوره اکر اسکی ایسه قویروغی قلیله محکم
بغلیه لر کسیلور دوشر اکرینه دوشمز ایسه بوندن اسان
علاج اولمز ایکی جکردك صیجان اوتی بال ایله خلط وپنبه
ایله اوزرینه اوره لر اوچکونده دوشر ودوشدکدن صکره
یرینه کل یاغی طلا ایده لر حیوانك وجودنده قتی شیش
اولسه اولا حجامت ایدوب کوز طاشی ایله شاب محکم
سحق اولنوب ترمنتی ایله ملهم ایدوب سوره لر شیش
اندن صکره ساده ترمنتی سوروب اوزرینه تفتیك وضع
ایلیه لر مجربدر قزیل قورد اولسه قویریغی دیبندن
بوغوب خاجواری حجامت ایدوب وبراکسرین تبه سنی

انشده قیزدیروب حیوانك کوبکنی سهولتله داغلیه لر
بعده بلنه اون بش قوغه صوق صودوکوب بلنی کرکی کبی
اووه لر تیه لرسه اکر ایکی کونلك ایسه برسیاه طاوق
هیچ بکی اولسون دیری دیری بجاغی دیرندن صوقوب
کوکسنه وارنجه یاروب اول محله بغلیه لر یکرمی درت
ساعت طوره نوع دیکر برنچ لیه سنی شراب ایله قیناروب
بولامج کبی اولوب برکیجه اوستونه قویوب اول محله بغلیه لر
یکرمی درت ساعت طوره نوع دیکر تیه جالسه اون درم
زنجبیل واون درم اکبر ویکرمی درم رازیانه تخمی بونلری
ایوجه سحق ایلدکدن صکره بال جبره سنك ایجنه قارشدیروب
تیه نك اوزرینه باغلیه لر محرّبدر نوع دیکر اول برایاغنی
بوکوب یاب ایله بغلیوب برادم جکوب وبرادم دخی
اردندن سوروب سرعتله کزدیره لر ایواولور ابرآش
اولسه انکرك بیلانتك اودنی لوب برطاوق توپی ایله
هرنره سنده وارایسه طلا اولنه واون کونده اوچ درم

نشادیر یدیره لر نوع اخر اوتوز دانه بوق بوجکنی سحق
ویرمقدار ارپه خمیر ایله خلط ایلیوب حیوانه بلع ایتدیره لر
طریقی اخر اث فشقیسنی کوریقاز کبی اتشده احراق ایدوب
قزاره بعده ارشی اول فشقی ایله یاقه حیوان ترسلرسه
اون دانه قاره ترسنی جمع ایدوب بشر دانه سنی محو ایدوب
ایجیره لر قبضی سوکر ترسلیه صانجوبه وشیشه نافعدر
نوع اخر جورك اوتی ایله رازیانه سحق وصو ایله شربت
کبی ایدوب ایجیره لر محرّبدر حیوان یرمیسه سوسام کوکنی
بعد التخفیف سحق ایدوب ارپه سنه قویوب اون کون یدیره لر
محرّبدر حیوانك بعض محلّنده قوی بتمسه خرما جکردکنی
بعد السحق روغن زیتایله مرهم کبی ایلیوب نوبی بتمیان محلّره
طلا ایده لر محرّبدر ات صانجی زخمتنه اوغراسه علامتی
بودرکه صاغنه صولنه یقمن باشین اوکنه اکر علاجی اولدرکه
ایکی وقیه بکز الی درم سنامکی الی درم ماضی اوتوز درم
اندزکوبی بونلری سیحق صوایله شربت ایدوب یاب یاب

بعده یارم درم صجان اوتی خلط ایدوب تکرار سحق ایلیوب
اسکی بنیه دن فتیل ایدوب اجزای مذکوره بولایوب اول
جراحت جقان دلیکه صوقه لر برکون طوره بعده فتیلی چقاروب
اوزرینه یمرطه صاریسی طلا ایده لر تا اول علّت دوشوب
دفع اولنجه اسکی بنیه طولدیره لر ایکی اوجکون اول جراحتی
تمیز ایده بعده یومرهمی اوره لر جادر اوشاغی موم مصطکی
ایله اریدوب ایجنه زفت وجام سافرنی اضافه ایلیوب تمام جلسی
اریدکده ازرزمقدار کفایه روغن زیت قویوب قارشدیروب
بعده یاره یه طلا اولنه اکر جراحت جوق ایسه مقدم بنیه
وضع اولندیغی وقت اسکی بنیه ایله کندیر ایکی دفعه وضع
ایده لر بردر لو رخی اوسه ایله حاجواری دریسی کسوب
لکن اتی کسمیه لر دریسی صوبوب بغدای دق وسحق ایلیوب
اول انك اوزرینه قویه لر حیوانه بجاق ویا قلیج راست کلوب
بغرسغی طشره جیقسه نظر ایدوب اکر بغرسغی صاغ ایسه
حیوانی یاتروب روغن زیتایله شرابی قیناروب سیحق ایکن

جیقان بغرسغی غسل ایده لرکه شاید هوا لنمش اوله لکن طرنق
دکرمیه لر ایجنه قویوب یاریغی ایکنه وابریشم ایله دیکوب
واشاغی طرفندن برمقدار اجق محل قویه لرکه جراحت ایشله یه
اول جراحتك اوزرینه محموده ایله مصطکی اکه لر دخی اوزرینه
یمرط صاریسی وضع ایلیوب بشکون طوره بعده اجوب
یاغ سوره لر اکر یاره کوجك اولوب بغرساق کیرمده عسرت
اولورسه اولوقت یاره یی بجاق ایله براز اجوب بغرسغی
ایجنه وضع وبرمنوال عمل ایده لر حیوان صووقلسه علامتی
بودرکه دترر وتویلری بربر اولور ویمین کهل یر وقولقلرین
براغور ودیشلرین بربرینه اورر علاجی بودرکه اوچ درم
حریق ایکی درم نشادر اون درم ارپه اونی اون بش در بوبر
یکرمی درم شکر اللی درم صغیر یاغی بونلری بربرینه خلط برله
جویز قدر یوارلقلر ایدوب کونده اوجنی حیوانه یوتدیره لر
اما بقراط حکیمدن منقولدرکه سیجق وصوق کجمش حیوانه
بوندن ایو علاج اولمز تره یاغی برنج اونی ارپه اونی سودوشکرله

خلط وحیوانك

31

خلط وحیوانك بوغازنه دوکه لر وهرکون سیجق صو ایله
وجودنی غسل ایلیه لر وسیجق طوته لر وحقنه دخی
ایده لر صورتی بودرکه یوز اللی درم سیسام یاغی واللی
درم صغیر یاغی الیجق ایدوب حقنه ایده لر حیوانی قودوز
دلاسه علامتی بودرکه کوزلری قزاردر وبلی صارقر صالیه سی
اقار یاشنی اشاغی طوتار برشی یمز وصو ایچمز سرخوش
کبی صاللنور وسورجر دوشر اورساك قاچمز جکلمز برعلامتی
دخی بودرکه اصردیغی محلنی برجویز ایچی ایله اووه لر بعده
اتمکه قارشدیروب طاوغه ویره لر اکر طاوق اکل ایدوب
مرد اولورسه قودزدر اکر یمز ایسه دخی قودزدر اکل
ایدوب مرد اولمزسه قودز دکلدر علاجی بودرکه اول مرده
اصردیغی یری درعقب بش التی یردن دریکجه جیزه لر
وشیشه جکه لر صارمساغی وصوغانی واوغلان اشی
وطوزی شراب ایله دق وسحق ایلیوب مرهم کبی اوله اول
محله طلا ایده لر وتریاقی شراب ایله محو وطاوق نجسی

صغیر سودیله خلط ایدوب حیوانك بورنندن ایچیره لر اکر
ایاقلرنده اولورسه یاره نك اوست طرفندن کریش یابرایب
ایله محکم بغلیه لرکه زهری یوقاری سرایت اتمیه زیرا حیوانك
دریسی مجفدر نوع اخر طاوغك دبرینی اول محله براز طوته لر
طاوق هلاك اولورسه خلاص اولور یاره یه بومعالجه یی
طلا ایده لر طاوشان مایه سی شراب وجورك اوتی
صارمساق سحق ایلیوب طوز وصغیر یاغیله خلط ایدوب
برایکی دفعه طلا ایده لر قزق کون اخورده کوزده لر
حیوان اسهاله اوغراسه ایکی درم افیونی بجاق ایله
خرده لیوب اتمکه یاخود خمیر درونته قویوب یدیره لر دفع
اولور برحیوان درغون ویورغون اولسه ذکر اولنان افیونی
برمنوال محرر یدورسه لر دورغونلغی ویورغونلغی کیدر
برحیوانك اشکنی اولسه قرانلق کیجه ده بنوب کز دیره لر
کیجه بنوب کز دیرمکله معتاد ایدرلر ایسه اول حیوان زیاده
اشکین اولور طلسمی بودر برحیوان حارین اولسه علاجی

بودرکه اولا

32

بودرکه اولا یمنی کسوب نصف یم ویروب واویقوسز قویه لر
بعده یم یدیکی زمانده براوج اسراری خمیر ایجنه قویوب
یدیره لر اول وقتده حیوان حارنلقدن خلاص اولور برحیوان
ضعیف اولوب ات طوتمسه یانقین اولسه یکرمی درم زنجبیل
سحق ایلیوب خمیر ایجنده بدوره لر بعده اللی درم خناب
ویوز درم خولبه یی شربت ایدوب ایچیره لر بویلجه اون کون
بوشربتی یاپوب ایچیره لر بعده حادثه نك قبوغنی غسل
ایده لر وایکی قولقلرین ایچنی یاش بز ایله سیلوب ویله سنی
وقویریغنی درت بشکونده بردفعه غسل ایلیوب وطرناقلرینی
یاغلیه لر وارپه سنك نصفنی یارم ایدوب یدیره لر ویمدن
صکره صو دخی ایچیره لر بوصورتده حیوان قوتلنور وطاولنور
نوع اخر برحیوان سمرمیوب زبون اولسه وات طوتمسه
هرکون یمنه یوز درم طوز قویه لر اکر یمزسه قاشق ایله طوزی
بوغازنه دوکه لر وصو ایله حلبه یی اصلدوب صوینی ایچیروب
وحلبه یی یمنه قارشدیروب ویره لر وهفته ده بردفعه

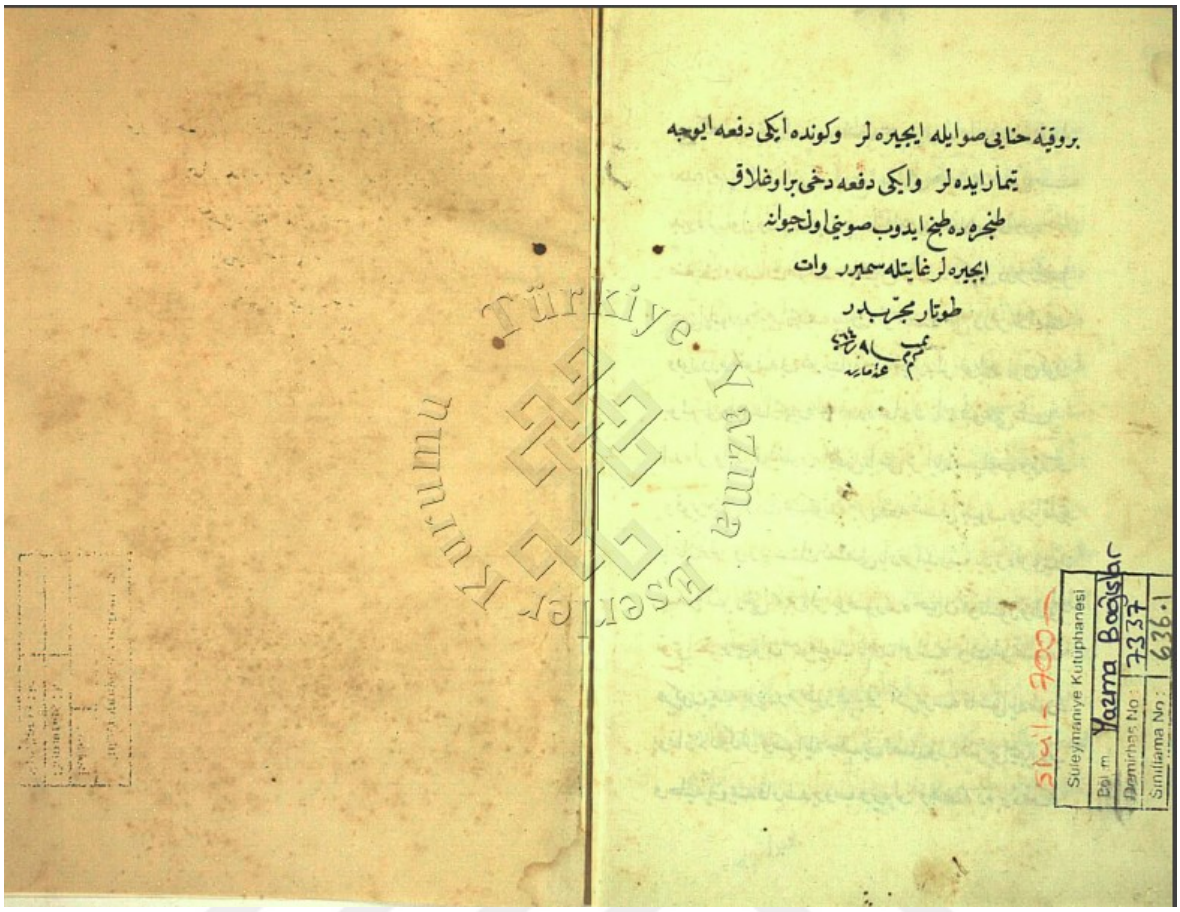

بروقیه حنابی صوایله ایجیره لر وکونده ایکی دفعه ایوجه
یمأرایده لر وایکی دفعه دخی براوغلاق
طنجره ده طبخ ایدوب صوینی اولنجیوانه
ایجیره لر غایتله سمیرر وات
طوتار مجربدر

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Kütüphanesi
Bşl. m. Yazma Bağışlar
Demirbaş No: 23337
Sınıflama No: 936.1